adalet ağaoğlu

DAMLA DAMLA GÜNLER IV

1990-1996

GÜNLÜK

adalet ağaoğlu

DAMLA DAMLA GÜNLER IV

GÜNLÜK

EVEREST

1477

ADALET AĞAOĞLU

1929'da, Ankara'nın Nallıhan ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi DTC Fakültesi'nin Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1950). Açılan bir sınavla Ankara Radyosu'na girdi. Kuruluşundan sonra TRT'de çeşitli görevlerde bulundu (1951-1970). TRT Radyo Dairesi Başkanlığı'ndan, kurumun özerkliğine el konulması sonucu istifa etti. Öğrencilik yıllarında başladığı yazarlığı 1970'ten sonra başka hiçbir işle paylaşmadan sürdürdü. Radyo ve sahne oyunlarını romanları, öykü, anı, deneme kitapları ve günlükleri izledi. Bu çalışmalarında toplumumuzdaki değişim ve dönüşümlere duyarlı yaklaşımlarıyla dikkat çekti. Değişimler konusunda edebiyatın yapısal durumu bakımından da arayışçı davranarak, kendine özgü anlatım biçimleri geliştirdi. Evlilik öncesi soyadı Sümer'dir.

Oyun: *Bir Piyes Yazalım* (1953, oynanmış, basılmamış); *Yaşamak* (1955-1956, radyo oyunu, yayınlanmış, basılmamış); *Evcilik Oyunu* (1964); *Tombala* (1967); *Çatıdaki Çatlak* ve *Sınırlarda* (1969, iki oyun); *Üç Oyun: Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar* (1973); *Kendini Yazan Şarkı* (1976); *Çok Uzak Fazla Yakın* (1991); *Duvar Öyküsü* (1992); "*Fikrimin İnce Gülü*" –Oyun (1996); *Radyo Oyunları: Çağımızın Tellalı* (2011).

Roman: *Dar Zamanlar Üçlemesi*: *ÖlmeyeYatmak* (1973); "*Fikrimin İnce Gülü*" (1976); *Bir Düğün Gecesi* (1979); *Yazsonu* (1980); *Üç Beş Kişi* (1984); *Hayır...* (1987); *Ruh Üşümesi* (1991, Oda romanı); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı* (1993); *Dert Dinleme Uzmanı* (2014).

Öykü: *Yüksek Gerilim* (1974); *Sessizliğin İlk Sesi* (1978); *Hadi Gidelim* (1982); *Hayatı Savunma Biçimleri* (1997).

Anı-Anlatı: *Göç Temizliği* (1985, Anı-roman); *Gece Hayatım* (Rüya-kâbus anlatıları, 1991), *Damla Damla Günler I-II, III* (2007); *Duvarların Dışında* (dokümanter, 2013).

Deneme: *Geçerken* (1986); *Karşılaşmalar* (1993); *Başka Karşılaşmalar* (1996); *ÖYLE Kargaşada BÖYLE Karşılaşmalar* (2002); *Yeni Karşılaşmalar* (2011).

Seçmeler: *Adalet Ağaoğlu, "Okurunun Yazarı"*, Hazırlayan: Sefa Kaplan (1993, 2006).

Nehir Söyleşi: *Adalet Ağaoğlu kitabı, Sen Türkiye'nin En Güzel Kazasısın*, Feridun Andaç (2001).

Mektup: *Mektuplaşmalar* -Adalet Ağaoğlu ile Memet Baydur arasında mektuplaşmalar- (2005).

Yayına Hazırlama: *Güner Sümer Toplu Eserleri I-II Cilt* (1983). Ayrıca basılı olan ve olmayan çevirileri vardır.

Ödülleri: *Üç Oyun*, 1974 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü; *Yüksek Gerilim*, 1975 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Bir Düğün Gecesi*, 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1980 Orhan Kemal Roman Armağanı, 1980 Madaralı Roman Ödülü; *Çok Uzak-Fazla Yakın*, 1992 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü (Tiyatro); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı*, 1997 Aydın Doğan Vakfı Roman Ödülü. 1995, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat (Edebiyat) Büyük Ödülü. YKY, Afife Jale Tiyatro Ödülü, 2014.

Unvanlar: TÜYAP Onur Yazarı (1994), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Fahri Doktora Unvanı (1998), ABD OSU (Ohio State University, Humane Letters) Edebiyat Fahri Doktora Unvanı (1998).

Sempozyum: *"Adalet Ağaoğlu 85 Yaşında Sempozyumu"* (Everest Yayınları-Bilgi Üniversitesi, 2014).

ADALET AĞAOĞLU

DAMLA DAMLA

GÜNLER

IV

(1990-1996)

§

Yayın No **1477**
Türkçe Edebiyat **553**

Damla Damla Günler IV
Adalet Ağaoğlu

Yayına hazırlayan: Didem Ünal Biçicioğlu
Kapak tasarımı: Beste Doğan
Sayfa tasarımı: Zülal Bakacak

© 2015, Adalet Ağaoğlu
© 2015, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.
Bu yapıtın yayın hakkı Adalet Ağaoğlu'nun temsilcisi
Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Şti.'den devralınmıştır.

1. Basım: Ocak 2016

ISBN: 978 - 605 - 141 - 951 - 0
Sertifika no: 10905

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa sertifika no: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi, No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110
Fatih-İstanbul
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

"Her yazar ötekini geçmişe itip,
*onun oradaki durumuna acımak ister."**

Elias Canetti, *İnsanın Sılası*

* Yazarın 1942-1979 notlarından seçmeler, Çeviren: Ahmet Cemal, İyi Şeyler Yayıncılık, 1996

DAMLA DAMLA

Günler

IV
(1990-1996)

Yılmaz Güney'liler
Paris'i

2 Ocak 1990, Salı
Akşamüstü

Dert dökme defterlerimden yenisine, eski yılın son iki gününü, bu yılın da ilk gününü uçup kaçmadan kaydetmek üzere başlamış bulunuyorum.

Yazacak bir şeycik yok da, sanki geçen yılın hasaratından kurtulmak için defter sayfalarına sığınıyor, kapağı bu boş sayfalara atıyorum.

Milletin kuyularda, dehlizlerde, çıkmaz sokaklarda birbirine toslayarak, çarpıp ederek yolunu bulmaya çalıştığı pis bir yıl daha bitti. Yeni biçim genç yazarların, toplum kurtarıcılarından yılıp kendilerini kendilerine adadıkları, kendisi olmayı, 'ötekini unutmak' sandıkları, birey'i bireysellik, bencillikle aynı kefeye koymalarının ateşi yükseldikçe yükselmekte. Buna karşı ya da buna tepki, aydınlık, güzel, solun sanal popülizmini bir yana koyarak, bilimsel akıllarını cilalama yolunu seçmiş görünen gençler, ender olsalar da, bütünlüklü bir hayat adına sorumluluk duygumu ayakta tutmaya beni zorlamaktalar.

— Doğu Bloku'ndaki değişimler çok hızlı oldu. Kanımca 'Batı'nın fişeklediği şu 'İran'ı adam edecek 'Humeyni Zaferi' üstüne

acele bir yargıdan kaçınmalıyız. Birden sevinç çığlıkları atanlar arasında eski 'Stalin'cilerim bile var. Hayret!

— İtiş kakış bir İstanbul'da, öğle tatilinde Halim'le buluşup, Sinan'a yılbaşı hazırlığı namına alışveriş etmeye çalıştık. Ekmek, peynir, meyve, kuruyemiş, turşu falan alabilme savaşı vermenin ardından Moda'ya gittik. Sinan'ı aldık.

1989'un son günü: Sinan'ı çok durgun gördüm. Oğlancık sanırım çok yalnız. Eh artık ne büyük, ne de küçük olunan bir yaşta. İkisi arası. Eşik. Öte yana geçiş zamanı, ama kim bilir yarınlarımızı görememek asıl çocuklarda, gençlerde güvensizlik, tutunamamazlık duygusu yaratmakta...

Moda'dan Büyükdere'ye getirmeden önce kapitalizm hevesinin mahsulü, Yeşilköy falanların oralarındaki Galleria Fame City denen yerde basket oynamasına götürmemiz, oradan bir Amerikan markalı pizzacıya girmemiz ona iyi geldi galiba. Yılbaşı gecemiz için üçümüz elbirliğiyle güzel bir sofra kurduk.

— İlk gün, annesinin acele tarafından isteği üzerine Halim onu Moda'ya geri götürdü. Onlar gidince ben de Ahmet Cemal'in *Guten Abend Tante Edith*'ini pek duygulanarak okudum.

Ruh Üşümesi'ni ne edeceksin? Şöyle okuryazarların, genç işadamlarıyla iş kadınlarının ortalama, fakat seviyeli bir lokantada bir kadınla bir adamı, garsonun yer ayarlaması sonucu, aynı masaya karşılıklı oturtmuş bulundun.

Giriş kadansı, **Karşılaşma,** atak ve ürkek tonunu bulana kadar seni epey zorladıysa da, iyi oldu. Yerine oturdu. Hele çok acılı tavuk yemeğinden ötürü dilini usulca dışarı çıkarıp elin adamına "Sakın bundan ısmarlamayın!" deyiverme ataklığını gösterişi.

Bir bakış. Bir cümle.

İlerlemeye yeter de artar bile. İlerle. Peki nasıl?

Bu oda-roman benden büsbütün bir içe kapanış, kesin yalnızlık istiyor. Aylarca kimseyi görmeyecek, telefonlara bile yanıt vermeyeceksin.

3 Ocak, Çarşamba

Sabah: Dişçi. Saat 14.15: Dünya Sineması. Film: *Julia and Julia.* (Delinin ya da delirmenin filmi.)

Tunca Yönder, benim bir köşede kalakalmış *Yazsonu* senaryomu okudu. TRT'ye dizi film olarak çekmek istediğini bildirdi. Hem 'dizi' olabilecek bir şey diye göremediğimden, hem de artık aklımı fikrimi iki kitabın yaratı serüveni kapladığından Tunca'dan özür diledim. Araya bu meseleyi karıştırmak artık 'felaketim olur, ağlarım.' Attilâ İlhan'ı *Sanat Olayı* dergisi buluşmamızdan bu yana hiç görmedim.

(...)

Yılın ilk karı. Çok güzel yağıyor.

Yeni Cumhurbaşkanımız Turgut Özal ve eşlerinden bir çağrı kartı. Yeni yıl münasebetiyle 'müsamereye'. Evren'in sahnesinde rol almadım, bunda da alacak değilim. Biri darbenin, öteki yüzde yirmi ikicik oyun sırtına binerek Çankaya'ya kuruluvermişler.

Özal ekonomisi iyiymiş. Demirel'in heveslenip yapamadığını, bu yapmış. Özel sektörcü. ABD'ye hicapsız satılması.

5 Ocak

Remzi'den Erol Bey aradı. Yılsonu, elde olan kitap sayılarını, yeni basımlarına hazırlayacaklarını bildirdi. İlk romanımın basım adedi 5.000 idi. Çıka çıka 7.000'lere, son yıl da yenileri için sanırım 10.000 adet basmaya kadar çıkılmıştı. *Hayır...*'ın 7. basımı yapılıyormuş. Bu romanın ilk yayımında telif hakkımı indirme

önerisinden o da üzgün, fakat bu üzüntü kırgınlığımı onarmaya bir türlü yetmemekte.

Bildirdikleri listeye göre, yanlış anlamadıysam, en yavaş 'satanı' *Yazsonu*. Ötekiler, üç hikâye kitabım dahil, geçen yılı da iyi geçirmişler gibi. Edebiyat okurunun nerdeyse sıfırlandığı bir sırada, Erol Bey bütün kitaplarımın satış ortalamasının 800 civarında olduğunu bildirdiyse de, Remzi'den başka hiçbir yerde yüzünü görmediğim eserlerim nerden biliniyor, anlayamadım gitti. Zaten bu işlere pek aklımın erdiği yok. Başka bir yayıneviyle de bir deneyimim olmadığına göre, yayın dünyası hakkında bilgi torbam boşa yakın. Bir his: Remzi Yayınevi 4. basımında mahkemeye verilen *"Fikrimin İnce Gülü"*nün toplatılmasından, aynı zamanda *Bir Düğün Gecesi* için savcılığa çağrılıp ifadelerinin alınmasından, özellikle de her iki romanda da altı kırmızı kalemle çizili yerlerin hep silahlı kuvvetlere ait bulunmasından hâlâ tedirgin. Bir sezgi sadece. Bana ilk iftirayı atanın yüzbaşı bir yazar olduğunu, kendisine 12 Eylül sonrası aldığı TDK ödülünün bir general tarafından verilmesi epeyce düşündürücü. Hele adamın bir dergide *Göç Temizliği*'nde geçen '... bir şey elde edeyim diye kimsenin sırtını okşamadım,' cümleme parmak basarak: "Ya nerelerini okşadınız hanım?" diye yazabilmesi, bunun basılabilmesine karşı Zeynep Avcı'dan başka kimsenin, hele hele 'feministlerimizin' gıkının bile çıkmaması... 'Aydınlarımızı' ölçüp biçmenin peşine gel de düşme!

(...)

11 Ocak, Perşembe

Saat 19.00:

Ölüm geliyor aklıma ölüm/Bir ağacın gövdesine sarılıyorum.

Cemal Süreya. *Taşıran Damla.*

Öğle namazı. Şişli Camisi. Cemal Süreya cenazesi. Cemal gidivermiş. Olacak şey değil! Cenazeden sonra Memet Baydur'la Teşvikiye'ye kadar yürüdük *Üstü kalsın,* diye diye.

Halim sabah erken Ankara'ya gitti.

Cemal Süreya da böyle, falanca, filanca sayılı, şu numaralı gün diye günlerinin hesabını çıkarır da, başka günceler gibi çekmecesinde saklamayıp yayımlar dururdu. Diyorlar ki, şeker komaşı; diyorlar ki yok işte oğlu... Diyorlar ki, çünkü oğlu... Yok canım karısı, diyenler de oluyor. Evde, odada tahribat varmış, yani işte itilip kakılmış kitaplar, devrilmiş eşyalar...

Cami kapısında Demir Özlü'yü gördüm. Artık temelli memlekete dönmüş deniyordu. Orhan Duru'yu da gördüm. Siyah fötr şapka giymiş; dedektif story kahramanlarından biriymiş gibi geldi bana; hatta, ayıptır söylemesi, mafya üyesi gibi. Tektaş Ağaoğlu. Ah ne kadar özlemişim onu. Sakal makal da yok. Tertemiz... Birlikte gazeteye bir ilan mı versek acaba, hani ikimiz aynı aileden değiliz; akrabalığımız falan yok da, yazarlık ve siyasal düşünce birlikteliğimiz vardır, diye? Evlilik soyadımla yazar adım ortaya çıkalı soran sorana. 27 Mayıs'ın Ankara Radyosu Müdürü'nü unutamasam bile, Ağaoğlu ailesinden olmadığımı öğrenir öğrenmez gözlerinden düşmüş olduklarım bile var.

(...)

12 Eylül sonrası içeri-dışarı savrulmuş meslektaşlarla cenazede buluşmak! İçimden Cemal Süreya'dan çok buna ağlayıp gülmek gelmekte... (Kakafonik bir cümle oldu bu. Eh zaten hayatımız da öyle.)

Not: Haa, Yılmaz Güney film şirketinden, daha doğrusu Fatoş Güney'den bir çağrı almıştım. 1984'te Paris'te ölen Yılmaz Güney'i anma toplantısına çağrılıyorum. 20 Ocak-6 Şubat arası Paris'te Yılmaz anısına yapılacak heykel projesinin tanıtımına da tanıklık

edecekmişiz. Londra'da bunu duyan Abdullah Yılmaz telefon etti. Memleketimiz halkını sivil kurtarıcılarımızdan, Karadeniz'in kurtulmuş bölge Fatsalılarından Abdullah'cığımız. Hep 'Hocam' der bana. Paris'ten sonra ille Londra'ya geçmeliymişim. *Hayır...*'ı okuyanlar, öğrenciler, üçlememin ilk ikisiyle birlikte ordaki kültür evinde benimle konuşup tartışmak istiyorlarmış. Apo'nun heyecanlı ısrarına dayanamamış, "Olur, peki" demiş bulunmaktayım.

Yılmaz Güney anma toplantısı, Zenith salonu diye 6.000 kişilik bir yerde, ayın 21'inde, çağrılıların her birinin kısa kısa konuşmalarıyla bir panel halinde yapılacakmış. Ne tuhaf, Yılmaz'ın filmlerinden önce kitapları geliyor aklıma. Özellikle ilk romanı *Boynu Bükük Öldüler*. 1970 başlarında bu kitabı okuduğumda şaşırıp kalmıştım. Adana doğumlu, Güneydoğu iklimli Yılmaz, Ankara'nın Telsizler semtini, burada olup bitenleri nasıl böyle bir duyarlıkla anlatabiliyordu. Bu duyarlık nasıl oluyor da gidip bir çıkmaza saplanabiliyordu? Atilla Dorsay'ın *Yılmaz Güney Kitabı*'nı çıkar çıkmaz almıştım. Bu elbette onun sineması üstüne. Yeniden bakmalıyım. Yitirdiklerimizi geride bıraktıkları eserlerini açıp kapayıp durarak anmak bana iyi ve hoş gelir. Güney filmlerini hemen karşıma dikemeyeceğime göre, hoş gelsin Atilla *Yılmaz Güney Kitabı*'yla. Varolsun, sağ olsun. Bu arada Dorsay'ın Fransız şansonlarını dinlemeden ve dinletmeden duramaması bana hâlâ Sevgi, Güner, Ela ve Yılmaz Çolpan'la birlikte Ankara'da, İlbank'taki çalışma odamdaymışız duygusu veriyor. Frères Jacques'lar *Générale à Vendre*'ı, (*Satılık General*) yırtınarak ve keyifle söyleyip dururlarken Jacques Brel *Seul*'ü (*Yalnız*) tutturuyor.

İki kişidirler sevgilim/Aşkla gülüp oynanır/Şarkılar söylenir/Fakat tam da günbatımında/Yeniden kalınır yapayalnız/Bunalım örtüleri arasında.

Brel. Hani sanki Brüksel'inden kaçmış da, Roquebrune'deki evinde, Akdeniz sahil kayalarının üstünde...

Yılmaz Güney'in Ankara Telsizler'i nerde, isyankâr şarkıcı Brel'in Nice kanatları altındaki Roquebrune'ü nerde... Kayalığın mağaralarında ressamlar, resim sergileri, elişi sanatları, heykeller görmüş, dolanırken sürekli Bach müziği dinlemiştin de hani, araya Brel *Ne me quitte pas...* diye de karışıvermişti hani? İçinden cızz diye Rahmi Saltuk'tan Ahmed Arif *Terk Etmedi Sevdan Beni*'siyle geçip gitmişti ya?...

20 Ocak, Cumartesi

Atatürk Havaalanı. Saat 18.00'de uçuş. Air France 1377 ile. Yerel saatle 20.20' de Paris'te Charles de Gaulle alanındayım. Akşam yemeğine Fatoş davetlisiyiz. Lokanta adı ya Porte de Boeuf, ya da bu mahallenin adı. Otelin adı sanı, hepsi tamam: Hotel Camponile. 62-64, Avenue Jean Lolive, Ch. Pantin.

Uçaktayım. Güney'in anılacağı Paris programını 'incelerken' otelin adına gülümsemekten alamamaktayım kendimi. Yoksa biz, özel bir Yılmaz Güney kampı var da, orada mı kalacağız, diye.

Paris, 21 Ocak, Pazar

Camponile otel odası, sabaha doğru:

Dün gece, gelir gelmez götürüldüğüm 'Öküz Kapısı' ya da 'Limanı' lokantasındaki yemek çok güzel, pek neşeli geçti. Neden öyle geçmesin ki? 'Faili meçhul'lerce vurulup da aylar aylar boyu ameliyat, tedavi, bakım altında kalan, tekerlekli koltuğa mahkûm kılınmış Server Tanilli, Strasbourg'lardan kalkıp gelmiş, bizimleydi. Kaç yıl önce Akademi Kitabevi'ndeki, yine tekerliklide imza gününe geçmiş olsun'a gittiğim zamandan beri ilk görüşüm

Server Bey'i. Atıf Yılmaz, Tarık Akan, Nâzım'ımızın Vera'sı da orda, yanında. Bazıları törenden sonra hemen dönüyor. Hepimiz aynı 'kampta' değilmişiz meğer. Dün gece, Erdal Öz de bizimle. Odası St. Michel'lerde, adı da bu olan bir oteldeymiş. Eşi Samiye de iki gün sonra buraya gelecekmiş. Yarından sonra daha genişçe bir oda bulabilsem iyi olur, diye mırıldandı bana kibar kibar. (Ah Erdal'cığım, denizlerin, ufukların, göklerin, toprakların kurşuna dizilme infazını değerli Halit Çelenk tanıklığı yanı sıra bir de senden, ta içinden dinlemeli.) Otel işini birlikte halledeceğiz. Sözleştik. Bugün saat 15.00-20.00 arası Salle Zenith'deyiz. Yılmaz için anıt proje açıklamaları olacak. Her birimizin sahneye çıkıp Güney anısına düşünce ve duygularımızı aktarmamız bu anıt proje seansından sonra. Yılmaz Güney'i tek cümle halinde anlatabilirim gibi geliyor bana: O, tıpkı bir sahrada, tek pırıltısı bulunmayan büyük çorak kumluklarda kırık bir cam parçası: Tek başına ışıl ışıl, ama dikkat, üstüne basılırsa ayağınızı kesebilir.

Şimdi, sabahın köründe bu fikrim pek hoşuma gitti. Yarın, sazlar sözler arasında nasıl bir ilham vaki olur, bilemiyorum. Kadromuzda İlhan Selçuk da varmış, ama henüz görmedim. Aziz Nesin, Ahmet Kaya, Esin Afşar, Fehmi Işıklar: hep birlikteyiz. Elbette Atilla Dorsay. İHD Başkanımız Nevzat Helvacı gelmiş mi, gelecek miymiş; işte o kalabalıkta bunu pek anlayamadım. Ahmet Kaya, anma şenliğinin baştacı olacağa benziyor.

23 Ocak, Salı

50, Rue de Four'daki (Fırın Sokağı) Hotel de Saint Germain odasındayım. Az önce, yine sabaha doğru, komşum sayılan Temel ve Meltem'in içten merdiveni olan bahçe kulübesi benzeri evlerinde, küçük bir toplantımızdan döndüm. Ben, Yalçın Cerit, Erdal Öz. Erdal'ı yarın benim otele taşıyacağız.

Dün, çağrılı programımız, her şey pek iyi gittikten sonra bitti. Gidenler gitti, isteyenler, (bildiğim kadarıyla Erdal ve ben) burda iki üç gün daha kalma kararımızı uygulamış bulunmaktayız. Dünkü pazartesi günü, kapı kapı dolaşıp otel aradım. Dragon diye bir yer buldum; felaket! Üstelik gecesi 240 frank! Değse bari. Her zaman içimi 'Fransızca' doldurup durmuş Montparnasse bir yana, Saint Germain-des-Prés'de aranmaya koyuldum. Bir taşla iki kuş; hem keyifle geziniyor, yakınlarımdaki eskisi yenisiyle Seine köprülerine ayak basıp, 'bateau mouches'lara, karşı kıyılara şöyle bir göz attıktan sonra geliyor, hem de aranıyorum veee. Derken işte! burası. Meydanın hemen burnunun dibinde: Bulvarından Saint Michel'in Cluny ucuna doğru yürü git canın çekerse; Odeon, Müze Cluny, hepsi yakınımda olduğu gibi, ters yöndeki Museé d'Orsay'a da yakın. Hele Rue Jacop'um, bu sokak üstündeki, bir zamanlar E. Hemingway konağı olmuş olan Hotel Angleterre'(im) benim; ortaçağ ve Rönesans karışımı garip mimarisiyle Güzel Sanatlar Okulu, çeşit çeşit sanat bilim yuvalarından sonra, bu yanda bizim Paris düşkünü yazarlarımızın dilinden düşmeyen (öteki ben: Senin de) kahveleri, La Hune kitapçısı falan duradursun, Beaux Arts sokağındaki, Oscar Wilde'ın ruhunu Allah'a emanet ettiği L'Hôtel de komşum sayılır.

(Ben de şimdi burda, bir Osmanlı artığı Türk'ten yazar olarak Napolyon zamanından kalma Fırın Sokağı'nda gidiversem ne iyi olurdu yahu! Özel tarihime gayet şık biçimde geçilmiş olurdu da, memleketimde V. Woolf şöhretini kat be kat aşardım. Bu bir sırdır. Eh, karala geç öyleyse şu satırları. Yok canım, niyeymiş!)

Odam eğri tavanlı ama çok şirin. Duşumu şöyle, hayli eğilerek, iki katlı bir halde almam gerekse de gecesi 200 frank. Çantamı buraya taşımadan önce resepsiyona sormayı akıl etmiştim. İki kişilik genişçe boş bir oda daha var mıdır, diye. Varmış. Zaten üç

katlı olan 'evin' ikinci katındaymış; çıkarıp gösterdiler. Bana iyi geldi. Erdal'ı, otelinin 4326 98 70 numaralı telefonundan hemen aramam da iyi oldu. Oradaymış; gittim, buluşup benim 'eve' geldik. Samiye yarın geliyormuş; odayı Erdal da uygun buldu. Hemen peylendi. Erdal buraya bugün taşınacak.

Gece: Erdal taşınır taşınmaz demişti ki: Buralarda şöyle iyi, büyük kitapçılar var mı, bir dolaşsak, yeni çıkanlara bir göz atsak... Can Yayınları'nı korka korka açmış, birazcık ikirciklenmişti, fakat öyle çok ve güzel çalıştı ki, Cem Yayınevi çatısı altındaki Arkadaş çocuk kitapları editörlüğünün -sanırım- 'ezilmiş'liğinden bal gibi kurtuldu. Hemen Montparnasse'a çıktık. Ordaki iki büyük kitapçıyı dolaştık; dünün ve günümüzün değerli yazarları yanı sıra fazla satanlar falan da işaretlendi. Erdal ilk ağızda altı kadar kitap aldı. Dönüşte La Hune'e de girdik.

Eski Fransız Türkiye Büyükelçiliği Müsteşarı Claude ve Pierrette Mantel'le Le Procope adlı tarihi bir lokantada öğle yemeği yiyeceğiz. Burası 1686'lardan kalma ve 'citoyens'lerin müdavim olduğu bir yermiş. Herhalde Fransız Devrimi sonrasında yurttaş, demokrat beyefendi payesi verilen yazarların geldikleri lokanta. Galiba Victor Hugo, Balzac da bunlar arasında, ama acaba genellikle bunlara Academie Française üyelerinden yazarlar, denemez mi? Bakalım, merak etmekteyim.

(...)

İki gün sonra: Gare de Nord'da saat 13.00'te bindiğim trendeyim. Tren beni Londra'ya götürmekte. İstanbul'a yine Paris üstünden döneceğim için, Hotel de Saint Germain'deki odamı 2 Şubat akşamına bugünden ayırttım. Tren beni Londra, Victoria istasyonunda saat 20.00'de indirecekmiş.

Rue de Four'daki son günlerim dolu dolu geçti. Çoktandır kanlı-kırmızı et yemediğim halde, Procope'da kocaman bir bon-

fileyi nazik nazik hakladım... Şaraplar, peynirler, tatlılar. Dekor, eşyalar tam 'antika' denen cinsten ve duvarda ünlü demokratların portreleri. Masamıza göre soldan sağa B. Franklin, J. J. Rousseau, Voltaire, Robespierre, Molière gibi. 'Tarihin gölgesinde geçmişin sembolü olarak' Voltaire masası olduğu yerde, olduğu gibi bırakılmış. Balzac'ın portresi nedense lokantanın WC'sine en yakın duvara asılmış. Hugo'nun resmine gelince... Benim geçmişte el koyduğum, taht yüksekliğindeki kitaplarının üstüne yangelip elinde tüy kalemiyle sağ ayağını Théâtre Français, sol ayağını da Academie Française çatılarına basmış halde göründüğü çalışma odamın duvarına asılı afiş bundan güzel. Faniladan bir giyim altı donu içindeki bacakları öyle ayrık gösterilmiş ki, erkekliği, işte yani o'su, eli çenesindeki başındadır demeye geliyor sanki.

Paris'ten ayrılmadan Françoise'la Café Flore'da buluştuk. Micheline yazık ki gelemedi; bir gece önce babasını kaybetmiş. Bu sabah otele telefon etti: "Kocaman evde yapayalnızım artık. Bir daha gelişinde otelde değil, bende kal," diyor. Fransız TV'si halkla ilişkiler, konserler falan düzenleme bölümünde. İşi o kadar çok ki, davetine ne diyeceğimi bilemedim. 'Derin Devlet'ten Fatma İnayet: Otellerde kendimi daha bağımsız, çok daha özgür hissediyorum, demeliydin. Demedin.

Françoise'dan ayrılınca yerime geldim; çünkü eksik olmasın Artun Ünsal beni saat 16.00'da ordan almaya gelecekti. Geldi de; birlikte çıkıp bir kahvede oturduk. O kadar çok şey konuştuk ki.

Londra,1 Şubat Perşembe

Ayhan'ın doğum günü. Kardeşim şuramdan ince bir özlem ateşiyle gelip geçiyor. 'Yuvaya dönüş' hasretinden olabilir.

(...)

Burda geçen beş-altı gününüm özeti: Yarın akşam Paris'teyim. Bu sefer tünel trenine Folkestrone Harbour'dan bineceğim. Oraya beni Apo, eşi ve kardeşi götürecekler... Keşke gelirken de Abdullah, trenden Victoria'dan önce Folkestrone durağında inin; ben sizi orda bekleyeceğim hocam, demeseydi! Ya dönüşte de öyle aksaklıklar olursa...

Londra'ya geldiğim 26 Ocak gecesi başıma gelmeyen kalmadı da, ondan... Elin soğuk banliyö garında inip ortalıkta inin cinin görünmediğine mi yanarsın, Apo'ya, ben evlerde kalamıyorum, bana lütfen bir otelde şu fiyata bir oda ayırt, diye ısrar ettiğim halde, geceyarılarında bana 'nihayet' el koyup evlerine götürdüğüne mi yanarsın. Ben akşamın 20.20'sinde dediği yerde, tren durur durmaz indim. Çanta elde, fırtına dehşet. Ortalıkta Apo falan yok. Cebimde telefon kartı, fişi, nikeli falan da yok. Bekliyor, bakınıyor; olmazsa gar müdürüne sığınır, beni polise götürmeleri için yalvarırım, falan diye düşünüyorum.

Bak hâlâ bilmiyorsun; ne olmuş, nasıl olmuş da Apo'cuğun saat 22.00'lerde gelip de seni, kan ter içinde elin ıssız istasyonunda bulmuş. Tabii canım, gar güvenliğine sığınıp onun telefon numarasını verdin, aratıp buldurdun; böyle böyle bir şeyler...

Eve vardık ki eşi Gülay yemek hazırlığında, iki küçük oğulcukları televizyon başında, yere uzanmış seyirdeler. İlahiii Yılmaz'lar e mi, ne diye kucaklar götürürsünüz çocukları, ağlata falan yatırmaya kalkarsınız. Sofra kuracaklarmış da... İşte tam bize özgü, misafiri ille de evlerinde yatırmak, ille de yedirip içirmek töresi.

Sen de az değilsin yani!.. Başlamışsın, şimdi sabahleyin tuvalet sırası kimde olacak, kim kimi beklemek zorunda kalacak, filan diye kara kara düşünmeye. Üstelik de, karı koca ikisi de erkenden işe... Gülay, çalıştığı yemek fabrikasını anlattı sofrada; ben kahrolurum şimdi, bütün bunları kim toplayacak, kim yıkayıp paklayacak, kızcağız nerde, ne zaman dinlenecek... diye.

Bir damlacık uyuyamadın işte, yalan mı?

Toplantımız pazar günü saat 19.00'da olacakmış. Neyse, arada iki gün var sayılır, bu fırsatta onları üzmeden (gizlice) başımın çaresine bakarım artık, planları kurdum kendimden utana sıkıla... İlk işim, daha önce küçük yeğenlerimle tadına baktığımız Charles Dickens otelini aramak oldu; fiyat çok artmış ama hemen bir oda tuttum... Barış Davası tutuklularından Sayın Mahmut Dikerdem'in oğlu, daha önceleri, şaka yollu bana: "Burası 'Kıbrıs mahallesi' dediği semtteki kitap dolu üniversite lojmanı anlamına gelen evini bana bırakmış olan Mehmet Ali Dikerdem'in hatırını sormak öyle içimden geldi ki, hemen onu aradım. Londra programımdan haberli. Hep aynı incelik dolu dostlukla: "Ben de Abdullah'lardan sizi aradım; masaya not bırakıp kaçmış, dediler. (Gülüştük.) Size şimdilik iyi sayılabilecek bir haberim var da, onu bildirecektim." Saliha Paker, bir kitabımın İngilizceye çevrilmesine pek yüz vermiyor gibi, fakat Mehmet Ali, bunun böyle olması gerektiğine yürekten inananlardan. Londra'da Serpent's Tail (Yılan Kuyruğu) diye bir yayınevi varmış. Çok yeniymiş, fakat piyasa dışı eserler yayımlamak istermiş; pazartesi günü saat 18-19.00 sıralarında onunla bir randevumuz varmış. Birlikte gideceğiz. Pazar günkü toplantı da bitmiş olacağına göre, ne iyi, rahat rahat gideriz. Bundan önceki tanışmamızda bana Raymond Williams'ın toplum ve kültür sözlüğü altbaşlığı ile çıkmış *Keywords*'ü armağan etmişti. Kültürel değişimlerin etkisiyle günümüzde farklı anlamlara kaymış kavramlar sözlüğü başucu kitabım oldu çıktı. Aklıma "kültür" mü geliyor, hemen açıp bakıyorum ama sözlük, "demokrasi", "kültür", "anarşizm", "estetik", "sanat" gibi daha pek çok kelimeler üstüne cehaletimi yüzüme vurdukça vuruyor. *Keywords* sahici bir ders çalışma kitabı. Hele benim kıytırık İngilizcemle.

Cumartesi günü, pazar toplantısına hazırlık; *Hayır*...'ıma göz atıp durdum. Bir zamanlar öğrencisi Engin'le Aysel'in Danimarka'nın oralarda bir yaşlılar bakımevi bahçesinde buluşmaları sahnesi basbayağı içime dokundu. Aysel'in topallaması, 'aydın intiharları ve geleceğin başkaldırısı' falan derken derken kendine **Yenins** (Yeni İnsan) diye bir kaçış deliği bulması... Yine Oslo'lu günlerimin ilhamıyla Layana'nın kendini asması, tavanda asılı mikadan kuşlarını da alt katındaki Aysel'e verilmesini vasiyeti hele. Evet, evet. Romanların hayatı, hayatların hayatından daha gerçek.

Okurların roman yazarlarına sık sordukları soruların başında şu gelir: "Romanlarınızda anlattıklarınızla gerçek hayatınızda yaşadıklarınız arasında bir ilişki var mı? Varsa ne kadar? Neresi, nasıl?" Apaçık ki bu merak "yani hayatınız roman mı?" demeye gelmekte. Doğrusu kendi adıma benim için hayli sıkıcı sorular bunlar. Öyle ki, böyle soranları birkaç olgudan sonra şöyle yanıtlamaya başlamadın değil: "Yazarken, birikimim dışında hayatımın sayfalara burnunu nerde, ne kadar soktuğunu bilemiyorum. Fakat yazılmadan önce değilse de, kitap yayımlandıktan sonra, romanda, hikâyede geçen bir şeyin hayatta da başıma geldiği olmuştur. Hani sanki uydurmamı bir doğrulama gibi...", "Mesela?" Meselaaa... Bakın, *Ölmeye Yatmak*'ı bitirdikten sonra oğlum yaşındaki bir sanatçı gencin bana fazlaca yakınlık gösterdiğini, benim de onun bu ilgisini olumlu karşıladığımı söyleyebilirim. Fatma İnayet ya da öteki ben: "Hıh hıh, böyle okurların asıl merak ettikleri şeyin roman kahramanı öğretim üyesinin öğrencisiyle yatması meselesi olduğunu bildiğin için yapıyorsun bu itirafı değil miiii?" Ben: Valla da, billa da doğru. (Sen sana: 'Doğru' desen bile, doğrunun yarısı, o kadar. Hayat gerçeğinde bu işin içinde delikanlının anadan doğma soyunması falan yokken ne diye 'varmış'a getiriyorsun şimdi?.. Ben bana: Kim bilir, belki hayatta da hepsi romandaki gibi olsun istemişimdir, de olamamıştır (!) Keh keh kehhh...

Öyleyse, İnayet'ten mamul müfettişim ve meraklı okurum, buyrun sizlere taptaze bir örnek: *Hayır...*'ın yayımından sonra olup bitmişlik durumuna bir belge daha: Aysel, yaşlılık belirtisi olmalı, pat diye düşüp bacağı kırmamış mıydı? Alçılar içinde doçentten dostunun evinde yatıp kalmamış mıydı? Artık şimdilerde kendisine verilen bir ödül törenine doğru bastonla ağır aksak gitmekte değil mi? Öte yandan bu pazar günü de yazarı Londra'daki Türk öğrencilerle romanı okumuşlar karşısında Dar Zamanlar'dan *Hayır...* üstüne konuşmayacak, izleyicilerle birlikte üçlemenin bu üçüncüsü masaya yatırılmayacak mı???

Öyle. Romanın yazarı konumunla sen tam saatinde orada olacaksın, değil mi? Öyle, evet. Bu böyle oldu ama dikkat isterim; şöyle oldu. Hani sanki –görünüşe bakılırsa– yazarla roman kahramanı aynı kişilermiş gibi oldu. Bir farkla: Biri memleket içinde, öteki dışında.

Cumartesi günü Apo'ların evinden otele geçer geçmez Londra günlerimin plan ve programını yaptım. Dersimi çalıştım. Barda viskisi çok az, sodası fazla bir viski yuvarlayıp odama çıktım. Son günlerin yorgunluğunu üstümden atmalıyım. Hemen yattım. İşte, pazar sabahı. Ohh, ne güzel, turp gibiyim. Hava da günün tam bir kış güzeli olacağının habercisi. Akşama daha saatler var. Sonsuz bir özgürlük duygusuyla 'kültür evi'ndeki konuşup tartışmaya ilişik kitabı çantaya koyar koymaz kendimi sokaklara, caddelere, parklara atmış bulunuyorum. Yürümek öyle güzel, yaya kaldırımları öyle de rahat ki, ıslık bile çalmaktayım. İçimde hafif hafif *Ruh Üşümesi* plağı çalıp durmakta. 'Oda-Roman'ımda çok az diyalog olmalı. Yankılar havadan sudan, lokanta camına vurmuş kadın ve adamın büstleriyle çevrelerindeki 'şeyler'den fışkırmalı. Es'leri, Pes'leri arada bir garson bozacaktır ama, bunun mecburiyet dışında hiçbir anlamı yoktur.

Yürüyüş her zaman iyi gelmiştir bana. El ellerinde, 'Evimiz' dediğimiz mevzilerden uzaklardayken daha da iyi gelmekte. Otelimden çıkıp tam Edgware Road denen caddeye geçmiş, oradan az daha ilerdeki Hyde Park'ın Cumberland kapısını bulacağım; otura kalka gez gezebildiğin kadar derken, büyük güzel bir kiliseyle karşı karşıya gelmeyeyim mi? Şık şık insanlar itişip kakışmadan pazar ayinine girmekteler. Herhalde öyle. Saatime baktım; tam da org konserinin ve kilise korosunun başlama zamanı. Bakmışın orda yine bedavadan Hydn, Bach nameleriyle sarılmışsın. Sana böyle düşeşler olmamış değil ki. Yine olabilir. Hadi bakalım: İki adım daha at, karşıya geç... Der demez kendimi yerde buldum. Sol ayak bileğim ağrıyor, hem nasıl! Kalkamıyorum; gelip geçenlere "please, please"ler sıralamaktayım. Bir taksi. Taksi evet. Kendini Güner için Güner'le çok acılı, perperişan günlerinizden bildiğin Tottenham'ın ta ilerisindeki üniversite hastanesine atabilirsin.

Dünyada ne iyi insanlar var. Orta sınıftan izlenimi veren bir karıkoca koşturup taksi bularak beni yerden kaldırıp taksinin içine attılar. Sonu gelmez "Thank you, thank you"lar sıraladım. Arada: "Believe me, I'll never forget you, your help," demeleri unutmadan... Bir kâğıda mahalle adını, hastaneyi yazıp şoföre verdim. Yeri bildi valla; üstelik beni dosdoğru acile götürdü. Kapısından koşup gelen birine durumumu tarif etti; ortopedi falan dedi. Olursa bu kadar olur. Sürücüyü nasıl memnun edebilirim? Güzel sabahın güpgüzel insanları: İşte ortopedidesin. Doktor, hastabakıcılar bileklerini saran bastonlar geçiriyorlar; kısa bir koridor, derken: X-ray. Bakıldı. Yüzler gülmekte: Kırık yok. Uzanın şuraya. Uzandım oraya, hem de hiç 'pislendiğimi' düşünmeden. Sol ayak bileğim ile baldırım arasını sıkı sıkı sardılar. Burkulmaymış. Bir incinme. Ayağımı mümkün mertebe yukarda tutmalıymışım. Fazla yürümemeliymişim. Londra'daki randevularım peki? "Yatarken ba-

cağınızın altına yüksek bir şey koyun, yarına geçer," dendi. "Fakat ben bu akşam... Şöyle şöyle şöyle..." demeye kalktım. (Öteki ben: Nezaket bolluğundan nerdeyse dalkavukça sesini bile incelterek...)

Eyy okur! Roman kahramanları yazarının benzeri miymiş, değil miymiş; gör bakalım.

Bendeniz bir taksiyle kendimi otel odama atmış, bacağımı havaya dikmiş, Apo'ya ne diyeceğimi hesaba koyulmuşum. Zıırrrr. Telefon. Sevgili Abdullah: "Hocam, gelip sizi otelinizden almayı düşünüyordum, ama salonda bir değişme olmuş, oraya erken gitmeliyim; toplantı saatinde siz şu adrese gelebilir misiniz?" Tıssss. Oldu olacak, battı bacak!..

Hayır...'ın Aysel'i kendisini dört gözle bekleyen izleyicilerin karşısına nasıl ağır aksak, oraya buraya tutunarak çıkacaksa, yazarı da, hem de 'değişen salon' asansörsüz beşinci katta, madenden çok dik merdivenlerle çıkılan bir yerde bulunduğuna göre, daha da beter bir halde çıkmış bulunacak.

Aysel'in töreni oldu mu, yazarı dahi bilmiyor ama o, yazarın kürsüye çıktığını biliyor. Acıya katlanıldığını da. Sürprizlere katlanmanın bundan beter olduğunu da. Abdullah Yılmaz gibi 'kurtarılmış bölge' çocuklarına asla ve kat'a kızılamayacağını hele, ezbere bilmektedir...

Ertesi gün akşamüstü, eksik olmasın Mehmet Ali Dikerdem refakatinde Serpent's Tail Yayınevi'ne gidildi; sahibi ve editörüyle buluşuldu. Mehmet Ali, editörle beni baş başa bırakmayı tercih etti. Dışarda kaldı. İçerde, neler yazıp çizdiğim, yazarlık anlayışım falanlar hakkında biraz hızlıca konuşuldu. Sonuçta editörden bana iki ciddi soru geldi:

1. Biliyorsunuz, dilinizden dilimize çeviri yapacak iyi bir çevirmen bulmak kolay değil; biz bunu temin etsek bile, çeviri ücretini ödeyecek bir yer, devlet, dernek, ajansınız falan var mı? Cevap: "Yok öyle şeylerim efendim."

2. Şeyy. Sizi farklı bir ses olarak tanıtmak gerekir. Düşünüyorum; farklılığınız Müslüman bir kadın yazar oluşunuz. Hem Avrupalı gibisiniz, hem Müslüman. Kadın yazar olarak nasıl baskılarla, ezilmişlikle falan karşılaştınız? Sizi bu anlamda feminist açısından ele alsak ne dersiniz? Cevap: "Ben Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk ya da ikinci kuşaklarındanım. Nüfus kâğıtlarımıza 'Müslüman' diye yazılmıştır ama, laik bir eğitim aldım. Şahsen Müslüman dininin pratiğini de yerine getirmiş değilim. Hızlı bir kültürel dönüşüm sonucu ebeveynlerimizle aramızda elbette bazı gerilimler yaşanmış olabilir, fakat ben üniversiteyi de dini bir baskı altında kalmadan bitirdim. Ülkenin tamamı böyle olmayabilir, ama bu bir din devletinden laik devlete geçişin zaman isteyen bir sorunu. Biz Cumhuriyet yazarlarının üstündeki asıl baskı, siyasal eğilimlerimiz bakımından, siyasal anlamda düşünce, yaratı özgürlüğümüzü engelleme biçiminde olmuştur. Sol eğilimlerin yarattığı düşünceler tehlikeli bulunmakta. İki kere mahkemeye verildim, bir romanım da toplatılmıştır. Ayrıca ben dışarda, kadın haklarını sonuna kadar savunsam da, yaratıcı bir yazar olarak birtakım ideolojik etiketler altında yayımlanıp tanınmak istemem. Bana tiyatro, roman, hikâye, deneme yazarı densin, bu yeter. Ülkemde de 'kadın yazar' levhası altında ölçülüp biçilmeyi reddetmekteyim. Cinsiyet ayrımına göre olacaksa yazarlık, bırakın sizin cinsinizden olanlara da 'erkek yazar' densin bari..." Önüme koyduğu iki maddesine de yüz veremediğim halde, yılan kuyruğunu bana çarpmadı; ağzıma zehrini de damlatmadı; kem küm İngilizceme rağmen güle oynaya gülüşüp konuştuk. Hoş bir aydın tavrı gösterdi Yılan Kuyruğu yöneticisi ya da editörü. Yayınevlerinin de önünde sonunda para kazanmak zorunda olduklarını, kuralı yerine göre oynamak gerektiğini kem kümsüz açıklamasını da sevdim. İyi bir çevirmen olmadıkça, hepsi boştu. Okunabilmeliyiz ki, ne tartışacaksak ondan

sonra tartışmalıyız. Oturup dır dır ötmemin altında Batı'ya karşı her zamanki aşağılık duygumuzun rolü bulunduğunu düşünmekteyim. "Ben şuyum, buyum..."ları o kadar öne çekmem gereksiz. Fakat unutma. Eve dönünce buraya *"Fikrimin İnce Gülü"*nün Almancası ile *Ölmeye Yatmak*'ı göndereceksin. Rica edildi.

'Kadın yazar' madın yazar dırdırlanmalarında Mehmet Ali Dikerdem'i mahcup bırakmış olma da, kendin üstüne bu yeni bilgini de hem kötü bilgiler, hem de iyi bilgiler hazinelerine at.

Londra'daki son gecem Apo'lardaki bir 'goodbye' partisiyle bitti. Dikerdem, Mehmet Yaşın, İffet, Saliha Paker, Kemal, Gülay hep birlikteydik. Çok şarap içtim. Kalan zamanda önden bildiğim Bond Street'teki ortopedik ayakkabıcısına bir de CD'ciye hep taksiyle gidip geldim. Ayak bileğim şiş, fakat iyi. Ruth'la ancak Harrods'un self servis lokantasında buluşabildik. Apo beni bir trenle Harbour'a kadar getirdi, fakat ille ben taşıyacağım diye, her zamanki iyi niyetiyle elimden aldığı, içinde katlanabilir çanta taşıyıcısı demirin bulunduğu mis gibi yol torbamı bana geri vermeyi unutmuş. Paris'e inişimde tekerlikli bir araba edindimse de oraya kadar ne yaptığını sus söyleme. Saat 18.00'de Rue de Four'daki otelimde olmalıydım, ama ancak 19.30'larda olabildim. Odam neyse kimseye verilmemiş; gardan 'geliyorum, geliyorum,' diye bir telefon etmiştim de ondan. Bendeki tedbir ile Apo'daki tedbirsizlik birbirini götürmüş bulunmakta...

Bütün bunların yarısını Londra-Paris trenlerinde, yarısını da burda işte, çatı katındaki 'yeni' odamda yazmış bulunmaktayım. Burada. 'yenisi' hem bir hafta öncekinden 40 frank daha pahalılanmış, hem de duşun tavanı beni iki büklüm durularak da içine alacak gibi değil. Ancak çömelerek yıkanabilirim, o da pek mümkün görünmüyor. Burasını yarın değiştirirlerse ne âla. Bu gece için başka her yer dolu.

Yarın Musée d'Orsay'a gideceğim. Möbleler kısmına bakamamıştım. Bu sefer bakarım artık. Gardan aldığım Paris Haftası broşüründe bir de film işaretledim. Odéon'da *Les 7 Grands Poètes Perdus*'yü. Müzik: Maurice Jarre'ınmış. İşte yalnız bu bana yeter.

Mantel'ler pazar günü, RER metrosuyla gidilen banliyödeki (eski bir köymüş) 'marine' dedikleri, yüzyıllar öncesinden kalmış bir 'soeurs'ler, yani rahibeler okulundan, bir manastırdan yapma evlerinde beni bekleyeceklerdi; gidebileceğimi sanmıyorum. Telefon ederim. Place des Voges'un orda, park kıyısında biraz oturup ordan Bastille'e gitmek, alana yollanmadan önce bir de Finac'a uğrayıp Halim'e küçük, hafif fakat iyisinden bir fotoğraf makinesi almak, tıraş makinesine 'ağız' aramak da tasarıların arasında. Sahi ya, bunu iyi akıl ettin. Bastille abidesi önünde diz çökmeden önce, Place des Voges'un kahvelerinden birinde oturup omlet yemek iyi olmaz mı? Bak işte, canım öyle bir peynirli omlet istedi ki! Tamam açsın, ama niye omlet? Canım çekti, dedik ya? Voges Meydanı'nın oralardaki 6 no.'lu bina, hani o kocaman taş konak Victor Hugo evi değil miydi? Yazları Viendeau denen bir yere gitse de pılısı pırtısı, kâğıdı ve tüy kalemi hâlâ hep burda ya! Bir zamanlar yalnızca dışına bakıp dönmek zorunda kaldığın Victor Hugo Müzesi'ni bu sefer artık içinden keşfetmelisin. Voges parkında 1610-1643 yıllarının 13. Louis heykeline baka baka omlet yemek gibi bir lümpen keyfine yatmanın zamanı değil şimdi.

Paris, 6 Şubat Salı

Otel odası. Sabah erken: Cumartesi, pazar, pazartesi neler yapmadım neler. Bugün öğleden sonra İstanbul'a dönüş uçağında olacağım. Henüz Finac'a çıkamadın. Neyse, orası buraya çok yakın. Paris'te son üç günlük tasarılarının çoğunu uyguladın ya sen ona bak. En önemlisi *Les misérables* desenleriyle haşır neşir

oluşun. İşte Brion'lar, LİX'ler, Carrières'ler. İşte işte Cosette, Jean Valjan şurda. Burda da rahip evindeki yemek sofrası. Şu da yoksul Fantine'in portresi imiş. Bir salonun avizesi biraz annemin Tuna Caddesi'ndeki apartman dairesine astırdığı avizeye benziyor. Hugo'nun yaptığı tablolar. Çoğu suluboya. Yazları Viendeau'da iken hep resim yaparmış.

Cep defterimdeki notlardan: (...) Les Thenardiers'lere bak sen! Sefilleri Geoffroy da bol bol resimlemiş. Çoğu siyah beyaz. Ama Willette'in *Gavroche à la Barricade*'ı renkli. Émile Bayard'ın *Jean Valjan et Thenardier*'si bir harika!.. *Monsieur Madeleine* de... Bu ve *Cosette'in Annesi Ölüm Döşeğinde* tablosu da siyah beyaz, diyeceğim ama öyle bir ışık oyunları, gölgeler, aydınlıklar var ki insanın şurası sarı, burası mavi diyeceği geliyor. Hatta pembelikler. Vakit akşamüstü olmalı, dedirten pembemsi grilikler. Yağlıboyalar, guaşlar da var. Hugo'nun evi resim müzesi gibi. Fotoğraflar, resimlerle hayatını gösteren oda. 1827'deki hali, genç ve yakışıklı. 1876'den 1885'lere kadar. 1885 tarihli, Leon Bonnard tarafından yapılmış tablo, Hugo'yu ölüm yatağında gösteriyor. Oğlu George Hugo'ya ithaf edilmiş. İmzalı.

Hugo'nun evi de evmiş haa!.. Salon salon, oda oda, 4-5 katlı ve Voges parkına bakmakta; o bir şey değil de, arkadaki set set, inişli çıkışlı bahçesi; çiçekler çimenler bir asır öncesinden öylece kalmış sanıyor insan. General babası, annesi, üç erkek kardeşi de burda hâlâ yaşamaktalar sanıp ürpermeyeyim mi?.. Haa, bir de Louis Boulanger tarafından yapılmış *Madam Hugo* portresi var ki, beni kovalayacak sandım. Belalı bir kadınmış diye okumuştum bir yerde de, ondan olmalı. Deri kaplı bir toplantı masasının her köşesi, başta kendisi olmak üzere, şu yazarlara ait: Alexandre Dumas, Lamartine, Georges Sand. Şu kadından erkek yazara bak sen.

(...)

Dünkü son günüm Paris'te inleyerek, sürünerek geçti diyebilirim. Gövdem ne kadar çabuk yıkılıverecek hallere geliyor artık.

Yılmaz Güney'i anma, Mandela'ya özgürlük kampanyaları yüzünden, Elazığ'dan kalkıp Paris'e getiren yolun uzunluğundan nisan ayı olmuş; ben hâlâ 5 Şubat Pazartesi günü Rue de Renne'i ancak tırmanmış da Montparnasse'da kendimi sürüklemekteyim. Yarın dönüş. Sabah erken kalk. Hugo evinde tuttuğun daha bir dolu not var; onları da unut.

(...)

Televizyonu açtım. Canlı yayın. Bir grup ressam, yazar, hatta aralarında canımın içi Serge Reggiani, büyücek bir Stalin afişi altında toplanmış, kıyasıya tartışıyorlar. Ne var acaba? Seçim mi? Fransız Komünist Partisi'nden artakalanları kesip biçmekler mi? Bir yandan da içiyorlar. Piyanoda David Lively var. Ruhen acı çekiyormuş gibi...

(...)

Bitkinim.

İstanbul, 7 Şubat Çarşamba

Büyükdere/Bülbül Sokak/Deniz işte/Bak bak! Bir yakıt tankeri geçmekte.

Dün, sakat bacak, uykusuz, yorgun bitkin döndüm.

Halim, her zamanki gibi her şeyi düşünmüş. Balık yaptık; roka salatayla rakı dahi içtik. Bu sabah yine de zor doğruldum. Doğruldum doğrulmadım, telefonlar, telefonlar; birikmiş tarafından yapılmayı bekleyen her şey. Okunacak dergiler, gazeteler; yanıt bekleyen çağrılar. Yıkanacak çamaşırlar. Buzdolabının içi de tarumaaar...

Tekrarın tekrarı.

(Her şeyi bir bir yaşamaktayım. Yeniden: 31 Ocak günü, sabahleyin bilim adamımız, yazar ve siyasetle haşır neşir bulunan Muammer Aksoy vurulmuş. Çalışma yerine girerken... Abdi İpekçi yetmemiş gibi. Yine muamma. Elini kolunu sallaya sallaya işine git; iki kurşun. Yoksun.) Tekrarın tekrarı:

Ümraniye Halk Eğitim Merkezi'nden genç bir öğretmen, Nurşen Hanım, Kadın Günü dolayısıyla 8, 9 ya da 10 Mart günlerinden birinde oraya giderek eğitim merkezine devam eden, etmeyen Ümraniyeli kadınlara bir konuşma yapmamı istiyor. (Öteki ben: Kadın günü yaklaşırken yazarlığına gösterilen ilgi öyle çoğalır ki, ayıp olmasın diye yaşayamadığın gibi, ölemezsin de...)

8 Şubat, Perş.

Ateş 39. Şiddetli grip. Ağrılar dayanılmaz. Yarın Ara Güler ile Ortaköy vapur iskelesinde buluşacaktık. N'olacak şimdi?

12 Şubat

Halim, cuma gününden beri işine gidemedi; bana baktı. Arada annemi anmayı da unutmadı. "Annen öldüğü zaman en çok niye üzüldüm biliyor musun, hastalanıp yatağa düştüğün zaman şimdi artık kime 'imdaat' ziline basacağım diye" gibi güzel bir itirafta bulunmuştu da o zamanlar; 15 Şubat 1982 günü.

Emekliyim artık, dediği halde, 'imdaat' der demez koşup gelen, Büyükdere'nin, en çok da bizim hayranlık duyduğumuz, sayıp sevdiğimiz doktoru Cemal Bey, Halim'in telaşı arasında sakin sakin geldiler, sakin sakin bakıp, şunu şunu, şöyle şöyle alın deyip gittiler.

Ateşim azaldı. Ağrılarım da. Beş dakika ayakta durabiliyorum. Cemal Bey, istirahat edin, en iyisi bu; demişlerdi. Uyguluyorum. Mesela Dostlar Tiyatrosu'nun 20. yaş gününü kutlamaya gitmedim. Tansiyon çok düşük. Temizlikçimiz Emine Hanım, arada böyle sürprizler yapar. Bu hafta gelemeyecekmiş. Halim işine gitti. Bu daha iyi. Bir hastaya nasıl bakılacağını bilmemekten doğan üzüntüsü ve telaşı kötü bir gerilim yaratmakta.

15 Şubat, Perş.

Farz et ki annen ölmedi. Say ki yanıbaşında. Demli akşam çayı, yanı sıra ince gümüş ağızlığına takılı Gelincik sigarası elinde; tıpkı çocukluğunda olduğu gibi şööyle her zamanki soylu edasıyla azarlamakta seni: Kendini yorma, her şeye koşturma, boğazını sarmayı unutma, dedim durdum; dinlemiyorsun ki... Bir an sessizlik olur; çilli yanakları pembeleşmeye başlamıştır; (ağzının sol yanını şöyle bir kıvırarak kabahat sende anne, desene. Beni böyle yetiştiren sen değil misin?) Hafifçe doğrulursun; çayından bir yudum alıp sorar: Nereye kalkıyorsun öyle? Baksana anne, şu perdenin kıyısı kıvrılmış, gözüme batıp durmakta, düzelteyim... Kıs kıs kıs gülüşürsünüz. En büyük şifreniz karşılıklı göz kırpmanız...

Annem ölmemiştir.

16 Şubat, Cuma

Dergiler, kitaplar. Hepsi yanıbaşımda. Öksürük dinmedi; öksürdükçe başım zonklamakta, ama kulak tıkaçlarımı yerli yerine koyunca bol bol okuyabiliyorum. Aklım fikrim yine *ROMAN-Tik bir Viyana Yazı*'na kaymışken Paris'te aldığım *Alma Mahler ou l'Art*

d'Etre Aimée'yi bitirmek üzereyim. Gazeteci, yazar, eski bakan, sanırım kültür bakanı, Françoise Giroud tarafından yazılmış. Giroux "Kadın Hakkı" der, başka şey demez. Erkek yazar ve sanatçıların şöhretleriyle üstleri örtülmüş kadın sanatçıların, yazarların hayatlarını inceleyerek bunları günışığına çıkarma projesinin ateşleyicisi: *Alma Mahler*. Sesi kadar fiziği de güzel, âşığı bol ve küçük şarkılar bestelerken 45 yaşındaki besteci Gustav Mahler'in evlenme teklifini kabul eder. O, 22 yaşındadır ve henüz daha nişanlıyken Mahler'in kendisine: "Bundan böyle bir işin, bir mesleğin var; beni mutlu etmek," dediği Alma. Atak, çapkın, flörtöz genç kadının besteyi, piyanoyu bırakıp ressam Kokoşka, mimar Walter Gropius (işte şu Bauhaus kurucusu Hitler eğilimli acımasız zabit) kucaklarında aşkla nefreti hal hamur eyleyen hayatının hikâyesi ya da romanı. Hitler'in 'tek ırk Alman ırkı' şiddetine sıvandığı zamanlarda sosyalist genç şair, sonuncu âşık Franz Verfel'in öldürülmesine kadar Viyana başta olmak üzere kâh Venedik'te, Milano'da, kâh Almanya, Macaristan'larda harcanmış Alma Mahler hayatı. Bundan önce kendini heykeltıraş Rodin'in 'ustalık' aşkına adamış Camille Claudel de, hemen hemen aynı anlamda incelenip yazılmıştı. 1988'lerde yayımlanan *Alma Mahler*'i yine aynı anlamda Kafka'dan ötürü, *Milena'nın Hayatı* izledi. Yayın yılı aynı: 1988. Böyle kitapları severim. Sanatın sedası yanı sıra tarihsel dönemlerin huzmelerini de bireylerin iç yaşamlarındaki yankılarıyla işitiliyor, görülüyor, dokunuluyormuş (gibi) kılar böyle kitaplar.

(...)

Alma bitti. Bu arada Camille Claudel'in babası Paul Claudel, bu koskoca Claudel ailesi gelip geçti aklımdan. Milena'nın soylu/zengin profesör babası da. Hani Batı'da tüccarından aydınlar 'sınıfındakilere' kadar babalar, 'ya oğlum bir sanatçı, bir yazar olmazsa ne yaparım ben' gibi tasalar çekerlermiş de... Onların

bile içlerinde ya kızım heykeltıraş, ressam, besteci olmayıverirse, diye kaygılanan tek örnek gelmiyor aklıma. Bizde büsbütün, genç kızın soy sop, Meşrutiyet'ten sonra da modernite işareti olarak bir piyano başına oturtulup orada fotoğrafının çekilmesi bir yana ortaya çıka çıka Osmanlı paşası kızı Fatma Aliye Hanım çıkmış, onun da elinden tuta tuta beyefendiden komşusu, Avrupa Fuarı görmüşü, kadın haklarına gönlü yumuşak Ahmet Mithat Efendi olmuştur ki, onun bu yüzünü ortaya çıkaran yine bir yabancı erkek tarihçidir. Bizde kadının üstü peşinen dibine kadar örtülü olduğundan yeteneklerinin yaratıcı erkek gücü altında peyder-pey ezilip kalması sözkonusu olamamıştır. Taksit taksit ve daha uzun süre yerüstüne çıkarılmayarak. Şimdilerde birileri, hem de kadınlar arkeolojik kazıya giriştiler, ama onlar da pek üniformalı. Halide Edip, der başka şey diyemezler. Çünkü ne olsa ellerinde Batı'dan kaynaklar var. Halide Çavuş, New York ya da Columbia Üniversitesi'nde ders kitabı olmuş. Elia Kazan'ın profesör karısının koruyucu kanadı altındayız.

Akşamüstü: Ateşim yine mi çıktı, nedir? Yazmıyor, sayıklıyor gibiyim.

Evet, bu arada sayfalarını devirip durduğum dergiler.

(...)

Aferin Hilmi Yavuz'a! Haftalık *Nokta*'da kendisiyle yapılan bir röportajdan anladığıma göre, onca güzel şiirine rağmen o da bir de roman yazmış ve: "Bi Kemal Tahir, bi Orhan Pamuk, bir de ben kendi romanlarımızı kurduk; başka yok," diyor. Geçen yıl da "Tek şair benim," diye çıkmıştı ortaya. Şiirini sevdiğim Hilmi, adıyla sanıyla zaten ortadaydı. Şimdi böyle dedi, nazarımda ortalama oldu. Buna entelektüel şiddet, deniyor. Maganda diktatörlüğünün edebiyat hayatındaki icraatıdır desek daha uygun kaçmaz mı? Hilmi Yavuz'umuz Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nda bir şey

olalı beri, hayret, her yerde birden tapu sahibi olmakta(!). En iyisi sen, derginin birinde o lafı etmemiş, şehir kültürünün başında da resmen bir şey olmamış say, gitsin.

(...)

Ateş: Yine çıkmış işte. 38 dereceye iki milim var.

Saat: 8.30. Sürgülü dış kapı çekilmekte; Halim gelmekte. Ateşini gizle. İhanetten sayılmaz bu. İkiyüzlülükten de...

Yarın Cevdet Kudret Bey, eşi İhsan Hanım, hep birlikte Boğaz'ın Anadolu yakasına, Güngör ve Güngör Dilmen'lere öğle yemeğine gidilecekti; öyle ya. Acaba iki ağrı dindirici-ateş kesici daha alıp yatsam?

19 Şubat

Ruh Üşümesi'ne yeniden döndüm. Fakat bu 'novella' böyle kopuk kopuk çalışmayı kaldırmıyor.

Paris'ten önce araya taraya ve farklılık adına pahalının pahalısı kırmızı renkli yeni bir müzik seti almıştım. Bozuk çıktı. Çamaşır makinesi yine taştı. Temizlikçi Emine Hanım yemeğini ısıtırken fırınlı bütangaz ocağının bir düğmesini koparıp gitmiş. Kocataş içme suyu çeşmesinden suyumuzu bidonla hep Halim taşımakta. Sürekli sigara paketiyle beslediğimiz, bu yoklukta ağzından sigara nasıl oluyor da düşmüyor diye şaşıp durduğumuz kapıcı, biz rüşveti keser kesmez su bidonuna elini sürmez oldu. Henüz gazetelerimizi getirmeyi kesmedi, ama dur bakalım. Benimle 'siyaset yapmaya' ilk günden beri pek teşne. Particilik yapıyor ve ailecek bizi kendinden ve kendininkilerden saymıyor gibiler. Karısı bahçeye suyu akan çamaşırları asarken, baharda duvar diplerine diktirdiğin menekşeleri gizlice çiğnerken görmeseydim keşke. Suçüstü yakalamak: Kötü bilgi.

EŞİK

Bükmekle Kırmak

Önceki geceki rüyam:

Gazete idarehanesi gibi bir yerdeymişim. Yan yana masalar, çatur çutur daktilo sesleri. Birden: "Vurdular! Öldürdüler!" diye dehşet dolu bir dalgalanma oluyor. Sözde son zamanlarda gazetelerimizde sık rastlanmaya başlanan muhabir genç kızlardan biri, elinde bloknotla vurulan kimse üstüne düşünceler derliyormuş. Gösteriyor, bakıyorum karikatürcüler, yazarçizerler arka arkaya "O şöyleydi, böyle biriydi, severdim, sayardım, vb. gibi demeçler vermişler. Muhabir kız ille benden de bir görüş almaya çalışmakta, bense felaket bir geriliş içindeyim. Kim ölmüş, vurulan, ölen hakkında ne biliyorum ki? Hem ölen kim, kimler tarafından vurulmuş? Muhabir kıza bunları soruyormuşum, ama o da bilmiyormuş. Görüş bildirenlere soruyor; onlar da bilmiyor.

Bütün bunlar bir an'da olmakta. Saniyede. Derken ansızın bir ses: "İşte katil!" diye haykırıyor ve İlhan Selçuk'muş sözde, o, üstünde James Bond ya da Batman'inki gibi tene yapışık parlak deri bir mont içinde, yukarı kaldırdığı tabancanın namlusundan hâlâ dumanlar tüterek kaçıp gidiyor. İçimden, öldürmüşse mecbur kalmıştır, kendini savunmak için yapmıştır herhalde, gibi şeyler geçmekte. Nitekim, herkesin devrimci, büyük kadın, temiz kahraman falan diye tanıdığı ve gazetede evrak memuru gibi bir pozisyonu olan kadın, İlhan'ın odasına dalıp onu sevişirken suçüstü

yakalatmak niyetiyle koynuna girmeye falan kalkışmış, karşılık alamayınca öyle taciz etmiş, öyle taciz etmiş, öyle soyunup dökünmeye başlamış kiii, İlhan Selçuk da, bu ırza geçme teşebbüsünden kurtulmak için, "kahrolsun böyle casustan devrimci!" diyerek kadını vurup çıkmış. Öldürülen 'büyük devrimciyi' peşinen öve öve göklere çıkaran demeç sahipleri ne yapmışlar?

Ee, bu bir rüya. Artık bulunması, bilinmesi imkânsız uyku hayatında kaldı onlar. Asıl tuhafıma giden, bir kâbustan uyanmanın yorgunluğu ile yatağımda doğrulur doğrulmaz aklımdan: "Bak Yalçın Küçük, sol tutumları daha iyi yapacağım, değiştireceğim deyip durmaktasın ama, geçmiş birikimi yarına doğru bükerken kırmaktasın..." Hâlâ daha içimden: "Dal, gereğinde şu yandan bu yana doğru bükülmeli ama, bükerken kırılmamalı," diye geçip durmakta.

Alma Mahler: 1900-1940 arası Viyana burjuvaları ve sanat çevresi ortasında, 1917'ler hiç olmamış gibi yaşayıp gidiyordu âşıkları arasında. Berlin'e gitmekte olan Orient-Express'in şık kabininde kendini beğenmiş, tepeden bakan Gropius'la sevişmeyi de ihmal etmeden. Mahler'in görev taksimine karşı çık, ama *Dünya Şarkısı*'nı küçültme. Yakın zamanlara kadar Aziz Nesin Bey'e o kadar yakın durmuş olan Yalçın'a tutukevi çıkışından sonra adım adım hasıl olan 'ben-ben'cilik ne oluyor?

Öteki ben: (Günlükte bu kadarı yeter. Uzatma. Yazma. Gelinen noktada susmak daha iyi.)

24 Şubat

Diş ağrısı. Pazartesiye dişçin Serdar Soytürk'e gideceksin, unutma. Serdar Bey'le ben daha ta Ankara'da iken, bir İstanbul'a gelişimde muayenehanesi önünden tesadüfen geçerken, çaresizce

zili çalıp, kendimi içeri attıktan sonra tanışmıştım. Karısıyla birlikte çalıştıkları muayenehanelerinin ilk müşterilerinden sayılabilirim. O kadar gençtiler ve o kadar gölgesiz, çentiksiz bir dostluk oluştu ki aramızda. Ertesi gün bir konferansa katılacağım; diş berbat; Serdar Soytürk, hemen dolgu yapmakla kalmadı, gece bir ağrı falan çekersem kendisini aramamı söyleyip evinin telefonunu bile vermişti. Ayaküstü bu tedavi tam altı yıl dayandı. Elbette hep ve hâlâ ona gideceksin.

Geçenlerde Yıldız Kenter telefon etti. Müşfik'le birlikte *Çok Uzak Fazla Yakın*'ı tiyatrolarında sahneleme isteği, heyecanı yerli yerinde; özellikle önümüzdeki yıl İstanbul Tiyatro Festivali'ne Kenterler'in katılımı bu oyunla olsun istiyor, fakat kendisi kadar büyük sanatçı kardeşiyle aralarındaki gerginlik neyse, bir türlü geçmiyor. Güner'le benim ilişkilerimize ne kadar benziyor. Yıldız'ın güzelim sezgisi: Yahu Adalet bizim için bir oyun yazsana, der dururdu. Hiçbir kastım olmaksızın *Çok Uzak Fazla Yakın* hemen hemen isteğine yatkın bir şey oldu. Oyun şimdi Kent sahnesinden önce hayatına çıkmış gibi de, Müşfik'siz. Eksik olmasın Müşfik bir ara kalktı, bana kadar geldi. Açıkça, 'tiyatrolarında hiç oynamayacağım' deyip çıktı. *Öfke*'yi, *Salıncakta İki Kişi*'yi unutmak mümkün değil. El ele-baş başa tiyatro sanatımıza büyük, değerli katkılarını.

El sıkışmalılar. Başka türlü olmamalı. Hem de bu arada Şükran'ın munisliği, soylu vefası hiçlenebilir mi? Şükran, bohem erkek kardeşini vapurda görünce tanımayan, kızının evlilik kokteylinde de ut çalan, içinin sesi, dilinin Selahattin Pınar şarkılarıyla konuşan baba rolünü kabul etsin, yeter. Bilinç düzeyi düşük toplumdan, kendisine eşit toplumla ilişki diye yırtınan sanat yerine, toplumdan bireye, kendisinden haberli bireyden kişiler toplumuna kapılar açan sanat da gündeme girmeli artık.

Telefonlar. Telefonlar... Sabah böyle geçti. Beni okuyanlardan değil, benden bir istekleri olanlardan... Notlar. Olur peki'ler. Olmaz, özür dilerim'ler...

Bütün öğleden sonra *Ruh Üşümesi* başına çökme vaziyeti. Bir kere daha yazıp yine beğenemediğim ilk 22 sayfayı yeniden yazdım. Eros'un ve erotizmin her an daha beter yani kendini aşkın, hak etmediği bir soğukluğa kayabileceği tehlikesini hâlâ daha önleyebildiğim kanısında değilim. Heykeller ve salt ten hayatiyet içre yazılınca bu tehlikeyi önlemek de güçleşiyor elbette. Sonuçta mermerden heykel yapmıyor, film pelikülleriyle oynamıyorsun ki, hayatın içindeki, tenin hücrelerindeki canlı dilleri kullanıyorsun ve canlı tutmaya mecbursun.

İstediğin kıvamı tutturamadın. Eh ne yapalım; olmazsa olmayacak demektir. Atarsın bir köşeye, geçer gidersin. 'Göz göze gelmelerin' 'bir yastıkta kocamaların' sessiz bir muziplikle rezilini çıkaracak romanını yazmak istemiştin; Türkçenin sevişme deyince belden aşağı küfretmenin değil ve eczanelerde de satılmayan birleşmelerin güzel dili olduğunu göstermek istedin. Aşkın kendi dili kursağında kalırsa kalır. Uzatma.

7 Mart 1990

Hürriyet gazetesi yazarı Çetin Emeç vuruldu.

Sabah saat 9.30'da gazetesine gitmek üzere evden çıkıp arabasına biniyor; orada vuruluyor. Sürücüsü Sinan da. Prof. Aksoy'dan sonra Çetin Emeç. Ölü. Yerinde. Sürücü Sinan da. Memlekette görüntüsü her an değişebilen fakat aslı 'meçhul' diye aynı olan bir kan davası sürüp gidiyor. Aşağı yukarı/tekrarın tekrarı.

Gündüz ne radyo, ne televizyon açarım. Haberi akşamüstü Halim'in telefonundan aldım.

Ertesi Gün

Gazeteler kara başlıklarla çıktı. *Cumhuriyet* hariç. Atatürk'ün ölüm günü 10 Kasım'dan başka, hiçbir kimse ve şey için kara başlık yapmama kararları varmış da... Gazetelerin hemen hepsinde Çetin Emeç'in üst yanı çıplak, 7 yerinden kurşun yemiş vücudu. Ölü Çetin Emeç, ölü sürücü Sinan fotoğrafları. (Aydın'cığım iyi ki bugünü göremedin; çaresizlik işkencesi çekecektin.) Garibim şoför, daha arabaya girip yerine oturamamışken... Emeç vurulunca, fırlamış, kaçarken sırtından kurşunlanmış. Sırtından. Alçaklığın alçaklığı. Hayatı göğüsleyen Sinan sırtından vuruluyor. Faşizmin faşist oğlu faşistleri!..

Manşetler: "Katiller", "Cumhuriyet düşmanları", "Devlet nerede?", "Katiller bulunamıyor".

Tekrarın tekrarı. Abdi İpekçi: Katlinin faili hem deli, hem meçhul. Hem var gibi, hem hiç mi hiç yok gibi...

Ertesi Gün

Cenaze. Nuruosmaniye, *Hürriyet* önü. Kalabalık. Çok kalabalık. Emeç'in hayat hakkını savunanlar, isteyenler, isteyenler... Faili meçhuller nerdeler? Orada mı, burada mı? Veee. Hayat sürüyor. Meyhanelerde yine rakılar içiliyor, kuaförlerde kadınlar yine saç boyatıp pedikür yaptırıyor; kim bilir Sinan'ın küçük çocukları akşam babaları ne getirecek diye, nasıl bekleşiyor...

(...)

Ben de dün işte, 12 Mart yıldönümü gecesinde Giovanni Scognamillo'nun *Bir Levantenin Beyoğlu Anıları*'nı büyük bir

keyifle okudum. Ah o eski Pera, ah o Markiz'li, Degüstasyon ve Cercle d'Orient'li Beyoğlu'su, Taksim'i diye inleyenlere ithaf: Giovanni açık yüreklilikle dün, dünün insanı olmadan olmaz, ayrıca olmasın tabii; bu sadece tarihin bir ânı idi, bitti, demekte. Beyoğlu için tatlısu Frenkleri gereklidir. Yeni insanlar kendilerine uygun yeni mekânlarını isterler, diyor. Scognamillo belki nostaljik takılanlara karşı fazla katı. Tarih bir dekor olarak da kullanışlıdır pekâlâ! Geçmişe kaçanların bugünün yaygın kültürü dışında ve bunlardan farklı görünme lüksü. Yarı aydının tam aydınmış gibi görünme manevrası.

Anlayışlı olalım. *Her şey olması gerektiği gibi olmaktadır.* (Sahi, bu benim *Yazsonu*'mda geçen bir lafım mıydı, yoksa Marx'a mı aitti?)

14 Mart, Çarşamba

Dün *Kadınca* dergisinden arandım. Şunu soruyor ve yanıt istiyorlar: "Yazarlar arasında küçük bir anket yapılmış. Biz de küçük çapta böyle bir anket yapmak istiyoruz. Siz de bir yazarsınız; Vaclav Havel gibi siz de cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Böyle bir öneriyle karşılaşırsanız ne yaparsınız?" (Bunun altında *Kadınca*'nın asıl merakının yazarlar değil, 'kadın yazarlar'ımızı erkek soyundan Havel'le tartıya vurmak olduğunu sezmedim değil. Ben de, haklarımızın savunucuları ne sezerlerse sezsinler deyip sorunun yanıtını pat diye veriverdim: "Ben, dereyi görmeden paçayı sıvayanlardan değilim. Cumhurbaşkanlığı heveskârlarından da hiç değilim. Yine de böyle bir durum olsa şu iki nedenle pek sevinirdim. Bir: Aman ne iyi, demek insanlar bana güveniyor, derdim. İki: Artık eserlerime ilgi kim bilir nasıl artacak ve Türkiye durmadan roman, hikâye yazan bir başkan kazanırken, dünya da nihayet bizden de bir yazar kazanacak; Türk edebiyatı her yanda çın çın çınlayacak,

diye düşünür; hop oturup hop kalkardım. Şaka bir yana: Ben bilmediğim işlere burnumu sokmayı sevmem. Kişiliğime gösterilen ilgiyi kötüye kullanamam."

Aksoy'la Emeç'in katilleri hâlâ bulunamadı. Katillerin Suriye ile ilişkisi şüphesi kuvvetleniyormuş. *Güneş* gazetesi Ahmet Altan oraya geleli beri çok hoş başlıklar atıyor: "Robot Resim Yakalandı" gibi mesela... Parlamento binası satılıyormuş. *Güneş* bunu da "Sahibinden Satılık Daireler" diye veriyor.

Neyse bari, bu arada Metis Yayınevi sahipleri Müge ve Semih Gürsoy girişimleriyle bütün yayınevleri birleşip ortak bir kitap yayımlamaya karar vermişler. Böylece terör, terör kurbanları, demokrasi düşmanlığı ah vah'larla unutulup gitmeyecek olanlar, el ele, yan yana zapta geçirilecek demektir. Katliamların 'olağanlaşması'na karşı bir uyarı. Ortak kitaba ben de kısa bir 'mesaj' hazırlıyorum. Fakat bu da kendime bir çeşit iç rahatlaması sağlamak demeye gelmez mi? 18 Mart'ta Şişli, Abide-i Hürriyet'te miting var. Orda yürüdükten sonra Cemal Reşit Rey'de oturarak konser dinlemeye gitmek de var ki, bu da tam tamına benim hayatım: Haksızlıklara karşı dur, uysal-ince otur konser dinle. Doğrusu, sekter yani 'kötü' solculara göre bu küçük burjuvalığımı değiştirmeye hiç de niyetli değilim. Sanki Marx büyük burjuva babasına karşı gelen bir küçük burjuva değilmiş gibi! Sözü meclisten dışarı kıldın mı, her şey iyi ve güzeldir. Şimdi saçımı boyatmaya berbere, sonra da *Metropolis* filmini görmeye gideceğim!

Geceyarısı

Bence TV yayınından mülhem bir yılın filmi şu olacak: Bükreş'te Lenin'in heykeli kaidesinden nacaklar baltalarla kırılmaktadır. Yerle yeksan eylendikten sonra sırtüstü yatırılmış vaziyette bir vinç kepçesiyle toplanıp kaldırılmaktadır. Lenin yüzü

yere doğru yatay gelmişken vinç ipi gözünü örtmektedir. Geçmişin 'yücesi' Lenin çok şükür heykelinin olup biteni göremediği için sevinir gibi olsam da, milletlerin gözü önünde bu kadar bir hoyratlıkla katledilişine katlanamayacağım sanıyorum.

"Dikkat dikkat! Lenin menin, sol bitti haaaa!" denmeye getirilmiştir besbelli. "Kimse yok, kapital vaaar! Baltanın, topun tüfeğin, nükleerin toplu kıyım gücü vaaar! Duyduk duymadık, görmedik, bilmedik demeyiiiin tamam mııı?" Ta ta ta taaaaaaa: Bükreş'in Özgürlüğe Kavuşma Bayramı. Yılın en unutulmaz filmi.

29 Mart '90

Boğaza 2.500 ton petrol sızdı. Boğazdan su değil, petrol akıyor. Balıklar ne yapıyor, ne oluyor balıklara? Biz başımızı korudan yana çevirip derin derin nefes alıyor, gaz kokusuyla uyuşmuş beynimizi temizliyoruz. Ruhumuz açılıyor(!!!).

Cumartesi sabahı AKM'deki Ayla Erduran konserine gideceğim. Leiden Üniversitesi'nde oyun yazarlığım üstüne lisans tezi yapmış Petra de Bruijn burda. Pazar günü de aynı yerde onu Nevzat Atlığ yönetimindeki Klasik Türk Müziği konserine götüreceğim. Petra buna pek sevindi. Bu yılki sinema günlerine koşturamayacağım. Petra ile buluşmamıza rağmen pek 'Ruhum Üşüyor' da...

Yeniden kendime içine tek başıma kapanabileceğim bir mağara aramaya başladım.

5 Nisan, Perşembe

Dün, çok sayıp sevdiklerimden Sıdıka Su, Huriye Necatigil, Rüksan Günaysu, Sosyal Yayınlar'dan Meral Hanım'la burda, bizim geniş terasta baş başa yemek yedik. Hava çok güzeldi. Her

şey pek iyi geçti. Bu, benim gündüz vakti kadın kadına buluşup sohbet etmek gibi –ömrüm boyu– belki beş kere yaptığım bir şeyin beşincisi olmalı. Hepsi de yürekten sevdiklerim; akıllı, bilgili, hayatın güzel değerlerini, anlamını korumakta sessizce direnç göstermiş ender kadınlarımızdan. Şatafatsız, üretken, hiçbir şey yapmıyormuş gibi durup eşlerine omuz veren saygıdeğer kişiler. İyi ki buluştuk.

Bugün de haftada bir evi silip süpürmeye gelen Emine Hanım'ın günüydü. Sarıyer biçimi bir kültürle donanmış yardımcılarla benim yaşama biçimim hiç birbirini tutmadı. Bende çalışma istersen, diyorum; geliyor, ama çalışmıyor. Ortalık akşamın yedilerine kadar darman duman; topladığı kilimler şurda yığın halinde, musluğun içinde dağ gibi bulaşıklar durup durmakta. Ağır ağır tek cam siliyor; oturuyor. Balkona geçip çay içiyor. Hasta mı acaba, desem de, hayır değilmiş; çünkü karşıdaki bir dairede de çalışıp durmakta. "Ah Emine Hanım'cığım, bak nerdeyse Halim gelecek, bari şu elektrik süpürgesini, kovaları falan kaldır kapı ağzından." Emine Hanım: "Aldırmaaa. Olduğu kadar olsun canım..." Yoksa, dedim durdum kendi kendime; işçi haklarıyla kadın haklarını böyle böyle mi savunmakta? 'Bizim gibilerin sınıfını ezmek' düsturunu mu uygulamakta? Bir taraftan da, ah vah ediyor. "Acaba belediyede bir tanıdığınız var mı? Bizim evi yıkmaya kalkıyorlar. Oturduğumuz yeri yıkarlarsa biz ne oluruz, düşünsenize. Bize bir yardım et artık yahu..." falan filan, derken belediyenin 'yıkma işiyle uğraşanlar'ını aramaya koyuldum. Acemi bir torpilcilikle birtakım yerlere telefon ediyor, ezile büzüle: "Efendim acaba, şöyle şöyle Sarıyer tepelerinde, şöyle bir yerdeki gecekondularda oturanlardan şu, şu var ya, hani onların durumu var yaa, efendim," falan deyip durmaktayım.

Zaman öğreticidir; gününü de gösterici! İki mesele birden şöyle çözüldü:

1. Bizde akşamın yedi buçuk-sekizine kadar durmalıymış mecburen. Çünkü mahallenin tüpgazcı kralı yanında çalışmakta olan efendisi ancak o saatlerde 'dükkânı kapatıyormuş' da, onu evine çıkaracak son tüpgaz kamyonuna eşini de almaktaymış. Emine Hanım, tevekkeli sabahları da hiç hayrını görmediğimiz çok erken saatlerde gelmekte. Ahh, görüyor musun, daha çayını bile demlemedin! Ahh daha tıraş olmadın Halim; şimdi giyinip soyunmaya, yıkanıp etmeye buraya girer Emine Hanım! Sarıyer tepelerinden eşiyle el ele tüpgaz kamyonuyla in, onunla çık. Fena formül değil.

2. 'Gecekondularının' yıkılması meselesi: Onlar sizlerden varlıklı imişler meğer. Yok yoksul halkınızın kurtulmuşlarından. Emine Hanım bir akşam saat yediden sonra da bizde kalıp, akşama gelecek misafirlerimizin bulaşığını yıkadıktan sonra (Mutfak tezgâhlarında bulaşık makinesi koyacak yer sağlayamadık da) gidebilir miydi acaba? Çift yevmiye ve dönüşte biz seni arabayla götüreceğiz Emine Hanım'cığım. Önerime hemen 'olur' yanıtını verdi. Her şey düşündüğümüz gibi oldu. Konuklar gittikten sonra Halim'le birlikte Emine Hanım'ı aldık, arabaya binip gecenin on bir buçuk sularında gecekondusuna doğru yola çıktık. Sarıyer geçildi, ilk yokuş bitti, ikincisini de tırmandıkça tırmandık. Her yer karanlık. Sağımı solumu pek seçememekteyim. Besbelli yorgun insanlar, çoktan yatıp uyumuşlar. Derken Emine Hanım birden "Hah geldik, burası. Durun geldik," dedi. Durduk, o indi. Başımı sağa çevirdim, şöyle tek bir pencerede ölgün bir ışık. İçimden, demek yıkmak istedikleri tek odacık bu, diye geçerken Emine Hanım kapıyı açıp başını bana uzatmış: "Hele bir in. İn de bir bak; yıkacaklarmış ya," teklifinde bulunmakta. Koluna tutunup indim. O, "Bak hele, bak hele" deyip dururken bakıyor bakıyor, yokuşa yakın ışıklı yerde yıkım mıkım göremiyorum. Meğer Emine Hanım bana hep: "Yukarı bak, daha yukarı bak," demekteymiş. Başımı kaldırdıkça

kaldırmış, kaldırdıkça kaldırmış; bir kat, iki kat, üç kat... derken yukarlara doğru beş katlı bir apartman görmüşümdür. Filiz üstüne filiz, filiz üstüne filiz katları olmalı bu katlar. Çünkü en üst katta filizler açıkta, seçilebilmekte; son kat inşaatı yarım...

Öteki ben: Canım günlük denen deftere böyle uzun uzun hikâyeler de yazılmaz ki. Bu böyle işte. Noktala, bitsin. Anlaşıldı: Meğer mahallenin öteki gecekondularına dört kat çıkmaya kadar izin verilmiş de, bunlar beşinciye başlayınca, onu 'iptale' kalkmışlar...

Halkıma yazık, halkıma yazık; eziliyorlar iniltilerin durur gibi oldu mu, olmadı mı? Sen işte bunu düşün. (Kötü bilgi). Fatma İnayet: Teselli: Her kötünün bir iyisi vardır. Yoksa tersi miydi? Zarar yok: Gerard Depardieu'lü heykeltıraş Rodin'i *Camille Claudel*'de görüp bilmiştin ya, iki üç iyi bilginin çatışmasından tımarhane de çıkabilmekte; unutma.

Elazığ'da kurşuna dizilen 9 mühendisi de, Nusaybin-Cizre olaylarını da hiç unutma.

15 Nisan

Halim tarafından büyük torpil. Kendimi koca parası yiyen bir kadın olacakmışım gibi hissediyorum.

Demek doğru: Demek herkesin bir zayıf noktası var.

Bülbülü ötemeyen sokağın gürültü patırtısından yılgınlaşmamla üstüne konduğum zafiyet. İçinde sessizce çalışabileceğim bir mağaram olsa, diye diye aranıp durmuşken ve sanki sessiz bir köşe aramak iki yanı kirli bir değnekmiş gibi bir ucundan tutup da çözüme ulaşamamışken: "Müjdeeee!.. İşte, işte sessiz köşen! Bak işte, oralarda seni beklemekte." Neymiş, nerdeymiş, nerde?.. Viyana Ormanları'nda. Hem de bilgisayarlı, TV'li, müzik setli, iki yataklı, banyolu, mutfaklı, yanıbaşında saati hiç şaşmaz otobüs duraklı,

yürüyüş merakına da her tür imkânı sağlayan, tepen aşağı biraz indin mi kapısından girivereceğin küçük süpermarketli mağara...

Henüz gidip görmedin ama, anlatılanlara bakılırsa, cennetten de öte bir yazar sığınağı burası. Hazır ol bakalım Külkedisi! Külkedisi, küllü ocağın karşısında rüya görüyor olmasın? Ne masal, ne rüya. Tam tamına şuymuş, şöyleymiş:

Halim'in meslektaşlarından Atilla Bey, 'benimkinin işyeri' Hisarüstü köprü şantiyesine uğramış. Bendenizin nasıl olduğunu, yeni bir şey yazıp yazmadığını sormuş. Halim de ne desin? "Yazacak yazacak ama, evde çalışamıyor. Sokağın gürültüsü onu fazlaca etkilemekte... Kendine stüdyo gibi bir yer arayıp duruyor," diyesi. Hatırımı soran taraf: "Allah Allah! Nasıl bir romanmış bu böyle, bu kadar hassas?" Bizim taraf: "Memleketin liselerinde otuz yıl tarih öğretmenliği yapmış da emekli olur olmaz Viyana'yı şöyle bir görmeye kalkışmış falan gibi bir şeyler anlatıyordu Adalet. Yazarken bana pek anlatmaz, bitirmeden de tek satırını göstermez, ama, bir keresinde, 'yok yok, *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* için ben emekli tarih öğretmenimizden önce kendim şöyle bir Viyana'ya gitmeliyim; bu kitap oranın havası koklanarak yazılmalı, diye bir dilekçe vermiş bulunmakta,'" diye bir aile sırrımızı açıklamış meğer. Halim ki, aramızda geçmiş en şiddetli tartışmayı bile ele güne karşı her şey yolundaymış gibi gösterebilmektedir.

Fatma İnayet: Ne yani, ona hemen hemen her romanın coğrafyası roman yazarının hayat coğrafyasıdır; oysa roman hayatının coğrafyası olmalı, diye söylenip duran sen değil misin? Bu roman hayatının iki coğrafyası olacak. Bir: Taşra liseleri tarih kitaplarında otuz yıl aynı havayla, suyla durup duran Osmanlı'nın Viyana Kuşatması mekânı. İki: Emekli tarih öğretmeninin bugün, emekli ikramiyesiyle tek başına kuşatmaya giriştiği Viyana mekânı, diye diye roman sırrını ortaya döken sen değil misin? Geçmişe gele-

cekten sefer eylenmeli; şimdi, bugün kuşatmanın köprüsü olmalı, teranelerinle 'seninkinin' başını ağrıtıp duran sen değil misin eyy günlüğünde bile otosansürsüz duramayan uydurmacı yazar?..

El cevap: Yazmak uydurmaktır. Sanat yalanın duası!..

Geçelim bunları eyy öteki ben Fatma İnayet! Geçelim. Gelelim şahsıma ait cennet teklifine: Meğer Atilla Bey ve Nazan Hanım'ın oğlu Viyana'da okumakta imiş. Atilla Bey de oradaki bir inşaat firmasıyla ortak çalışmaktalarmış. (Nasıl ki Hisarüstü-Beylerbeyi arasındaki II. Boğaz köprüsü, Fatih Köprüsü'nün projesi İngiltere'den köprü bağlantı yollarının yarısı İtalya'dan, yarısı bizden, köprünün beton altyapısı STFA'dan, bizden, çelik üstyapısı ise Japonya'dan ise, Halim Ağaoğlu da bu koalisyonun araştırma buluşturma eşittir denge uzmanı ise (dört dilden dört ayrı huyun uyumu, vay anasını!) Atilla Erten'le Avusturya koalisyonu da böyle bir şey olmalı.

Açıkladıklarına göre: Çoktandır Viyanalı gibiler; yani orada bir evleri var. 'Çocuklar' okulları tatil olur olmaz hemen yurtlarına gelip tatili ailecek geçirirlermiş. Mühendis baba işi gereği arada bir uğrar, işinin Türkiye yanına koşarmış. İşte yani, her şeyi tamam ev, haziran-eylül arası boş kalırmış.

"Adalet Hanım, gitsin orada çalışsın abi. Sessizlik mi, içine kapanmak mı; buyursun alsın. Bir şartla. Bahçeyi sulamaya, çiçeklere bakmaya arada sırada mahallenin bahçıvanı ona sulama anahtarını verip, bahçe kapısını kapatmaya göz kulak olsunlar, eve bekçilik etsinler yeter. Bitişiğimizdeki evde de, kocası durmadan seyahat eden Macar bir kadın var; onunla da tanıştırırım. Evlerin şusu busu, soracağı bir şey olursa, ona sorabilir. İyi komşudur. Kabul mü?"

Karşılıklı gelindi gidildi. Halim'in de bir hafta-on gün kadar benimle kalmasına; eve alışılıp edilmesine karar verildi ki, bu büsbütün kıyak. Onun da yıllardır hiç yapmadığı tatil hakkına

mahsuben kısacık bir tatil yapması için iyi bir bahane. Atilla Bey'le aynı zamanda gidilecek. O bize evini, nerde ne olduğunu falan gösterip dönecekmiş. Oğlunun okulu tatile girer girmez ordayız ki, bu haziran ayı başları demeye gelmekte (imiş).

Oslo'daki öğrenci lojmanında tek başına kalışımı hatırlıyor, orada ne kadar verimli çalışabildiğimi düşünüyorum da. Şimdi *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* romanımın mekânına böyle şıp diye düşüverecek olmam nasıl büyük bir şans; yazarlığıma verilmiş nasıl büyük bir ödül, deme gitsin! *Ruh Üşümesi*'ni bırak bir kıyıya artık. Bütünüyle ruhunun Viyana'lısına kapaklan.

Kadına bağımsızlık-özgürlük ise işte böyle: Şırınga şırınga üstüne genlerimize işlemişlikle kendimizi kendimiz mahkûm ettiğimiz tutsaklıktan, tayin eylediğimiz 'ev kadınlığı' makamından istifa!.. Sen böyle çarçabuk hevese kapılmaz, ufku pembelere boyamazdın. Ne oluyorsun böyle? Seni ödüllendiren imkân sahibi okurun seni korumaktan cayar mı cayar. Kimse senin keyfinin kâhyası değil ki...

19 Nisan

Yayınevimle aram bir tuhaf. *Hayır...*'ı yayımlayacakları zaman Erol Bey'in telif hakkımı indirme teklifi karşısında kendimi rütbesi sökülmüş binbaşı gibi hissetmiştim. Gerçi romanımın yayımından sonra gördüğü ilgi karşısında öneri geri alındı, hadi yine eski hamam-eski tas'tan olsun denildi ama, lehime bu dönüşü reddettim. 12 Eylül şamarı bir de yazara böyle yüklenmeye kalkılmamalıydı. Kırıldım. Hacer Anne, yine Hacer Annem, ama damat da, damattan patrondur ne de olsa... *Hayır...* çabuk tükendi. Yeni basımı yine burda olsun istemiyorum. İletişim Yayınları, oldukça yeni bir yayınevi, ama yayın politikaları hoşuma gidiyor. Fakir Baykurt'un başına gelen, sonuçta benim de başıma gelmekte. Yazara saygı, ilgi

eserlerinin satışına bağlı. Bunu kısmen anlayabilirim, ama piyasa durgunluğundan yayınevinin etkilenmesi, hâlâ daha okunur, aranır bir yazarken bile neden yazarların üstüne yüklensin ki. Dağıtımcıya dokunulmaz, kitapçıya dokunulmaz; zaten en aza çalıştırılan yazara tekme hazırda...

Hacer Annem, ne olursa olsun, Hacer Annem'dir. Gönül alma aleti paraya, rütbeye baş çevirsem de, kırtasiye, okul kitapları tezgâhı başında yıllarca oturup çalışmış Anne'nin elini öpmeye koşa koşa gider gelirim.

8 Mayıs

Boğaz'da sisin Karadeniz'den kopup güneye doğru sularla birlikte aktığı mevsim. Bir an sisin arasından sadece Çamlıca tepesi bir piramit ucu gibi görünür olur; bunun dışında iki yaka da, sigara dumanı altında kalmış gibi gri-beyaz. Derken yine Beykoz, Kefeliköy ve birden Yuşa! Bir masal diyarı.

Sisin akışı, kabarıp yükselişi, inip dağılışıyla her şey gerçekliğini yitiriyor. Mevsimin bu sisi, sanki şimdinin ha var, ha yok hayatlarının özeti. Doğanın hayata katılımı: Uyarı. 13 Mayıs'ta, Burgazada'da Sait Faik'i anmaya gideceğiz.

16 Mayıs, Perşembe

Erol Sunder. Bu ad burada böyle, yazılı çizili bulunsun. Unutmayasın. Bir hafta on gün önce başıma çok tuhaf bir şey geldi. Gelmesine geldi de, gitmiyor. Son günlerde büsbütün hayatıma girdi; çıkmaya da niyetli görünmemekte. Bir taraftan da Emine Hanım'la el sıkışmışız, ayrılmışız. İşim başımdan aşkın.

Bizim alt katta çocuklarına arka balkonda hamburger kızartan ailenin giriş katında küçük bir dairesi daha var. İki yeniyetme kız

ve endamlı anneleri takunyalarıyla aşağı yukarı bağrış çığrış iner çıkarlardı. Orasını yemek salonları olarak mı kullanıyorlardı nedir. Bu katlarını bekâr bir adama kiralamışlar. Ohh, iki kat arası tak tak şak şak'lardan falan kurtulduk, demeye gelebilir bu. İyi, çok iyi... demeye kalmadan: Bir gün, kimseleri beklemezken kapımız çalındı, açtım. Karşımda gençten bir adam. İşte o: Yeni kiracı. Adımla sanımla: "Girebilir miyim Adalet Hanım?" dedi. Buyur ettim. O da kendini tanıttı: Erol... (Sunay mıydı, Tuner mi, anlayamadım) Okurlarınızdan. Hayranlarınızdan biri. (Hemen yelkenlerin suya indi tabii. Bu mahallede biri olacak da, benim okurum çıkacak. Gerçi arka bitişikteki villanın dul bayanı da köpek bağırtıları, çocuklarıyla cinayet habercisi atışmaları arasında bana yakınlık göstermiş, evine davet etmiş bulunmaktaydı ama, meğer şiir yazıyormuş, bir defter dolusu şiiri varmış da benim ille onları okumamı istermiş de, ondan.)

Ceviz Apartmanı'nın yeni üyesi benden ne isteyecek acaba, derken: "Ben bir iletişim ve tasarım şirketinde çalışıyorum efendim. Bize müthiş bir tasarı haberi geldi ve bunu hemen size iletmek istedim. Anlayış gösterin lütfen. Film yönetmeni Ettore Scola'nın yeni projesi şöyle bir şeymiş: Türkiye'de, Akdeniz coğrafyasında, kültürel bakımdan ikilemli bir yerde geçen bir film çekecekmiş. Roman olsun, senaryo olsun mutlaka burda yaşayan bir yazarın kaleminden çıkmış olmasını istemekte... Kendisi iki hafta sonra buraya geliyor. Sizin benim kiraladığım katla aynı apartmanda oturduğunuzu öğrenir öğrenmez, hemen koşup geldim. Şeey, ben yeni boşandım, yalnızım. Onun için taşındım. Çalıştığım firma, yazarlarımız arasında bir arayış içindeyken, düşünün, aklıma ilk gelen siz olmuştunuz. Geçen yıl mıydı, ondan önce mi, gazetelerde okumuştum da; hani *Yazsonu* romanınızın filmi çekilecekmiş; senaryosunu kendiniz yazmaktaymışsınız diye... Yazdınız mı,

bitti mi? Ya da sadece bu romanınız üstüne sizinle bir anlaşma yapabilir miyiz?

Tuhaf rastlantı! Bu tasarı iletişimini şu kadarcık ciddiye almadım.

Ettore Scola'ymış!!. Yeni projesi böyle bir şeymiş ve Türkiye'de aracı bir firma aranırken piyango bana vurmuş. Zaten bir cenaze töreninde avlanıp *Yazsonu* filmi teklifine 'he' demiş bulunmakla bağrım şuraya kadar yanmış; enayi yerine konulmuşluğumu hiç mi hiç unutamamışım!.. Hıh. Bu yeni öneri sahibi ve hayranım okuruma yampiri bir gülümsemeyle "yağma yook," demeye getirmekteyim. "Erol Bey, lütfen bir iletişimci olarak bu mesajı bana hiç iletmemiş olun. Kendime gülecek halim de yok, zamanım da... Hoşgörün."

"Lütfen bir düşünün Adalet Hanım. Bu gerçekten ciddi bir öneri... Senaryonuz bitmiş miydi?" Nerdeyse: Evet, içerde, dolapta, diyecektim; başmüfettişim enseme bir yumruk indirdi de, kendime geldim. "Yok canım, nerde... Zaten daha ilk adımda tarafımdan iptali gerektirmiş bir tasarıydı bu..." Büyük bir incelikle: "O halde, lütfen izin verin, romanınızın coğrafyasıyla birlikte özetini ben çıkarayım, çevirip Scola'nın gelişine hazır edelim. Olamaz mı? Bu çerçeve dahilinde buna izniniz olduğu üstüne bir anlaşma imzalayalım, başkaları bir girişimde bulunmasın. Hatta bakın, Scola'nın hareketinden önce fikrini alırız biz. Bizimle görüşmek eğiliminde olursa, randevu tespit edilir. Ne dersiniz?" Hani bazı kimseler çok inandırıcı, güven verici bir yüze sahiptirler ya, bu da onlardan. Hem zaten 'evet' desem ne olacak, 'hayır' desem ne olacak? Roman ortalıkta. Eğer Ettole Scola masalı doğruysa, anlaşma o zamana kalsın; özet göndereceklermiş falan da... Bunun için benim kararıma başvurmaları bile gerekmez. Öteki ben: Ee, üstelik bu romanının filmini sen kendin çeke çeke yazdığın için, başına gelenlere rağmen bu özleminden tek parmak gerilemiş

değilsin; itiraf etsene! Peki, ettim işte. Yine de, nazik bir biçimde geri gönderdim iletişimci yeni komşuyu.

Önceki gün. Tam Sinan'ı 12.30 sularında okulundan almaya çıkmak üzereyim, hayranım okurum yine çıkageldi. Sevinç içinde. Bir telaş, bir telaş. "Ahh, n'oldu biliyor musunuz? Scola'dan haber var. Üstelik telefonda kendisi de konuştu. Projesi için özetini gönderdiğimiz romanınızı düşüncelerine yakın bulmuş. Hemen İstanbul'a geleceğini, Alanya ve çevresini görmeye gideceğini söylüyor." Fatma İnayet omuzbaşımda, nöbette. Diklendim. "Kuzum böyle telefonlar falan, nece konuşuyorsunuz siz, İtalyanca mı, İngilizce mi?" Efendi efendi gülümsedi: "İkisi de değil. Ben Fransızca konuşurum, Ettore Scola da bu dili iyi konuşuyor. Türkiye'de Akdeniz uygarlıkları, Roma-Helenistik kalıntılarla şimdiki yerli halk arasında geçen bir film olacakmış. Düşünün Adalet Hanım, sizin kitabınızda Selçuklu uygarlığına, baharat kervanlarına da atıflar var ve göçerler... Bir yanda çadırları, denize yabancılıkları, kara şalvarları, dışarda ocak yakıp ekmek pişiren kadınlarıyla onlar, bir yanda taa Cumhuriyetimizin başkentinden yeni yeni edinmeye başladıkları arabalarıyla incecik kumsallara inip denize bikinileriyle kadınlı erkekli girenler!" Aaa, amma iş! 'Okurum' sahiden okurummuş yahu!.. "Şimdi çıkmak zorundayım Erol Bey. Bu işe pek aklım yatmıyor ama, sonra konuşalım lütfen..." Apartman(ımızın) daracık merdivenlerinden birlikte indik. Bu arada o, şu gün, şu tarihte Scola ve firmasından birinin İstanbul'a geleceklerini, benimle görüşür görüşmez Alanya-Side mekânını keşfe gideceklerini, ben de o ya da bu tarihlerde Viyana'ya gitmiş olacağımı bildiriverdik birbirimize.

Bu bir oyun ama, kim tarafından, kimin düzenlediği bir dalga geçme oyunu? Aklıma nedense bir süre Viyana'da yaşamış

bulunan, kaç yıldır da Avusturya Kültür Merkezi'nde çalışan arkadaşımız Ahmet Cemal geliyor. Son aylar Ahmet'le sık buluşuyoruz, Rumelihisarı'nda Han'da ya da Kireçburnu'nun Ali Baba'sında falan balık yemeğe gidiyoruz. Bize gelirken yanında mutlaka benimle tanışmak isteyen genç bir ressamımız, yazarımız bulunur, seviniriz. Ahmet, Almancadan öyle güzel kitaplar çevirdi ve çevirmekte ki... Buluşmalarımız düşünceden düşünceye çeşitli tartışmalarla çok hoş geçiyor; bir yandan da iğneleri kendilerimize batıra çıkara gülüşüyor, neşelere gark oluyoruz. Halim de seviyor bu buluşmaları.

Peki ama elin karıdan boşanmış Erol Bey'inin Scola'sından ötürü, böyle muhtemel bir dalga geçme meselesi için aklıma neden Ahmet Cemal gelmekte? Şu *ROMAN-Tik*'i aklıma taktığımdan beri aramızdaki ortak yer adı Viyana olup çıktı da ondan. Ee, bunun *Yazsonu* mekânı, film yönetmeni Scola'nın yeni film tasarısıyla ilişkisi ne? Bana ben: Buna tek bir cevabın yok. Kapa şu defteri ve bu bahsi. Ama tabii, Ettore Scola'nın *Özel Bir Gün*'ünden, hele hele bu yakınlarda gördüğün *Terras*'ından sonra bu yönetmene duyduğun yakınlığı silip atamamaktasın içinden. Sanki aranızda bir kan bağı var. Âşıksın ona, âşık! Ahhh bir buluşsanız! Keşke, keşke.

Sahi '*Yazsonu* filmi' diye bundan önceki cenaze töreni teklifçisinin başına ördüğü çorabı kimler biliyordu? Hani bir gün Dostlar'ın bir galasında genç zengin işadamından bu yönetmeni görüvermiş, seni görmezden geldiğini anlayıp oyun bitiminde onu bir köşeye sıkıştırarak yaptıklarının hesabını sormuş, yüzüne tükürmekten beter etmiştin ya? Sahi canım, belki de O'dur bu oyunu düzenleyen. O'dur oo, bu intikam oyununu çeviren. Sakın yeni komşun Erol Bey onun film yapmaya da heveskâr firmasında emir kulu olmasın?

Olur da olur. **Her şey olması gerektiği gibi olmaktadır.** 1980 darbesini takiben Özal yönetimi kendi etiğiyle birlikte gelmiştir

memleketin başına. 'Vatandaşımız kendisini kurtarmasını bilir' namındaki etikle... Kazan da, nasıl kazanırsan kazan, öğüdünü tutamayan yanmakta, bilfiil tutansa köşeyi döndükçe dönmektedir.

Halim işinden fırsat buldukça Ankara'ya Müjen'i yoklamaya gidip geliyor.

29 Mayıs, Salı

Son hafta neler oldu neler. Müjen ortaokulu geçen yıl tamamladı; aynı koleje devam. Sinan Galatasaray Ortaköy'ünden Beyoğlu Lisesi'ne transfere hazır. Onunla birlikte Ankara'ya gidip geldik. Orada, 1963-82 yıllarının mahallemi Tunalı Hilmi Caddesi üstündeki Tuna Otel'de kaldık. Sinan mantı yemeye bayılıyor. Ergenlik yemeyi bu olup çıktı. Habire mantıcı dolaştık. Bu arada Tevhide teyzemi ziyarete gittik birlikte. Bu yaz oğlunun yanına, Çoban'la Emel'e gelip gelmeyeceğini bilmiyor daha. Temelli buraya, onların yanına büsbütün taşınması gerekiyormuş. Ah annemin sevgili Tevhid'i; aynı soylulukla duygu ve düşüncelerini hiç dışarı, başkalarının önüne atmaz o da. Fakat Çoban'la Emel de haklı. Yaşlılık dönemi: gözleri arkada. Teyzem artık tek başına oturmamalı. "Burda yalnız değilim ki Adalet'çiğim. Apartman komşularıyla buluşur, çay içer konuşuruz. Birlikte şuraya çarşıya da çıkarım. Okuyorum. Bak sana ne ördüm..." Üç adet küçük masa örtüsü. Yine güzel güzel paketlemiş. Gidenleri konuşuyoruz; gözyaşları içimize atılmıştır. (Hep böyle değil miydik teyzeciğim?)

Ankara'da Neriman Samurçay'a da gittim; kucaklaştık. Biz İlbank Sitesi A Blok'unda otururduk, o yıllardır hep aynı sitenin C Blok'unda. Psikiyatr, öğretim üyesi. Hâlâ çalışır. Resimlerin dilinden öyle iyi anlar ki. Çocuk psikolojisi uzmanlık alanı. Benim *Üç Beş Kişi* yayımlandıktan sonra, hiç üşenmemiş, oturup aylık dergilerimizden birine Kısmet'le küçük kardeşi Murat arasındaki

'oyun'un analizini yapmıştı. İçlerine kapalı ailelerin ve çocuklarının cinsel eğilimleri. Kardeşler arasında kavga ya da sevgi biçiminde tezahür eden durumlar... Neriman'la buluşmak renkli düşünce akımlarında yüzmek gibi bir şey olmuştur hep. Yumuşak bir iklimin ortasında hem de. İçinde 22 yıl yaşadığımız site dairemizi uzaktan, aşağıdan gördükçe içim sızım sızım sızlıyor. Neriman: "Ne kadar da ucuza kiralamışsınız; satarsanız ben Reyhan'a alayım. Onun da artık ayrı eve ihtiyacı var," diyor. "Keşke, ama orası Halim'in. Ne düşünür ki? Sorayım bakalım..." Ondan ayrılınca Gaziosmanpaşa'ya, Müjen'in evine çıktık. İki kardeş çocuğu ve Londra arkadaşı yeniden buluşmaktan memnun kaldılar; fakat Müjen'in bakıcısı, bekçisi, her nesiyse işte, Müjen'in ilkgençlik yaramazlıklarından sürekli şikâyetçi. (Fatma İnayet: Gencecik kadının evde kalmışlığını sakın unutma!) Ben ona: Sen de, müfettişliğin yetmiyor, ruh hekimi kesildin başıma bir de... Pekiii, Müjen'in kanişinden şikâyeti de bundan???

İstanbul'a döneceğimize yakın Halim de çıkıp geldi. O Müjen'de kaldı, biz yine Tuna Otel'de. Halim arabayla bizi eski Ankara'da, Samanpazarı ve Kocatepe'de dolaştırdı. Çocuklara Sümer'lerin Hatay Sokak'taki en eski aile evini de gösterdik. Lunapark'a da gidildi. Ordan, doğruca Etlik Bağları'na. Çünkü orada Yaşar ve Fahire bağ evlerinde bizi akşam yemeğine, yani işte geleneksel Ankara tava(mızı) yemeye beklemekteler. İbrahim, Sevim Ünal, Ağırnaslı'lar hepimiz, hepimiz yeniden bir aradaydık ne güzel. Ankara tava, cacık, börekler, dolmalar; yetmiyor bir de kadayıf. Pekiii, ya bahçenin meyve ağaçlarından toplanmış kayısılar, beyaz kirazlar, dalından kopma salatalıklar...

Yaşar'la yine geleneği bozmayıp Ahmet Haşim'den, Orhan Veli'den şiirler okuduk. Yaşar repertuvarına bu sefer Necatigil'in *Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca*'sını da eklemiş. Ben de özendim;

ezberlediğimi sandığım *Sandıklar*'ını okumaya kalkıştım, elime yüzüme bulaştırdım. Oysa işte, şurda hep elimin altında durup durmakta Behçet Necatigil'den *BEYLER*'i. İçinden içinden oku oku unut.

Anladım ki lise yıllarımda Divan edebiyatı şiirlerini de makamına uygun okuyup gezdiğim zaman çoktan bitmiş. Bildiğim şiirleri bile hatırlayamıyorum artık. Fakat bu arada Avusturya Büyükelçiliği'nde Viyana vizemi de alıp döndüm işte. Ankara rahat yer. Zamanla orası da değişti; orası da göç baskını altında, ama köyden şehre gelenler daha sessiz, resmi dairelerde odacı, kapıcı, kahveci, getir-götürcü olduklarından baba durumundakiler kravata da, iyi kötü 'takım'a da alışmışlar.

*

Gönüllü Kulluk

"...Bugün gönüllü kölelik, insanların özgür olma konusunda gelen ihtarlara uymalarına dayanıyor..."

Benim 'kul' dediğime Jean Baudrillard 'köle' demiş. Biri insanın insana boyun eğişi, öteki insanın toprağa, suya, doğaya boyun eğişi. İçki kölesi denir de, içki kulu denmez mesela. Dağın bayırın, kumarın, şiirin, boyanın resmin, müziğin, türkünün şarkının kölesi olmak denir de, kumarın ya da şiirin kulu olmak denmez. Baudrillard 'serve,' 'esclave' diye mi yazmıştır acaba, 'créature' diye mi? Sanırım kullar 'mahlukattan', köleler insani varoluştan demeye gelmektedir. Gönül rızasıyla kulun kulu olmak başka, yine gönül rızasıyla kölenin kölesi olmak başka.

(...)

Şu Hande-Güzel davasına en iyi açıklama Wajda'nın *Danton* filminde söylettiği şeydir: *"Bu siyasi bir davadır ve siyasi bir dava adaletle hiçbir ilgisi bulunmayan bir mekanizmayla işler."*

"C'est une cause politique et une cause politique n'a aucune lien au fond avec le droit et la justice. Ça marche avec une mécanisme tout à fait differente."

31 Mayıs, Perşembe

İstanbul'a döner dönmez kullukla kölelik arasında sıkışıp kaldım. Yarından sonra Viyana'ya hareket ediyoruz. Atilla Bey verdiği adresteki evinde bizi bekliyor olacak. İkimizin valizlerini

hazırla, kâğıtlarını kitaplarını seç topla, çeşitli çağrılara cevap yetiştir, Ahmet Cemal'e de isteği üzre Viyana tel. numaramı bildir derken, daha ilk adımda çat kapı hayranım konumundaki(!) okurum karşımda. "Erol Bey'in çalıştığı firmanın vekâletnamesi varsa, anlaşmadan önce aman onu isteyip almayı unutma," diye uyarılmış bulunmaktayken onun gösterdiği heyecana, telaşa yenik düştüm: Gönüllü kulluk.

Remzi Kitabevi ile 'artık' boşanma üzereyken bana Yaşar Kemal'in de avukatıdır, diye tavsiye edilen Sayın Enver Nalbant'ın kapısını çalıp, iyi karşılanmam sonucu kendilerini davavekilim kılmıştım ve Enver Bey: "Önce ayrıldığınız yayınevinde bir depo sayımı yaptırılır, yapalım mı?" demişlerdi incelikle de, ezik büzük: "Ah hayır, yapmayalım. Şunca yıllık hak hukukumuz var ve işte bakın zaten kendilerindeki bütün kitaplarımın Remzi'den bağımsızlığını bildiren bir yazı almış bulunmaktayım efendim, yetmez mi?" diyebilme ferasetini göstermiş bulunuyordum. Bu da acaba gönüllü kölelik kitabına mı girmekte? Benim yazarlık haklarımı korumayı üstlenmiş avukatımla iyice gözümü diktiğim İletişim Yayınları aynı semtte, hatta yan yana. Oh ne iyi, sen Viyana'larına kadar git ve aklında-gönlünde dolanıp duran tasarılarını gerçekleştirmeye bak. Hem artık öğrendin: 'Yeni bir yayınevi yeni yazarın yeni bir eseri demektir.' Ortalama bilgi.

Hepsi bir yana, baksana değerli okurun Erol Bey, senin gibi bir komşusunun dönüşünü büyük sabırsızlıkla beklemiş ve... 1 Haziran öğleden sonra burdaymış. Uçakla. İlle şu anlaşmayı imzalamalıymışız karşılıklı. "Aman siz ne diyorsunuz Erol Bey kardeşim. Ben ertesi sabahın köründe Viyana'ya hareket ediyorum!.. Kimseyle görüşemem, öyle alelacele anlaşma filan imzalayamam. Hoşgörün..." Erol (soyadı neydi?) ovunuyor, çırpınıyor. Ne yap-

sak, ne etsek?.. "Siz sanki bu tasarının gerçek olduğuna inanmıyor gibisiniz efendim. Yarın saat 15.00'te onu havaalanından almaya gideceğim; sizi telefonla arayacağım o saatte, Scola daha uçarken, sizi bizzat kendisiyle görüştüreceğim. Buluşup buluşamayacağınızı birlikte konuşursunuz artık."

Ertesi gün. Az önce

Öğleden sonra saat 15.00 sularında elin kalbinde, kulağın telefon zilinde; bekle de bekle. Kendi gözünde kendini üç paralık eden bu bekleyiş, şükür Allah'ıma boşuna gitmedi.

Bildirilen saatten beş on dakika sonra zıır telefon. Erol Bey: "Bağlıyorum Adalet Hanım, Ettore Scola sizinle konuşuyor, Fransızca. "Eyvaaah kullanmaya kullanmaya İngilizceyle karıştırıp durduğum bu dili nasıl anlayıp nasıl yanıtlayacağım şimdi? Tuhaf bu ya, her şey tıkır tıkır işledi; araya karışmış uçak horultusu dışında konuşup anlaştınız işte canım.

Karar şöyle: Scola: "Üzülmeyin. Bize sizin Viyana telefon numaranız ve adresinizi verirseniz görüşmeyi şöyle ayarlayabiliriz." Tabii hemen yazdırdın istediklerini ve hemen notladın şunu: "Madam Ağaoğlu, bizim hem Lugano, hem de Viyana'da şubelerimiz var. Oradan ya Mösyö Robert Lazzaroni ya da Mösyö Gubertoni 11 Temmuz günü sizi telefonla arayıp ziyaretinize gelebilirler. Kabul eder misiniz? Lugano Finvest telefon numarası ve öteki de şöyle." (Dikkatle dinlendi. Not edildi.) *"Ça va madam? Oui oui cher Scola. Ça va. Avec plaisir. Votre dernier film La Terasse m'a plu beaucoup. Je suis très heureuse de faire votre connaissence au moins par telephone quand vous vous trouvez au ciel,c'est bien amusant non? Oui oui oui..keh keh keh... Au revoir. Au revoir pour le moment. İl faut qu'on discute sur votre roman pour l'adaptation au film et bien sure le contrat non chère Adalet? D'accord? D'accord."*

(...)

Kala kala iş kaldı Ahmet Cemal'e bu tek başına sinemalık buluşmayı nakletmeye. (Çünkü içimde nedense hâlâ bu numaranın Ahmet Cemal'in başı altından çıktığına dair bir his var.)

İyi de, Ahmet Scola'yı havadan Fransızca benimle konuşturmayı nasıl sağlayabilir ki? (Öteki ben: O halde ortaklaşa bir numara olmalı bu şey.) Ahmet 12 Haziran sabahı erkenden beni telefonla arayacağını söylemesin mi? Bakıyorum, o benden daha merak içinde. Karşılıklı gönüllü kulluk. Yoksa kölelik miydi?

Sen *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nın elyazısıyla çırpıştırdığın taslak kırpıntılarını koydun değil mi çantaya? Pekii ya *Ruh Üşümesi*'nin elli kere daktilonda boğuştuğun??? Tabii canım. Elbette. İşte onlar burda, el çantasında. Halim'in çamaşırları, gömlekleri, yedek pantolonu, tıraş makinesi falan tamam.

Az eşya ile çok ihtiyaç gidermekteki ustalığına diyecek yok. Üç parçayla sekiz kıyafet çıkarmaktaki ustalığın hele!.. (Ben bana: E tabii, valiz yerleştirmek de roman kurgulamak gibidir. Ayrıntılar önemlidir.)

2 Haziran-15 Eylül

1990

Viyana Kuşatması

Viyana. 9 Haziran, Cumartesi

Son haftanın özeti:

Geçen hafta öğleden sonra Halim'le Olma Jacha Str.'deki eve geldik. Dost canlısı Atilla Erten'i bizi bekler bulduk. Alandan taksiyle 'yeni mahalleme', Wiener Walds eteklerine tırmanırken zevkten dört köşeydim; evin altı başı mamur bir 'yazar evi' oluşu beni keyiften nerdeyse ağlatacak. Atilla Bey, nerde ne olduğunu, nereye ne yapmam, nasıl kullanmam gerektiğini güzel güzel açıkladı. En fazla bodrum katını ve oradaki genişin genişi yazı masasını benimsedim. Hani yani iyi bir öğrenciymişim gibi, daktilomu hemen evsahibinin gözleri önünde oraya yerleştiriverdim. Kâğıtlar şuraya, kopya kâğıtları buraya; burda yedek şeritler; burda elyazmaları... Oysa Atilla Bey bana orada hazırda durup duran bilgisayarı tarife kalkışmıştı; dönüp bakmadım bile. Elyazısı bana yeter.

Akşam yemeği için kulu kölesi olduğum Atilla Bey, mahallenin en iyi, eli yüzü düzgün lokantası burasıdır diye bir tanıtma inceliği de göstererek bizi Napoleon Walt adındaki lokantaya götürdü. Dünden beri doğru dürüst bir şey yememişiz ve yemekler gerçekten nefis. Bol bol kırmızı şarap içildi. Şişeyi kapıp markasını incelemeye utandım. Öğrenmeliyim, çünkü ertesi sabah hiç başım ağrımadı.

Atilla Bey pazar sabahı erkenden İstanbul'a döndü. On gün kadar burda Halim'le baş başayız. Benim açımdan onun içini rahat ettirecek her şey yolunda burda. Atilla Bey'i yolcu eder etmez çevreyi tanımaya çıktık. İlk önce otobüsle Hietzing'e, oradan metro ile şehir merkezine inmedik de, çevremizde bahçeleri ağaç çiçek içindeki evleri, sokakları dolaşarak mahallenin batı yönüne doğru inen yokuştan yürüdük. İçinde eczanesi, doktoru, küçük alışveriş merkezi, kahve ve ucuzun ucuzu lokantası olan bir şarap köyü burası. Mauer. Mauer'e inerken sağ yanımız üzüm bahçeleriyle dolu. Hele şu şıra kokusu! Daha aşağılarda, içerlek yerlerde çok geniş bahçeler, hani sanki bira parkından lokantalar gibi 'heurigen' denen, özellikle taze şaraba has bahçe-lokantaları varmış. Biz o günkü turumuzu evi(min) mutfağında hazır bir şeyler atıştırarak noktaladık.

Halim burda da, boş zamanlarında, hele maç nakli falan varsa, hep TV başındaydı. Benim de 'bodrumum' olduğuna göre hiç sorun çıkmadı. Yatak odalarımız da, aman öksürdüm de uyandırdım mı, uyuyor mu, aman rahatsız oluyor mu, yoksa horlama filan var mı, diye tasalanmaların üstünden gelecek biçimde, ayrı ayrı. Birimiz kitap okumayı erken bırakır, ötekisi daha uzun tutarken, ışığın yanması ötekine iyi de gelmeyebilir idi pekâlâ! Ben-Viyana-Halim: Gez-tozlu, dinlenmeli, 'herkesin kendi keyfine göre'li bir on gün geçirdik artık hakkımız ola ola. Halim'in aklı hâlâ II. Boğaz Köprüsü'nde, Ankara'da da olabilir; benim gibi sokak sokak dolaşmaktan hoşlanmıyor, çarşı pazarın, vitrinlerin önünden dahi (her zamanki gibi) geçmemiş olabilir, ama dönerken İstanbul'a götürdüğü bir çift kuştüyü yorgan bile aldık Mariahilfer Caddesi denen yatak yorgan dükkânlarıyla dolu orta sınıfa mahsus görünen bir yerlerden.

Atilla Bey'i İstanbul'a yolcu ettiğimiz pazar gününden iki gün sonra da, bu sefer sağ yanımızdan galiba güneybatıya doğru

uzanan yoldan yürüyerek hemen ormanın içine daldık. İşte bu yeşillik, bu sessizlik yeter de artar bile. Arada bir, orman içindeki kulübelerine doğru bir bisikletli geçmekte. Korku, kuşku filan yanımıza uğramamakta. Dönüşte, eve beş altı yüz metre kala, bir de baktık, bahçesinde tahta masalar, sıralar bulunan, güzel nefti renkli demir kapısının üstünde de yılbaşıların çam dalı tepesi gibi bir demet çam asılı bulunan iki katlı küçük bir evin önündeyiz.

Bahçe gölgeler içinde. Zile bastık, genç bir kız, önünde temiz mavi bir önlükle koşa koşa gelip açtı. Girdik. Kapı üstündeki ortası kırmızı ampullü çam dalı "Burası heurigen ve açığız" demeye gelmekteymiş. Genç kız çat pat İngilizce konuşuyor; bizi evin üzüm bağlarına bakan bahçesine götürdü, tahta masalardan birinin başına oturttu. Sonra çağırıp evin giriş katına buyur etti. Hem kışlık, hem yazlık açık büfe. Ev işi, elde yapılmış mezeler, et ve sebzeler, salam sucuklar, az peynir, çok sebze. Alçakgönüllü ama acıktığı her an herkesin imdadına yetişebilir. Self servis. Tabii önce masaya oturur oturmaz buralarda Spitz denen sodalı hafifin hafifi taze şaraptan ısmarlaman gerek. Yiyeceğini sonra seçersin. Şarap mı? Sanki bedavadan şampanya ve bence ondan daha iyi, çünkü daha sek; hiç tatlı değil. Tam bir yaz içeceği. Yanlış anlamadıysam tam da şimdi geçen yıl kurulan şarabın tadılma mevsimiymiş.

Viyana'ya gelir gelmez değil, tam da burda *ROMAN-Tik* beni hiç olmadığı kadar güçlü ele geçirdi. Kır kahvesinin adını yazmalıyım, adresini nerenin neresi olduğuna not düşmeliyim deyip garson kızla ahbaplığa başlayıvermiştim. İşte: Burası Wiltschko kır lokantası ya da evi. Aile adı. Yaşlı anne baba, bir de genç oğulları var. Üniversite öğrencisi imiş. Tamirat işleri babaya ait. Ağaçları çiçekleri budamak, kışa, yandaki kapalı odanın şöminesi için odun depolamak ve şehirden gelecek öteberiyi taşımak oğlun işi. İşte

gördüğümüz gibi servis de bu genç kıza, Anita'ya ait. Yeni gelmiş. Çekip gitmese bari.

Kızın adını dün gece uydurdum. Bodrum katımda çalışma masama çöker çökmez, roman tasarımın 'roman içinde roman bölümlerinin yazılma mekânı olarak burayı seçmiş bulunmaktayım. Bunun için "Süpürge Çöpü" dediğim bölümde pek az yeri karalayıp çıkardım ama, "Hayatın Kumarı" diye planladığım bölümün zaten kabataslak halini yok sayıp baştan sona yeniden yazmam gerekecek. Buralarda rastlantılar boygöstermeli. Bir iki rastlantı sahnesi. Bunlar inandırıcılığı zedelenmeden işlenmeli ve odasından burasından dokunulmuş bölümler temize çekilmeli. Bunu Wiltschko'ların coğrafyasında iç içe dokuyacaksın, çünkü *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nın yolu ancak böyle, bu atmosferde açılmış olacak. Romanımın ilerleyebilmesi buna bağlı.

Ayın 6'sında, çarşamba günü evim(izin) hemen sokak başındaki durağından bir otobüse atlayıp Hietzing'e inmiştik. Kent merkezi, opera ve katedral çevresi değil. Gerekmez. Burada hem de daha seçkin her şey var. Özellikle kitapçısı. CD'cisi. Hele o ekmek dükkânı! Her şey anında fırından çıkma sanki. Metro'dan çıkıyorsun, tam karşılarınızda bir yerde. Dönüşte sıcak sıcak bir baget, bir de bizim somun dediğimiz siyah köy ekmeği almadan duramadık. Otobüs durağı metro ağzında; taksi durağı ise ekmekçi tarafında... Bu ne demeye gelir Bayan Fatma İnayet? Gece geç vakitler konserden, tiyatrodan falan döndüğünde düşüp kalkmadan, karanlıkta yürümelere mecbur kalmadan dosdoğru pat diye evinizin kapısını bulmak demek. Sahi, beni teftişler memleketimize mahsusmuş galiba; buralarda hiç sesin soluğun çıkmaz oldu.

Çarşamba günü metro ile kent merkezine yollanmadan önce, Hietzing'de Bewag Bank'a uğranıldı; bendenize bir hesap açıldı. Üç aylık harçlığımı yanımda taşıyamazdım ya? Halim'in gerilimli

hali git gide gevşiyor; huzur duymaya başladıysa da, ne yazık! Tam da İstanbul'a dönüş günü yaklaşmışken. Hietzing çarşısından birkaç CD de aldık; bunlar İstanbul'a, bunlar da buraya, diye diye... Yakınlarda bir müzede, Bezirks Museum'da Egon Schiele sergisi hem de perşembe günü saat 19.00'larda açılıyormuş. Nedense 'My Uncle Schiele' diye...

O gün kent merkezini keşiften dönerken Halim'e: "Bezirks hazır yolumuzun üstünde; orada inelim de bu sergiyi gezelim," diyecek oldumsa da, pek yüz vermedi: "Yorgun argın sergi gezilir mi allahaşkına! Sen burdasın nasıl olsa; orayı ben gittikten sonra gezersin canım..." Makul müydü, yoksa kinaye mi etmekte, anlayamadım. Onda ayrılık ve buluşma duyguları baskındır. Gerilim dorukta. İkimiz arasındayken bu böyle. Yoksa bir karayolcu olarak üç gün orda, beş gün burda; hayatında gel-gitler alışkanlıklarının en başındayken bunca zamandır "Allahaısmarladık-Güle güle"lerin altından nasıl kalkardı? Üstelik 'kırılganlığı' hep tetikteyken... Müfettiş F. İnayet: "Nasıl yani?" Asıl ve asli ben: "Sanki bilmiyorsun. Kendisi bir yana, başka birisine iğne yapılmasına tanık olunca sararıp solmaz, bayılacak hallere gelmez mi? Bir keresinde oldu bile; TV haberlerde Turgut Özal'ın Amerika'da nasıl ameliyat geçirdiği teferruatıyla anlatılırken düşüp bayılmadı mı? Dahası, değişimlerin ağırlığını da pek kolay taşıyamaz o. Yalan mı?" Tısss. Hayat her zaman güçlü kalsın ve galip gelsin yeter. Hayat arkadaşım İstanbul'a dönmeden bir gün önce hem öğle yemeğini Della Lucia adındaki bir İtalyan lokantasında baş başa iri iri karides ızgaralar yiyerek; konuşup gülüşerek yedik, hem de bizim komşu heurigen'imizde buz gibi Spitz'leri ev ve el işi mezeler eşliğinde içtik durduk. Doğrusu asıl keyfimiz Wiltschko'larımızın bahçesinin tahta sıralarına yerleştikten sonra yerine geldi. Tuna'nın epeyce güney batısındaki Speisinger Sokağı ya da caddesiyle Viyana

ormanlarının sınırına kadar gelip dayanan Witgenstein yolunun kesiştiği şu noktadayız ki, tam bana göre bir yer. Sevinç içindeyim. Halim alttan alta 'ayrılış' duygusu işaretleri verse de, buraya ait tasarılarımı keyifli keyifli anlatıp durdum. (Öteki sen: Yarından itibaren tek başına kalmanın, yazılarının başına yeniden 'nihayet' çökebilmenin sevinci değil mi yoksa bu?) Cevap: Neden olmasın? Amaç zaten bu değil miydi? Müfettiş: Lakin ayrılışın kederinden çok sevinci var üstünde!

Sorumluluklar, bağlılıklar, alışkanlıklar, anlayışlı olmalar, 'kocaları yalnız bırakmayın'lar, bırakıp bırakamamalar, iki arada bir derede kalmalar, bencilliklerin üstesinden gelmeler: İkilemler-ikilemler...

Daralmalar. Dar zamanlar. Toplumsal gerilimler. Buyrun da, siz sizin içinize sinin!..

Bir kere daha yaz şunu şuraya ve bundan sonra ve herhalde giderayak yazacağın kitabının ilk cümlesi de bu olsun bağımsızlık hastası yazarlardan Adalet Ağaoğlu: Başa en bildik tarafından kendini koymak üzere:

/ayıp olmasın diye yaşayamayıp *ayıp olmasın diye ölemeyenlere/* ithaf edilmiştir bu kitap.

Hâlâ daha, çoktan yayımlanmış *Hayır...*'ının *Aydın intiharları ve geleceğin başkaldırısı*'nın kovalayışındasın sen: Hiroşima toplukıyımı ardından *Ayıp ettik, niyetleri hiç hesaba katamadık,* diye tabancalarını çekip beyinlerine ateş edememiş, akıl tanrısına karşı bu ayıbı hiç mi hiç işleyememiş bilim adamlarının, bunların kulu/kölesi Nobel'leri falanları sorgulayıp durmaktasın, nerde kalmış 'giderayak' yumurtlayacağın yumurta!

(...)

Yalnızlığının komşusunun adı Hanna Navratil'miş unutma! Geçmişin iyi bir Macar sopranosu sanki. Cami yıkılmış fakat

mihrabı yerli yerinde nefis bir kadın. (Yahu sahi, şu senin geleceğin başkaldırısı hesabını sakın o görmesin yanıbaşında!.. Hani *Hayır...*'ın kahramanı Layana gibi? O Layana, bu Hanna... Rastlantı mı? İşte, buyur.) Yarından sonra ayın 11'i. Bülbül Sokak'taki alt komşunun pazarlama kahramanı olan Ettore Scola'nın Viyana-Lugano ortakları seni o gün aramayacaklar mıydı? Saat 17.00'de idi, değil mi? Öyleydi ya. 11 Haziran Pazartesi, yürüyüşe bile çıkamazsın artık.

12 Haziran Salı

Gönüllü Kulluğun Sonu: 'Sözünün Eri Olmak' denen şeyin cenaze namazı.

Dün, bütün gün, kulağın telefonda bekle de bekle.....

Ne Lazzarini ne Perinelli. Tıs yok. Fakaat bu sabah Ahmet Cemal telefon etti. "Ne haber Adalet? Geldiler mi? *Yazsonu* film anlaşması yapıldı mı?", "Aa, lütfen alay etme Ahmet!"

20 Haziran, Cuma

Çalış çalış çalış. Tuhaf bir şey oldu. Üstteki küçük odanın radyosu var; açtım, nefis piyano parçaları... Elim çenemde, dinliyor dinliyor; ben bu besteciyi biliyorum, tanıyorum bu parçaları, deyip duruyorum. Konser bitti. Anons: Meğer Satie'nin "Seçme Piyano Parçaları" imiş; solist de Klara Körmendi. O ve Satie kafamda ya da hayalimde bu müziğin kadanslarına uygun olarak, esler peslere de ayarlı biçimde sevişiyor olmasınlar mı?

Ne olduysa bundan sonra oldu. Hietzing çarşısına inip artık bildik yerlerimden olan CD'ciden Satie istedim. Bakındı etti, iki plak koydu önüme; üstelik biri Klara Körmendi'li.

Sürekli onu dinliyor ve sürekli yazıyorum: *Ruh Üşümesi*'ni. Kendi evimde-yurdumda bir türlü egemenliğimin altına alamadığım

'oda-romanı' sakin, güzel bir nehir suyu benzeri akıp gidiyor. Bir ara romanın adı için tereddüde düştüm. Yoksa 'Denizkestaneleri' mi desem? Bu da güzel bir kitap adı. Fakat *Ruh Üşümesi*'ni sadece **Ruh** kelimesi namına hiç terk edemeyeceğimi anladım. 'Üşüme' çok harcanmış, 'ruh'tan ise hep çekinilmiştir: (Solcumuzun maneviyata tepkisi.) Benim ruh'lar: Âdem ve Havva. Ya da tersi: Kadın ve Adam. Elma ağacının günahkârları kabuklarının içine büzüşmüş, kendi derinliklerinde inleye inleye günah çıkarmaktalar. Gizli ruhların gizli titreyişleri. Mutluluğun resmi yapılamazmış. Oysa acının, kadans kadans titreyişlerin filmlerini bile çektim; yazıyor yazıyorum. Yolumu bulmuş, kaybolmuşluktan çıkıp kurtulmuş gibiyim... Halim'le sık sık telefonlaşmaktayız. Yazdığımı, gece gündüz iyi çalışabildiğimi söyledim dilim dolanarak. Bunu yine oradaki gibi gelip geçici bir 'heves' sandı galiba. Fakat öyle değil. Biliyorum, değil. Su çalkantılarının duyargalarda yarattığı ürpertileri bestelemekteyim: Atılım ve kaçış. Bağımsızlık ve korku. Gel ve git. Bütün ve yarım. Telefon konuşmamız bitti bitmedi, ben benim kulağıma şunu da fısıldadı: Sen bu 'oda-roman'ını Halim yanıbaşındayken yazamıyormuşsun meğer! Ya hani şöyle ister istemez gözüne çarpar da, ne yaptığını, iştah açıcı biçimde 'sekse kaydığını' görüverirse diye... Ya, çok okunur olmak üzre kendini pornografiye verdiğini düşünürse, diye!!!

Otosansür: Hani sanki derdim edebiyat falan değil de, porno ticaretiymiş gibi... İşte burda, bütün bu baskılardan, baskıdan doğma 'kaçışlardan' kurtulmuşsun. Denizkestanesinin duyargalarını kuşkusuzca dışarı uzatması hali. Denizin sakin dalgalanışlarıyla oynaşmalar... Anlatının kendine mahsus şiiri. Yeknesaklığa sırt dönüş! Sonuç: İyi bilgi. Karar: Oda-roman'ını bitirir bitirmez Halim'e postalayacaksın.

'Kadın yazar'ın eşi ya da sahibi 'erkek okur', bir Kadın'ın bir Adam'la kitap boyunca tenlerinde dolaşmalarından ibaret böyle bir anlatıdan ikirciklenmezse, hatta fırlatıp atmazsa, hedefini alnından vurmuşsun demektir. Yazanı kadın cinsinden böyle bir anlatının 'resmi erkeği'nden daha gaddar bir yargı organı olabilir mi? 22 Temmuz Halim'in doğum günü. Telefon ederim.

27 Temmuz, Cuma

Ruh Üşümesi bitti. Halim'e bir mektup eşliğinde postalandı.

İlk defa böyle bir şey yapıyorum. Taslak falan değil, şurasından burasından falan değil, bir kitabımı tastamam ve yayımdan önce onun ellerine bırakıyorum.

Artık sınav sonucunu bekleyen bir öğrenciyim.

Çalışmam boyunca bir kere Gökçin'in Viyana'ya yerleşmiş yakını Zeynep Taşkın ve burda deneysel tiyatro kurup orda çalışan Gül Gürses'le kızkardeşinden başka tek kişiyi görmedim. Televizyon da seyretmedim. Sabahın erken saatleriyle akşamüstleri yürüdüm ve Satie, Vivaldi ile Grieg'in *Solveig'in Şarkısı*'nı dinleyip durdum o kadar. Romantik parçalar, ama *Viyana Yazı* için değil de *Ruh Üşümesi*'nin ilham perileri. Deniz kayalarının üstünde, yosunlar arasına yapışarak duyargalarını dalgaların nabzına göre ayarlamış iki denizkestanesi de günlerimin içinde. Kabuklu deniz hayvanlarının ince titrek ses yankıları, yankılanışlar evet, zaman zaman Vivaldi Mevsim'lerinin notalarına eklenmekte... Zeynep Taşkın bana bir *Mahler Opus 1 CD* armağan etmişti. Ben de plakçımdan Debussy'nin türkçesiyle *Deniz Noktürnleri&Kırda Bir Öğleden Sonra'sı ya da Akşamüstü*'sünü almıştım; bunların da *ROMAN-Tik*'e ilham kaynaklığı edeceğini şiddetle ummaktayım artık.

Evin dışında hava çok sıcak, yine pek sıcak, derken bugün birden müthiş bir yağmur. Sağanak. Öyle güzel ki. Burada, bu yeşillikler arasında yağmuru seyretmeye bayılıyorum; fakat birden evin bodrum katını su basmasın mı! Tuvalet mi taştı, boru mu patladı bilemedim. Orda bulduğum bir kovayı sulara daldırıp daldırıp musluğa döküyorum; olacak şey değil. Aklıma geldi: Darda kalmak, kurtuluşu da yaratmak demek değil mi? Hemen Hanna'ya koştum. (Birer kere evlerimize çay içmeye gidip gelmiştik.) Hanna harika! Bana hemen iki evin bitişiğine yakın bir yerdeki küçük bir kapağı işaret etti. Orayı kapa, kapa işareti yaptı. Kapattım. Şıp. Su durdu. Hanna'yı bir kucaklayışım var kiiii... Kendi evlerinin hemen yakınımdaki dış kapağını da gösterdi. Bunlar her zaman kapalı dururmuş, her ihtimale karşı. Sel baskınını önlemek içinmiş. O da şaşkın: "Bunu kim açmış ki? Kim açık unutmuş ki?" diyor, ben de, valla ben değil, billa ben değil demeye getiriyorum. Bodruma koştum. Birikmiş suları attım; yerleri kuruladım. Bodrum mis gibi oldu. (Ben bana: Sen iyi ki burdaydın; yoksa Erten ailesi bu evi gözden çıkarmak zorunda kalacaklardı; bilgisayarları falan mahvolacaktı. İyi ki sen burdaydın, iyi ki sen vardın!) Gönüllü kulluk ürünü olan ezginliğin bitti gitti.

Üç gün sonra

Halim'den hâlâ "dosyayı aldım" kabilinden bir şey yok. Ben de açıp sormuyorum etkilenmesin diye. Sabırsızlıkla bekliyorum; aldım Adalet, hemen okudum; şöyle şöyle desin, mesela...

Halim aradı. Dosyayı okumuş mu? Değil. Bu arada İzmir'e gidip gelmiş. İşleri çok yoğunmuş. Şehir içi bağlantı yollarında Belediye ile Karayolları arasında kalmışlar. Hakemlik onun sırtındaymış anladığım kadarıyla. Ciddinin ciddisi bir dikkat gerekmekte. Yumuşağın yumuşağı bir şefkat. Genişin genişi bir anlayış. Besbelli Yük. Müh. pek perişan. Her biri ayrı dilden konuşan dört şirket. Kolay mı?

"Dosyamı almadın mı?" diye soramadım bile. İkimiz de sağlıklıyız ya, buna şükür duası edilip geçildi. Haa bir de, yazar eşine hiç baskı yapmayan eş'le karışık arkadaş tonunu takınıp sordu: "*Romantik Viyana* nasıl gidiyor, çalışabiliyor musun?"

"Sorma Halim'ciğim, hiç sorma; bir şeyler çırpıştırıp duruyorum, sık sık takılıyorum; sinirleniyorum. Bazan yırtıp atmak geliyor içimden." Beni teselli etti. (Ben bana: II. Boğaz Köprüsü inşaatı koalisyonuna ait şefkatin birazını sana harcamak zorunda kaldı işte. İyi ve kötü birlikte: Hayat bu!)

Fatma İnayet: "Bu arada niye açıklamadın peki vizeni bir ay daha uzattığını? İstanbul'da iken Emil Galip'in sana telefon numarasını verip, 'Çok zeki, yaratıcı bir gençtir, iletişim hatları uzmanı galiba, bilgisayar, iletişim gibi yeni şeyler; ilginç olabilir, görüş istersen,' dediği Tunç tarafından yarın akşama yemeğe davet edildiğini, bunu da kabul etmiş bulunduğunu neden hiç çıtlatmadın ha?"

El cevap: "Dur bakalım, daha adamın yüzünü bile görmedik. Didik didik her şeyin hesabını verecek değilim! Ne sana, ne ona! Şimdi yalnız kendim varım, tamam mı? Ayrıca elin telefonunu memleketlerarası kullanırken kısa kesmek, emanete ihanet etmemek zorunda değil miyiz? Pis sendeee!"

Eylülün 15'ine kadar burdayım. Yazarlık iyi giderse belki uzatırım. Nasıl mı? Şöyle: Atilla Bey'e, evi artık boşaltayım mı, diye telefon ettim. Hiç gerekmezmiş. Çoluk çocuk ancak ekim başlarında gelebilirlermiş. Kendisi belki bu arada bir gece uğrarmış işleri için. Gelirse İki gün bile kalamazmış.

İçin rahat. *ROMAN-Tik*'in dün, şimdi ve yarınını bir karnaval bölümüyle gelecek zamandan da bakıp yazarak 'okutmaya' koyuldun ya, keyfin yerinde gibi. Bakalım Hamarat Tunç'la çıkacağın yemek nasıl geçecek! Üşüyen ruhları evine köyüne postaladığından beri basbayağı dostluk içindesin *ROMAN-Tik*'inle. Tik'e yani aciliyetten kalın-kaba değerlerin yarattığı yüz ve yüzeysel tepki mimiklerine yakalanmış bu roman, ister istemez Roman yani çingene havasında. Avusturya-Macaristan'a, kraliçe Sissi'nin kırsal ruhuna da bu yakışır. Hele hele, Alma Mahler'in *Rüzgârın Nişanlısı* oluşuna, Mahler'ine inat âşıklarına yıldırasıya gaddar kesilişine, işte şu Viyanalı *Deniz Perisi*'ne denk gelecek olan budur. Tereddüt: Peki ama onun Mussolini'nin sevgilisi ve metresi Margherita Sarfatti ile canciğer dostluğuna da mı yakışacak işin içine, hatta geleceğin Avrupa'sı karnavalına kattığın Roman ve romanlar havası? Venedik'te satınaldığı evinde saz-caz-varyete derken, sonuncu âşıklarından şair ve 'devrimci' Franz Werfel'den yediği dayaklara mesela?.. (Alma'dan bana.)

(...)

Her şey rüyamda geçiyormuş gibi yazıyorum. Yazmıyor, rüya görüyorum. Gözlerim dışa kapalı, içe açık.

Yokuşun altındaki süpermarketten sık sık aldığım marul filiziymiş gibi duran andiv'lerimi haşlayıp süzmüşüm, bir bardak beyaz şarapla yemeğe hazırlanıyorum, telefon! Halim! Az önce işte. Hal hatır falan derken, aynen şöyle söylemekte:

"Seni çok çok kutluyorum Adalet. *Ruh Üşümesi*'ni hiç elimden bırakmadan şimdi okuyup bitirdim. Bitirir bitirmez aramadan duramadım. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Dosyanı bir şiir zevki alarak okudum, desem; en iyisi bu galiba." Ağlasam mı, gülsem mi? Ben de ne diyeceğimi bilemedim, işi maskaralığa vurup: "Kuzguna yavrusu şahin... meselesi değil ya?" diyecek oldum. O da bana Refik Erduran'la evliyken Leyla Umar'ın hallerini anmadan edemedi tabii: "Valla Refik kocam olduğu için söylemiyorum. Onun bu oyunu gelip geçmiş yerli oyunların en iyisi," demeden duramayan sevgili Leyla'nın Refik'e aşkının zirvesine kim ulaşabilir ki? Leyla'ya inanmışız gibi yapmışızdır hep. Fakat ben Halim'e inanmış gibi yapamadım; inandım ona. Ses tonunun nasıl, ne anlamda tınladığını 'adım kadar' bilmekteyim. (Ben bana: Otuz beş yıl olmakta birlikteliğiniz, bilmeyecek misin?)

Sınavı geçtim. Hakkındır Adalet, deyip, şarabımdan iki kocaman yudum içtim. Biri Halim'e, öteki kendime. Dosya eline geçeli bir hafta olmuş, fakat o şimdiye kadar açıp okumaya fırsat bulamamış. Daha doğrusu, okumak için sakin, kesintisiz bir zaman kollamış. "Seninle gurur duyuyorum," dedi. Boğazım tıkandı. Mahcup mahcup vizemi uzattığımı, eylül sonlarına doğru *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nın elyazması ilk taslağını 'tamam gibi'ye getirdikten sonra dönebileceğimi söyledim ona. Telefonda her zamanki gibi 'şıp şıp şıp'laştık': (Öpücük sesi) Hani sanki birbirimizi pek özlemiş olmamız ayıpmış gibi...

Opera'nın karşısındaki orkestra üyelerinin de yeri olan kahvem Sirk'e inmeden önce Bewag Bank'taki marklarımın hesabını çıkardım. Oraya 3.500 mark yatırmıştık. Her ay bin mark hesabıyla galiba; çünkü yatak, hatta yemek içmek bedava değil mi? Cep defterime düştüğüm notlara göre iki aylık harcamamın toplamı, şiling yerine yine mark üstünden mutfak alışverişi, haftalık metro-otobüs karneleri, şampuan. Halim'le kent merkezindeki kahveler, yiyip içmeler, Stadtpark'ta akşamüstü içkileri eşliğinde açıkhava konseri dinlemeler, kuştüyü yorganlar, Wiltchko'ların yeri, taksi paralarım, Sinan'a geleneksel boyun borcum bir-iki çift ayakkabı, beş plak -amma tuhaf- yine beş kitap - dördü Fransızca, biri İngilizce-. Dürstein üstünden Melk'e kadar botla Tuna turu. Şadan Karadeniz'in *Gülün Adı* çevirisine anmalık armağan hissiyle ona bir kart atayım derken, tur otobüsünü kaçırıp eve tren ve taksiyle dönüş. Alışveriş mahalli Graben ve asıl Kärtnerstrasse'nin yan sokaklarındaki Çin ipeğinden yapılma *Asia* marka bluz satış mağazasından üç adet bluz. Renkler: beyaz, bej, inci mavisi. Opera binası ve Mozart hatırına *Sihirli Flüt*. (Balkon, ikinci sıradan). Bunu seyre ve dinlemeye gelmeden önce elbette Mozart'ın Figarohause'u (işte şu düğünü bestelediği ev) ziyaret edilip kendilerine saygıların da sunulmuştur. Schönbrunner'deki Saray Konseri. (Turla: Turistik gösteri) Ortopedik yürüyüş ayakkabısı. Diş macunu, kalem malem, bazı ıvır zıvır ihtiyaç malzemeleri. Schönbrunner saray ve parkı karşısındaki, on altı çocuklu Mari Terez'in yazlık dinlenme yeri ve şimdi otel haline getirilmiş bulunan Park Otel Kahvesi'nde oturmalar. Katedral'in çevresini arkada bırakıp eski Viyana'ya, ta Tuna kıyısına varana kadar girip çıkmalar ve bütün bu keşif yürüyüşlerimde hatırını sormadan edemediğin Sirk'te tekrar be tekrar

dinlenme nöbetlerinin hakkı. Konzerthaus'ta Viyana Filarmoni Orkestrası konseri: (Mozart: *Prag Senfonisi.* Hem turistik/hem değil.) Augistiner Kilisesi Pazar konserlerim de var. Harp'tan Handel, Bach, Haydn. Bedava ve harika!) Trenle Salzburg'u tek günlük ziyaret. (Salzburg Festivali'ne dünyanın dörtbir yanından koşup gelen insanların hali etvarına tanıklık ederken ırmak üstündeki tarihi köprüsünden bir o yana, bir bu yana gidip gelme ve bir yandan anmalık, öteki yandan da yine anmalık bir şeyler satınalmalar. Fakat surlardaki müzik şenliği için yine gitmeliyim Salzburg'a. Ama bir gece kalacak bir odayı nasıl bulmalı?

Avusturya'ya vergi ödemekteymişsin gibi birçok şeyi böyle kalem kalem cep defterine notlayıp durman sonucu, ortalama toplam sarfiyatın: 1.780 Alman markı. (100 mark 220 Avusturya şilini mi ediyordu, neydi); parayı iki aylık kullanım hakkından bu kadar daha alacağın var demektir, öyle değil mi?

Asıl dikkatini çeken şu oldu: Demek sen sadece yürümüş yürümüş ve çalışmış, çalışmış falan değilsin. Arada bir de komşu heurigen'inde Spitz'ler yuvarlamakla da kalmış değilsin. Pek çok şey yapmış, görgü bilgini artırmış, vakit paradır diye diye epey de para harcamışsın. Şimdi artık Hietzing'e inmeli, Bewag Bank'ıma uğrayıp gidene kadar seni rahat geçindirecek şu iki binin üstü 'bozuk' 320 markı çekip, geride kalan bin beş yüzü de orada, n'olur n'olmazlık hesabında tutmalısın. Paris'te nasıl ayazda kalıverdiğini sakın unutma!..

İyi bir hesap çıkaramadım galiba. Şu bin beş yüzü nerden çıkardık şimdi? Haa, unutma, bir de memleketine dönmeden önce iki üç haftalığına homeopat Dr. Reinhard'a abone olacaksın. Gül'e göre, doktor şimdi tatildeymiş. Dönünce o randevu ayarlayıp seni arayacak. Bu da apayrı bir mesele.

(...)

Zeynep, temmuz sonunda, bizim Birkan ve Hakan'ların 'bizimkilere' mahsus kafe-barı Divan'da benim namıma bir şampanya partisi düzenlemiştir ve hepsi tarafından ne kadar sevilip sayıldığıma tanıklığımı en ince biçimde sağladıktan sonra İstanbul'a, ailesinin yanına gitmiş bulunmaktadır. Burdaki ilk zamanlarımda beni ünlü Sacher pastanesi ile yine ünlü Strudel'le tanıştıran da Zeynep. (İyi bilgi: Bundan böyle Strudel sossuz kremasız falan yenilecek yenilecekse...) Divan'ımız Birtan'ının eşi Fatoş THY'de de görevli. Birtan'ı, Birkan'ı, Hakan'ı hep birbirine karıştırır oldum. Bugüne kadar bana gösterdikleri ilgi unutulur gibi değil. Fakat Gül Gürses'le, THY Viyana müdürümüz değerli Osman Güley ve eşiyle birlikte yapacak pek çok şeyimiz var daha. Henüz Belvedere'nin kapısından bakmış değilim. Hep birlikte bir sefer de Griesing'e gitmeliyiz. Beethoven evi oralarda bir yerdeymiş.

Her şeyden önce ve defalarca Albertina Müzesi'ne girip çıkmışlığım var. Müzik festivalinin yeri nasıl Salzburg'sa, Albertina da Viyana'nın 'Resim-Heykel Bayram'larının yeri.

Hoş bir şey oldu. Habsburg'ların şehir merkezindeki izleri üstünde gidip gelirken kendimi sık sık bu şehrin en sakin ve anlamlı küçük alanı saydığım "am Hof" alanında bulur oldum. Burası başlıca durak yerlerimden biri. Eskiden köylülerin mallarını getirip yıktıkları, atları ve arabalarını hanların duvar dibine çekip kendilerinin de üstteki odalarda geceledikleri yermiş. At dışkı ve sidik kokularıyla ünlü olduğu yetmezmiş gibi, zamanın 'bakanlarından' biri, hem de yanlışlıkla meydanın alan lambasına asılıp gidivermiş. Sonra pişman olunmuş, ama nafile! Yanlış katliam. Vaktiyle hırsızların asıldığı küçük Lugeck meydanına ne desem? Darağacı 'taklidi' gibi olduğu için midir nedir, pek sevimli aksi gibi...

Şimdi artık Hoher Markt meydanının süslü püslü çalar saatli kilisesini de gördüklerin arasına yerleştirip geçsen de romanına dönsen iyi olabilir ama asıl buraların eski Yahudi gettosunu ve Romalılar zamanından kalma, Viyana'nın en eski kilisesi denen masif Ruprecht Kilisesi'ni atlayamazsın, ancak vaktin daraldıkça daralmakta.

(...)

Özellikle *Ruh Üşümesi*'ni Halim'e postalar postalamaz elbette Habsburg'ları saray ve konser salonlarıyla tavaf eylemiş, Tarih ve Tabiat Müzelerini yeniden dönmek üzere şöyle hızlıca bir ziyaret etmiş bulunmaktayım. Defterciğime Tarih Müzesi diye not düşmekteysem de Milli Güzel Sanatlar Müzesi demek daha doğru.

Zaten gelir gelmez edindiğim Berlitz'in 'şehir kitapları rehber kitapları' koleksiyonuma kattığım el kitabında adı *Musée National des Beaux-Arts* diye geçmekte. (Koleksiyonum İngilizce ve Fransızca olanlarından mürekkep.) Habsburg İmparatorluğu'nun çeşitli kültürleri bağrına basmış olduğu burda açık seçik görülmekte. Dönemlerinin en tanınmış eserleri boydan boya duvarlarda. Bir yanda Hollanda, Almanya, İngiltere ressamlarının tabloları, bir yanda da İspanya, Portekiz, Fransa ressamlarının önde gelen tabloları. Fakat Bruegel'in *Düğün Yemeği* tablosunu elimle koymuş gibi buldum. Çünkü bu tablonun yiyip içmelerden sonraki oyun/dans bölümü tablosunun mükemmel bir özgün baskısı tıp doktorlarımızdan abim Cazip Sümer'in duvarında asılı durup durmuştur. Yazık ki abim, hem de yayan haldeyken saldırgan trafiğin kurbanı olana kadar.

Bruegel'in Hollanda Bavyera kırması köylüleriyle el sıkışırken, hani sanki gelsin bizim Turgut Zaim'imizin 'köylü efendimizdir' tabloları diyesim gelmiştir. Keşke öyle gelmeseydi. Kırsallık, köylülük der demez... 'köylü efendimiz'dir olamadı, sadece bol verimli tarla ürünleri kadar olup kendi mutfağına dahi yetemedi. Köyden

şehre mi? Evet öyle. Önümüzdeki yüzyılımızın şehirleşmesi mi? Evet ya, *Hundret Wasser*'in gündemdeki sergisini çoktan gezdin bile. Sıra mahallenin içerlerine dalmaya geldi. Bu, mimarlıktan gelme ressamın çağımız şehir planı ne kadar şaşırtıcı! Marketler, caddeler, sokaklar, çarşı pazarlar yemyeşil tepelerin içinde, yani altında bulunmakta; taş yerine topraktan mağaralar. Buralardan seyr ü sefer eylenip hop dışarı bir çıkılıp 'şehir kapıları'nın bir başkası demeye gelen başka bir tünel ağzından dağ tepe koyunlarına girilmekte. Gökdelenlere karşı yerdelenler. Günümüzün trafik keşmekeşine, topraktan kopuşuna karşı mimarın başkaldırısı ya da geleceğin ekolojik mimari önerisi. Tepelerin çevresi mis gibi çayır çimen, çiçekler, göller, ırmaklar. Köprüler havada, tepeler arasında sanki boşlukta.

XXI, XXII. yüzyılların maketten şehir önerisi altına şöyle bir yazı kondurulmuş: *The horizantal belongs to nature, the vertical belongs to man. The stnaight line is godless.* **Doğa yataydır/İnsan dikey/Düz çizgi Allahsızdır.** No man.

İşte, HİÇBİR YER diye gezip gördüğün her yeri yazabilmem özleminin karnına düştüğü an, bu an. Hiçbir yer, hiçbir kimsenin hiçbir zaman olmamış olan Allah'ı ya da Tanrı'sı. (A, sahi ya, Gül deneysel tiyatrosunda bir hikâyemi ya da tek perdelik oyunlarımdan birini *No Man* adıyla sahnesine uyarlayacağını söylemişti. Neydi o?)

Serginin bulunduğu mahallenin eski evlerini çocukların mukavvadan, elişi kâğıdından yaptıkları evleri gibi çeşitli renklere boyayan, balkonları oda, odaları balkon yapma girişiminde bulunan da Hundertwasser Buranın çarşı pazarlarını havi iki küçük sokağı var. Sokaklara da doğayı korumacı esnaf takımının eli değmiş olmalı; eski binaların rengâhenk tepenaşağı durur gibi oluşları şaşırtıcı bir sevimlilikte. Hepsine birden ilkokul öğrencilerinin resim defteri, desen olur.

Para hesabı çıkarayım derken, buluşacağın en yeni dostlarının, gidip göreceğin yerlerin hesabını büsbütün şaşırdın işte!.. Neyse ne, *ROMAN-Tik*'e çalışma isteğin hep üstünde ya, sen ona bak.

(...)

İki gün önce, akşam saat 19.00 sularında Tunç Hamarat arabasıyla gelmiş, kapıma dayanmıştır. Rastlantı denen şey hayatıma sık sık şaşırtmacalar vermeye başladı. Değerli evsahibim Atilla Bey de bu sabah telefon edip bu akşam bir gece kalmak üzere geleceğini bildirmesin mi? "Bir randevunuz, gideceğiniz bir yer falan varsa sakın bozmayın," dediler her zamanki netlikleriyle. (Ben bana: İyi de, tam da onun hem de tek geceliğine geldiği zaman senin gece gece dışarlarda olman onda "Ooo Adalet Hanım yazmak, çalışmak falan kisvesi altında sefahat etmeye gelmiş meğer buraya!" düşüncesi uyandırmaz mı? (Halim Abi'ye söyleyeceğim haa,) falan demesine? Tesellim: Canım nihayet Tunç'la kaç saat oturacaksın ki. Yemek sürse sürse iki saat sürer. Bilemedin üç. En geç saat onda sakin sakin döner gelirsin, işte bu...

Bir şey değil de, Viyana'mın iki buçuk ayında toplasam toplasam iki konser bir opera gecelerim dışında beş kere beni sarıp sarmalayan genç Türk kardeşlerimle buluşmuş, evlerinde, bir kere de Mauer'in en sahici heurigen'lerinden birinde topluca yiyip içmiş, gülüp oynamışız. İlk defa tek başına bir 'adam'la gece çıkışı yapıyorum, bu da kendi karısına asla böyle bir şeye izin vermeyeceğini sandığım Atilla Bey'e rastlıyor!.. Hani böyle 'gece gezmeleri'ne bir eğilimim olsa yüreğim yanmaz!.. Ohh, iyi oldu, araya sıkıştırdım işte, der geçersin.

(...)

Bu sabah Viyana'ya mahsus küçücük cep defterim Dert Dökme Defterleri'me döndü gitti. Gittiiii. Çünkü: Tunç Hamarat'ın beni arabasına atıp götürdüğü lokanta pek yukarı klastı, bu biir. Yemekleri hem seçme, hem çok bol. Bu da ikii. Yok girişler, yok

çıkışlar derken ve yanı sıra kırmızı şarapları bir benim, bir onun şerefine, sonuçta da tanışmamız onuruna bol bol yuvarlayıp dururken saatler akıp gitmiştir: Üüüüç.

Tunç sahiden esprili, pek akıllı bir delikanlı. Yalnız benim şu elektronikler dili, dijital dil denmeye başlanmış dilden bir nebze anladığım yok. Kendimle açık açık dalga geçme huyum da onun mu hoşuna gitti nedir; ben başımı yaa, hı hı, diye diye salladıkça o da susmak bilmemiştir. Besbelli Tunç keyfine dokunduranlardan da değil. (Fatma İnayet: Eh senin de laik Cumhuriyet'inin 'özgür kadın'ı numaralarını oynaman da dorukta olunca, tabii! Öyle ki, 'özgür kadınlığı' oynama gücün, yanındaki 'erkeğe': Gidelim artık mahallemize geldik, deme tenezzülü göstermeni yasaklamıştır!!!)

Saat 00.30, Tunç arabasını ev'imin kapısında durdurmakta. İçerde ışık var. Tunç tam da sana 'iyi geceler' öpücüğü ikram ederken kapı açılmış, kulu kölesi olduğun Atilla Bey karşınıza çıkıvermiştir. O: "Merak ettim de..." diye özür dileme havasında. Sen de: "Ah ne kadar mahcubum Atilla Bey, hiç değilse bir telefon etmeliydik, aklıma gelmedi işte, hoşgörün lütfen,"lerle yalvar yakar olmalar havasında.

Yahu niye bu kadar ezilmiş, suçlu mu suçlu'ymuşun gibi duydun ki kendini, niye, niye? Keşke aşki bir şey olsaydı be! Mademki ev-sahibin Halim Abi'sinin karısını 'elin adamı' tarafından öpülürken görecek; keşke yemekte onun sana "Ne kadar değişik, anlamlı bir yüzünüz var Adalet"lerini, yine buluşalım'larını Amerikalıların 'ev sineması' sanmayıp da duymuştan gelseymişsin! Keşke, keşke! Elektronik bir şey yaşamış olurdun, yaşantısı fakir hatun!.. 'Kadın yazar' dediğin Anais Nin gibi olur!.. Yaşasaydı yüz yaşını geçmiş olacak ve etrafı hâlâ daha onun erotizm bilgisinden yararlanmaya koşan erkek milletiyle dolup taşacaktı!!!

(...)

Atilla Bey'i yolcu edeli kaç saat oldu; bu rastlantı üstüne rastlantı kâbusunu hâlâ üstümden atamadım gitti. Asıl üzüntüm de, Tunç'u bağımsızlığıma inandıramamış olmam üstüne güçlü mü güçlü sezgim.

Akşamüstü çıkacağım. Opernring'in oralardaki Burg Kino sinemasında *Üçüncü Adam* filmi 'III. Man' diye İngilizcesinden gösterilmekte; ona gideceğim. Orson Welles. Amerikalı turistlerin çoğu Viyana'ya bu filmde gösterilen lağım kanalları doğru mu, değil mi, diye görmeye gelirlermiş. Film de yaz aylarında Burg Kino'da gösterilir durulurmuş.

Sinemadan çıkınca doğru Stadtpark'a, değilse Volksgarten'e gidecek, kendime bir şampanya ısmarlayıp 'flüt'ümü yudumlaya yudumlaya bir açıkhava konseri dinleyeceğim. Otobüse kadar metrolarda girip çıkmadığım yer bırakmayacak, inadım inat eve mümkün olduğu kadar geç döneceğim.

(...)

Saat 11.15: Şampanyanı içtin, konserde sıkıldın; arada kalkıp gazetecilerin bekleme merkezi Café Sperl'in bir asırlık mermer masalarından birine çöktün de... ne oldu? Yakışıklı, Fransız kılıklı orta yaşlarda bir 'centilmen' elinde inan olsun *Le Monde*'la yanındaki ceviz ağacı sandalyelerinden birini gösterdi, oturabilir miyim, dedi. Omuz silktin, hani sanki, kimseye ihtiyacım yok, demelere getirir gibi. Adam gazetesini iki dizi arasına sıkıştırdı, elini de masa üstündeki elinin üstüne koydu: "Vous êtes française, non?" Adamı terslemedin, mütebessim: "n'suis pas," dedin, ne olduğunu söyledin, Michel Piccoli suratlı 'Le Monde' inanamam dedi, elini usulca elinin altından çektin; o da gözünü gözünün içine dikti, Piccoli'nin en duyarlı bakışıyla ve hassas bir Fransızca tınısıyla ve selasetle: Lütfen, lütfen... Bırakın, eliniz elimde kalsın; öyle istiyorum ki bunu. Ne içerdiniz, adımını attı. Sen sana:

"Haydaaa, 'ruh üşümesi' mi oynayacağız şimdi? Romanda bütün işler elindedir, hayatta değil. Hayat kalleş..."lerken Piccoli'ye: "Est-ce que vous avez tenu une chambre dans l'une des hôtels aux environs par exemple?" yumurtanı yumurtladın; hani sanki *Le Monde*'cunun kafasına atsan kafası delinecek. Adam usulca ayağa kalktı, omzuna eliyle iki tıp tıp etti: "Non madame,'n'ai pas loué chambre," deyip gitti. Kadına yandan yandan yanaşan erkekler amma değişmiş! Gördün işte, erkenden burdasın. Peki M. Piccoli ya: "Evim şurda, buyrun gidelim," deyiverseydi ne yapacaktın? "Aa, terbiyesize bak!" demekten başka?????????

İyi bilgi: Muziplik etmek, zekâ gösterisine sıvanmakla eşek şakası yapmak arasındaki farkı çok hassas terazilerde tartmayı unutma.

19 Ağustos, Pazar

Hanna'nın kocası gelmiş, fakat hastaymış. Bu sabah onunla mahalle kilisesine gittik. Dönünce duş yapıp bütün gün ve gecenin bu saatine kadar çalıştım. Hiçbir yere çıkmak, kimseyi görmek istemiyorum.

ROMAN-Tik'imin Kamil Kaya'sı bana yetip artmakta. Gerçekle rüya, rüya ile kâbus arasında: Henüz gelmemiş zamandan gelmiş geçmiş bir zamanın Anadolu liselerine, liselerin tarih derslerinden edebiyat öğretmeni Nesrin Hanım'a; ordan kalkıp Cléa'ya, Cléa'nın Kanada uçağından kalkıp Baden kaplıcalarında Bursa bornozu başucunda olarak gut tedavisi gören Viyana seferi 'başkumandanı' Kara Mustafa Paşa'ya; Baden'den kalkıp Prens Balthasar'ın Frayung'da yaptırmakta olduğu konağa; konakla yetinmeyip Osmanlı'nın Viyana'yı kuşatmasına karşı Avusturya'ya yardım ederek düşmanı kovalamasının rüşveti niyetine 'kahraman'

Prens Savoie'un kendi adına yükselttiği muazzam Belvedere Sarayı'na ve daha ne zamanlarda nerelere kadar gidip gelmekte, nerelere girip nerelerden çıkmaktayım. Emekli tarih öğretmeni(miz) Kamil Kaya ile el ele kol kolayız. Ne de olsa onun bir adı da Hayalci Hoca'dır ve Chirico'nun öğüdüne uymuş bulunmakta, görülecekleri asıl gözleri kapalıyken görmektedir.

Son on gündür onunla burdan kalkıp Baden'e, daha sonra Mayerling'e, sonra da Melk Manastırı'na, *Gülün Adı* rehberliğinde manastır kütüphanesine ve yıllar önce burada esir yatmış 'Aslan Yürekli Riçard'a bile gidip gelmişimdir. Kireç ocağı namı altındaki vebadan ölenlerin cesetleriyle dolu çukurlara Hayalci Hanım Hoca'yla birlikte eğilip bakmadık da değil. Hatta İmparator François Joseph'in bile sabahın erken saatlerinde metresi sopranoya içini döktükten sonra (gel de Ayhan Aydan'la Menderes'i düşünme, fakat unutmuş gibi yap, unutmuş gibi yap. Atla geç bunu...) gece geç saatlerde şarapları konyakları içip içip arabacısıyla birlikte veba çukuruna yuvarlandığını dahi 'görmüşüz'dür. *Sanat, gözlerin kapalıyken gördüklerindir,* çünkü... Elyazması roman defterime sadece bir an, tek başıma Salzburg trenindeyken tek satır çiziktiremedim. Takılıp kaldım; çünkü tren yolculuğu boyunca aklım bir zamanlar beni İsviçre Lucerne'inden arabayla alıp Dornbirn'e, buranın ipek, dantel fabrikalarına götürüp gezdiren İsveçli, kabak kafalı Laci'ye takılıp kaldı. Dornbirn sınırının çok yakınlarından geçmekteydik ne olsa. Ne olsa, yağmur yine kederli kederli yağmaktadır. Tunç, "Bugün gitme, yağmura yakalanacaksın, Salzburg hisarına çıkamayabilirsin," demişti oysa. Hızlı trenin camında sular damar damar akmakta:

Acaba daha fakülte yıllarımdayken tanıştığım İsveçli gazeteci Laci ile Alma Mahler tutkunu Kamil Kaya arasında bir bağ yok

mudur? Şimdi nerede Laci? Ne yapmakta? Acaba küreselleşmiş bir dünyanın karnaval üyeleri arasında, rastlantı bu ya, onu da görebilecek miyim? Bakmışın o, Kamil Bey, Nesrin Hanım, Esat ve Yunus, Alma'yla Sultan Cem, Ali Suavi ile Kara Mustafa Paşa ve yanında Milena, kolunu Milena'nın boynuna atmış Nijerya imparatoru arasında ortalığa Japon selamları vermekte, beri yanda Atatürk bir Antoinette'le, bir Elisabeth'le zeybek oynamakta, bu yanda Keltler, Hırvatlar, Avrupalı Frigler, Ankaralı Hititlerle köçekçe oynamakta, *Viyanalı Ölüm* karnavalı, etrafa tarihin kokusunu saça saça yerküre insanlarını birbirleriyle eşitlemektedir.

(...)

Durmadan çalıştım. Yazdıkça 'Tarihin Kokusu' bana verilmiş bu evin içini, hatta rüyalarımı bile kaplamaya başladı. Tarih ve tahayyül. Biten ve süren. Kronos'tan Kairos'a geçiş. Bittiği için tarihi sırasıyla bilinenden süregittiği için tarihi sırası bilinemeyene: Belirsizliğe geçiş.

ROMAN-Tik'imin hayalci hanım hocası yanımda, bir sabah Hietzing'deki kitapçıma inmiştim; işte bir rastlantı daha: *Avrupalı Bir Dosta Viyana Mektupları* adında Fransızca bir kitap gördüm. Viyana'ya 1989 yılının Nisan ayında gelerek Ağustos ayında dönen Robert Lafont'un bu zaman zarfında adı verilmemiş bir dosta yazdığı mektuplar: Viyana izlenimleri. Kitabın arka kapağında belirtildiğine göre Lafont şiir, tiyatro, hikâye ve deneme yazarı ve bütün kitaplarını eskiden Güney Fransa'da kullanılan ve "d'oc" denilen bir diyalekte bağlı kalarak yazarmış. Ancak şöyle bir karıştırabildimse de, anladığım kadarıyla bu mektuplarda onu elinden tutan bir roman hayatı yok. Sadece gözleri açıkken gördükleri var, kapalıyken daha iyi görülebilecekler yok. Hayallemeler eksik. Ayrıntılar hazinesi kuru. (Ben bana: Fakat baksana *La Festa* adında bir romanı varmış ki, büyüleyici imiş. Çünkü bu kitapta hayaller,

fanteziler, düşüncelerin birbirleriyle uyumu doruktaymış. İşte, işte! Korktun: *La Festa*'nın peşine düşmeyeceksin.) Ben ona: Lafont'un festivali Lafont'a, seninki sana!

22 Ağustos

Geçen hafta müthiş sıcaktı. İki gündür hava biraz serinler gibi oldu.

Bu sabah Münih'ten telefon. İstanbul'dayken daha ta bahar aylarında bana bu yazsonu, eylül ayı için bir Berlin-Münih-Hamburg 'turu' önerisinde bulunulmuştu. Viyana'da ya da evimde bütün yaz çalışacağımı, eylül ayını kabul etmemin mümkün olmadığını bildirmiş; konuşa danışa bu daveti aralık ayına ertelemiştik. İki hikâyem Almancaya çevrilmiş. *Yazsonu* ve *Ölmeye Yatmak*'tan da parçalar çevrilmiş. Okuma, konuşma, imza günleri turnesinin aralıkta olmasına karar verilmiş. Kabulüm mü, deniyor... Hiç ummamıştım bu kadar hazırlık yapacaklarını. Kabul ettim. Program bana daha sonra gönderilecek.

Viyana beni gerçekten verimli kıldı. Çok iyi çalıştım. *ROMANTik*'imin son bölümü hariç, elyazısıyla bütün bölümler yazıldı, ama bu her zamanki gibi bir 'taslak' hali. Evimde daktilo başına oturunca kim bilir onu ne hallere sokacağım. Taslak, taslaklığını hak edecek her zamanki gibi. Son bölümü özellikle hep sona, çalışmamın en en en sonuna bırakırım. Besbelli bu da öyle olacak.

Burada bu romanı rüya görür gibi yazıyorum duygusuna kapılmışken, rüyalarımı başka bir edebiyat türü olarak 'anlatmayı' da kafaya koymayayım mı? Rüyalar, romanlarıma figüran olarak girip çıkıp duracağına neden bir kerecik de edebiyatta başrole çıkmasın ki?

(...)

İki arada, bir derede *Gece Hayatım* dediğim kitabın çok gerekli gördüğüm önsözünü seve seve yazdım. Sunuşum bayağı hoşuma gitti. Burda da çok acayip rüyalar gördüm durdum. Hepsini yazmaya vaktim yoktu, fakat birkaçı yazılı. Günlüklerim, ertesi sabah yazdığım rüya anlatılarıyla dolu. İstanbul'a dönünce, burda temellerini attığım kitapların inşaatını ve dekorasyonunu tamamlamak için daha bir iki yıl aralıksız çalışman gerekecek. Dün Avusturya Havayolları'na gidip biletimin dönüş tarihini iptal ettirecektim. Fatoş, siz bunlarla uğraşmayın; bir gün buluşup bizim havayollarına gideriz birlikte. Ordan hallederiz, dedi.

Şimdilik burda çalışmaya artık biraz ara vereceğim. Azıcık daha Viyana'nın hakkını vermeliyim. Mesela bu cuma yüzlerini çok ender görebildiğim 'bizim grup' Hakan, Birtan, Birkan, Gül, Fatoş, Ayşen, Ali ve belki Tunç'larla hayli kalabalık bir aile halinde yine Mauer'e, bu sefer adı Mauer Lange olan bir heurigen'e gidilecek. İstanbul'a dönüş biletim için sayın, sevgili, vefalı okurlarımdan Osman Güley'e gidip 15 Eylül'e yer ayırtacağız. Sevgili bale okulu öğretmeni eşi, bir geceyi daha onların evinde baş başa geçirmemizi öyle istiyor, öyle de sanat ve kitap düşkünü ki, beni nerdeyse sırtında taşıyacak. Mahcup oluyorum.

Münih'ten Mehmet Dai'nin istediği 'eserlerimden Almanca okunacak parçalar'ın Türkçesinden seçimi bugün bütün günümü aldı. Gece telefonla Münih/Kulturladen denen yerden Hüseyin Akdemir'e ya da yine Mehmet Dai'ye bildireceğim. Çok yoğun bir program olacağa benziyor. Erlangen'de yaşayan Habib Bektaş beni oraya da bekliyormuş. Belediyeler, kültür evleri, kent kütüphaneleri; hepsi birbirine bağlı yürüyecek bir proje bu galiba.

Bu arada günlerimin içinde o kadar çok yeni yer ve kişi adı geçmekte ki, karıştırıyorum.

İki haftadır beynimde bir tuhaflık var. Başımı iki yana salladıkça kafatasımın içinde bir fındık varmış gibi tıngır tıngır ediyor. Seksenlerin başında yine böyle bir şeyler olmuştu; Ersin Salman, eksik olmasın yazarlarımıza Dr. Coşkun Özdemir'le birlikte her zaman kol kanat germiş olan Gencay Gürsoy'dan bir randevu almıştı da, onun sakin tavrı ve verdiği bir ilaçla kafatasımda kuruyup kalmış olduğunu sandığım beynimin tıngırtısı diner gibi olmuştu. Bu sefer fındıktan beynim daha inatçı bir yuvarlanış içinde. Öyle ki, ben çalışırken bir yandan da karşılıklı oyun oynayıp durmaktayız. Başımı ikide bir merakla sallamakta, önüme arkama eğip doğrultmaktayım: Şıngırt o yana, tıngırt bu yana yuvarlanmakta... Hani sanki kafatasım kurukafa. Bu duyguma kendi kendime güldüğüm bile oluyor.

Sevgili Gül, tıpta homeopati denen bir şeyden bahsediyordu; kendisi başka bir nedenle böyle doğal yoldan bir tedavi görmüş; şimdi beni aynı doktora götürecekmiş. Bunda ısrarlı. Homeopatiye inanmalıymışım. Doktorun adını, adresini bile yazıp verdi bana. Ya kendim gideceğim, ya o beni götürecek Dr. Reinhard Salinger'e. Telefonla sormuş. Tatilinden eylül başında dönüyormuş. "Siz durun. Randevuyu ben alırım," dedi. Henüz kuruluş aşamasındaki deney tiyatrosu Augenblicks'le uğraşması yetmiyormuş gibi bir de beni yükleniyor.

İki arada bir derede Gül'ün kızkardeşi Ayşen'in evinde de akşam yemeğinde buluştuk. Epeyce uzak, ama Gül beni götürürken Viyana Kuşatması'nda yeniçerilerin karargâh kurdukları tepeyi de, yamacı da gösterdi. (Neydi yahu yerin adı? Unutmamalıydım.)

Dinlenme yerim saydığım kahvem Sirk'ten sonra başlarda, salt görmek üzere uğramış olsam da Millet Meclisi yakınlarındaki ve uluslararası gazetecilerin toplanıp bekleme yerlerinden Sperl'i, özellikle 'solcu aydınların', hatta Troçki'nin de oturdukları Cafe

Central (Merkez Kahvehanesi) ile bazı günlerimin birçok saatini Graben'e ve yan sokaklarındaki antikacı vitrinlerinde 'vitrin alışverişi' yapmaya ayırdığımda Hawelka'ya yangelişlerimi nasıl atlarım? Burda kendini şair olmuş sanan, hatta Heine'den mülhem gençlerle, kendini *Malina*'nın Ingeborg Bachmann'ı hayal eden genç kızlara rastlamak mümkün. Bir keresinde ise Kafka'ya benzeyen birinin Milena'ya benzer biriyle hararetli hararetli ders çalışır ya da küçük masadaki bir gazete kesiği üstünde tartıştıklarını görür gibi oldum. Cafe Central girişinde, sağ kolda buranın tonet sandalyelerinden birine oturmuş gazete okuyan bir heykel (heykelden bir adam) var. İlk önce bunun Troçki olduğunu sanmıştım. Değilmiş. Yayınevi sahibi gazeteci Peter Altenberg'miş. İşçileri greve kışkırtan 'hınzır' sosyalist...

25-30 Ağustos

Olanlar oldu: İyi oldu. İnsanlar sonunda şiddetin, işgalin, savaş ve zulmün yıkılışı karşısında neşeyle doldu.

Berlin'in iki yakası Doğu'su ile Batı'sı arasındaki 'Duvar' yıkıldı. Bu ne demek? Bu ABD ile SSCB arasındaki soğuk savaşın sonu mu demek? İki süper güç arasındaki şiddetli gerilimin 'duracağı' (?) mı demeye gelmekte, yoksa bu Almanya Berlin'inin Avrupa Birliği kucağını Amerika iştahına gepgeniş açmasının ilk adımı mı demek? "Bizim Ortadoğu'ya İsrail'i dikmemiz yetmez, siz de şöyle bir gelin bakalım Rusya, gelin de, nükleerleri(nizi) paylaşalım; çoklarını bize verin, azları sizde kalsın" mı demek?

(...)

Burda geceleri hemen hep televizyon başına oturmaklığımın iki büyük faydasını gördüm; iletişimin gücüne saygım (niyete bağlı kuşkum yerli yerinde dursa da) eksilmedi, arttı. Çünkü TV'den faydalanmamın birincisi olarak Roma'nın Collosseum'undaki

Pavarotti gala konserini dinleyebilmiş bulundum. Sanki ben de, Rumelihisarı surları içinde oturur gibi Collosseum'daydım ve açıkhava konserinin sıralara dizilmiş dinleyicilerinden biri olmaktan da öteye 'eski gladyatörlerin kanlı sirki'nden bugüne kalmış duvarları arasında konserin kulisini de izleme hakkım vardı. Luciano Pavarotti'nin galasına güle oynaya hazırlanışını, terini silişini, *O Sole Mio*'dan *Nessun Dorma*'ya kadar hemen bütün şarkı ve aryalarına ara sıra eşlik edecek genç Carreras'la öpüşüp kucaklaşmalarını, hatta bir seferinde Pavarotti'nin onun kıçına parmak atışını bile görebilmişimdir... Açıkhava konseri; naklen yayın! Canlı yayının ses düzeni ve düzeyindeki mükemmeliyet! TV yayınlarında bu konsere rastlamam büyük şanslarımdan biri. Naklen yayından yararlanmamın ikincisi 'Berlin Duvarı' yıkılışını an be an izleyebilmiş olmam. Bu arada, yıllardır eşleri-dostlarıyla, çoluk çocuklarıyla burun buruna yaşamaktayken birbirlerine dokunup ellerinin sıcaklığını bile hissedememiş insanların dramı yeniden ve akın akın aklıma ve ruhuma hücum etmekte...

Lanet olsun bütün savaşlara, bundan böyle yaygınlaşacağı hissine kapıldığım nükleer güç savaşlarına. Toplu kıyıma parmak kaldıranlara! Lanet, lanet, laaaneeet!

Duvarın yıkılışında solcu insanlar, insan gibi insanlar yıkıntılardan bir parça elde etme savaşındalar. Bu böyle sürüp durmakta. Duvarın ağzındaki 'insan kemikleri müzesi' yok gibi, hiç olmamış gibi! Birkaç yıl önce *"Fikrimin İnce Gülü"*nün Almancasını yayımlayan sevgili Ahmet Doğan götürmüştü beni oraya. 'Kıyılanlar' ve fotoğrafları müzesi izne bağlıydı. Onlar hemen 'orada'ydı. Yıkılan duvar parçalarını, insanları kurtlar gibi parçalayışların 'bitiş'inin birer sembolü kabul edip kapışanlar da hemen şurda, bu odanın içindeydiler. Ekranımda. Tuhaf bu ya, "Keşke ben de 'orada' olsaydım da bu insanları kucaklasaydım!" gibi coşkun bir hisse

kapılamadım. Tıngırdayan beynim hâlâ daha *'Tarih Tekerrürden Ibarettir'* ezberiyle kuşatılmış durumda demek ki.

Viyana Valsi

5 Eylül, Salı
Geceyarısı

Mavi Tuna mı? Ankara'da, Devlet Operası galalarına tafta tuvaletler giyinip gittiğimiz geceleri tangolar, valslerle kapattığımız gençlik yılları mı?

Tatilinden dönen Homeopat Dr. Reinhard Salinger bugün beni tam 2,5 saat dinledi. Beynimin 'tıngırdamasına' ciddi ciddi ipuçları aramakta... Nerdeyse sora soruştura hayat hikâyemi bile öğrendi. Durumuma gerilim, panik hali gibi birtakım tanılarla yaklaşmakta. İstanbul'a dönmeden önce ona iki seans daha gidecekmişim. Bu arada o, kendi eliyle bana minicik haplar hazırlayacakmış. Gittikten sonra bu haplardan aralıklı olarak iki üç kere daha gönderecek, ben de ücretini banka hesabına gönderecekmişim. Hapların alınacağı tarihlerin tarifesini de verecekmiş bana. Ücret hayli yüksek. Allah'tan ayda bir. Değip değmediğini zaman gösterecek.

Ordan çıkıp doğru eve döndüm. Süslenip püslendim. Yanımda bir adet yazlık 'gece tuvaleti' gibi bir elbisem vardı; burda hiç giyilmeden geri götürmeyeyim bari, diye bunu giydim. Boy aynasına baktım; kendimi incelmiş buldum (yani beğendim).

Otobüsmüş, metroymuş Karlsplatz'mış demeden akşam saatlerinde kendimi Albertina'nın önünde buldum. Ballhouse'daki Viyana valsları salonuna giden turistlerin arabalara hep burdan bindiklerini mimlemiştim. Aynı şeyi yaptım; ilerde: "keşke yap-

saydım!" dememek için, kiminle olursa olsun, vals etmeye. (22 yaşımda Avrupa'ya ilk gidişimde Hamburg'dan edindiğim acemilikten doğma bir bilginin desteğinde...) Peylediğim Hofburg tipi 'fiyark'ın arabacısı siyah melonunu düzeltip kırbacını ışıltıyla havaya kaldırmıştı ki, aniden niyetimi değiştirip "Stop stop, non, nein. Nicht Ballhouse! Please... bitte, Ich hatte vals espanyol... Bale, bale at the here ecole equitation..." diye diye arabanın atını göstererek davranıp at binicilik, bale okuluna gideceğimi belli ettim; bol bahşiş verip Hofburg'a doğru yürüdüm; neşeli arabacı da arkamdan ıslıkla Schubert'in *Viyana Akşamları* (ya da *Gecesi*) valsini çaldı. Atçılık ya da At Dansları Okulu denen 46 beyaz kolondan müteşekkil beyaz atlar müzesinin hemen oracıkta olduğunu 'artık' biliyordum; şimdi tam mevsimi olduğunu da. Kapanışın son seanslarından birini yakalayıp kolsuz, yakası açık emprimemle bilet kestirme becerisi göstererek girdim içeri. Mermer kolonlar, tarihi yapı bir yana, ak atların üstündeki siyah beyaz 'üniformaları' içinde müthiş şık, kökenleri 17. yüzyılın başlarından beri İspanyol kökenli oldukları söylenen bölge köylerinden gelme binicilerin atlara, hatta için için kendilerinin de kadril, polka, gavot, vals müziği eşliğinde yaptıkları baleye doymak mümkün değil!.. Burası kuşkusuz 'turistik gelir kaynağı' olarak Viyana'nın gözbebeklerinden.

Doğrusu balo salonuna vals etmeye gitme merakım da, Avusturya/Macaristan'ın 'eski eserlerinden' bugüne kalmış müziksever ve hüzünlü bir beyefendinin önümde zarifane bir biçimde eğilerek elimi pat diye yakalayıp öpmeden önce: "Elinizi öpebilir miyim hanımefendi?" diye iznimi isteyip istemeyeceğine duyduğum derin meraktan doğmuştu.

Günümün Viyana'sını doldurmuş ufak tefek Japon, dahası Çinli zengini turistlerini balerin atların bir anlamda orkestrası olan binicilerle ölçüp biçtikçe kendi kendime 'iyi ki gitmedin vals evine' deyip durdum. Hem bizim yabancı okullarda okuyan gençlerimiz

de Avusturya Kültür Ataşeliği'nin düzeniyle buralardan gitme 'valsçi gençler' eşliğinde artık yapıp durmaktalar bu işi. Atlar Balesi için se ille Viyana'da olunması gerek.

Evde az önce, 'gece elbisemi' soyunurken Viyana'da kendimi arada sırada fiziksel bakımdan beğenir olmam gibi bir bulmacayı çözüvermeyeyim mi? Benden bana: Burada yaşlı kadın nüfusu çok. Nereye gitsen onlar. Başlarında tüllü çiçekli şapkaları, takıp takıştırmış halleriyle hep dışardalar. (Çünkü yaşlılara kent içinde de yaşama hakkı var. Otobüs merdivenlerinin kaldırıma yanaşması, yüksek kaldırımların sık sık sakatlara göre ayarlanması filan...) Yaşlı kadınların yüzde doksanı şişman. Artık Aida'ya, Mozart kahvesine pek yüz vermiyor gibiler. Bazıları Cafe Museum'da oturup erkeklerle satranç oynamakta, fakat benim Sirk olsun ya da yanlarında yaşlı titrek eşleri bulunsun bulunmasın Sacher Kahvesi'ni ziyaretten geri durmamaktalar. Graben'e yüz verenleri de çok, ama asıl Ring'de, tur otobüslerinin duraklarında bol bol beklemede oldukları gibi en seçme giyim kuşam mağazalarının sıralandığı Kärtner Caddesi boyunca da kendilerine sık sık rastlamak mümkün. Şampanya diye 'flüt'e düşkünleşmemin sebebi de onlar. Yaşlı ve şişman kadınların bolluğu arasında benim karnımı içime çekerek vitrin camlarının aynasında endamıma bakıp görme ruhuma bayağı iyi gelmekte; kendimi manken gibi 'incecik' hissedebilmekteyim. Viyanalı anneanne, babaannelerin öyle şişman şişman pasta masta bol bulamaç yiyip durmaları da kendi 'az yiyici'liğime saygımı arttırmakta. Viyana dünyada kendimi beğenir gibi olduğum tek yer. Bu şehre ısınmam salt bundan değil herhalde. Viyanalının müziksever ruhu, nasıl Beethoven, Mozart ve Mahler'in oturup beste yaptıkları yer olmuşsa, benim için de, hele şu Viyana ormanlarının gölgesinde ve sessizliğinde iç huzu-

runa kavuşarak umduğumdan çok daha iyi çalışabildiğim bir köşe oldu. Hani sanki Mozart neyse, ben de öyleymişim, 'oymuşum'!

(...)

7 Eylül, Cuma

Dün Oberere Belvedere'i (Yukarı -ya da- Üstün Belveder) ziyaret. Viyana'yı kuşatmış Osmanlı'yı arkasında büyük bir Leh ordusuyla oralardan kovalayan 'büyük kahraman' Prens Eugène Savoie'un sarayı. Ortaçağ ve Barok mimarisinin en şaşaalı örneği. Fakat barok mimari, diyeceksen ve romanında böyle bir 'bilgi'ye selam çakacaksan elbette şehrin göbeğindeki Karls'ı, bu kiliseyi unutmayacaksın tabii. Belvedere'nin Limonluk denen seradan olma galerisi ortaçağın ve Barok sanatının büyük eserleriyle dolu. Yapının terası, terasın iki yanındaki melek yüzlü heykeller, bahçeler, şurası da burası da derken kendimi taşımakta zorlanmaya başladım. Yine de 1890-1920 yılları arasında yapılmış tablolar karşısında dikilip kaldım. İşte, 1683'lerde Osmanlı'yı kovalayıp Viyana'yı kendisi, kendisi için kuşatan Prens, Belvedere'nin yapımını ancak 1723'lerde tamamlatmış, ölümü de zaten yine burda, 1736'da olmuş. Demek şu güzelim bahçelerin sefasını süre süre on-on beş yılcık sürebilmiş. Yakın zaman sanatçılarından Carl Moll adlı ressamın 1894 tarihli *Viyana Pazarı* tablosu, hele hele Oskar Laske'nin (1951'de ölmüş) tablosu *Narrenschiff* gönlümü sahiden fethetti... Birer kartpostallarını alsam, diye didinip durdumsa da, olamadı.

Belvedere'nin Avusturya Viyana'sındaki asıl tarihsel önemi şurda: Parçalanmış imparatorluğun İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir yanı Amerika'nın, öte yanı Rusya'nın eline düşmesinden nihayet bağımsızlığına kavuşmasını sağlayan 1955 anlaşmasının burda imzalanmış olmasında.

Salzburg'a sabah 10.00 treniyle gidiş, akşam istediğim saatte dönüş. (Ben 19.00 sularındaki bir treni hedefledim.) İşte bu ikinci Salzburg seferim de oldu bitti. Üç aydır bugün çok sıcak, bugün fırtına-sağanak derken, yaz yağmuru dediğimiz günlerin ikisi de bu seferlerime rastladı. Bugünkü yağmur bundan öncekinden beter. Feci sağanak. Hiç dinmek bilmedi. Trenden ikiye çeyrek kala falan Salzburg yerine ayağımı bastım, diye yazamıyorum bile. Eskiden 'Salzburg yerine' değil, 'Salzburg toprağı'na denirmiş. Ama ortalıkta ne toprak, ne bir şey. Seller, sular da diyemem. Her yan salt çayır çimen ya da beton ve seramik. Toprağa çiçeklerin diplerinde değebilirsin. Trendeyken yukarıya doğru ellerimi açmış, oradakine Salzburg'un yerine ayağımı basar basmaz yağmuru keseceksin! diye seslenmiştim. Anladım ki, yukardaki sandığımdan daha da sağır; kulakları kapı duvar! Müzik festivalleriyle ünlü bu küçük şehirde en genişinden topu topu beş altı saatim olacaktı; iki saatini yemekli üst sınıf bir otel lokantasında geçirdim. Tarihi Sacher'in buradaki otel kolunun yanında, yine beş yıldızlı Imperial Otel kahvesinde. Hani sanki sadece soylulara mahsus bu kahvenin duvarlarında 'Belle Epoque' dönemi sanatçı, artist, politikacı portreleri, fotoğrafları sıram sıram. Hepsi de burada evleriymiş gibi yatıp kalkmışlar. Beni asıl hop diye yerimden hoplatan Jön Türk redingotu içinde ve o zamanların modası olduğunu sandığım, hani şöyle uçları yarım daire şeklinde yukarı doğru kıvrık bıyığıyla görünen birinin fotoğrafı. Çerçevenin altında ince uzun pirinç bir levhada Şehzade Osman yazısı! Aklımdan İstanbul'dan sürülen son Osmanlı padişahı Vahdettin ailesinden bir üye herhalde, diye geçti.

Güzel yemek, güzel şarap, pırıl tuvalet vb. ihtiyaçları bitince dışarı çıktım; kapı önünde azıcık seyrelmiş yağmurun köprüye yağışına bakıp durdum. Sonra, şemsiye kullanmayı hiç becereme-

diğime göre naylondan falan bir yağmurluk edinsem mi, düşüncesiyle ıvır zıvırların satıldığı çarşıya doğru yürüdüm ve kendimi geçen sefer tavaf eyleyemediğim Mozart'ın doğduğu evin önünde buldum. Her yanı dükkân içindeyse de, büstünün tam karşısında genç müzisyenler 17-18. yy kılıkları, başlarında lüle lüle beyaz peruklarıyla Mozart çalmaktalar. (Üstlerine şeffaf naylon gerilmiş. Ne tezat!..) Dar sokağın karşısındaki bir pencere içine ilişip çalgıcıları dinliyorum. Bu arada Mozart'ın doğduğu evin daracık iki duvarına bakıp dururken aklımdan: Herhalde Mozart çocukken dışarı kaçarak çükünü çıkarıp ilk çişini bu duvarların dibine yapmıştır, diye geçmesin mi? Kıkırdayıp kaldım mı? Ne gezeeer. Bu sefer de zihnim 16 çocuklu Mari Terez'in Schönbrunn parkındaki yazlık sarayına sıçradı. Kraliçenin sanata, özellikle müziğe ilgisi, sevgisi çok büyükmüş ya; sarayın salonlarında konserler, operalar gırla gitmekte. Üç müzisyen onun şefkati bol kanatlarının altında, ama asıl Mozart. Daha 6 yaşındayken Mari Terez'in gözbebeği. Öyle ki bir düzineden fazla kızlarından Marie-Antoinette'in elini onun eliyle birleştiresi.

Eşek sıpası gibi ıslak ıslak sığındığım pencere içinde ve sokak müziği eşliğinde başladım bu sefer de 1740-80 yılları arasında Schönbrunn hayatının romanını yazmaya. İstanbul'a dönmeden önce Mari Terez'den kalma Park Otel'in bir odasında bir gece kalmazsam kör olayım, diye ant içtim. Zaten Agatha Christie de tam bunun için kalmıştır bizim Pera Palas'ımızın bir odasında. Ne büyük benzerlik(!!!).

Salzburg Rezidenz Platz'a vardığımda güneş yüzünü nazlı nazlı gösterdi. Ağızlarından sular fışkıran atlı havuzun arkasındaki saat kulesinin 30 küçük saati günde üç öğün (benimki saat 18.00 seansına rastladı) Haydn, Bach, Mozart'tan kısa kısa parçalar çalıyor. Bunları dinlerken kulağım birden Minik kuş/Güzel kuş melodisini yakalamasın mı?

Haydn bestesi ve bizim Cumhuriyet'in ilk yıllarının ilkokul müsamereleri şarkısı: *Minik kuş/Güzel kuş/Şimdi sen nerdesiin/ Nerde senin o mahzun bakışın./Ne güzel öterdin/Öööterdin de sonra susardın./Ne oldu o senin o mahzun bakışın/Soldu mu yoksa artık nefeeesin.*

(...)

Bu kadrilin, bu rondonun, bu VALSİN şimdilik sonu:

İnsan hayatı iki yakasını bir araya getirmek için kurulmuştur. İnsan dediğin iki yakasını bir araya getirmek için tek başına didinir durur. (Paran ve hükmün vardır: Arşidük gibi Bosna'da vurulup gidersin. Fatih'in fethi derken Kara Mustafa Paşa gibi kellen uçurulur. Soyun sopun, paran maran yoktur; açlığı hazmedersin: Hayat dönsün de, nasıl dönerse DÖNSÜN, 'elhamdülillah' hayatın marşı olur çıkar.)

Şiirine de, şahsına da vurulduğum Behçet Necatigil usta: Kulaklarınız çınlasın. DÖNSÜN'e kim bilir kaç anlamlı, kaç boyut eklerdiniz siz şiirinizle.

İnsan total bir yalnızlıktır, demeye getirmediniz mi?

Olmayan birine seslenişimdir: Hâlâ daha kumsalda bir kum taneciği, çayırlarda bir karınca olduğumu kabul edemiyorum dostum.

ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı'mın emekli tarih öğretmeni cinayet mi işledi, yoksa sadece tasarladı mı? (Akıldan geçen şey olmuş da demektir, değil mi?) Cumhuriyet'imizin hayalci hocası, kendini hayattan kendi elleriyle mi sildi, yoksa sildiler mi? Karlplatz'da, merkezi metro ağzında karşılaştığım elinde asası, üstünde cübbesiyle "Ben peygamberim, peygamber benim!" diyerek ya da başında Sezar'ın defne dalından tacıyla dolaşan meczup Kamil Kaya mıydı yoksa?

Deliliğe Övgü ile mi bitsin KİTAP? Hoş geldiniz Erasmus.

9 Eylül, Pazar

Bütün bir yaz burada bir sanatoryumdayım sanki. Halim'i ve küçük öksüz yeğenleri özlemek dışında 'kendimize ait' özel bir gerilim yaşamadım. Hayatta kalmış tek kardeşim Ayhan ve eşiyle oğulları bir tanecik Fuat'çığımın benden bu kadar, ama bu kadar, bu kadar uzaklarda olmaları içimi acıttı. Hele Viyana ormanlarını Döbling'den Grinzing'e, Grinzing'den Kahlenberg ya da Nussdorf'a, Mauer'e kadar heurigen'lerinde yiye içe boydan boya tek başıma keşfederken: Özlem. Abant'ta kendini iyi hissedenler buralarda zevkten dört köşe olmayacaklar mı sanki? İstanbul'a varır varmaz aramızdaki uzun değil ama uzak yolu makasla kese kese kısaltacağım.

Genel gerilim. Bak işte bu var. Hep vardı, yine var. Irak-Kuveyt meselesiyle büsbütün arttı. Memleketimde 80 sonrası büyük insani hırpalanmaların yarattığı gerilim üstüne eklenmiş 'çaresiz kaygı'. Mayın. Terör: 'Çaresiz kaygı' artık nerdeyse kanser demeye gelecek bir hastalık. Çaresizlik ama teşhis de kötü.

11 Eylül

Lainzer/Tiers Gardens adlı ve açıkhava hayvanat müzesiyle de zengin parkta yürüyüş. Yürüyüşümün birinci sebebi Viyana'dan ayrılmadan önce buranın da defterini dürmekse, ötekisi ve aslolanı da Hermesvilla denen müzedeki *Erotik* sergisini gezip görmek. Teması erotizm olan bir sergi nasıl sergiymiş, bakalım. Üstelik gelecek yılın şubat ayına kadar sürecekmiş. Neler mi sergilenmekte Halim? Hiç de senin *Playboy* dergilerindeki gibi şeyler değil.

Daha kapının ağzındayken elime bir broşür tutuşturuldu. Kapağında çıplak bir kadınla bir erkek alt alta-üst üste falan değiller işte. Kapak silme beyaz yakalı, siyah önlük ya da kazaklı bir büst

fotoğrafı. Yüz, el kol falan yok. Boyunda beyaz yaka, üstünde siyah kazak. Beyaz/Siyah. Çok saf. İçerde çorap bağından parfüm ilanlarına, briyantinden erkek tıraşına kadar yok yok. Dali'nin yukarı doğru kıvrılmış uzun bıyıklı fotoğrafı ile aynanın üstüne askısında asılı eğer kumaşı gibi bir şey mesela. Alain Delon'un kadınlarla film afişleri, reklam afişleri, mesela kürdan ucunda ağzına martini zeytini atan bir kadının fotoğrafı. Yırtık çorap. Melonlu bir erkeğin kol düğmesi. 'Soylu'lardan bir kadının çay fincanı tutan elinin bir parmağı, emzikli bebek. Erotik olmayan fakat erosu çağrıştıran her şey var, uçsuz bucaksız muziplikler. Yüzyıl başında Klimt, Egon Schiele gibi ressamların resimlerinin açık-saçıklıklarından ötürü onları lanetleyenler çorap lastiklerine, jartiyerlerine, püsküllü bastonlarına kadar sekse batmış değiller miydi yani? Zihnimde seks çağrışımlı bütün bu ayrıntılar henüz tazeyken mi ayrılmalıyım Viyana'dan? En iyisi bir otobüs turuyla Mayerling'e gidip Arşidük Rodolph'la 17 yaşındaki müntehir Marie Vetsera'nın eroslarının ölüm evleri üstündeki dolaşımlarını selamlamak.

Ertesi gece

Dün Mayerling ziyareti tamam.

Çantalarım hazır.

Ev de tam emanet aldığım gibi teslime hazır. Ne eksik, ne fazla. Burdaki en fazla sorumluluk isteyen görevim bu olmuştur.

Hoşça kal Viyana.

Hoş gelesin rüyalarım, Kamil Kaya'mın *ROMAN-Tik Viyana*'sı ile kabuklu deniz hayvanlarının *Ruh Üşümesi*... Hoş gelesiniz.

*

'Yazara Bakmak'

(*) 'Rüya' Arapçada 'görmek' demektir. /'Bakmak' görmek değildir. /'Bakarkörlük' demeye gelmesi de oldukça sıktır.

İstanbul, 20 Eylül Perşembe

Tahminim gibi, temizlikçi gelmedi. Annesi hastaymış. Zaten eve dönüşüme kadar Halim'e baksın, yardımcı olsun diye zorla tutmuştum. Besbelli gelmeyecek. Eve döneli yine sağımı solumu şaşırdım. Zaman benim zamanım olmaktan çıktı.

Çalışmalarım olduğu yerde kalakaldı.

Bugün yardımcım gelmedi ama dün Sinan geldi. Tek başına, hem de minibüsle. Şimdi GS. Lise kısmına başladı. Sınıf 9-C. Okul üniformasıyla pek yakışıklı. Gece burda yattı. Halim'le çarşıya çıkmışlardı; aldıkları yağmurlukla 'resmi' ayakkabılar da pek yakışmış. Sinan zevkli. Kendisi seçiyor ve iyi seçiyor. Bir buçuk yaşlarında babasız kalınca hep öyle çocuk kalacak, hiç büyümeyecek sanıyordum. O da, Müjen de büyüdüler; ayaklarının üstünde durabiliyorlar artık. Sinan'ı bu sabah okuluna ordan aldığı gibi Halim bıraktı yine.

23 Eylül, Pazar

Dün sevgili Nermin Abadan Unat ve Ankara'daki gençlik yıllarından beri arkadaşı, kırk yıldır New York'ta Hintli bir bilim adamıyla evli yaşayan Nilüfer Reddy ile Sarıyer'den motora atlayıp Anadolukavağı'na geçtik. Nilüfer geldiğinden beri benim

dönüşümü beklermiş. Kıyıda balıkçıya oturduk. Yedik içtik; konuşmadığımız şey kalmadı. Nermin'in epeyce hareketli zekâsıyla da beslendik. Güzel bir buluşma oldu, Halim bu sabah Ankara'ya gitti. Akşamına da Ahmet Cemal geldi. Yayınevlerinden konuştuk. İletişim'e geçebilirim. 30 Eylül'de İHD'mizin genel kurulu varmış.

Sadberk Hanım Müzesi'ne ek bölüm yapılıyormuş. Gidip Müdür Çetin Anlağan ve Tanju ile buluşsam, derken oğulları Serdar aradı. Özleşmişiz. Buluşacağız.

İki gün sonra

'Evin erkeği' sabahtan akşama Rumeli Hisarüstü, köprü şantiyesinde iş gördüğü için 'ev kadını' denen evin kadınının ne hallerde olduğunu görecek gözü kalmamıştı. Pazar günü çamaşır bir yandan ütü, yemek, musluk, banyo ovmak bir yandan derken, akşamüstü teras sefasını dahi süremeyince 'kadını'yla kendine mi acıdı, O'na mı, bilinemez ama demesin mi: "Bak ne diyeceğim, şantiye bekçimiz var, iyi adam. Severim. Karısı çalışacak yer arıyormuş, söylesem de, bize gönderse olur mu?" "Aaa, niye olmasın? Haftada bir gün gelse, bize yeter." (Ben bana: Her gün ev şartlayanlardan değilsin ki; haftada bir 'büyük temizlik' olsa, olur. Yook, ütü de bilmeli. Gerisini kendin yaparsın. Aman aman, haftada bir gün, eh bir de pazarları dışında evde kimse olmasın ki, çalışabilesin.) (Başmüfettiş Fatma İnayet: Pazarları diye aklından geçmesi bile ayıp. Yazıklar olsun sana!)

Halim'in söylediği kadın bugün geldi. Ta Armutlu'da oturuyorlarmış. Epeyce uzak. İki de küçük kızları varmış; biri bu yıl okula başlamış. "Kabul ederseniz sabah geç gelir, akşamları da erken giderim. Öğleden sonra saat dörtte evde olmalıyım." Bana ben: Canım yemek yaptıracak, sebze ayıklatacak falan değilsin ki. Ütüyü yapsa yeter. Üstelik bak ne diyor: "Öğle yemeği istemem."

Başmüfettiş: Sen vereceksin tabii. Elbette. Teftişi bırak. Ütülenmeyi bekleyen iki yemek masası örtüsü vardı. Hız buna denir. Şöyle ezik büzük ricalar ederek, onları 'ütületiverdim'. Hiç yoktan iyi. Adı Seher.

Seher adını çok severim. Gündelik şöyle olsun. Bu da böyle deyip anlaştık. Çarşambaları bende. Seher'in geç gelip erken gitme meselesine boyun eğen 'ev hanım'ı fazla olmamalı; çünkü ben 'çarşamba'ları der demez kabul etti. Yarın başlayacak.

Ertesi gün

Seher geldi. Kahvaltı falan derken öğleyi bulduk. Ama olsun. Bir hafta cam siler, bir hafta silmez. Banyoları çok güzel temizledi. Elektrik süpürgesini çat pat eşyalara çarpıyor; buna pek aldırmıyor. Geç saatte verdiğim öğle yemeğinin bulaşıklarını yıkarken seramikten bir tabak kırıverdi. Bulunabilir cinsten bir şey. En iyi yanı çenesi düşüklerden olmaması. Terastaki sardunyalarıma da bakmış. Ayıklamış, sulamış. Bunları kendiliğinden düşünüp yapması beni pek sevindirdi. Giderken, gün değiştirmeyi teklif etti. Perşembeleri gelse olur muymuş? Olsun canım, ne olacak...

Yemeğe misafirimiz olduğu günler, iş gene başa düşecek tabii. (Çarşamba akşamları çağırırsın sen de arkadaşlarını çağırırsan... Seher artık perşembeleri gelecek.) 'Benimki'nin katkısıyla temizlik sorunu çözüldü gibi. Dayanışma buna denir işte!

6 Ekim

Kapı zili. Açma. Biri bir paket göndermişse, getirmişse sakın alma. Bombadır. Patlar. Ölür gidersin, hem de paramparça. İşte Prof. Dr. Bahriye Üçok'a olmuş olan budur. Donakalmışımdır. Abdi'ler, Muammer'ler sıraya dizilmişler, Bahriye Hanım'ı kabul etmekteler. Suikast konferansı. İzlek: 'Faili meçhul' cinayet(ler).

Çöktüm. *Semarkant'ta Bir Akşam* oyununda bana rol verilmiş, gidememekteyim. Yazarçizer takımının cenaze törenleri varmış Başkent'te. Oraya gitme emri almışım.

12 Ekim

Fakir Baykurt'un kızı Sönmez ve damadı sokağın başındalar. Sönmez'e bana yardıma gelecek bir kadın tanıyıp tanımadığını sormuştum. Geçen gün Büyükdere'de eşiyle birlikte çalıştıkları kitap/kırtasiye dükkânına uğramıştım. Sönmez: "Adalet Abla, Seher Hanım adında bir hanım var. Çok iyi tanırım, severim. Buraya gelir. Geçende sizden sözaçıldı. Bilmem size uygun olur mu, ama şöyle bir şey var," demesin mi? Şaşırıp kaldım. "Çok tuhaf Sönmez'ciğim, ben de yine Seher adında bir gündelikçi buldum, gelip gidiyor." Sönmez açıklamaya girişti: "Yok, Seher Hanım gündelikçi değil. O, sizin doğum yeriniz Nallıhan'a yakın Göynük'tenmiş. Burdan, Büyükdere'den evlenmiş. Hemen şurda oturuyorlar; çok severim. Çocuklarına kalem defter almaya gelir, dikiş diker. Okumayı sever. Salt yazarlığından ötürü babama hayrandır; ama aslında geçende sizden açılınca Adalet Abla, ne dedi biliyor musunuz? 'Adalet Hanım da yazar. Yolda görüyorum, yanına yaklaşıp konuşmaya utanıyorum. Kendisine yardım için elimden bir şey gelir mi acaba? Ne isterse koşar giderim; yeter ki kendilerinin bir işine yarayayım... Ziyaretlerine gitsem, kabul ederler mi acaba?'"

"Yaa Sönmez'ciğim; işte gördük: İnsan tükenmez. Bir 'yazar'ı küçümseyen çabuk köşeyi dönmüşlere, sonradan görmelere karşın bak bir de Seher Hanım'a..." Neyi kastettiğimi bilir o. Sokağın başında, birinci katta oturdukları için Bülbül'ümüzün halini çok iyi bilmekte. Sokağın çocuklarına taa Cağaloğlu'ndan taşıyıp getirdiğim, Yeşeren'in de taaa Prizren'den gönderdiği nefis çocuk

kitaplarını dağıttığımı, onların da bu kitapları yırtıp yırtıp dönüş yoluma attıklarını da bilir. Acaba bazısının anası-babası, 'bırak şu komünistin kitaplarını, sakın okumayın; yırtın atın vb.'ler mi dediler?

"Seher Hanım ne zaman isterse gelsin, tanışalım Sönmez. Bana bir telefon ediver, yeter. Sen de gel. Biliyorum, hem Erdoğan'a dükkânda yardım, hem oğulların; senin de zamanın dar, gelebilirsen sevinirim."

Yarından sonra Tuzla'ya Çobanlar'ın oradaki yeni evlerinde Tevhide teyzemi görmeye gidiyoruz.

(...)

Necatigil Şiir Armağanı'na katılan kitapları okumaktayım. Geçen sefer değerli Oktay Rıfat, Sabahattin Kudret Aksal da vardı. Katılmaları Necatigil anısına ne büyük saygı. Daha gençlerden bir şair, denirse: Adayım: Metin Altıok, biir. Ama ondan kitap yok. Taa Bingöl'lerde o da. '80 darbesinin Anadolu'ya kaçırdıklarından. Füsun'la ayrıldılar. Kızları Zeynep, Füsun'da. Anne de işte artık İstanbul'a 'tutunabilme' sevdasında. Ankara'daki kadar sımsıkı değiliz gibime geliyor. Tomris Uyar'a daha yatkın. Anlayabiliyorum.

16 Ekim
Gece

Seher Hanım'la bu sabah tanıştık. İnceliklerle dolu. Bedeni de, huyu suyu da.

Bir yazarla konuşuyorum diye, gözlerine inanamamakta sanki. Küçüğü oğlan, büyüğü kız iki çocuğu var. Eşi Taksim'deki büyük terzilerden birinde çalışmaktaymış. Telefon numaralarını verdi. Şu gün şu, bugün bu var, gelebilir misiniz, dersem, hemen fırlayıp geleceğini söyledi. Akşama misafir varsa, gelebilirmiş. Yemek

istersem, yapabilirmiş. 'Kan dolaşımımız tuttu' derim hep. Seher Hanım'la öyle oldu: Aramızdaki elektrik akımı kontaksız.

(...)

Halim'le geçtiğimiz cumartesi Tuzla'da öğle yemeği yedik. Emel, Çoban, teyzem. İki katlı güzel bir ev olmuş. Teyzeciğimin üst katta güzel bir odası da var. Bahçe var. "Burası şehir içinde oturmaktan daha iyi, çıkıp dolaşabiliyorum," diyor. Sevindim. Bugünlerde güzel şeyler de olmakta. Annemle en yakın benzerlikleri hattı hareketlerindeki kalite. İtici olmayan bir soylulukları var. Yakınmayı 'zül' sayanlardan. Halbuki Tevhide teyzemin babası Fuat Önder değil. Annemin babası Fuat Önder onun dayısı olmakta. Ahh elimden gelse de onların romanını, daha doğrusu hayatlarının filminin senaryosunu yazabilsem! Tevhide teyzem Cumhuriyet'in ilk büroda çalışan kadınlarından. İçimi ona annemden daha rahatlıkla açabilirim. Oğlunun, Emel'in yanına artık kendisi isteği üzre bütünüyle yerleşmesi içimi çok rahatlattı.

30 Ekim, Salı

Seher Hanım, bizim için başlı başına bir armağan. Gerekince, akşam gelirse mutfağı derleyip toplayıp tek başına evine gidebiliyor.

İpincecik, ama enerjisi bana şaşkınlık vermekte. Büyükdere pazarının yanında oturdukları için, "Pazardan gelip gidecekleri bana söyleyin, getiririm," diyor. Ben de ona: "Benim olmazsa olmaz yürüyüşlerim ne olacak peki," diye takılıyorum. Tül perdeleri yıkamak istedi: "Kıştan sonra yaparız," önerisinde bulundum. Onu o kadar benimsemiş durumdayım. Seher Hanım, geçen hafta bana 'iyi ki doğmuşum' dedirten bir 'güç'. Ona güven duygum tam.

(...)

Remzi Kitabevi'nden ayrılıp bazı kitaplarımı İletişim'e veriyorum. Avukatım Remzi'lerle görüşmüş. 1991 yılı başı itibarıyla 'fesih

sözleşmesi' imzalanacakmış. Bu da iyi. Şiir kitaplarını okumaya devam. Hep böyle oluyor. Sona alıkoyduğum iki üç adaya kadar seçmek kolay oluyor. Asıl güç olan, azalanlar arasından seçim yapmak.

Üç gün sonra

Genç ozanlarımızdan Orhan Alkaya'dan *Parçalanmış Divan* adlı yeni şiir kitabı, Necatigil Şiir Ödülü'ne başvurular dışında bana da geldi. Genç şairi tiyatro hayatımızdan tanıyorum ama, şiirlerini ilk okuyorum. '80 sonrası her şey bitti sanıyorduk ya, bitmemiş canım! Benimsedim Alkaya'nın şiirlerini. 'Elde var bir'lerin içinde bir de yine 'divan' cinsinden *Gri Divan* da var. Birbirinden hem çok uzak, hem de birbirine tuhaf bir biçimde yakın. Yakınlıkları sanırım şiiri 'alışılmışın dışına' çekmelerinden kaynaklanmakta... Biri dışarı doğru, öteki içeri 'gizli mağaraya' doğru olsa da!..

Hepsi bir yana, genç şairlerimizden Sefa Kaplan *İnsan Bir Yalnızlıktır* şiirleriyle kanıma ya da ruhuma öyle bir işledi ki, bu yılın ödülüne oyum ona olabilir. 'Bilir'i yok; oldu bile. Sefa Kaplan, şiir yazmıyor; şiir onu yazıyor. Şiirimizi geçmişi ve geleceğiyle yaşamış ve yaşamakta. Hilmi Yavuz'un *Bedrettin Üzerine Şiirler* kitabındaki şiirleriyle karşılaşınca da böyle olmuştum. Ruhumdan vuruldum.

Bedrettin Yaşıyor mu hâlâ/... denizin gönderine ölümü çektirendim ben, lala./...

I. Mehmed'e bu iniltili sesten başka ne yakışır, 'ihaneti gül gibi resmeden' ben, lala?..

Cevap: *İnsan Bir Yalnızlıktır.*

Bu kitap "İntihar" şiirini görür görmez elimi yüzümü gözümü yakmıştır. Bu şairden kaçmalıyım. Araya mesafe koymalıyım.

(...)

Metin'in *Gerçeğin Öte Yakası*'nı aradım ve buldum. Doğruyum ya da yanlışım; ama Metin, Sefa'nın kurbanı olmaya yazgılı (ister istemez).

2 Kasım

Dün Münih 'Kulturladen'den Mehmet Dai telefonla aradı. Hamburg, Münih, Batı Berlin, Doğu Berlin, Erlangen, Nürnberg ve asıl Frankfurt'taki konuşmalarım, metin okumaları turum için aralık ayındaki programı bildiriyor. Tarihleri tartıştık. 4 Aralık gidiş, 22 Aralık dönüş olmak üzere anlaştık. Berlin 17-20 Aralık arasında bir tarihe konsun istedim. Oralardaki göçmenlerimizle, kaçmanlarımızla buluşmak. İyi de fazla yüklü, yorucu bir program.

Dün. Pazar günü. Seçim Günü. 'Bu mahalleden değiliz.' Halim TV başında durmadan fındık fıstık atıştırdı, ben, (hadi büyük boyuttan övün biraz) hep şiir atıştırdım. Yılın şiir kitaplarını okumaya devam.

Ekim Ayı Sonu Notları'ndan

İletişim'de Fahri Aral ve Nihat Tuna ile buluştuk. Eski kitaplarımın yeni basımları için düzeltilerini yapmaktayım. Yenilerden *Ruh Üşümesi* onların. (Bu oda-roman'ım benimle anlaştıklarına pişman edebilir onları. Ne de olsa alışılmışlığın dışında bir iş.)

(...)

Ankara'dan Sayın Sadun Aren'den bir haber. Sivilinden barış ve acil demokrasi çalışmalarımızın fedakâr ve vefakâr üyesi Yüksel Selek Hanım bildiriyorlar. Bu hafta cuma günü veya gelecek hafta aynı gün: İdam Dosyası-Düşünceye Özgürlük sınırlamaları ve davaları adına 141-142-145 ve 159. Maddelerin düzeltilmesi

değil, kaldırılması için Ankara'ya gidilecek. Grup, not edebildiğim kadarıyla şöyle:

Aziz Nesin, Nusret Fişek, Reha İsvan, Nevzat Helvacı, Sadun Aren, Adalet Ağaoğlu, Ankara'dan da Uğur Mumcu, Kemal Anadol, Alpaslan Işıklı. Yüzlerce imzalı dilekçe Adalet Bakanlığı'na verilecek.

Geceyarısı

Ankara'ya gidilemedi. Aziz Bey, randevu verilmediğini söylediler. Belki en iyisi TBMM'ye gitmek, diye bir eğilim varmış.

Bugün Istvan Szabo'nun çok istediğim bir filmini gördüm: *Mephisto.* Yönetmenle başoyuncu Kraus Moria'nın uyumlu birlikteliği olağanüstü birkaç saat yaşattı bana. Sanatın varabildiği bu nokta içimdeki izini hiç kaybetmeyecek. Filmin sözümona 'uzlaşmacı' karakteri Höfling masum masum: "Ben sadece bir oyuncuyum, benden ne istiyorlar?" diye sorup durmakta. Şeytaniyete karşı yeni bir şeytani soru: **"Ne istiyorlar benden? Ben sadece bir oyuncuyum..."** Bütün hayatı kavrayan, kapsayan bir soru.

(...)

Yarın Sadun Aren Bey'e telefon edeceksin, unutma.

Ertesi gün: Sadun Bey'le, Munise ile konuştuk. 31 Ekim'de, sabah 9.00'da onlarda toplanılıyormuş. 10.30'da TBMM başkanı ile randevumuz var; oraya gidilecek. Ankara'ya uçak bileti ayırttım.

9 Kasım

TÜYAP Kitap Fuarı açık. Moskova'dan Nâzım Hikmet'in eşi Vera Tulyakova ile Türkolog, bizim eski mihmandarımız Vera Feonova burdalar. Pazartesi günü bize, öğle yemeğine çağırdım onları. Gelecekler.

Ertesi gün, akşam: Yağmur yağmur yağmur. Bir haftadır kalorifer de yanmıyor. Hava birden fena soğudu. Ev buz gibi. Ağır bir nezleye yakalandım. Necatigil Şiir Ödülü'ne katılan şiir kitaplarını aksıra tıksıra okuyorum. Annemin usulünden tarçınlı karanfilli ıhlamur yaptım. Bu dahi lezzetsiz.

12 Kasım, Pazartesi

'Milli gelinimiz' Vera ile edebiyatımızın dostu Vera yemeği pek güzel geçti. Vera, oğlan tarafına hoş görünmek için elinden geleni yaptı. Gerçekten has bir yakınlık duyduk karşılıklı. Onların bana geleceğini öğrenmiş bulunan Esin Afşar'la Şener de: "Biz de varız, geliyoruz," diye koşup geldiler. Mahalle komşum, gizliden mimar, açıktan gazeteci Ahmet Turhan Altıner'in sofrada bana yardımlarını unutamam. Vera'ya 'kırmızı balık'la 'mavi kirpik' dışında bir hava ve o havaya uygun bir mönü sunmak istemiştim. Sunduk. Kadıncağız basının önüne sürekli koyup kaldırdığı bu tek mönüden bıkmış olacak ki, pek keyiflendi. Öğrencilik yıllarımda Nâzım Hikmet'i Bursa Cezaevi'nde nasıl gördüğümü anlatmadan duramazdım. Anlattım. İnanılır gibi değil, ama görmüştüm. Tesadüf bu ya, teyzelerimden birinin eşi o sıralarda orada müdür imiş; benim yazmaya, okumaya düşkünlüğümü işitmiş. Biz 'ailecek' Bursa kaplıcalarında 'tatilde' iken kalkmış, babamın annemin elini öpmeye gelmiş. Babamla olmamıştır ama, annemle gizli bir seans olmuş olacak ki, giderken yanağımı şöyle bir sıkıp: "Hadi hadi, işin iş; pazar günü Nâzım Hikmet avluya, teneffüse çıktığı saatte, telin arkasından göstereceğim sana onu," demesin mi? Kafamda her şey altüst: Bir hapishane müdürü ki, Nâzım Hikmet hayranı; şiirleri dilinden düşmemekte. Üstelik basbayağı Balkanlar yakışıklısından bir kimse. Daha önce Kayseri'deymişler. O yaz, tayinen Bursa'dalar. Ne büyük rastlantı. "İnanın sevgili dostlarım, ben

bugün bile hâlâ Nâzım Hikmet *Bugün pazar/Bugün beni ilk defa/ Güneşe çıkardılar* diye başlayan şiirini, o pazar günü, kendisini omuzlarında bir 'askeri gocuk'la arkasındaki duvara ve güneşe karşı yaslanmışken gördüğüm sırada yazdığına inanmaktayım. Bu inanış hiç silinmedi içimden" diye çırpına çırpına anlatıp durdum. Pikaba bir de Yves Montand sesinden Fransızca şarkı *Akrep gibisin sen kardeşim*'ini de sürdüm... Kekikli tavuk yapmıştım. Kekik. Hani sanki geçmişin kokusu kekikmiş, yalnız öyle gelmekteymiş gibi. Elbette yanında kış sebzeleri, patlıcanlı pilavımdan, Seher Hanım'ın minicik börekleri, zeytinyağlı lahana dolmaları, bol peynir ve şarap da, elbette...

Yarından sonra akşamüstü Murat Belge ile buluşacağız. Eksik olmasın, bana gelecek. İletişim'in yazarı olmam konusunda atılacak adımları konuşacağız.

Helsinki Yurttaşlar Derneği(miz) 'kaçaklık'tan kurtulup 'millileş'miş miydi sahi? Viyana dönüşümden bu yana o kadar çok şey üst üste geldi ki...

28 Kasım

Fena mı, sürekli şiirli günler. Okuya okuya ben de heveslenip az önce koltuk meyhanelerinin şairlerinden biri kesilivermeyeyim mi? *Nice sözüm yazanlara şiir oldu/Adım anmadın'lar şair oldu.*

Kardelen... Kardelen... Kardelen... Her yan kardelen.

Sarıyer'deki kasabın biri de, dükkânına bu levhayı asmış; vitrinde arkasına pembe krapon kâğıdı sokularak asılmış iki koyun.

Son zamanlarda bütün uykularım acıtıcı rüyalar, korkutucu kâbuslarla dolu. Bitkin kalkıyorum. Gördüklerimi notlarken daha bitkin düşüyorum.

Gece Hayatım nerdeyse hazır. Ama yayımlatıp yayımlatmamakta kararsızım.

(...)

Münih, Mehmet Dai'den 'Almanya turnem'in programı bildirildi. 4 Aralık'ta Münih'e hareket. Önerdiğim değişikliklere göre dolaşım gün ve yerleri aşağı yukarı şöyle: (Aralık ayına göre, 5-9 Münih Kulturladen ve civarına konukluk. 10-12 Frankfurt, 13 Freiburg 14 Aralık Duisburg, 15-16 Hamburg, 17-18 Berlin, 18 uçakla Berlin'den Münih'e dönüş, 19 Münih'te Kulturladen 'güle güle' toplantısı, 20 Aralık evime dööööönüüüüş. Şimdi koştur bakalım, vize, gönderilmiş THY biletini almaya...

30 Kasım, Cuma

Yine *İnsan Bir Yalnızlıktır* şiiri. Dönüyor dolaşıyor 'kürkçü dükkânı' yanı sıra yine buraya geliyorum. Ah şimdi bir seçici kurul üyesi olmasaydım da, Sefa Kaplan'a bir telgraf çekseydim! Sahi kim bu adam, yani şair? *Şarkî hüzünlerden geçtim,* diyen, *Maske*'yi yazan, *Divanlardan destanlardan kalkıp gelmişim* diye diye gazelleri... gazelleri yazan; Hilmi Yavuz gölgesinde çiçek üstüne çiçekler açan, Fuzuli kadar Yunus'tan da yankılar hazmedip kendi sesini getiren?.. Bu ses gelip gönül haneme vurdu.

Eyy insanoğlu, kör müsün, sağır mısın? Bak işte bir yandan da çağdaş gazellerin duruyor senin! Kendi sesini yabancılamış, onu da işitmez olmuş insan, dinle:

Bir yalnız bir yalnızı duvarda bulur bir gün/Bir yalnız bir yalnıza ömür boyu kış mıdır?

(Bana ben: Ağlıyorsun. Hem sevinçte hem yürek yaralarındasın. Sefa Kaplan'ı şöyle bir görebilmek istiyorsun. Sana çok ama çok ender gelir böyle bir istek.)

Başmüfettiş: Dön Orhan Alkaya'ya. Hele oku onu bir daha. Enis Batur'un *Gri Divan*'ına da sorumlusun. El cevap: İyi ama

İnsan Bir Yalnızlık'tır buldurdu bana onda neyin eksik olduğunu ya da olmadığını:

Enis Batur, *Kediler Krallara Bakabilir* denemelerinde sokağa, eşyalara, sayfalara, satırlara sadece dıştan mı bakıyordu? *Gri Divan*'la hemen hemen örtüşen bu denemeleri divan şiirleri daha bir yakınıma getirdi. Fakat yine de 'uzak bakış'ın uzaklığını alt edemedim. Kurgu? Akıl işi? İnsani heyecan eksikliği? Evet, ne eksik, ne fazla? Duygu. Bu zaten olamaz. Çünkü bütün bu eşyalara, bu sokağa, şu balkona, kitaba soyut yaklaşım yapıntı olur; vasıtalık ve vesikalık olur. O zaman şiir kendi yerinde. Peki ne eksik? (Başmüfettiş: Bu şair sivil değil, sen sivilsin. Uzaklık burdan çıkmakta, itiraf et!) Etsem de etmesem, bu bir şiir kitabı ve kendisiyle var.

Olmayan ne? Buldum! Akış. Evet, belki de bu. Şiirde çok aradığım ahengi burda bulamıyorum. Kelimelerin anlamıyla sesinin uyumu. Ritim. Ritim. Ritim. Sefa Kaplan'da olmuş olan da bu işte.

(...)

Jüri ben Almanya'da iken toplanıyor. Oyumu yazılı bırakıp gideceğim. Oyum, üstünde çok durduğum öteki şiirlerden kısmen özür dileyerek *İnsan Bir Yalnızlıktır*'a. Necatigil Şiir Ödülü sekreterliğine yazılı bildirdim. Bakalım sonuç ne olacak. Batmamalıyım.

(...)

Berlin'den. Otelin yakınlarındaki sokak telefonundan Halim'e: Sağlık ve olup bitenler dökümünden sonra: "Halim, haberin var mı? Necatigil Şiir Ödülü bu yıl kimin?" Haberi varmış, evet. Necatigil'in kızlarıyla damatları aramış. Jürinin oy çokluğu ile kararı: Sefa Kaplan: *İnsan Bir Yalnızlıktır*'a.

Turumun bütün yorgunluğu akıp gitti üstümden. (Ben bana: Kulübenin içinde çocuklar gibi sıçraman şiir seçiminde kendine

güvensizliğin bir sonucu değil mi? Cevap: Şimdi artık güvenim tam ya, sen ona bak.)

Büyükdere, 24 Aralık

Münih'ten bindiğim uçak İstanbul'a iki saat gecikmeli geldi. Halim havaalanında çok beklemiş oldu. Üstelik beli tutulmuş. Kar, yağmur.

Dün gece ancak sabaha doğru yatabildim.

Almanya turumun cep defterimdeki notları şöyle:

3 Aralık Pazartesi: Sabah yol hazırlığı. Kuaföre gidiş geliş. Telefonlar. Akılda olmayan işler. Valizimi yine geceyarısından sonra hazırladım. Yola çıkmadan önce İletişim'le karşılıklı anlaşmayı imzaladınız ya, bu yeter.

4 Aralık Salı: Yerel saatle 12.30'da Münih'e iniş. Mehmet alanda karşıladı. Kısa süreli bir yemekten sonra adı Endprinz Hotel olan Marienplatz'da bir otele getirildim. Rathaus çevresi. Gece Augistiner Keller'de Kulturladen üyeleriyle toplu yemek. Hepsi de sanki vatanlarına kavuşmuş gibiydiler...

İlk defa 1953'te, abim tıp ihtisasını yaptığı sıralarda gördüğüm Münih. İkinci defa, on yıl sonra, babam ve annemle küçük bir Avrupa turunun bitim noktasını burdan kalkacak 'işçi otobüsü'nü avlamaya bağlamakla 'yaşadığım' daha da farklı bir Münih anısı.

5 Aralık Çarşamba: Saat 19.00 Münih Gasteig'da turnemin ilk okuma günü. Takdim faslı; karşılıklı teşekkürler. Gece 'Argo im' dedikleri yerde çok kalabalık bir yemek yendi. Birçok kişimizle tanışıldı; bol bira içildi. Abim Münih'te ihtisasını yaparken, arada bir böyle birahane gibi yerlere girer bakardık; savaş sonrasında, onca yıkıntı çöküntü arasında insanların böyle neşeli neşeli bu kadar çok birayı nasıl devirmekte olduklarına şaşar kalırdım. Abimin: "Gel sana Hitler'in savaş nutukları attığı yeri göstereyim," dediği,

hangar büyüklüğünde, kirlenmiş odundan uzun uzun masaları 'keller'i gösterdiği geceyi hatırladım. Biralar kocaman silindir büyüklüğünde saplı şeylerden içilmekte. Abimin: "Burada bira böyle, bol bol içilir, şuralarda da bol bol işenir," derken yanağımdan iki parmağı arasında bir lokmacık aldığını hele, aynı sızıyla yaşadım. Beni tek odalık evlerine İsar nehri kıyısından götürmüştü.

6 Aralık sabahı geç uyanıp, geç çıktım. St. Jacops Platz'a inip Devlet Müzesi'ne girdim. Belediye Sarayı, çalgılı saat kulesiyle kilise, üstelik geleneksel ve Viktualien denen açık pazar birbirine yakın. Meyveleri sebzeleri seyretmeye doyamadım. Pazarın yanıbaşında Am Markt adında bir otel-pansiyon var ki, bir şatonun kulesi sanki. Ah işte, ben orada kalmalıydım. Bu izinli günümde ta 1440'lardan beri açık olan Hungskugel'e gitmeyi de ihmal etmedim. Küçüğünden bir bardak bira 5 mark, fakat eski tahta masalara atılmış güzel mavi örtüleriyle çok hoş bir lokanta.

7 Aralık Cuma günü Erlangen'e, genç yazar arkadaş Habib Bektaş'ın çağrılısı olarak götürüldüm. Habib'in beni taşıdığı salonda on kişi ya vardı, ya yoktu. *Savun Sevdam Sen Savun* hikâyem okundu; üstünde konuşuldu. Habib Bektaş bana yeni yazmakta olduğu kitabı anlattı. Ertesi gün, ver elini Bamberg. Tur programımın en güzel günü o gündü diyebilirim. Üniversitenin Türkoloji Bölümü öğrencilerinden yazarlıkta ilk adımlarını atan Nevfel Cumart'ın eseri bu, diyebilirim. Öyle ya, programın düzeni için yırtınan da oydu. Türkoloji bölümünden Prof. Kreiser yanı sıra öğretim üyelerinden Semih Tezcan, Nuran Hanım da konuştular; yazarlığım sergilendi. Konuştum. Çevirileri Nevfel yaptı. Niyazi Ak'la da tanıştık. Gece Bamberg'de, Arcade adında bir otelde uyudum. Otelin tarihsel dokusu da etkileyici. Yatmadan önce konuşmacılardan mürekkep grupla birlikte Poseidon adındaki bir Yunan lokantasında yemek yedik. Yemek sohbeti de çok iyiydi.

Göç edebiyatı ile 'cezaevi anlatıları' bir sorun olarak gündemi işgal etti. Ertesi sabah erkenden kalkıp öğleye kadar Bamberg'i şöyle hızlıca dolaştım. Bu kente vuruldum. Aachen'la benzeşiyorlar. Küçük bir şehir ve tarihi dokusuyla uyumlu bir yaşama biçimi. Bunu soluyabiliyorsun. 'Muhafazarkârlık'sa böylesi olsun. Burda bıkkınlık getirmeden, köşe bucağa burun kıvırmadan yaşayabilirim. Aachen'dan da derinlikli bir tarihsel iklim.

Öğle saatinde arabayla tren istasyonu, trenle de doğruca Rüssemlsheim. 'Gitmişken' lokma lokma tadımlıklardan olmadım diyemem.

9 Aralık günü diye, bir kâğıda şöyle bir not kondurmuşum. Nürnberg'de mi, Furth tadımlığında mı, belli değil: Erlangen'de olduğu gibi, buralarda da izleyiciler yok denecek kadar az. Hep böyle olurmuş. Kulağıma muzip birinin fısıldadığı bir şey de şu: Buralarda erkekler Alman kadınlarla, kadınlarımız da Alman erkeklerle evlenmek suretiyle hayatlarını garantiye almışlar'mış. (Görünen köy kılavuz istemez...) Bu senetli sepetli dayanışma ardından okur olmayanlar da, okur gibi yapmayı öğrenmişler. Üstelik bu okur gibi yapanlar arasından arada sahici okurlardan da çıktığı olmakta. Öyle ki, okumayanların durumu onlar için en büyük sorun. Nürnberg. Az sonra Erhan adında bir arkadaş gelip beni otelden alacak. Hotel am Stadt. İyi de kalorifer yanmıyor. Hava ise keskin ayaz.

Asıl büyük buluşma Duisburg'da oldu. Frankfurt öncesi. Duisburg'a gitmesem olmaz mı, diyecektim ki, utandım. Ayrıca Fakir Baykurt'umuzun da oralarda olduğunu bilmekteyim. Sık sık okuma günleri oluyormuş; sürekli oralara gidermiş. (Okuma günü, deyip geçmemeliymiş, oldukça iyi bir geçim kaynağı imiş. Ama oraları bize bizi anlattığımız yerler olmamalı. Aralığın 10-11'lerinde Duisburg'a, oranın kültürevine vardık ki, küçük salon hayli

dolu. Aydın Yeşilyurt mihmandarlık etmekte. Çıkardıkları *Dergi* adlı dergiyi gösterdi; *Dergi*'de hemen orada yapılan bir röportajla benim de görüneceğimi anlattı sağ olsun. Masanın başına geçtik. Lafa başlayabilmek için şöyle bir dinleyicileri gözden geçirerek tebessümler yağdırmaktayken, aaayyy, ne göreyim? Canım benim, elime doğmuş olan Leman-Niyazi Ağırnaslı'nın ilk kızı Nuran! İlk sırada, tam karşımda oturmakta. Fırlayıp gittim, onu öptüm kucakladım; hıçkırıklar boğazımda düğümlü; ağlamaktayım. Nuran ki, canımın içi, Halim'le ilk defa yan yana el ele görünce beni ondan feci kıskanıp Adalet'inin flörtü yüzüne tükürüveren Nuran. Yıllar geçmekte, Nuran ODTÜ'nün muhalif, öğrencilere seçme hakkı isteyen takımları içinde bulunmakta. ABD'den nefret hali! Ve tabii '80 darbesi coplarından, kurşunlarından, yok edişlerinden kaçıp kurtulma hali. Bizler de 'sessizlik' direnişini öğrenmişizdir. Bilmezden gelinmezlik ya da sahiden hiç bilmemekte direniş hali. Anneyle babayla bakışırız; telefonlarda bile 'nerdeler?' diye sormayız. İşte Nuran karşımda. Bir eş ve çoluk çocuk sahibi. İş sahibi. Yurttaşlıktan çıkarılmasından doğma Almanya yurttaşlığı hali... Kendisi için tek şey istemeyen, insanlığa daha insanca yaşayacakları bir dünya yaratma özlemiyle yanıp kavrulanlar 'kabilelerimiz üyeleri'nden Nuran, sakin sakin gülümsüyor bana. Edebiyata yakınlıkları çok ender olanlardan Hüseyin Akdemir ise yeni edindiğim dostlardan.

Fırtına gibi, sıra geliyor Frankfurt'a. Oradaki program hayli yüklü. Yine de 13 Aralık öncesi bir günüm boş: Kendimle baş başalık. Böylece bu notlar kâğıtlara bu kadarcık dökülmüş oldu işte. Frankfurt'ta mihmandarlarım Beatrix'le Mesut Caner. Beni evlerine aldılar. Onları yataklarından yorganlarından ettim Her yanı kitap dolu minicik bir daire. Bir kütüphane salonunda Beatrix'in takdiminden sonra kitaplarımdan Almancaya çevrilmiş parçalar okundu. *Hayır...*'dan bir parça: Çevirmen Türkoloji Ta-

rih Bölümü'nden Christoph Neumann. *Yazsonu*'ndan bir parça. Çevirmen Jörg Kuglin, (karısı 'bizimkilerden' Necla.) Brüksel Goethe Enstitüsü'nden yakında Ankara Alman Kültür Merkezi'ne geleceklermiş. Bir ihtimal. Bu toplantı o kadar boş geçmedi. İzleyiciler epeyce. Pek çok yeni kimseyle tanışıp söyleştim. 'En Kısa Öykü'm Güner'in biyografisi *Hüzzam Mavisi* de Almancaya çevrilmiş; okundu. "Öykü kısa mı, olmalı yoksa uzun mu? Uzun da olamaz mı?" çerçevesinde dolaşıldı. Derken Nürnberg. Erhan Erol adında bir gencimiz gelip beni otelimden almıştır. Kalorifer orada da yanmamakta. Üşüyorum.

Kâğıttaki notumdan kısa kesmeler: 16-17 Aralık Batı Berlin'den gidiş dönüş Doğu Berlin. Litterature House. Berlin'e vardığımız gece, otele çantaları atar atmaz önündeki telefon kulübesinden Halim'i arayış. Necatigil Ödülü kimin? "*İnsan Bir Yalnızlıktır*'ın."

Yakındaki bir bara girip sıcak kırmızı şarap ısmarladım. İçimi ısıta ısıta kendi şerefime içiş. Uykularımın en güzelini uyumak ve ertesi sabah arabayla beni götürdükleri Doğu Berlin. Duvar yıkıldı ya, Litterature House da devre dışıymış nasılsa! Bizi ürkek bir kadın karşıladı; çay ikram etmeye çalıştı. Okuma mokuma olmadı ama nedense bana bir 150 mark ödendi. Kenti şöyle bir dolaşıp komünizmden kapitalizme geçişin ipuçlarını bulmaya çalıştım. Fazla gerek yok; çünkü bu ipuçlarını daha önce Prag'da, çevirmenim Dr. Xenia Celnarova sayesinde Bratislava'da derlemiş bulunuyordum. Batı Berlin'deki Regina Kadın Kültür Merkezi'nde, saat 19-20 arasındaki genç 'besteci' Kudret organizasyonu 'kadın evi' toplantısına erkek olduğu için mihmandarım Kudret'i kapı eşiğinden dahi içeri sokmayışları ayrı bir 'ipucu'. İçerde on kadar kadın var, beni bir kadın yazar olarak kadın eşitliği-özgürlüğü hakkında neler yaptığım hakkında sorguya çektiler çekmediler hemen yumurtladım: "Bana kadın yazar demeyin. Bu etiketi reddediyorum. Ben yazarlar içinde bir yazarım, o kadar!" Beni dövmekten beter ettiler. Zor kaçtım.

Çarşamba günü Cemal Demirer adında bir genç benimle Berlin/Köln Radyo-TV Türkçe yayın kanalları için bir konuşma yaptı.

Ordan Münih'e dönüş. Aralık 20: Beni havaalanına 14.50 uçağına Necdet Bey götürmüştü ama, 1 saat gecikme oldu. Berlin'de okuma saatleri dışında *Hüzzam Mavisi* çevirmeni, Kudret'in arkadaşı ve daha önce tanıdığım sanırım kemik hastalığına yakalanmış Margit'i yattığı hastanede iyi ki Kudret'siz ziyaret ettim. 'Kadın evi organizasyonunun' acısını çıkarmak için olacak Kudret bir Alman gazeteci kadının benimle ite kaka röportaj yapmasını sağladı. Neyse bu genç kız 'kadın evi'ndekilerden değil. Ama *Ağrı Dağı* bestecisi Kurdet'ten çıkma Tayfun'un Stalinist hallerinden ötürü nerdeyse kendisini dövecektim. Zaten tek pişmanlığım onu dövemeden dönmüş olmam. Adnan Binyazar'la Yusuf Ziya Bahadınlı'yı da birer eski dost olarak aramam iyi mi oldu, kötü mü? Kararsızım. Zafer Şenocak'la buluştuk. İşte bu iyi. Bamberg'den Prof. Kreiser önümüzdeki yıl 15-16 Nisan'da İstanbul'a gelecekmiş. Tekrar buluşabilme umuduyla...

28 Aralık. Cuma

Üç gündür önce avukatıma Remzi'den boşanma (ayrılma işi) kâğıdı teminine kadar epey iş yapıldı. O sırada İletişim Yayınları'nda Nihat Tuna'dan da buluşma önerisi gelmişti, bugün öğleden sonra buluşuldu. İletişim'de yayımlanacak ilk kitabım olarak *Ruh Üşümesi* dizilmiş. Yeni eserlerimden biri de *Çok Uzak Fazla Yakın* demiştim soruları üstüne. Yayınevleri pek oyun basmaya yakınlık duymazlar ama, sanırım bunu da yayımlayacaklar. Almanya'ya gitmeden önce *Ruh Üşümesi*'nin kadanslara bölünmüş 'müzikal kurgusu'nu halletmek işi genç dizgici düzeltmen Fatih'e verilmiş; onunla tanışmıştık. Onunla da buluştuk. 'Kadansların'

dizilişine içtenlikle gösterdiği dikkati, yazarın yaratı dünyasına gösterdiği ilgiyi hiç unutmamıştım. Unutmam da.

Harflerin punto seçimine kadar her şey yerli yerinde. Dizilmiş metin gözden geçirmem için bana verildi. Nihat Tuna, kapak nasıl olmalı, diye soruyor. Ümit Kıvanç İletişim'in kapaktan sorumlusu olarak göründüğü için, ne diyeceğimi bilemedim. Fikrimi sormaları da hoşuma gitmedi değil. *Ruh Üşümesi*'nin kapağı için aklım fikrim zaten heykeltıraşımız Mehmet Aksoy'un son sergisindeki çalışmalarına takılı kalmıştı. Sergi broşüründe bu küçük boy heykellerin fotoğraflarını da görünce, *Aynadaki Kadın* figürü için 'ah bu olsa...' diye iç geçirmişliğim de var. Nihat, kapak için bir dia bulabilirsem *Ruh Üşümesi*'nin en geç şubat başında çıkabileceğini de belirtince Mehmet Aksoy peşine düşmedim değil. Aksoy, çok ince davrandı. Kuruçeşme'deki sokakarası atölyesinde buluşacağız; bana parmak bastığım heykelin diasını verecek. Bunların hepsi şu son üç günün 'hasılatı'. İletişim yayımlayacağı kitaplarımı *Çok Uzak Fazla Yakın, Sessizliğin İlk Sesi* diye sıraya koymuş. *Bir Düğün Gecesi*'ni de mümkün olduğu kadar çabuk yayımlamak istiyor. Fahri Aral'ın desteği de bende basbayağı sayılıp sevildiğim duygusu uyandırmakta. Ya benim sevgili Balkan Naci İslimyeli'imin *Hayır...*'ın bu yeni basımının kapağı için destek olabileceği müjdesi!.. Hikâye kitabım için evde küçük bir tablom var ki; çok yakışacak. Gökçin onu bana Moskova gezisinden getirmişti. 'Sokak ressamlarından,' dediydi. Ne olursa olsun, 'bilinmeyen' bu ressamın telif hakkı ne olacak?

31 Aralık, Pazartesi

Bu yılı da böyle kapatalım bakalım.

Toplum hayatı her yeni gelen yılda bir öncekinden daha kötü. Değerler sarsıntısı. Belirsizlik karanlığı. Genel grev-körfez krizi-

bizim şu dünyadaki yerimizin sıfıra sıfır elde var sıfır durumunda olması-insanımıza, onun eğitimine yatırım yapılmaması...

Önümüzdeki hafta, yok günlük vıdılarınmış, yok şuran buran ağrıyormuş, yorgunmuşsun vb... hepsini pul pul edecek olaylara gebe: Savaşın kara bulutları... Akın akın... Kulakları çınlasın Nâzım'ın: Savaşın vakti yakın. Şiir dahi çaresiz sanki.

Sınırlarda

1 Ocak, Salı

Genel grev kanunsuzmuş! İşçiler şaşkın. Türk-İş yasa ihbarını 'tebellüğ' etmekten kaçıyor. Körfez krizi nedeniyle Güney/Güneydoğu sınırlarına asker yığılıyor. Silah, tank, tüfek! Kim dinler işçilerin emek hakkını, Milli Savunma'ları savunmak dururken. Al borç, ver silaha. Al kredi ver topa tüfeğe... Hoş geldin yeni yıl.

Erdal Öz'ün Can'ında Peride Celal'in yeni kitabı *Kurtlar*'ı yayımlaması bana gizlice verilmiş yeni yıl armağanı gibi geldi. Şu değer kargaşasında demek 'eskiler' henüz daha çöpe atılamamış.

Viyana'daki Dr. Salinger'den minik hapımın son faslı da geldi. Ücretini gönder, unutma. Doktor galiba iyi bir tedavi yaptı; yoksa bugünlerde aklımı büsbütün kaçırabilirdim.

10 Ocak, Perşembe

Dün Körfez Krizi ve Türkiye toplantısında konuşmacılar savaş olasılığından sözaçtılar. Tabii bu sersemce işe bizi tek başına (Başpatronu var canım, tek başına olur mu?) katmaya kalkan Özal'a bindirerek. Eleştiri okları yerine değecek mi ki? Erdal İnönü'nün deyimiyle: "Bu saçmalığa 'dur!' demek gerek."

Böyle bir toplantının dün yapılmasının nedeni: Bush'la Saddam'ın Dışişleri Bakanı Tarık Aziz arasında Cenevre'de buluşmaları. Konuşmaları tam 6,5 saat sürmüş. Ayın 15'inde dananın kuyruğu kopacakmış, denmekte... Kötü günler geliyor. Dünya sağır kalmamalı. Bağıralım, çağıralım: Savaşa hayır!..

Tuhaf bu ya, günlüğüme bu notları düşerken aklıma hep TRT'de çalışırken yazdığım *SINIRLARDA Aşk-Kış-Barış* adındaki oyunum geliyor. Yayımlandığı halde dönüp kimsenin yüzüne bakmadığı...

Ertesi sabah: Nihat Tuna aradı. Dertleştik. Kitabım yakında çıkıyormuş. *Ruh Üşümesi* adı, ruhu olanların ruhlarına denk düşebilse keşke.

12 Ocak

Helsinki Yurttaşlar Vakfı ya da Derneği'nden: "Savaş İstemiyoruz!"

Taciser Belge aradı: Yürüyeceğiz. Bildiri hazırlanmakta. Dernek merkezinden metin bekleniyor. Bush'la Hüseyin'e çekilecek telgraf imzaya açılacak.

Ertesi Gün: Saddam Kuveyt'ten çekilmiyor. İmza: Bush.

15 Ocak, Salı

Bush'un Saddam'a tanıdığı süre yarın sabah bitiyor. Saat 14.00.

TV haberler: Saddam da, Kuveyt'ten çekilmeyeceğiz, savaşacağız, diyor(muş). Bütün bunlar bana dehşet içinde II. Dünya Savaşı'nın başladığı zamanları hatırlatıyor. Çocuktum. Ankara'da ortaokula başlamışım: 'Hitler diyor ki'ler, Başkan Roosevelt'in basın danışmanlarında şu şu'lar, bu bu'lar, işe Polonya Yahudile-

rinden başlamalar, babaların çocuk kulaklarını çekmelere benzer "haa bak, örnek olsun, aklın alsın"lar... Yıllar sonra, 1969-70'lerde *Ölmeye Yatmak*'ı çekip çevirebilmek üzre Milli Kütüphane'de bütün eski gazeteleri karıştırırken ancak anlamlandırabildiğim II. Dünya Savaşı başlangıcına ait her şey tıpkı şimdiki gibi. Görüşmeler, toplantılar, Sovyetler, sınırlar, sınır kavgaları ve ansızın pat: 1 Eylül 1939.

Şimdi ne olacak? Nasıl kurulup edildiğini, ilkin silah yapacak silah fabrikası parçalarının Akdeniz üstünden ve 'gizlice' armağan edildiğini *Kudüs Ey Kudüs* adındaki belgesel romandan dudağım uçuklayarak öğrendiğim İsrail devleti, yakıldıkları fırınların intikamını ABD'ye maşalık ederek mi alacak? Yoksa Arap dünyasında olmayan demokrasi namına onları İslam kıyımına mı tabi tutacak? Osmanlı'nın topallamasından bilistifade onları Ortadoğu'dan boşaltan Batı yayılmacılığının, şu dominyonseverlerin canlanışı mı bu? Öyle ki, Saddam gibi köleciyi de tutamazsın. (Ben bana: Al sana memleketindeki özenti kapitalizmin değerler kargaşasının sınırlara, komşularına kadar yayılmış hali.) Aklım fikrim kaos'un içine düştü. Kargaşa. Karmaşıklık. Nasıl yazılır bunlar? Belirsizliğin dili nedir? İşte *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nda kullandığın dil: Veba ve karnaval dili. Romanı, bitti dediğim an'da yeniden önüme alıyor; çizip bozup duruyorum. Hâlâ. Kamil Kaya kendini peygamber ilan etti galiba. Kabil'e mi gidecek, Vatikan'a mı? İkisine birden. Yoksa niye peygamberliği seçsin, değil mi? Başında zeytin dalından taç, sırtında ihraaam: Kaos.

17 Ocak

Dünü bugüne bağlayan gece: Sabah 02.30 -Bağdat'ta zaman 03.30- Körfez krizi savaşı başladı. Bağdat bombalanıyor. Saldırıya BM güvenlik kuvvetleri geçmiş. CNN Bağdat raportörü Hallmann

Peter Arnett (?): "Bombalar tam hedefini buluyor," diyor. Kimler, hangi çocuklar, savunusuz masumlar nasıl, nasıl ölmekteler? Savaş. Lanet olsun! Ve çünkü ve bütün bu kan döken çünkü'lere binlerce kere Hayır! Dün gece de Saddam İsrail'i bombaladı. Onu geç, seni asıl dehşete düşüren Hitler mezalimine uğramış olanların savunusuz insan kıyımına hiçbir şeyi hiç yaşamamış gibi, göz kırpmadan kalkışabilmiş olmaları değil mi? Demek terör, ruhunu şeytana satmışlara terörü bu kadar kolay satıyor. Lanet teröre! Saddam'ınkine 'terör' denmesi ise geri kalmış bir lügat. Geç. Dünya savaşı yine aklın buluşlarını akılsızca kullanacaklara mı emanet? Buyursunlar: Hiroşima! Toplu kıyım. 5 Ağustos 1945. Artık çocuk da değilim. Gördüm. Biliyorum: *Hiroşima Mon Amour*. Her şeyi gördüm. Biliyorum.

Hayır... romanını o zamanları unutamadığımdan yazmaya sıvanışım... Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı izleği peşinde yürüye yürüye akıl çağının peygamberlerini de kendileriyle hesaplaşmaya çağırıyorum, çünkü buluşlar hayal edildiği gibi salt iyiliğe hizmet etmiyor, kötü niyetlerin toplukıyımlarına sadık köpeklerin hizmetkârlığını da ediyor. Bu romanımda Aysel'in kendisiyle yattığı öğrencisi Engin, kuzeyli ruh doktorlarından Bernt'le konuşmaları sırasında ona bir insanın parmağını bir düğmeye basıvereceği çılgınlık anından dem vurmaktaydı. Saddam'la Bush dalaşmaları: Çılgınlık zamanı.

(...)

Bunları bizim TV'yi ve CNN'i izlerken 'çırpıştırıyorsun'. Aklın başında mı? Ankara TV 1'de Doğan Hızlan'la benim bir 'edebiyat sekansı' çekimi yapılacaktı; elbette iptal. Kritik anlarda yayın programlarından ilk çıkarılan, edebiyat üstüne olanlarıdır. 80'lerden sonra kitap tanıtımları nerdeyse ayyuka çıktı; pazar yine de bozamadı edebiyatçının kaderini.

20 Ocak, Pazar

1952-53 yılları, Ankara Radyoevi. Bana ilk defa kendisinden işittiğim atonal müziği anlatan, stüdyoda kendi bestesi iki atonal parça dinleten Bülent Arel'i anma konserini Cemal Reşit Rey'de dinledik. Ta 1945'ten New York'ta ölümüne kadar yaptığı bestelere yabancı memleketi bir gecelik de olsa Bülent Arel'le tanıştı. Hiç değilse.

Ertesi gün

Peride Celal'in *Kurtlar*'ını okuyorum. Bu, kimisi fiktif olmayan kahramanlarından dolayı bir çeşit belgesel diyebileceğim romanın tarihimize de kattığı yaşanmışlık bilgileri var. Nâzım Hikmet ve Yakup Kadri'nin adları anılsın anılmasın, tabii Peride Hanım'la el ele, geçmişin tanıkları.

Daha önce Bilge Karasu'nun *Kılavuz*'unu da okuduğum için, iki ayrı yazınsal yaklaşım arasında gidip gelişlerim romanın zaman ve mekân boyutlarını yeniden tartmamı sağladı. Gerçi Bilge bu kitabında o kadar da "bu bir anlatıdır" demeye getirmiyorsa da *Kılavuz* özellikle son sayfalarda sana, ah daha bitmesin, duygusu yaşatmadı mı? Hele şu ayrıntıya bak sen: "... Pijama lastiği. Çengelli iğneye takılan lastiği bir el usul usul iterken bel kanalında..." Sanki o el, senin elin.

23 Ocak

1936'da aynı yıl doğumlu Sevgi Soysal'la Güner Sümer, arkalarında birer ikişer yaşlarında çocuklar bırakarak art arda kanserden çekip gittiler. İki yakın arkadaş. Sevgi'nin Funda'sı ile Güner'in Sinan'ını bugün tanıştırdım. Funda Arnavutköy Koleji'nde, Sinan Galatasaray'da. İkisi de 15 yaşlarında. Üçümüz öğle yemeği yedik;

ardından Bebek'teki pastaneye de girdik. Tanışma törenimiz çocukların ilk ağızdaki utangaç dikkatleri, yabancılık halleri çarçabuk aşılıp güpgüzel, 'hoşsohbet' geçti. Funda incecik, daha özgür davranışlı, bizimki ise kelimeleri sürekli yuttu tabii her zamanki gibi. Onun kendini ele vermek istemeyen utangaçlığı; fakat durup dururken müthiş bir atılımla: "Funda biz yarın Çiçek Pasajı'na gidiyoruz halamla!.." demesin mi? Besbelli Funda ile arayı yapmak istemekte. Hoş zaten erkek cinsinden kim Sevgi'yle 'arayı yapmak' istememiştir ki?.. (Müfettişim: Böyle bir şey içinden geçti tabii. Dışa vurmadın. Aferin sana...)

(...)

Türkiye Cumhuriyeti devletinin cumhuriyeti var da, demokrasisi topal. Masa, bir yanında dört bacak, öteki yanında tek ve kısa bacaklıysa sallanmaz mı? Bir yaslanışta devrilmez mi? Bizim demokrasimiz de bilinen, verili sesler dışındaki bütün seslere kapalı. Sol yanındaki bacak(lar) eksik.

Haa sahi, bu sallantıda, iki arada bir derede kurduğumuz Helsinki Yurttaşlar Derneği Türkiye Şube'mizin yarın toplantısı var. Murat Sarıca'nın çalışma evi adıyla sanıyla Murat Sarıca Kitaplığı oldu da, orada toplanıyoruz. Eksik olmasın Murat Belge verdi adresi; tarif de etti. Cihangir, Kumrulu Yokuşu No:26. Cihangir Caddesi sonu, sağdaki camiye doğru, Fındıklı yönü. (Kâğıda yaz. Cebine at.)

30 Ocak, Çarşamba

Körfez krizi bağrımda fizyolojik bir krize yolaçtı. Boğuluyorum. Nefes borumdan tut, ağrımayan tek milimetrekarem yok. Savaş

olmaz, dediler dediler; oldu. Kara savaşı başlamaz, dediler; başladı. Saddam, nükleer silah kullanacağım, atom bombası atacağım diyor; atamaz, diyorlar. Nerden biliyorlar ki? Hiroşima biliniyor muydu yani? Bakmışın körfeze ham petrol pompalayan 600 kilometrekarelik alanın doğal hayatını sürdüren, insanının hayatını da sürdürebilmekte. Amerika'nın, Birleşmiş Kuvvetler'in ne işleri var taa Arabistan'da?

Hayır... romanımdaki çığlıklarımı kimse işitmek istemedi. Üstünü örttüler. Çağdaş intiharların eli kulağındadır, dedim inanmadılar. Delinin birinin elektronik savaş silahlarının düğmeye basıvereceği an, o çılgının geminden boşandığı an, dedim. Bir şey olmadı mı? Bir yanda Bush'un, bir yanda Saddam delilerinin birbirlerini nişanlamaları 'hiçbir şey olmaz' demeye mi gelmekte? Ortadoğu sağaltılmalıymış; tam da BATI'nın bu can damarın sağaltılması gerektiği anda. Kapitalizm ihtiyarladı. Çöküşün korkusunu yaşamaktalar.

2 Şubat, Cumartesi

Dünden beri kar, tipi. Hareketsiz kaldık. Sokak yokuş. Arabalar bizim evin altına toplandı. Kornalar, çocuk çığlıkları. Sömestr tatili filan.

İyi haber: Nihat Bey aradı. *Ruh Üşümesi* dün çıkmış.

Sefa Kaplan, *Nokta*'da çalışıyormuş. Geçen hafta dergi için yeni romanım hakkında benden bir röportaj istemişti. Demek basın bir kitabı dizildikten sonra, erkenden görebiliyor. İletişim'in dikkati hoşuma gitti. Oda-Romanı'mın hemen çıkmakta olduğunu bilseydim, şairden röportajcımızın ilginç sorularını daha akıllıca yanıtlayabilir miydim acaba? O kadar seviyeli yani anlamlı değinileri karşısında aptalca kem küm edip kaldım.

Birdenbire medyanın ilgisiyle kuşatıldım. *Ruh Üşümesi*'nin pompaladığı bir şey bu. Öyle olmalı. Kürşat Başar, yeni değil, çoktandır benimle konuşmak ister; bir türlü buluşamadık. Haşim Akman'ın, yüzünü hiç görmemişken kendi dergilerinde *Hayır*... üstüne benim bir cümlemi başlık yaparak yazmıştı. Tam da edebiyat üzre bir yazı. İçimi rahatlattı. Başlık mı? "Herkes Yaşadığı Kadar Öldürür Kendini". Mahmut Temizyürek, genç bir şair. O da henüz tanımadıklarımdan. Yakında tanışacağız, Mürşit Balabanlılar, *Cumhuriyet* için. Kürşat'ın yeni önerisi yeni bir gazete *Güneş* için. Daha var. Bir ilgidir gidiyor. Hayırlı olur inşaalllah.....

14 Şubat'ta Prag'a hareket var. Murat Belge ve eşi Taciser'le birlikte. Viyana üstünden trenle Prag: HCN'in Uluslararası Koordinatörler Komitesi (ICC) toplantısı. 15-18 Şubat 1991 arası.

22 Şubat

Büyükdere, ev. Dün döndüm. Çok geç. Viyana-Münih dolmuş uçağı rötarları ve: Körfez. Savaş. Irak bombalanıyor. Sivillere ölüm ölüm ölüm... Bir çocuğun, tek masumun katli neyle ödenebilir ki? Balkanlar mı? O da başka. Memleket sınırlarının meçhuliyeti. Batı komşularımız da, Doğu'dakiler de yayılmacılığın kurbanları.

(...)

Prag toplantıları üstüne küçük kâğıtlara, dokümanların boş yerlerine attırdığım notlar'dan:

15 Şubat, Cuma. Geceyarısı. Otel. Adı: Baranek. (Barınak'tan mı olma acaba?) Dün İstanbul'dan Viyana'ya 11.00 uçağıyla hareket. Murat Belge, Taciser Belge ve ben. 11.30'da Viyana'dayız. Franz-Joseph tren istasyonuna geldik. Yerel saatle 15.30'da Prag'a

gidecek treni yakalamak üzere. Akşam sekize doğru otelimize varmış bulunduk. Üçümüz yemeği barınağımızda yedik, şarap içtik. Asıl önemlisi bugünkü ICC toplantısı. Bu sabah öğleye doğru gidip paralarımızı yatırdık, kayıtlarımızı yaptırdık. Gece HCN'nin uluslararası koordinatörler başkanı çağrısı üstüne, bir zamanlar Halim'le kaldığımız Intercontinal'de onunla buluştuk. Oradan İstanbul'da 6 ay kalmış bir Çek konsolosunun evine gidildi ki, onunla nerdeyse akraba çıktık. Çekoslovak elçiliği Ankara'da bizim 22 yıl oturduğumuz evimizin bitişiği idi. Hoşbeşten sonra yemeğe gidildi. Buraya, otel odama döneli çok olmadı. Oturumlar yarın başlıyor.

Baranek yemek kokulu bir otel. Duvarlarına sabahın köründe de kavrulmuş soğan kokusu sinmeye başlamakta. Hava çok soğuk. Buzlu.

16 Şubat: 9.00-17.00 arası toplantı. Murat da toplantıya giderken: "Baranek'te yemek kokusunu ziyan etmiyor, müşteriye yutturuyorlar; kahvaltı edecek hal kalmıyor," der demez burnumdaki koku silinir gibi oldu. Salonda Doğu-Batı Avrupa'dan ulusal komite ya da (bizimkine göre dernek) üyeleri ikişer kişi. Biri kadın, biri erkek olması şartı var; biz iki kadın bir erkek halinde gittik, Batılı sayıldık. Cumhuriyet'imize saygı duyuldu. Tartışılan konu, düşlenmesi çok güzel bir şey. Avrupa insanı, yani Batı insanı projesi. Yıllardır kapitalist sistemin aşındırıp parçaladığı insanı sağaltmak. İnsani değerleri sürekli göz önünde tutmak. İnsan haklarını elbirliğiyle savunmak. Bunun için bir denetleme komitesinin de kurulması. Ülkelerinde hakları yenilmiş o kadar çok üye kendilerini de ortaya atarak öyle konuştular ki, bu dünyada çok az ömrüm kalmış olduğuna nerdeyse sevindim. Sarsıldım. 17 Şubat toplantımız akşam daha geç saate kadar sürdü. Sarsıntım sürüyor. Eziyet gören, ezilen, ırk ayrımcılığının kurbanları, milliyetçilerin Hitler'ci

yaklaşımları ki (beni hayrete düşüren Balkanlar'dan bazı üyelerin, konuşmacıların milliyetçilikte hiç de geri kalır yanları yoktu ki, dudak uçuklatıcı; fakat Sırpların Bosnalılara yaklaşımları iyice hissedilir gibi olunca, etkiye tepki gözüyle de bakmak gerekiyor. Düşünce özgürlüğünden yoksunluk, yazarların hapse atılmaları... (Benim başımdan geçenlere de, bir örnek olsun diye değinsem mi, bunun 'askeriyeyi küçük düşürmek' suçundan ileri geldiğini söylesem mi gibi bir şey geçti içimden, fakat ohoooo, sana gelene kadar sabah olur, deyip caydım.) Eziyet gören, ezilen insanları, hapse atılanları kurtarmak sözkonusu olduğunu Murat çok kısa ve özlü dile getirdi, ama sözüne hissedebileceklerin hissedeceği alçak sesli esprilerinden birini katarak: "Fakat asıl mesele, kurtarıcıların tutuklu olmalarında, değil mi?" Ertesi gün Viyana'da kendime yatacak yer bulur bulmaz oturup karalayıverdiğim bir nottan:

19 Şubat, Pension Andreas. Kahvaltı masası. Önceki gün Taciser'le Murat Belge Prag'a şöyle bir göz atabilmek için orada kaldılar. Ben önbilgilerim dolayısıyla kendimi hemen Viyana trenine attım. Dr. Salinger'le buluşacağım. Toplantımız önceki akşam bitti. Türkiye Ulusal 'Derneği'mizden Murat Belge NCN Prezidyum üyeliğine seçildi. Hem de bütün üyelerin çok saygıyla verdikleri 'evet' oylarıyla. Kendilerini Avrupa'dan sayan, ama Sovyet komünizmi baltası yedikleri için mi nedir, gayet vurucu kırıcı ifadeler kullanan başkanlığa çok hevesli bazı üyeler yanında sessiz sessiz ve az az konuştuğu halde. Bu ilk deneyimim. Sırasında oy hakkımı kullanmayı, başkaca gözlemci konumunda kalmayı yeğledim. Sonuçta izlenimim bizim temsilcimizin ağız kalabalığına yüz vermeden somut önerileri anlayışla ileri sürmesiyle bana 'kendimizi' de sevdirmesi.

Dönüş biletlerimiz haftalık olduğu için perşembeyi ayrı ayrı bekliyoruz, fakat onlar da burada olacaklar önünde sonunda. Benim

ünlü 'kahvehanem' Sirk'te buluşacağız. Kaldığım bu pansiyon eski bir konakta. Orasında burasında tamirat var; fakat Fransızca konuşan yaşlı madam başlı başına bir tarih. Osmanlı zamanlarından Cumhuriyet'in ilk yıllarında da elçilik mensuplarımız kendilerine av buluncaya kadar burada kalmışlarmış. Piyano var, eski möbleler, dantel örtüler. Merdivenlerle tırmanılan konağın üst katı onun pansiyonu. Oda oda -herhalde eski yatak odaları- kiralanıyor. Mutfakta da herkes kendi kahvaltısını kendisi hazırlamakta. Mis gibi bir mutfak. Madam aslen Yunanistan'danmış. Gece beni dizinin dibine oturttu; hangi paşa hangi odada, hangi düşkün kont nerede kaç yıl kaldı... anlattıkça anlattı. Keşke o kadar yorgun olmasaydım. Burayı bana benim bir önceki asli yuvam Divan'daki dostlar buldular. Yer ayırtmadan geldim ve onlar bile burayı bulmakta epey zorlandılar.

Akşama onlarlayım. Hava yağışsız. Soğuk ama çok berrak. Sevdiğim her yeri yeniden görmek heyecanı içindeyim. Hawelka'ya mutlaka. Cafe Central'e de, elbette. Madam bu sefer oradaydı. Beni kapıdan içeri Ingeborg giriyormuş gibi karşıladı. (Tabii canım, o zamanlar Ingeborg neydi ki? İtalya'ya yerleşip Roma'da yanarak ölmeseydi, badem gözlü müymüş, değil miymiş; görürdü gününü o. Ahh canım *Malina!)* Ne olur ne olmaz'lara getirip metro ve otobüsle benim üç ay oturduğum Hietzing mahalleme...

Ertesi gece: Ayın 20'si: Ne yaptım ettim, öğle yemeğimi Mauer'deki kahvemde yedim, karşıdaki bakkaldan keçi peynirimi aldım ve ordan doğruca *ROMAN-Tik*'i yazdığım zaman boyunca uzun yürüyüşlerim sonunda oturup dinlendiğim Vilthco'ların küçük aile heurigen'ine çıkıp bahçelerindeki tahta sıralarında akşamüstü Spitz'imi içtim. Kış günlerinde açık olması ayrı bir şansım. Aynı günün sabahı Belge'lerle Sirk'te buluşmuştuk. Onlar Hofburg Sarayı'nın bölümlerini dolaşmaya gittikleri sırada ben de bunları yapmış oldum.

İşte yine yorgun argın kendimi kucağına attığım kürkçü dükkânı! Evde biriken işler, posta, gazete ve mesajlar. Nihat Tuna aradı. *Ruh Üşümesi*'nin ilk basımı birinci haftasında bitmiş. İkinci basım için izin istiyor. Ne izni? İstedikleri kadar bassınlar, biz de biraz sabah güneşi görelim. Bir arkadaşımla telefonda konuşurken nedense: "Kendimden soyunamıyorum" demişim. "Ne güzel kitap adı olur bu. Yoksa yeni kitabının adı mı?" dedi. Tısss. Kendimden soyunamadan bollanıverdim doğrusu.

26 Şubat

Sefa Kaplan'la Gümüşsuyu'ndaki benim sık gittiğim Rus lokantasında buluştum. En fazla 'tekabüliyet'ten konuştuk. Necatigil'den okudu bana; usulüne uygun olmalı ki, sessiz dizeler hüzzamdan tınılarla dirildi kulağımda. Ayrılış. Ben taksiye binerken kucaklaştık. Gözlüklerimiz çarpıştı. Benimki yengin düştü, yere düştü. Kırılmadı, hayret!

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Cem Taylan, *Ölmeye Yatmak*'ı İngilizceye çevirmek istiyor. Teşekkür ettim, ama nerde yayımlatabilir, orası belli değil.

4 Mart, Pazartesi

Kar-güneş-yağmur-soğuk-sıcak. Sarıyer Tarabya, bazan Yeniköy arası deniz kıyısı kaldırım yürüyüşlerim. Özellikle Büyükdere-Kefeliköy arasındaki, bugünkü adıyla Piyasa Caddesi'ndeki yolculuklarım. Özal sayesinde sonradan görmelerin oğullarına alı-alıverdikleri arabaların geniş kaldırımda fink atışları. Kaçmıyor, kaldırımdan aşağı inmiyor; önlerine dikilip put gibi duruyorum. Ben inmem. Siz inin. Burası yayaların. Geçemezsiniz. 'Öyle bir geçerlermiş ki, moruk karı, seni de ezer geçeriz!'leri. Halim'in bana

öğütleri: "Uğraşma şunlarla. İnatlaşma böyleleriyle. Yurttaşlık sorumluluğum diyorsan, git belediyelere söyle..."

Söylemedim değil, söyledim. Bir gün bakmışım, resmi plakalı bir araba, kaldırımda basmış gitmekte, fakat ağır. Sola sapacakmış meğer. İzledim. Peşini bırakmadım.

Vara vara Büyükdere Belediyesi'nin park yerine varmasın mı? İniyorlar. Kimlermiş onlar. Belediye memurlarıymış. Lacivertler içindeler. Özür dilediler. "Yanlış yaptık evet, bir daha olmayacak," demeleri bile ülser sancımın tutmamasına yetti.

(...)

18 Mart

Sürekli yağmur. Önceki gün Sinema Günleri'nin 10.'su başladı. Kadıköy'e gidemedim. Güner'in doğum günü anısına bu yandaki *Yardımcı Roller*'e gittim. Kötü bir Saura taklidi. Sevmedim. (Selim İleri'de tuhaf bir uzaklaşma. Yüzbaşının iftirasına karşı sesi soluğu çıkmamıştı, ama ben iyi bir edebiyatçı arkadaşım olarak bunu *Göç Temizliği*'nde belirttiğim gibi yokmuşa getirebilmiş, üstünü silip geçmiştim. *Hayır...*'ın yayımından sonra, romana övgü bolluğundan mı boygösterdi acaba bu kopukluk? Bir yandan da TSK'ya övgüler yağdırmakta. Askerlikmiş 'falan'larmış da ondan mı? Uzun düşünme, çünkü herkes kendinden sorumlu. Sen de zaten çocuksu mırıltıları yüklenecek halde değilsin. Sefa Kaplan "yazarlar mektuplaşmalı" demişti. Bunu dahi yapabilsem de 'ihtiyat'ı öğrenmiş olarak.) Evet. Kötü bilgi: İhtiyat.

20 Mart

Dün öğle saatlerinde Hilmi'nin eşi Nuran Yavuz ile Eminönü Mısır Çarşısı önünde buluştuk. Nuran'ı severim. Hilmi ile ayrıldılar

mı, nedir; anlayabilmiş değilim. Mısır Çarşısı'na dalıp baharatlara baka ede dipteki bir 'geleneksel yemeklerimiz' lokantasına oturduk. Yoğurtlu kebap (köfteli) yedik; bu benim özel mönümdeki seçmeler arasında bir şey değil ama, yemek zaten ikimiz için de bahane. Nuran şuna kafayı takmış durumda: Dillerin çoğunda maskülen, feminen, cins belirleyici özneler, kelimelerin bizde olmayışı. Fransızcada "elle, il" gibi, İngilizcede de "she, he, it" gibi özne belirleyicileri var; Arapça dahil adların maskülen, feminen diye farklı yazılışları da sözkonusu olduğu halde Türkçede 'gender' belirleyicisinin bulunmamasını sorgulayışı: Niye böyle? Toprağa bağlılığın bir ifadesi mi bu, varlıkların ve 'şey'lerin soyutluğundan mı? Mitolojide bile önde gelen 'fallik' durum, eski Türkçe anlatılarda da neden yok? Masallar bu açılardan açıklandığında ortaya ne çıkar? Masalları anlatanlar; kadın anlatıcıları yazanlar mesela? Bunlar bütün edebiyat tarihimizde erkekler olmuş: Yazılı anlatımız bu nedenle son derece erkek bir dil. Bu soruların peşine düşme nedeninin benim *Ruh Üşümesi* romanı olduğunu açıklayışı da hoş. Haklı da. "Kadın ve adam diye kullanıyorsun figürleri. 'Erkek' demiyorsun maskülen için, 'Adam' diyorsun. Erkeğin eşiti 'Adam' ise, 'Kadın'ın eşiti ne? Ahmet, Mehmet ya da Ayşe, Fatma gibi adlar kullanmayı reddedince ve elimizde she'ler, he'ler, eyleyene, faile, eşyalara, 'şey'lere 'it' belirleyicilerimiz de olmadığına göre, nasıl yürüttün oda-romanı'nı? Çevirmeye kalksam kimin kime ne dediğini ayırmakta güçlük çekebilirim, değil mi?" "Haklısın Nuran, bu böyle. Bazı güçlüklerle karşılaştım ama, bazı anlatıların kurgu trükleri de elimizin altında; dikkat edersen o numaralara başvurduğumu göreceksin. Dilimiz 'erkek dil' olmaktan öteye ya da bu yüzden, şu da var. Irk düşmanı gibi 'erkek düşmanı' yaftası da yapıştırılan sert feministlerimizin içinden bir tane bile erkek yazarlarımıza, kadın kahramanlarından ötürü göz diken çıkmıyor,

neden? Hemen nerdeyse hepsinin kadın kahramanları ya kötü kayınvalidedir, ya 'içkinin tadından bir bok anlamazdır', ya aşüftedir, ya satılık, ya vicdansız âşık? Namık Kemal'in *İntibah*'ını bir düşün! 'İyi kadın' olanlar köy öğretmeninden yazarların köy kadınlarıdır; bu da Köy Enstitüsü öğretisine uygundur." Karşılıklı örnekleri sıralamayla bitiremedik ki.

Nuran'dan ayrılınca Çemberlitaş'a, İletişim'e çıktım. *Ruh Üşümesi*'nin 3. basımı hazırlanıyormuş; hikâye kitaplarımdan *Sessizliğin İlk Sesi*'nin burdaki yeni basımının dizgisi de yapılmış, ama çok sevgili Ümit Kıvanç'ımıza kapak için hâlâ ilham vaki olamamış. Ne yapsın, Ümit'in de işi çok; bir yandan da dipteki odada kendi romanını yazmakta. Sevimliliği de ayakta.

Yayınlarda birden niceliksel bir artış görülüyor; 'çok satma' sesleri duyulmakta ve kitap metalaşmakta, fakat niteliksel durumun ayarı ne? Özal'ın "işini bilen bilir" yollu ekonomik fetvası varken ne diye 'şey'lerin niteliğine kafa takıyorsun sen? TV'lerde "Değişen Toplum/Değişen Sanat" gibi forumlar yapılmakta. Eh, bu da bir hassasiyet. Okur seviyemiz belliyken 'çoksatar' olmak beni işkillendirir. Korkarım valla bu dereceye düşmekten.

Mart sonları

Ohh çok şükür, Wajda'nın *Sans Anesthésie* (*Uyuşturmadan*) adlı filmini Osmanbey Gazi sinemasında gördüm. Paris'ten bu yana herkes görsün deyip durmuştum, çünkü 'komünist'? Wajda memleketinde bu filminden ötürü nerdeyse hain ilan edilmişti. 'Devrimci kabile'lerin sekterliğine asla yan gözle bakmayacaksın. Bu da başka bir 'baskı' olup çıktı. Birinin 'devrimciliği' çeşitli önyargılar vasıtasıyla gözden düşünce yanından kaçan kaçana. Artık banyoya gir, tüp patlasın. Pisi pisine öl gitsin: Hoş geldin *Bir Kahramanın Ölümü*'ndeki sessiz sorgulayışlar.

Geçenlerde *Cumhuriyet*'te Anna Turay adında bir muhabir, sanırım çokbilmişliğini ispata mecburmuş gibi *Ruh Üşümesi* 'birilerinin söylediği gibi' erotik bakımdan sahiden cesur bir roman mı, diye üç ayrı disiplinden üç kadını sorguya çekmiş. Kütüphanecilik Profesörü Jale Baysal, kendi yaptığından başkasını beğenmeyen tiyatro sanatçısı Şahika Tekand ve ressamlarımızdan Tamur Atagök. Hepsi de elbette ki kendilerine göre -bir türlü aklımda tutamadığım- fikirler ileri sürmüşler. Tek unutamadığım ise Jale Baysal'ın sözü: Bu roman sözkonusu olduğunda bir yazar arkadaşı demiş ki: "Ciğerini yazsın, ciğerini! Ciğerini yazmayacaksa hiç girmesin bu işe!" O gün bugündür gözlerimin önüne hep ciğerlerim gelmekte, hem de kanlı kanlı. Acaba ciğerimi ak ve kara takım halinde mi yazmam istenmekte, yoksa ayrı ayrı mı? Hem sahi, kimmiş Prof. Dr. Baysal'ın ciğer meraklısı yazar arkadaşı? Röportaj dediğimiz soruşturmalarda böyle ne olduğu belirsiz bir tanık sözüne kıymet biçilmesini de gördük işte. İyi-kötü: Bilgi bilgidir. Hem sahi nedir şu ciğeri yazmak meselesi? Fatma İnayet'ten yanıt: Gönder de sotesini yapsınlar bari. Çokbilirlik lezzeti böylece belli olur belki.

(...)

Hilmi Yavuz'un ilk romanı *Fehmi K.'nın Acayip Serüvenleri*'ni okuyorum. Durmadan ayak değiştiren anlatı Hilmi'nın ayaklı kütüphaneciliğini kanıtlamakta. 'Kitap kurdu' olması sayesinde Gregor Samsa'nın böcek olma halinden kurtulmuş bir Fehmi K. bu herhalde. 'Kurtlar' bahsi ayrı bir fasıl heyeti. Milan Kundera'nın *Ölümsüzlük*'ünü okuduktan sonrasına iyi gelmedi.

Arabayla Ankara'ya gidip döndük. Giderken Tuzla'da Tevhide teyzemi ziyaret ettik. Ankara'da Müjen'e Gaziosmanpaşa'daki yeni evde kavuşur kavuşmaz çocuğun Halim'in boynuna atılıp: "Dayı, dayı, hadi bizi seyahate götür" deyişi aklımdan çıkmıyor. Sinan'la birlikte yine Alanya'ya, denize gitmek istiyor galiba. Yaşıtı öteki yeğenle tatilin tadını daha iyi çıkarıyorlar.

Ankara'ya gitmeden önce Sadberk Hanım Müzesi Müdür ve Müdiresi Çetin ve Tanju Anlağan'la lojmandan evlerine yemeğe çağrıldık. Müzenin arkasında projesi mimar Sedat Hakkı tarafından yapılmış, estetiği gözden uzak kalamayacak iki oda, bir salonlu bir yapı burası. Eve geniş merdivenlerden çıkılıyor, fakat lojmanın her yanı bahçe. Yemekte iki oğulları da vardı. Küçüğü Serdar, nerdeyse 'iç mimarlık'tan kaçıp yazmak peşinde. Daha önce bana birkaç küçük denemesini verdi; çok fazla Aziz Nesin etkisinde kaldığı açık. Kendisi de saklamıyor zaten; fakat 'kolay' sandığı mizah, metinlerinden görülüyor ki, yapılıp yazılması en güç anlatılardan biri. Daha önce konuşmuştuk bunları. *Ruh Üşümesi*'ne tutulmuş, vurulmuş. Şöyle 'gizli' bir sınavdan geçirdim. Atatürk Kütüphanesi beni bu kitap üstüne bir toplantıya çağırıyor; yanımda genç bir okurum eşliğinde olursa, daha iyi olurmuş. Serdar'ı sınavdan geçirmem bundan.

Notum fena değil. (Bana Ben: Ee tabii, genç okur avına çıkacak değilsin ya; elinde hazırın hazırı dururken...) İşime geldi. Toplantı ummadığım kadar iyi geçti. Salon doluydu; izleyicilerden de benden çok Serdar'a soru yağdı. Bu da işine geldi, değil miii?

Günlüğe değil, bir başına **kendime;**

Önemli Not:

Argos dergisinin Nisan 1991, 32. sayısı. Derginin sorumlu müdürünün "Seyir Defteri" başlığı altında yazdığı giriş yazısını okur okumaz midem bulandı; kusma duygusu yakama yapıştı. Aklıma geldikçe hâlâ musluğa koşmaktayım. Yazı şöyle başlamakta:

"Seçkin yazarlarımızın eserleriyle ilintili röportajlarını okudukça şaşırıyorum." Şaşkınlığının nedeni (...) dört beş yıl önce aşk-ölüm-Akdeniz romanı, erotizm üstüne yazılmış ne varsa, hepsini görmezlenip de 'ilk ben yazdım' demeleri imiş. Giriş'te seçkin yazar adı yok, eserlerin adı yok; 'bilenler bilir', 'anlayanlar anlar'a yaslanmış bir kaçamak kutusu. *Argos* No: 32'den sorumlu müdürün bunları böyle yandan yana, 'sözümona'lıkla yazacağına inanır mıydın? Bu hükmü, içinde bir kıskançlık sancısı varsa da kastettiği seçkin yazarın yüzüne karşı söylemesi gerekmez miydi? Ad verme dürüstlüğünü gösterememek. Onun bu sokuşturmasında kastettiği yazar benim; lakin 'ilk ben' diye kastettiği yazar veya yazarlardan değilim. Bu dıştan bir basın teşhisi. 'İlk' dendiyse bu 'zaten yazılmış Akdeniz romanı' için denmemiştir... O kadar kendini bilmezlerden olmak mümkün değil. Batı Akdeniz coğrafyasından İzmir, Bodrum'ları falan özellikle seçmeyip, Antalya'dan başlayarak Güneydoğu ile sınırdan arkadaş Alanya/Side gibi, göçerlerin indiği Doğu Akdeniz'in seçilişi sözkonusu. Çünkü asıl romanlık ikilem buralarda bulunmuştur. Bu böyle: *Yazsonu.* "Seyir Defteri"nde kastedilen ben değilsem *Ruh Üşümesi* yayımlanır yayımlanmaz 'seçkin yazarlarımızın' 'ilk ben yazdım' suçu yetmeyip "Çok satmak amacıyla cinselliğe, erotizme meyletmeleri" suçundan yargılanmaları nerden çıkmakta? Uzun süre hiç tanışamadan birlikte ye iç, yat kalk: Kötü son.

Çok güzel: Anneden yoksun kalmış gençten yazarın onca yıldır sevgi ve şefkat dilenciliğine servis bitmiştir. Epeyce kustum. Hafifledim.

Bana ben: Her şeyin bir sınırı var(mış): Kullanışlı bilgi.

Ankara'ya giderken bu sefer daha çarpıcı biçimde dikkatini çeken, İstanbul'un 'yeni yerleşim' merkezlerinden Kartal havalisindeki Sultanbeyli.

'Halkın yükselişi'i buysa ve sorumlu müdürlük koltuğuna oturma forsundan bilistifade her evin köşesine bir cami dikmekse, gelenlerin geldikleri yeri şu kadarcık bilmeyen şehirli evladı durmadan sızıldanacaktır. Sultanbeyli 'kurtulmuş bölge': Tehlikeli.

3 Mayıs

Ankara dönüşü: Evin çevresi daha beter gürültü patırtı. Sultanbeyli neyse, bülbül kaçıran sokak da o: Küçük Türkiye. Çalışabileceğim sakin bir köşe bulamadım. Halim'i de Müjen'e verdim. Yersiz yurtsuz kalmış, sınırdışı edilmiş gibiyim. Ülserimi sigara bırakıp Huriye Hanım'ın önerisi üzerine damla sakızı tedavisinden geçirerek altetmiş olduğum halde, Büyükada'da bu yaz çalışabileceğim bir yer aramaya gideceğim.

(Öteki ben: Sigarayı bıraktıktan sonra aldığın üç kiloyu kaybetmek üzere Kuşhan'ın zayıflatma programına da yazılarak Ada'da bir taşla iki kuş vurabilirsin.)

20 Mayıs, Pazartesi

Büyükdere'den Tarabya'ya, hâlâ yorulmamışsam Yeniköy'e Boğaz kıyısı yürüyüşlerim benim özgürlük zamanlarım; erguvanlara karşı fiyatı en ucuz seyr ü sefalarım. Ancak bu sabahki yürüyüşüm bir ikincisi olamayacak kadar yürüyüşlerimin en pahalısı:

Bu sabah, saat 9 suları.

Yazardan iki çok iyi dost İngiliz Konsolosluğu'nun yazlık köşk ve bahçelerinin oralarda karşılaşırlar. Birbirlerinin yanından iki

yabancı gibi geçer giderler. Hepsi bu. Bu anı unutma. Unutamazsın da, çünkü yazarlardan senden genci bu ani karşılaşma vuku bulur bulmaz, sanki hakkında hiç çirkin yakıştırmalarda bulunmamış gibi -hani sanki bırakılsa kucaklamak üzere- kollarını da açacak halde gülümsemelerle selamı bastıracakken öteki, yani sen, yani ben 'o yabancı birini' artık hiç tanımıyormuş gibi başını çevirip gitmişsindir. Özetle: Bu an, gerektiği gibi olmuştur. Buraya da böylece kaydedilmiştir. Unutulmayacaklardan olduğu için değil de, unutulmaması gerekenlerden biri olma özelliğinden ötürü. (Yürüyüşünün bu anına kadar içinde şöyle böyle kanat çırpmakta bulunan özgürlük duygun bütünlenmiştir.)

*

Büyükada İşgali

8 Haziran, P.ertesi

Son günler neler olmadı neler... Yeniköy, Tarabya falan bir yana, Büyükdere ile Büyükada arasında gidip gelmeler. Bu arada Muzaffer Bey'in Kuşhan tedavisine kaydolup adanın en eski oteli Splendid'e yerleşerek yiyip içmeden kesilmeler. Herkes zayıflama kürüne en az iki haftalığına girermiş; benimki bir haftadan sonrasına gerek göstermedi. On değilse dokuz günde dört kilo veriverdim; bu da bir halkası eksik belkemiğimin iniltilerini kısmen kesmeye yetti. Kuşhan usulü yeme içme programını hâlâ sürdürebilme zaferim bir yana, ada turlarımız arasında kendime yazlık bir çalışma odası arasam bari, derken turnayı gözünden vurmama ramak kalması ne kelime!..

İki buçuk katlı bir ev sahibi olduk ya da olmak üzereyiz. Girişi orta kattan; gir burdan, şömineli, balkonlu oturma odasıyla mut-

fağı "Çok iyi, çok iyi" diye diye görür görmez bir kat yukarı çık; iki yatak odası ve banyo. Girişten aşağı bir kat inersen, asli giriş katındasın. Bahçenin Nizam Sokak üstündeki geniş ana kapısı tarafından girersen, bitişik evdekiyle ortak pırıl bir yolluğu yüz adımcık yürüyüp düzayak giriş katının teras kapısındasın. Terasa açılan ahşap panjurlu kapıyı ite kaka açtın mı, ohhhooo... Üstündekinden de geniş bir 'salon'. Buraya bodrum desen, değil, ana kat desen değil; fakat işte nihayet bugün gördüğüne göre şimdilik 'işte çalışma yerim' dediğin ahşap tavanlı oda; işte evin deposu olabilir buraları notunu attığın iki karanlıkça oda; işte duşun da var burda, işte bir çamaşır makinesi yeri, işte bu senin omzuna kona konmuş en 'hayırlı' kuş! Çünkü efendime söyleyeyim, artık uzun etme işte, kafesli ahşap kapıdan girer girmez kendini genişin genişi bu katta bu-la-cak-sın ve elbette burasını tamamen kendine mahsus kılacak, ona göre döşeyeceksin. Şu köşeye çalışma masan, öteki köşeye müzik setin, yan tarafa bakan küçük pencerenin altına enin boyun kadar bir divan, iki de sandalye... (Acaba bir de küçük elektrikli ocak alıp üstüne filtre kahve kabını koysan mı? Öyle yap öyle; durmadan mutfağa inip çıkacak değilsin ya?) O katta Halim'e rahat iki koltuk bir de TV... Sen kendi yerinde kalırsın; 'istemem bu futbol seslerini falan' diye köprü yapım mühendisinin ağız tadını kaçırmazsın. İçin rahat, burda çalışırsın. Zaten bu satırları şimdi orada yazmaktasın. Bahçeye çık, bak bakalım papatya 'ağacını' nereye diktireceksin. Hem burda yoruldukça 'çiçeklerini sulamaya' çıkarsın. Ne iyi, ne iyi...

(...)

İşte, demedim mi?

Burasıyla orası arasında gidip gelirken bir eski eşya satıcısında görüverdiğin ve tarihsel künyesini yaşlı bir 'arzuhalci'nin masası diye kaydına geçirdiğin masada yazmaktasın. Önünde de yine sokaktan toplama bir tonet model iskemle. Halim daha evi dıştan bile

görmüş değil. Bu masayla iskemle ev için benim yüzgörümlüğüm. İşin komikten öte rezalet yanı, evin henüz satınalınmamış, mülk sahibinin dahi henüz görülmemiş olması.

Fazla güneş alan bir çift yatak odasının küçük güzel pencerelerine stor çektireceksin; perdeciyi bekliyorsun. Bir oda Halim'in, ötekisi benim. Tecrübelerimizle sabittir ki, eşler yaşlanınca ve eğer birbirlerine karşı hâlâ daha pek kibarsalar, ayrı odalarda yatmalıdırlar. Böylece genelde horlayan erkek yanı, 'hay Allah kadıncağızı uyandıracağım', diye uykularından olmayacak; aradaki tek lambanın ışığında kitaplar okunurken, birinin uykusu ötekinden erken gelince, 'hay Allah, ışıkta da hiç uyuyamam ki, söndürsem bir türlü, söndürmesem bir türlü' sancıları çekilmeyecektir; hele şu yaşlıların zırt pırt tuvalete kalkma meselesi zuhur etmiyor mu? (Öteki ben: Bu da mı tecrübeyle sabit? El cevap: Henüz değilse de, olacak, olacak. Yakınında hiç yaşlı görmemiş değilsin ya! Gençlere öğüdümdür: Aşk olsun, meşk olsun; ne olursa olsun ayrı odalarda yatın kalkın. Buna ta baştan alışın. Bırakın canım, bir yastıkta kocamayıverin!.. Salonunuz malonunuz, takım takım koltuk kanepeleriniz olmasın da, iki ayrı yatak odanız olsun...) Öğüdümü deftere döktürür döktürmez içimde bir rahatlama. Vicdan azabı mı neyse, o şeyden kurtulmuş gibiyim.

Yine de pek tedirginsin. Sakin yer, iç rahatlığı, büyük huzur falan derken 'bari' gelecek günlerini kurtarma hülyasıyla başına ikinci bir ev derdi açmış bulunmayasın! Şuna bak, boyalar rutubetten dökülmüş. Duvarları kazıtacak yeniden boyatacaksın... Mutfağa 'beyaz eşyalar', çanak çömlek, odalara ikişer yatak, çarşaf battaniye, yeni bir filtre kahve kabı, sahiii benim sakin odama bir de müzik seti olmalı, yanıbaşımda usul usul Bach'lar, Vivaldi'ler Mahler'ler, Satie'ler çalmalı; yazdığım kitabın iyi gittiğinden cuş'a geldiğim sıralarda pikaba bir Fransız şarkısı, mesela bir Brel, Reggiani, bir Brassens sürmeliyim.

Dur yahu, ne çabuk! Daha ortalıkta içecek bir bardak suyun, bir tas kahven yok. Gel vazgeç şu çalışma yeri diye ev alma tuzağına düşmüş olmaktan; vaaazgeç veee... Eee?

Sırayla git:

* Muzaffer Kuşhan Bey benim (beni seven) okurum çıktı. Gerçi çoğu elbette kadın müşterileriyle hoşsohbet bir dost halinde, ama biz basbayağı sanki kırk yıllık arkadaşmışız gibi olduk. Yeme içme bahsinde 'ötekiler'in gizlice yaptıkları gibi hiç kaçamak yapmadığıma tanık olmuş; sabah erken saatteki dersinden önce kilolarımız alınırken beni öve öve bitiremiyor. Hepsi bir yana, grubumuzda Hülya Koçyiğit'le tombul şarkıcımız Akrep Nalan'ımız da var. Splendid'e bir ara *Cumhuriyet*'ten Işıl Özgentürk de düştü; karşılıklı şaşırıp sarılıştık. Sevgi'nin *Tante*'sini film yapıyormuş galiba. Ada'da bulunuşu ondan. Hülya Hanım'ın beden düzgün, öyle dengeli ki, ben onun niye buraya incelmeye geldiğine şaşıyorum, o ve Nalan'ımız da bana şaşıyorlar. İşte bu pek hoşuma gitmekte. İşin asıl iyi yönü de, hiç kendine baktıramayan benim gibi birinin orada toptan bir elden geçirilmem. Şu, bu, tansiyon, kolesterol falan hepsine bakıldı; sadece düşük tansiyon ve asit ürik fazlası çıktı. Eh ülseri de, sigarayı pat diye bırakıp bir daha hiç aramama başarıma ek olarak Necatigil ailesi sayesinde hallettiğime göre, işte işte anlamış mıyım, 60 yaşımdan yirmi yaş daha gençmişim! Keyif keyif üstüne, derken Helsinki'deki AST'lı Ankara dostumuz Pirkko'nun öldüğünü öğrenmeyeyim mi? Gazeteden. *Cumhuriyet*'e Pirkko'cuğumuzu unutanlar dahil, herkes bilsin diye bir yazı yazdım. Muzaffer Bey, çok sağ olsunlar, gazeteye faksladılar.

* Sabah jimnastikleri, Ada turu yürüyüşleri, iki yüz kalorilik yemek sefalarından artan zamanlarda, elyazısıyla yazdığım notları da buraya geçirdiğim gibi, yazlık oda aramaktayım. Emlakçıya dahi başvurmuşum. O da anlatmaya çalışmış ki; eğer bir yer kiralayacaksam öyle iki ay, üç aylık falan olmazmış; mevsimlik

olmalıymış, o da bütün bir yıl demekmiş. Gösterdikleri yerler ise benim Bülbül'den beter. Yol üstü, darbuka-davul, düdük-dondurma vb. kıyamet! İskeledeki bu işleri en iyi bilir görünen emlakçı Bey: "Bakın Adalet Hanım mevsimlik diye vereceğiniz kiraya bir yıllık daha ilave yapın, size pırıl pırıl ve istediğiniz sakinlikte bir ev bulayım. Satınalın; temelli yeriniz olsun." dedi. Nasıl olur canım, mümkün mü? (Fatma İnayet: Bir yandan da aklından baba mirasından payına düşen ilk toplu paran geçmekte; buna "Mustafa Sümer para çar çur edilmemeli, kalıcı bir yere yatırılmalı," derdi benzeri duygusal kışkırtılar dolanmakta... (Atlama atlama. Parmak hesabı bile yapmaktasın.) İşte: Yetmez ki. Yeter yeter; kalanını Halim'le birlikte düşünür, üstünü eklersiniz. Hadi, uzatma da bir gör şurayı...) Emlakçı Bey: "Göstereyim ama, bugün sadece dışardan görebilirsiniz. Sahibini bulayım, randevu ayarlayayım; size bildireyim, siz o zaman gelin. Sahibiyle de tanışır görüşürsünüz."

Büyükdere

(...)

Alt katta Müslüman turistler gürültü patırtı. Acaba arka balkonda ızgara köfte yapmaya düşkün komşunun anneleri sağken daha mı iyiydi? Sokaktan karpuzcu kamyonu geçmekte.

(...)

Emlakçı bahsi:

* Onunla ta Nizam Camisi'nin oraya kadar yürüdünüz, Nizam Sokağı'nı da tırmandınız; üst kat balkonları taze ahşap renginde ve ortak bir bahçe içinde ikiz evler. Sağ yapışığındaki yer satılmış, bu yanındaki boşmuş. Arkada tam bitişiğinde ise çürümeye yüz tutmuş ahşap bir 'perili konak' var. Kaçıp giden Rumlardan mı kaldı kim bilir, nedir? Fakat şimdi üç atlı ve üç çocuklu bir arabacı

ailenin işgalinde. Fark edilmeyecek gibi değil ki: Satılmış ve satılık ikiz evlerin arkası ve önü –o biraz 'bizden uzakta– birer ahır; bütün atlar ve arabacı aileleri orada, çişlerini de oracığa, yıkık bir eski duvarın dibine yapmakta. Sıcak ve koku. Koku ve bol sinek. Emlakçı Bey'e: "Kalsın, böyle olmaz" diyecek oldum, son derece kesin: "Hepsi gizli işgaldeler, belediye arabacıların hepsine toplu yer ayırdı, oraya gidecekler..." "Ne zaman?" "Yakında. Hemen hemen..." Aa o zaman... Üstelik 'bizim' olacak olan mekân orman içi ve sakin. "Bakın, Âşıklar Kahvesi nah şuranızda Adalet Hanım." Çok iyi valla, adanın bir emlakçısı bile biliyor yahu benim adımı. Ah, hemen yazmaya oturmalıyım!.. Randevulaşıldı. Kalan iki günlük tur yürüyüşlerimde ben çaktırmadan hep Nizam'dan geçtim, Âşıklar Kahvesi'nde oturup limonlu su bile içtim, hani yani zayıflama kulübündeki arkadaşlarım Dil Burnu'nu dolanırlarken... Ahh, şurayı Halim de bir görse, ah! Bakalım ne diyecek... Hayaller içinde ada çarşısından iki şişe Perrier alırken Mete Tunçay ve Ankara Etlik evlerinden annesini ve çocukluğunu bildiğim Neşe'ye rastlamayayım mı? Hemen oralarda Maden'de bir katta oturuyorlarmış. Birlikte gittik; oturup içtik. Almanya'dan gelmiş sanatbilimcilerimizden Metin Talayman da vardı. Konuşa gülüşe 'vatanımızı hiç olmazsa bu sefer de Büyükada'dan kurtarmaya karar verdik. Mademki Troçki de kaçıp gelmiş de, Nizam'da manzaralı bir köşkte kanatlarımızın altında kalmış. Ah sevgili Neşe'm, 68 kuşağı doğrultusunda dosdoğru TİP'te güzel gelecek umutlarını beslemiş genç kızlarımız bizim. Annesi Sevinç de geldi. Hepimiz sosyalist devlet hayalleri içindeyken onun da başından geçenleri bilmekteyim.

* Büyükdere. Diyete devam: Günde bir şeftali her zamanki gibi, alışık olduğum üzre sütsüz şekersiz iki kahve. İçki diye ise içip içeceğim Mete Tunçay'lardaki kaçamağım.

* Emlakçıdan randevu gününü bekleyiş; *Gece Hayatım*'ın girişi hazır ya, gerisini de parça parça yazmaktayım. Düş kelimesi rüya'nın yerini tutmuyor, tıpkı öykü'nün hikâye'yi yiyip bitirememiş olması gibi. Düş'ü 'hayal' yerine kullanırken bile çok ihtiyatlı davranılmalı. 'Kâbus'a 'karabasan' deyip çıktık ama, rüya'ya rüya derken kâbus'a karabasan demek de bir tuhaf. Tuhaf bir ülkeye yakışan tuhaf bir dil işte: İyidir. Dünyanın hiçbir yazarı şu bizim yaşadığımız dil sorunlarını yaşamamıştır. Her devrim gibi 'dil devrimi' de eskiyi yetersiz sayıp yeniyi kurarken çeşit çeşit çıkmazlarla karşılaşır. Çünkü yeni, kendine kadar olup bitmişlere önyargıyla yaklaşır, bunda kendinin tek 'temiz' yol bilinmesi ideolojisine tapınılmasına kadar gidebilir. Oysa bize Öztürkçeyi Latin alfabesiyle öğretecek 29 harfli cetvelin adı da Fransızca: Alfabe (alphabet)! Asansöre 'varagele' demekle iş bitse, ne iyi. Asıl kafamı taktığım: 'Bugün' neden bitişik de 'o gün' ayrı? Bitişik yanından 'Ogün' bir has isim olarak kullanılmakta. Bitmemiş, yaşanmakta olan güne ilişkin bir şeyden sözaçılırken 'bugün' diye dayatmak gerekli. Çağımız, zamanımız anlamında ise 'bugün', diye yazmak doğru. Filanca günde yaşanıp bitmiş önemli olay içeren gün içinse 'o gün' diye yazılıyor, evet: fakat anlatıda 'o gün'e aşkınlık anlamıyla 'ogün' kavramı nerde? Dilin düşünen bir dil olabilmesi sorunu. Mesela 'yolalmak' bitişik yazılmalı; 'yol almak' gibi yazılarak yol satınalma ya da alıp cebine koyma gibi bir çağrışıma yolaçmamalı. Bak işte: Kapalı bir yolu açmaktan falan sözaçmadığın için yol açmak diyemezsin; 'yolaçmak'la sebep olmak iyi kötü bir şeylerin ortaya çıkmasını sağlamak vb. anlamlarını korursun. Yokolmak, boygöstermek: Bunların ayrı yazılmış olduğunu oldukça sık görmek kelimelerin anlam zenginliğini eksiltmeye yolaçılıyor, düşüncesiyle burnundan soluyorsun.

* Enginarın tanesi 20 kaloriymiş; enginara başladım. Splendid mönümüzde neden bir kere bile enginar verilmedi? (Öteki sen: Enginar pahalı. Verdiğin 500 gram bir enginar parası etmiyor ki.)

* Amma iş! Kuşhan'ımda edindiğim 'zayıflamaya devam' arkadaşlarımdan ayrılırken erkek müşterilerden biri yanıma yaklaşıp: "Affedersiniz Adalet Hanım, kardeşiniz Ayhan Bey'i de burda görmüştüm. Nasıllar, iyiler mi?" Ödüm patladı. Bir şey mi var? "Kusura bakmayın, ben Sayın Akrep Nalan Hanım gibi, döner döner gelirim buraya. Geçen gelişimde rastlaştık Ayhan Bey'le. Turlarda zorlanmamamız mümkün değil." Bu beyi yan gözle şöyle bir tarttım; göbekli sayılır ama, bizde dolgun ve göbekli erkek çoktur. Bu kadar uğraşmasa, böylece kalsa olamaz mı ki yani..? (İmza: Bendeki babam) Olamaz, çünkü kendileri kardeşimin kumaş, kravat alışverişi yaptığı, böyle siparişler kabul ettiği İstanbul tüccarlarındanmış. (Kadın kısmından müşteri de bol olmalı...) O kadar değil. Bir de işte, kalp meselesi. Kibar beyin kilosuyla uğraşması tutumuna ayaküstü takıldığım için pek utandım doğrusu. Ne yapabilirsin? Sendeki baban: Genlerinde Mustafa Sümer'likten epeyce var işte! İyi niyetli olabilme zehabıyla ille acilen bir çam devireceksin!.. Yaa, demek öyle. Demek Ayhan, Ankara'dan gelip Büyükada Kuşhan'ında talimlere giriyor da, haberim olmuyor! Canım işte bilirsin: Onun kendine mahsus 'sır'ları vardır. Kafasında bin türlü ihtimal dolanır: Şimdi Adalet çalışıyordur, ta buralara koşturmayayım, diye düşünmüştür ya da zayıflama talimi yapmasıyla mutlaka alay edeceğimden korkmuştur. Alay, takılma, muziplik, şaka bizim evde olmadık şeyler değildi ki! Annemizin yumuşak kanatları altında olsaydık, böyle yeni yeni evhamlara kapılmazdık ya, neyse. Hem zaten onun da şişmanladığını biliyorum ve çoktan kendisine: "Serpil'in bu harika yemeklerini yiye yiye şişmanlarsın; öyle top falan oynayamazsın bak; karışmam haa," diye önden ihtar etmişliğim de var. Fakat Ayhan, Ayhan Işık'tır. Mağazası da kadın müşterilerle dolup taşmaktadır ve kanında sık sık 'kadın milletinin' iltifatına nail olmuş olan erkeklerin çapkınlık molekülleri fazlaca dolaşmaktadır. (Ben bana: Bu yakınlarda ona Nilgün, Jale falan

gibi bir kadın adıyla Büyükada'da 'baş başa bir yemek yeme' ricası taşıyan bir davetiye gönder bakalım, ne olacak?.. O öyle mis gibi giyinmiş, dışarda tıraşını olmuş vaziyette Filiz Akın gibi birini beklerken sen dikilivermişsin karşısına mesela... Trara raaay!..)

* *Gece Hayatım*'ın 'önsöz'ünü, sözverdiğim gibi Metis'in *Defter* dergisine gönderdim.

* Büyükdere-Büyükada gelgitlerim arasında İletişim'e de uğradım. *Ruh Üşümesi* 4. basım olmuş; *Sessizliğin İlk Sesi* için anlaşmamızı bu hikâye kitabımın 3. basımından sonra imzaladık. Karşılıklı güven anlaşması buna denir işte. Karşında yazara aldırmaz birileri varsa, istediğin kadar mühürlü, mumlu anlaşmalar imzala, nafile. (Toplu oyunlarının 2. basımını bin rica ile alıp basan 'yayıncının' ettiklerini kötü bilgi dosyana çoktan eklemişsin.

(...)

Halim'e evi bir haftasonu dışardan gösterebildim. Neden sonra çağrıldık. Haziran beşte, saat üçte evsahibi Sami Bey'le onun satılık yerinde buluşuldu. Evi içerden güzelcene bir turladık. Üst kat yerler parke. Çatıda güneşle ısınma sıcak su. Duvarlar badana ister, falanlar biter bitmez "Nasıl?" diye Halim'in gözlerine bakar bakmaz, vaziyet anlaşılmıştır: Evsahibine birtakım sakıncalardan, şunlar bunlar'dan bahsetme hevesine kapılmışsa da, Halim burayı sevmiştir. Fatih Köprüsü inşaat işi de arttıkça artmakta, ama yabancı firma adamları haftasonları çalışmama durumuna riayet etmeye başlamış gibiler; Halim de haftasonlarını –ilerde– burda geçirme teneffüsünü yakalayabilme hayallerine göçmüş durumda. Pazarlığa girişildi.

Sonuçta: (Halim'e göre suç bende: Fiyatı daha aşağı indirebilirmiş de, benmişim onun bulduğu bütün kusurları acilen 'tamam tamam'a getiren, kendisinin her mazeretini derhal olumluya çevirip mülk sahibinden yana taraf tutan yaaa) Neyse, parçalı bir ödeme tarzına karar kılınıp eller sıkışıldı. Bazı eksikliklerin

tamamlanması, orta kapı önündeki kırık ve eksik fayansların tamamlanması ve bitişik komşumuzla ortak su deposu ile saatinin elden, gözden geçirilmesinden sonra kısmen ödeme yapılması üzre kavilleşildi. Elimiz çenemizde kara kara düşünerek Büyükdere mekânımıza gelindi: Fazla çabuk olmadı mı bu iş? Halim bana: "Sen çok istedin!" diye top atıyor, ben de ona: "Asıl sen istedin!" pası veriyorum. (Ev tamtakır. Yatılıp kalkılacak, yenilip içilecek hale kim getirecek? Beeen! Sen şu, bitti sanıp sanıp da bir türlü 'Evet, oldu,' diyemediğin *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'n üstüne soğuk su iç artık. Sözümona, başını sakin bir yere sokup bunu hale yola koyacaktın. Evi hale yola koymayı 'yaz' artık.'

Biz bu Ada işine sarıladuralım; Teşvikiye Akademi Kitabevi sahibi Hadi Olca hastalanmış, hastanedeymiş. Eşi Nuran Hanım'ı aradım; Hadi Bey Şirinevler Hastanesi'nde yatıyormuş. Emil'i aradım; gidip görmüş, iyiymiş. Yakında çıkabilir, diyor ya, hani sanki beni yatıştırmak için öyle hafiften alıyor...

(...)

Dün akşam bizim Büyükdere kürkçü dükkânını kullanılır hale getiren Necatigil ailesinin üyeleri Selma ve Fatih'in evine yemeğe çağrılıydık. Ayşe'yle Hüseyin de var ve hepimizin yüreğindeki sevgi dolu yeriyle Huriye Necatigil. Selma'lar da bu küçük daireyi nasıl bu hale getirdiklerini anlatıyorlar. Her şey öyle nefis ki, inanılır gibi değil. Selma'nın küçüğü Ayşe her ne kadar eşi Hüseyin gibi kimya mesleğindeyse de yakında öyle bir öykü yazarı olacak ki, görülecektir. Bu arada Hilmi Yavuz da çıkıp geldi. Anılar, olaylar-olgular, şiir ve şairler, zararsızından dedikodular; tam bir aile sohbeti içinde yedik içtik. Selma'nın 'semi fredo'su bana diyeti bozduracak kadar damak tadıma uygundu, az tatlıydı; kalori azlığı hesabına yatırdım gitti.

İşte böyle: Yalnızlıklar, tedirginlikler uçtu gitti. Çünkü:

... Masalar olmalı
Yalnız gelenler için ...

Büyükada, 28 Haziran

Buraya gele gide akıp giden günler. Helsinki Yurttaşlar, (HCA) toplantısı, Murat Belge'ye götürmem gereken evrak, (bak bunu unutmadın, aferin), Viyana'dan Gül Gürses'ten gelen telefon: Benim tek perdeliklerden *Çıkış* ile *Bir Kahramanın Ölümü*'nü tek kişilik –yanlış anlamadıysam– 'No man' diye bir beden tiyatrosu haline getirmiş, hemen gidip bir genel provasını görmemi istiyor. Mümkün değil. Ocak ayına erteledik. İletişim'e oldukça sık gittim. *Çok Uzak Fazla Yakın* benim on yıl aradan sonra yazdığım ilk sahne oyunum olarak yayımlanıyor. Buraya gelişlerimden birinde vapurda yine Neşe ve Mete Tunçay'la karşılaştım. Ne yaptığımı sordular; Cağaloğlu'na, Çemberlitaş'a gelip gidişlerimde Eminönü 'ithalatçılarından birinden' -Doğu Han- beyaz eşya ve müzik seti işini hallettiğimi söyledim. Bu ev, ev haline gelince görmeye gelecekler. Sabırsızım.

Bugün burda badana boya var mesela ve yatak odaları hâlâ güneş altında. Perdecimiz sözünde durmaya durmaya bugünleri bulduk. Fakat ben Sefa Kaplan'a verdiğim sözü tuttum. Huriye Necatigil'i ziyaret etmeyi şiddetle istemekteydi; buluştuk, gittik. Güzel bir soluklanma.

Bu arada SHP tarafından Hilton'a, 'Kadınlar için Sosyalist International' konferansına çağrılıydım. Ona da gittim. Erdal İnönü ve Sevinç'le buluştuk. Özden de geldi. Buluşup konuştuk, ama o erken ayrıldı. Sosyalistliğim baki kalmak üzere tam bir "sociable" hale gelmiş gibi hissettim kendimi. Çünkü basın tarafından da, bence İletişim Yayınları sayesinde, pek sık aranmaktayım. İyi ki 'boya badana-eşya meşya' gibi bir mazeretim var.

İçki yerine perrier içiyorum. (Fransa'dan ithal maden suyu, su, su!.. Bunu yaya indiğim iskele çıkışıyla başlayan asli çarşıdan alıyor, peynir ekmek, meyve, bir iki plastik leğen tas falanlarımla dönüşü arabayla yapıyorum. Canım henüz bir kere oldu bu. Bizim burda, Nizam Camisi'nin yanında küçük bir bakkal var. İçme suyunu bidonla o getirecek; benim bugünkü teminim musluklu bidon bunun için. Boyacı, badanacılar gelip gidip duruyorlar. Yahya Kemal Sokağı'nın bizim taraftaki başında, bu sırtın yamacında bulunan ev değerli edebiyat tarihçimiz Prof. Dr. Fahir İz'in eviymiş. Edebiyatçımız kimseyle buluşup görüşmez, kapanıp çalışırlarmış. Kendilerini bu köşeye saklayana dek kim bilir ne tedirgindiler. Kim bilir içine çekilmek isteğiyle nasıl dolup taştılar. 1977'de emekli olana dek İstanbul Üniversitesi ile Boğaziçi Üniversitesi arasında koşuşturmalarıdır kendilerini kente bağlayan... Profesörün evini çekip çeviren güleryüzlü, anlayışlı bir kadın. O bana bir yardımcı bulacak. Tam 'bizim bura'nın yanındaki bayırdan aşağı inekler, koyunlar yuvarlana yuvarlana inip durmakta; hem de tabiatın kendilerinin genel tuvaleti olduğu 'bilincine' büyük bir sadakatle. Bilmezden gel bunu: Fahir Bey'in bahçesindeki erguvanlar, mimozalar, ağaç kamelyaları bir harika. Profesörü ziyaret ederek saygılarımı sunmak isterdim. (Ee tabii, basındaki bir söyleşisinde seni 'günümüzün en iyi yazarı' diye taltif etmişti; yetmedi bir de Sedat Simavi Ödülü jürisinde sana oy verenlerin başında gelenlerden olmuşlar! Böyle olmasaydı İz'e bu kadar saygıyla, sevgiyle, bin teşekkürle dolup taşman mümkün olacak mıydı bakalım, hıh hıh?)

'Bizim' ikiz evler Nizam Sokağı ile Yahya Kemal Beyatlı Sokağı arasına düşüyor. Bu sokağın üstünde de basının ünlü adlarından Necmi (Necmettin) Tanyolaç'ların tek katlı, sütbe-

yaz, "Ben bir Akdeniz, bir Bodrum eviyim" deyip duran şirinin şirini evleri var. Kendisiyle bakkala o sefer de onların sokağından inerken karşılaştım; Necmi Bey de bana: "Ooo, Adalet Hanım, nereye böyle?" demesinler mi? Fatma İnayet, artık hiç üstüme gelme!.. Evet öyle; şişindikçe şişinmekteyim. Baksana, Büyükada'da beni 'ben diye' tanıyanlar iskele emlakçısından tut, gazeteciler cemiyeti başkanı Tanyolaç'a kadar tutam tutam... Dahası var: Kızı Nedret ile damadı İstanbul Üniversitesi Fransızca Bölümü'ndelermiş ve ah keşke önden bilseymişim; meğer kendileri beni çok mu çok seven okurlarımdanmışlar! Necmi Bey'e oldu ile olmadı arasındaki ev maceramızı ayaküstü özetleyiverdim. Üniversitede sınav falan zamanı bitince kızıyla damat da yanlarına gelirlermiş; mutlak tanışacağız tabii ki. Ya ön bahçenin sağ yanındaki evde kimler otururmuş: Osman Seden'ler! Daktilonun sesine memnuniyetle katlanacaklarından eminim. Çekecekleri filmlerin senaryolarını kendilerinin yazdığına dair bir fikrim var. İstanbul/Ankara radyolarının pazar skeçleri yazarının yakınları olması da çat-patlara alışık olmalarına yeter de artar... Karşımızda, az daha ilerimizdeki ormanın içinde tek katlı ama üslubu yerinde köşk ise yapayalnız. Meğer burası da film yapımcıları İpekçi'lerin değil miymiş? Tevekkeli Yeşilçam'ın bütün gizli aşk, aşk kırgınları filmlerinin kahramanları hepimizden kırk adım ötedeki burnun çamlıkları dibinde buluşup ayrılmıyorlardı...

Bu sanatçı, yazar, profesör, gazeteci mahallesi kasvetli ruhuma ilaç gibi gelmekte. Bülbül Sokak çocuklarına armağanım kitapların yırtılıp yırtılıp önüme atılmalarıyla açılmış yaralarıma merhem, merhem! Bir de Aya Yorgi'ye doğru tırmanmaya başlayabilsem... Ne trafik, ne atlı araba; içkalemiyle yaz gitsin!..

Büyükada, 18 Temmuz

Boya-badana. Nerden çıkardın bu işi başına! Beyaz eşyalar dün geldi; Bosch marka filtreli kahve kabımız dahil. Onu oraya, bunu buraya derken; hazır eşya satıcısının dükkânından peylediğim gürgenden iki karyolayı da getirdi. Odalarda duran yataklardan birini hemen 'odama' kurdurduğum karyolanın üstüne attırıp dün gece ilk defa burada yattım. Boyacılar yine gelecekler: boyalar kurumuş mu, ne olmuş diye bakarlarken hesap kitap kesilecekti. Beklenmekteler. Boyacıların bir iyilikleri, yerlere boya damlatmadılar, fakat dış kapı önleri, balkonlar tek başıma altından kalkabileceğim işler değil. İletişim'de yayımlanması tasarlanan bazı kitaplarımın yeniden yayımlarından önce gözden geçirilmeleri, düzeltilecek yerleri varsa düzeltilmeleri işi de var. Hem de acilen!..

İki gün sonra, sabah

Bir bu eksikti: Dün gece rüyamda Danton, testiden su içer gibi, bir kadının tek memesini ağzına dayamış, lıkır lıkır içip durmakta. Mahkeme salonuna benzer bir yerde, başları beyaz perukalı adamlar falan. Danton da aynı yerde kadın memesinden içtikçe meme balon gibi sönmekte. Derken nasılsa Danton bir kamera merceğine sığmış da ışıklı bir TV ekranında salıncakta kolon atıp durmaktayken görünüyor.

19 Temmuz, Cuma

Halim, bu haftasonu burada. Belki bugün akşamdan gelir. Telefonda Büyükdere'deki evden beni çok sık arayanlar olduğunu söyledi. Onların listesini tutmuş. Ben oradayken de Mümtaz İdil, Ankara *Aktüel*'den beni sık sık arayan bir gazetecimiz vardı, yine

aramış. Yazık ki benim hâlâ daha buluşmaya, röportaj yapmaya falan bir damlacık halim de, zamanım da yok. Halim listesini bekleyedurayım, ben de dün gece kendi listemi hazırladım. Bu evi içinde yaşanacak hale getirmek uğruna yapılanlara harcananlar listesi. Sadece evsahibinin değiştirmeyi üstlendiği kırık musluğun yerine yenisinin konması, eksik fayansların tamamlanmasıyla biz ilgilenmeyeceğiz. Saim Bey musluk, kabin, banyodan sarkan elektrik kablolarının hale yola konulması falan için 900 bin ödediğini söylemeden duramadı; bizse bizim ilgi ve kesemiz dahilinde olanlardan hiç dem vuramadık tabii, yoksa fayansları kırık dökük, elektrik kontağı yapmaya her an hazır bir banyoya razı olmamız da istenebilirdi. Şu gider listemi ona inat çıkarmadığımdan da pek emin değilim.

1 milyon 250 bin	Şofben.
3 milyon.....	Yataklar, iskemleler.
550 bin. ...	Arzuhalcilikten kalma yazı masası.
5 milyon.....	Genç ve kibar mimarların kapatacakları bürodan deri kanepe.
1 milyon.	Yatak odalarına yarım boy stor. (Diğer yarısına kâğıt yapıştırma. Storların uçlarına pamuk iplikten elörgüsü perde eklenecek.)
1 milyon.....	İşçilere ücret ve bahşiş.
2 milyon.....	Adanın yazlık hazır eşya satıcısından iki 'rüstik' karyola.
21 milyon.....	Beyaz eşya. Müzik seti ve filtre kahve kabı dahil.
900 bin.....	Duş kabin. (Eminönü beyaz eşya 'ithalat pazarı'nın yeni işbilirlerinden Selim Bey'in 'yazarlığıma saygı indirimi' ile)

4 milyon 500 bin	Marangoz. (Alt kat geniş giriş kapısı kepenkleri ve üç adet yer katı penceresi için. Para peşin, teslimleri bittikleri zaman.) 500 bin de malzeme için ayrıca 'avans' ödendi. Aklıma bundan sonra, henüz bitmemiş bir kitabım için sözleşme yapma önerisinde bulunan yayınevlerine 'avans' şartı koşma fikri gelmesin mi?)
5 milyon.....	Pencerelere her biri 175.000'den 5 adet sineklik. (Burayı satan evsahibinin bir önerisini unutmam mümkün değil: "Evin bütün 'hava deliklerine' birer bulaşık teli tıkayınız; hani şu telden yumak gibi olanlarından. Farelere karşı en mükemmel koruyucudur." Ve en bedava.)
2 milyon.....	Profil duş.
2 milyon.....	Boya, badana. (Boya farkı gerekirse, ayrıca.)
1 milyon 500 ..	Buranın ilk sahibi Fransa'da eğitim görmüş genç mimarımız için şofbenin marka farkı diye ödenmesi gerekli görülen.)

Toplam (ortalama):
50.000.000 TL (Tabii ki bunlara tesisat, işçilik, taşıma şu bu dahil değil.)

(...)

Eyy Adalet, Büyükada'nın marangozları, eski ve yeni hazır eşya satıcıları, at arabası sürücüleri, boyacıları, aktarları ile dost olup çıktın ya, daha ne istersin? İstediğimin ne olduğunu apaçık

bildim, çünkü çarşı içindeki 12 Eylül'ün öğretmenlikten ettiği kitap kırtasiye dükkânını işleten genç adam bana kendiliğinden değeri ölçülemez güzel dostluğunu sundu. Hangi iş için nereye, kime başvurmam gerektiğini söyledi. Tavsiyelerine uydum. Hiç pişman değilim. Ona da, bana da hiçbir şey olmasın da, özgürlük denen şeyin tadını birlikte çıkaralım.

Büyükdere

Bu gece Yeniköy Aleko'muzda (Aleko öldü. Yeni adı Deniz Park) Balkan Naci ve Sezen'le tam beş saat oturduk. Balıklar, mezeler ve onların Amerika'dan dönüşleri sonucu buluşmamızla koyunun koyusu bir sohbet. Üniversitesinin bursuyla New York'a gitmişlerdi; görüşemeyeli iki yıldan fazla olmuş. Sanattan, edebiyattan ve tabii bunların kendine mahsus dünyasından konuştuk. Geleceğin yaratıcılık eğilimlerinden. Balkan Naci Amerika'daki çalışmalarından memnun görünüyor. Müzikçimiz İlhan Mimaroğlu'larla da tanışıp dostluk kurmuşlar. B. Naci'nin *Sır* sergisi ve ardından gelen çalışmaları gecemizin asıl konusuydu. Sergi ben Viyana'da iken açılmıştı. Bilgelik. Sonra şu: *Argos* 'kliği': Üstü masumluk şekeriyle kaplanmış hırsın, kıskançlığın hücresi. Artık apaçık ortada bu. *Ruh Üşümesi*'ni Balkan Naci çok merak etmişti; göndermiştim. Okuduktan sonra bana uzun güzel bir mektup yazdı ki, disiplinlerarası ilişkinin gereği ve değeri hakkındaki kanaatim pekişti. Ressam gözüyle "... İyi ki kadınla erkeğe ad koymamış, birbirlerinin vücutlarında dolaşımlarını da tasavvur hanesinden yazmışsın," demişti; bunu iyi ki hiç unutamıyorum.

Mektup deyince, ne güzel:

Mehmet Ali Dikerdem'den Londra mektubu var. Bugünlerde İstanbul'da. Burdan Bodrum'a doğru bir kaçamak. Tatilden buraya dönünce mutlaka buluşacağız.

Dere ile Ada arasında mekik dokumaca. Bostancı iskelesinin Dere'ye uzaklığı. Bu arada İletişim'e gidip gelişlerim. Bütün bu koşuşturmalarım sırasında satışı bol gazetelerimizin birinde *Ruh Üşümesi* hakkında bir yazı daha çıktı. Ama bu seferki 'edebiyat hayatımızı tanıtım gidişatı'nı tarihe geçirecek önemde. Yazının başlığı: "Adalet Ağaoğlu kırkından sonra azdı". İşte böyle olmalı: 'Yaratıcı hayatları' denen hayatlar anekdotlarla dolu olmalı. Şu güzel fırsat kaçırılır mı? Hemen aynı gazeteye şöyle bir şey yolladım: **Benim gibi bir yazara karşı çok ince davranmışlar. Adalet Ağaoğlu atmışından sonra azdı** demeleri gerekirdi; dememişler. Lütufkârlıklarına teşekkürlerimle. Aynen yayımlandı. Keyfim yerinde.

Fatoş Güney'in burada, Ada'da ailesinden kalma bir evi varmış. Yazları film şirketinden fırsat buldukça geliyormuş. Yakında buluşacağız.

İletişim'de avukatımız Haluk Bey'le buluştuk. *"Fikrimin İnce Gülü"* filmini çekenler anlaşmanın maddelerine uymamış durumdalar. Mahkeme açılacak. Remzi Kitabevi ile takıntılar da halledilecek. Yıllar önce yazarlar dergisi *Yazko*'nun kucak açtığı kasti iftirayı çürütmekle işin bitmemiş olduğu gerekçesiyle de başvurduğum Avukat Enver Nalbant Bey, bu konudaki dosyamı incelemiş, son kerte kesin bir ifadeyle: "Adalet Hanım, bu konuda dün olduğu gibi bugün de bir dava açmayalım; çünkü murat bu. Kime isterseniz hiç çekinmeden şu görüşümü söyleyin: Dokunulması tabu olan bir yere dokunmanızdan ötürü 12 Eylül size de böyle bir ceza biçmiş. Kullanılan elin hırsı boyundan büyük olduğu için, ucuz atlatmış sayılırsınız. Bu gözden düşürme hamlesine karşı hem okurunuzun hem de eserinizi ödüllendiren seçici kurul üyelerinin hakkınızda verdikleri kitabına uygun değerleri de hiç aklınızdan çıkarmayın.

Adınızı lekeleme teşebbüsüne gülün geçin..." Oraya gülüp geçmem kolay da, ortalıkta 'devrimci aydınlar' namıyla dolaşıp duran *Yazko*'cuları yaratmaya çalıştığımız aydınlık zamanların mikropları gibi görmekteyim. Kadın cinsinden bir yazarın ise muradı örtük birine elçabukluğu ile bu kimseye işte işte, bende de bu var, diye kendinden menkul 'kanıt' göstermeye kalkışması 'yarış hevesi' deyip gülmek hiç kolayıma gelmiyor...

Avukatım Remzi Kitabevi'nde depo sayımı yaptırmak istemediğim için bana çocuk muamelesi etmeyi uygun görmüşe benziyor. Bu konuda hatta birazcık azarladı beni. Başı 'darbe' dosyalarıyla dolu değerli Enver Nalbant'ın benim 'hassasiyetime' zaman ayırmış olması hiç az değil. On yıldır iyiye giden bir şey olmadı; hâlâ ve hep, 80 Anayasası hukuk dışılıkları sürüp gidiyor. Hak-hukuk arayışı durmadan bir 'çaresizlik' duvarına çarpıp durmakta. Sanat ve hayat ikilemi işte...

(...)

On yıl aradan sonra yazdığım *Çok Uzak Fazla Yakın* sahne oyunum basılmış, yarından sonra dağıtılıyormuş. Bizde oyun okunmaz, onun için de satışı falan olacağını pek sanmıyorum. Fakat sahne oyunlarının da basılması şart; yazarını sahnelenmesi için kapı kapı dolaşmaktan kurtarır, diyorum ama bakalım tiyatrolar, sahneye koyucular, oyuncular kendiliklerinden bir oyunu 'satınalıp' da üstünde düşünmeye katlanırlar mı? ...Mış meğer. Yıldız Kenter: Bu tiyatro mevsimi bu oyunu bizim tiyatroda mutlaka oynayacağız, diyor. Telefonlaşıyoruz. 'Yeter ki Müşfik Kenter'in rızasını elde edelim.' Benimkini geçeyim, ama bu iki büyük sanatçıyı birlikte oynarken bir daha görebilsek! İşin asıl büyüsü burda saklı. (Nicedir birlikte oynamıyorlar: İşte Yıldız'ın bütün ısrarının sırrı da burda.) *Çok Uzak Fazla Yakın* = Hayat ve Sanat. Sanat'a karşı Hayat, Hayat'a karşı Sanat. Büyük çelişki. Yaratının itici gücü: Çelişki.

Çok Uzak Fazla Yakın'ın kapağı için değerli sanatçımız Zühtü Müritoğlu'nun sergisinde gördüğüm bir çalışmasının diasını bulmak istemiştim. Yayınevi ödemesi ne olmalı sorununun peşine takılmaya da kalktım ve aklıma gele gele Moda'daki Cumalı Galerisi sahibi Aydın ve Nazan Cumalı'lar gelmişti. Onlara bir telefonum yetti de arttı bile. Dia geldi, hem de yayınevine tek kuruş ödemeye gerek göstermeksizin. Zühtü Bey'e de Aydın'a da teşekkür ettim ama böyle olmaz deyip Zühtü Bey'e kitabı kendim götürdüm. Zühtü Müritoğlu'nunki gibi sanatçı inceliklerini bundan böyle çok arayacağız biz. Teker teker eksilmekteler.

Ben artık burda yatıp kalkıyorum, Halim orada. Fakat Ankara'ya gidip gelişleri de hiç eksik değil. Köprü'nün bağlantı yolları yapımı sorunlarının çözümü ter döktürmekte. O der 'Karayolları'nın, bu der 'Belediye'nin. Sistem bozuk demek, her kurumda bozukluk demeye gelmez mi? Çok partililiği büsbütün beceremedi Cumhuriyet'li devletimiz.

27 Temmuz

Büyükdere'den telefon bildirimi: Ankara'dan Hikmet Çetin Bey aramışlar. Sevgili Erdal İnönü de, ayrıca Halim'in 'okul arkadaşı' beni sormuşlar. Bir toplantıya çağrı sözkonusu. Toplantı kesinleşince tekrar arayacaklarmış. Merak ettim. Murat Belge de aramış: HYD. Vakıf mı oldu? Murat benim kendisini bulabileceğim tel. numaraları vermiş. Aradım. 27 Ağustos'a kadar evrak, para gibi gereken şeyleri yerine götürmem gerekiyor.

Sakın unutma!

Üç gün sonra: Şehre inip döndüm. Temizlikçi Seher dışında asıl Seher Hanım'ın 'evin erkeğinin' yemeğine, çamaşırına, ütüsüne göz kulak olması içimi rahat ettiren tek şey diyebilirim. Halim bu durumdan benden daha memnun. Yazarsever bir yardımcımızın

olması hayatın bize çok büyük lütfu! BM Helsinki Anlaşması'nın uluslararası güzel meyvesi Helsinki Yurttaşlar'ımız için gerekenleri bu arada yerine getirdim.

Basından, TV'lerden hiç bu kadar aranmazdım. Arayan arayana. Bir tek *Nokta*'dan Ümit Bayazoğlu ile buluşup konuşabildim. Ha, bir de nihayet Mümtaz İdil ile... Sonra yine buraya yolculuk. Ismarlanmış eşyalar gelip gidiyor vb. Sen ise bu çok özlenmiş 'çalışma yeri'nde temizlik, perde, tesisat, çamaşır makinesini kontrol gibi çalışmalardasın. Prof. İz'in yardımcısı bana da bir temizlikçi buldu. Kadıncağız bu işleri bilenlerden değilse de, kaldır kondurlar bahsi için ara sıra gidip geliyor. Bitişik komşumuz Suna Hanım ve Selim Beylerle nihayet 'buluştuk', yani birlikte oturduk birazcık. Bitişik arka bahçemizin tam orta çizgisine açılır kapanır bir masa koyup çaylar kahveler içtik. Çaylar Suna Hanım'dan, kahveler benden. Suna Hanım bizim burda devamlı kalamadığımızdan yana üzgün. Kendisi geceleri tek başına kalamazmış; korkarmış. Kocası da elektrik mühendisi olarak sürekli İzmit/Adapazarı taraflarında işlerindeymiş. Şurası belli ki, ortak ilişkilerimiz mis gibi ve yumuşacık yürüyecek. Sonuç? Her zamanki gibi: "Yeter ki sağlık olsun."

4 Ağustos, Pazar

Mehmet Ali Dikerdem aradı. Bodrum'dan geliyor. Yakını Jale Hanım'da, Arnavutköy'de kalacak gibiymiş. Biz bu çarşamba günü Bebek'te benim 'dadanmalık yerlerimden' Ambassadeur Restoran'da saat 20.00-20.30'da buluşmaya sözleştik. İstanbul'da vakti kalırsa buraya da bütün bir gün kalmak için gelecek. Ta Barış Davası günlerinde babası Mahmut Bey'in de sorgulanmasından bu yana hiç eksilmeyip sürekli artan bir yakınlığımız var. Ülkesinin dışarı kaptırdığı bir ilim-bilimcimiz. Kendisiyle orda ya da burda buluşup konuşabilmek benim için büyük kazanç.

Büyükada, 10 Ağustos

Bu sefer buraya Halim'le birlikte geldik. Bir gece kaldı, yarın 'asli' eve, işine dönüyor. Benim burasını böyle bir hale nasıl getirdiğime şaştı, hoşlandı gibi, ama benim derdime parmak basmadan da edemedi: "Yazık ki hâlâ istediğin gibi çalışamadın." Yanında yanıtlanması gereken postalar, bir boy 'arayanlar' listesi; kendisi de Ankara Müjen ile İstanbul Hisarüstü köprü inşaatı arasında: Yaz tatili denen şeyi ne aradım, ne sevdim, fakat bu kadarı da fazla gelmeye başladı.

17 Ağustos, Cumartesi

Neyin neden fazla gelmeye başladığı anlaşıldı: Adalet pilini tüketmiş.

Hastayım/Yaatıyoruuum... Halim'e bildirmek yok. "Akşama ne yenecek" lafına karşı bile tükenmiş pil. Benim ruhumda hizmetçilik mi var yoksa? Bunu tam böyle hiç düşünmemiştim.

23 Ağustos

'Benimki' geldi. Ayaklandım. Burda Aya Yorgi eteklerine kadar güzel bir yürüyüş de yaptık. Halim bugün Müjen'le buluşmak üzere İzmir'e gitti; ben de pikabıma bir Bach sürüp giriş katının serinliğine uzandım. İç dünyamla buluşmanın arifesinde gibiyim. *ROMANTik*... yeni baştan yapıştı yakama ve hiç ummadığım biçimde.

31 Ağustos, gece

Gördüğüm rüyaların, kâbusların artık pek azını bu deftere yazmaktayım... Başa çıkılacak gibi değil. Ayrıca en ilginçlerinin yeri *Gece Hayatım*. Simavi Yayınları'nın başında Doğan Hızlan varmış. Beni Büyükdere'de olduğum günlerden birinde Simavi'ye kitap verip

veremeyeceğimi sormuştu. Editör Ataol Behramoğlu imiş; e tabi, çiçeği burnunda *Gece Hayıtım* var, cevabı verdim. "Hem de bak, ne merak çekici bir ad. Aaaa, duydunuz mu, Adalet Ağaoğlu gece hayatını yazmış..." diye kulaktan kulağa öyle bir reklamı olacak ki, Ataol başta, şaşıp kalacaksınız," demeyi de unutmadım. (Kitabın girişine bunu bu anlamda zaten yazmış bulunuyordum: Ne kadar okur avlayıcı bir ad değil mi? Gecenin onuna kadar lokanta, bar, tiyatroda falan zor oturan yaşlı bir 'kadın yazar'ın gece hayatı ne demeye gelmekteymiş. Görsünler!..) Viyana'dan getirdiğim giriş yazısını da yeniden yazdım, çünkü Harvard Üniversitesi'nde ders veren genç tarihçimiz Cemal Kafadar'ın *Rüya Mektupları/Asiye Hatun* adlı inceleme kitabının giriş yazısını, Oğlak Yayınları'nda yayımlanmadan önce okuyabilme şansım oldu; bu da bana rüyaları yazmanın anlamı ve tarihsel yorumlara katkısı hakkında yepyeni çok şey öğretti.

1 Eylül, Pazar

Usul usul yağmur çiseliyor. İlk defa küçük şöminemizi yaktık; mükemmel çekiyor. Bu iyi haber. Çamlardan dökülmüş kuru çam kozalakları toplamam hele, ne iyi olmuş. Ateşe bunlardan attık; evin içi mis gibi çam kokmakta. Kozalakların kozlaşmasıyla görünüm doğaya daha sıkı bağlanmaya yeter.

(...)

TBMM'nin açılışı. Kaya Erdem'le eşinin kokteyl daveti. Saat 19.30: TV'de umutsuzca izledim. Halim akşamüstü vapuruyla işine yollandı.

3 Eylül, Salı

Haftalardır Sovyetler'de, Doğu Avrupa ülkelerinde olup bitenler insanların bireysel hayatlarını da yiyip bitirmiyor mu? Öz

kardeşim Ayhan'la hafif tertip uzaklaşmamızın altında salt annemizin kaybı yok galiba, 12 Eylül darbesinin memleketi tasdikli kamplara ayırması da var yanılmıyorsam.

Kendimizi en gizli köşelerimize kadar yeniden gözden geçirmezsek, 'kurulacak YARIN'daki yerimiz öncekinden beter hastalıklı bir yer olabilir. YARIN'ları da sakatlamamalı. Bugün dünden öğrendiklerimizle geleceğe çok daha az yanlışla, hiç değilse FARKLI yanlışlarla adım atılmalı, değil mi?

Aydınlar? Ortada kaç adet kaldı onlardan? Kendimde "ben kaldım" deme hakkını buluyorum, çünkü son darbenin Anayasası'nın 'halk oylaması'nda "Hayır!" oyumu basında açıklamışlardan bildiğim kadarıyla tek kişiyim. Meclis'te şu madde şöyle olsun, bu madde böyle olsun görüşmeleri boşuna zaman kaybı. "Darbe Anayasaları iptal, toptan Yeni Bir Anayasa!" anlayışında buluşmak amacımız olmalı.

8 Eylül, Pazar

Şehirdeyim. Dün gece Açıkhava Tiyatrosu'nda Yılmaz Güney'in *Arkadaş* filmi gösterildi. Güney adını duyan koşmuş, müthiş kalabalık. Şurası apaçık, bu anma gecesinde biz sanatçı Yılmaz Güney'e kavuşmuyoruz; 'Kürt ırkçıları' Güney'i kullanıyorlar. 80'lere doğru ve sonrasında Güneydoğu Anadolu'da devletimizin ayrımcılığı, şiddet terörü, terör şiddeti çağırır kuralını doğrulamış bulunuyor. Açıkhava Tiyatrosu'nda *Arkadaş*'ın gösterimi, biz solcuların süreklilikle sempatizanı olduğumuz Kürt yurttaşlarımızın nasıl 'Kürt ırkçısı' kesilip Güney'e bağlılığı kullandıklarına bir tanıklığımız sayılmalı. Kendi adıma benim bu tanıklığım dışında bir başka görüşüm de önden bildiğim *Arkadaş* filminin, Melike Demirağ şarkısı dışında, bugüne, şimdiye yaraşır bir boyut taşı-

yamayınca slogan bölümlerin daha da gözüme batar hale geldiği yönünde... Buraya bu kaydım bir yana, hapislere atılmış Yılmaz'ın, yurdundan uzakta ölen Yılmaz Güney'in ve onun gibi kaybolanların hepsinin anısına selam olsun. Keşke Açıkhava'da filme koşup gelen yüzlerce, binlerce kişi bu toplantıya en temiz yanından böyle bir tuz katmış olsalar...

Büyükada, 11 Eylül

Önceki gün buraya pek kırık dökük bir halde geldik. Halim'in 'gelecek hayatımız' bağlamında benimkine karşı kayıtsızlığını epey önceleri anlamış bulunmaklığım aramızdaki bütünlükte bir çatlak açmadı değil. Ne kopabiliyor, ne birlikte olabiliyoruz. Son bir-iki yıldır birbirimizi çok yorduk; yoruyoruz; ama birbirimizden başka içinde dinlenilecek temiz bir köşe yok. Buraya geldiğimizin sabahı Hisarüstü'ndeki şantiyeye, işine döndü. Yesârî Asım Arsoy şarkılarındaki 'ruh'lar gibiyiz. Ya da akşamüstlerinin ut sesi tınıları: *Gurbet elde kimsesizim/Buna sebep yâr oldu/O yâr ile geçen günler/Bana kâr oldu/Bana kâr oldu*.... Haftasonu İzmir'e teyzesini görmeye gidiyormuş. Mükâfat hastaymış. Yadırgatıcı. Hastalık Cumhuriyet'in ilk öğretmen kadını sıfatıyla ona hiç yakışmaz.

Bugünler bize belki Mete Tunçay'lar ve Sefa Kaplan gelecek.

14 Eylül, Cumartesi

Dün akşam burada ilk defa çok güzel bir dost toplantısı. Arkadaşlara bahçedeki incirlerin, armutların tadına baktırmak bile beni öyle sevindirdi ki. Çeşitli peynirler, hazırından mezelerle falan çok şarap içtik. Hele ben! Mete ile Sefa daha çok Rıza Nur'un anılarından konuştular. Mete'ler Maden'deki evlerine yollandıktan

sonra ben de Sefa'ya Tanpınar'ın *Huzur*'undan sözaçtım. Ne tuhaf, Ada'ya her gelişimde aklıma hep Mümtaz ile Nuran takılıyor. Oysa onlar baş başa asıl Boğaz'da dolaştılar; kendi zamanlarının İstanbul'unu oralarda 'yaşadılar'. Fakat roman Ada vapurunda bir rastlaşma ile açılmıyor mu? Balkonda, tam oraya göre 'ısmarlanmış' masada yedik içtik. Mehtap da Mümtaz'la Nuran'a taksim geçti. Memleketin huzursuzluğunda 'imkânsız aşk'a dolanmış hastalık ve ölümler. İntihar: İşte huzur. Mevlana ayinleri. Ney üflemeleri arasında Nuran'ın birden Mümtaz'ın boynuna atlayıp da "Beraber ölelim!" diye yalvarışı. Kulaklarımda ney sesleri...

Balkonda çok uzun oturduk. Neyse ki Sefa'nın evi Bostancı iskelesine yakınmış. Bu sabah, şaraptan olma baş ağrısı. İzmir'den telefonla aranışım. Halim'in telefonda beni keder ve kasvete gömen sesi. Kaos. Katastroftan kaygılarım.

16 Eylül, Pazartesi

Bende yazmaya karşı büyük bir soğukluk. Buraya yazma tutkumu yenemediğim için sığınmak istemiştim; sığınana kadar eskidim, bittim. Az sonra İstanbul'a iniyorum. Çalışkanlığına, girişkenliğine hayranlık duyduğum, 12 Eylül sonrasındaki 'mecburi' senatörlüğü sırasında ise ondan kaçacak delik aradığım Prof. Dr. Nermin Abadan'ın büyük aşkı Prof. Yavuz Abadan'dan oğlu Mustafa Kemal'in evlenme kokteyline çağrılıyım. Tuhaf bu ya, sanırım Nermin Abadan'dan daha heyecanlıyım. Hani sanki Mustafa Kemal'i çocukluğundan beri dizimde hoplata hoplata bugünlere gelmişiz gibi. Bir bakıma öyle.

Dar zamanlarını birlikte yaşadığımız Ankara ilişkiler ağının havasıyla, suyuyla büyüdü o. Üniversite öğrenimi New York'ta. Fikir göçümüzün genç öncülerinden. Ta oralarda mühendis/

mimarlığı dillere destan oldu, diye bilmekteyim. Kendisi gibi, aynı yapımlarda çalıştığını sandığım Amerikalı gencecik elektrik mühendisiyle evleniyor. Yarın akşam 18.30'da Yıldız Marmara Köşkü'nde buluşuluyor; hani sanki aile içi bir toplantı... Prof. Mübeccel Kıray da orada olacaktır. Kendilerini öyle özlemişim ki, bir heyecanım da bundan olabilir. İlim bilim dalına aydınlık katkıları bol kadınlarımız bizim.

20 Eylül

Taksim'de Ataol ile buluştuk. Nazik bir davet. Simavi Yayınları tarafından basılacak kitaplarım üstünde duruldu. Sinan da gelecekti; kurs parasını alacaktı; gelmedi. Maç kalabalığı, İletişim Yayınları'na gidiş gelişlerle kendimi Büyükdere'ye bitkin attım. 16 Eylül akşamı Mustafa Kemal Abadan nikâh kokteylinde kendimi bu yeryüzünde sahiden varmışım gibi hissettim. Bu arada Mustafa Kemal'e tükenmez bağlılığından ötürü oğluna bu adı vermiş Nermin'i, gözlerini yaşartacak kadar sevindiren bir oyun oynamadım değil. Gencecik incecik gelin yanında eşi, bizim geleneğimize uygun biçimde konuklara el öpme dolaşımını yaparken bana da geldi, ben de avucuna, Nermin'e de duyurarak üstü Atatürk'lü bir Cumhuriyet altını koyarken: "Bak Suzan, Mustafa Kemal işte o, yanındaki, kolundaki. Bu da eşinin annesiyle ve babasının biricik 'Ata'sı Mustafa Kemal'in birlikteliğinizin aydınlık sürmesi için bir mührü olsun." İşte bu atıf Nermin'e düşündüğünden öte öyle önemli geldi ki. (Fatma İnayet: Hadi canım, sen öyle sanıyorsun! Hediye falan alamadın diye, bu tatsız şeye oyun moyun diyerek olmadık bir anlam yüklüyorsun, o kadar! İtirazım: Allah Allah, 'Ata'ya gönderme yapan lafımı gelinine İngilizceye çevirerek nasıl anlatmaya çalıştığını görmemiş gibi sanki!)

Malta Köşkü'nün önünde güzel, sakin bir kokteyl oldu. Fazla kilolarından ötürü beklenenden önce ölüp giden Yavuz Abadan'ın

anısı aramızda canlanmadı diyemem. Ertesi gün giyim kuşam, kitap dosya toplayıp yerleştirirken Seher Hanım'ın yakınlığına sığındım; gelen postaları ayırıp okumak, notlar almak falan derken, telefon. Sinan. Geçen günkü randevuya gelemediğini, kurs parası için yeni bir randevu istediğini söylüyor. Şu kurs hocasının banka hesap numarasını alıp bana verseler ya! Hoca da bir tuhaf. 500 lirayla başladı, bir milyona çıktı. Sonra her ay iki milyon. Bu seferki üç milyon avans mıymış neymiş! Telefonda ilk kez Sinan'ı azarladım; tabii buna 'azarlamak' denilebilirse... Ertesi sabah: Kurs parasını annesinin verdiği ad ve numaraya havale yoluyla yatırdım. İlkin 3 milyonun yarısı yatırılacak, sonrasına ay ay birer milyon olarak devam edilecekmiş. Suna'nın şu sanki alacaklıymış tavırları olmasa bu yatırımları kitap yazar gibi zevkle ve fazlasıyla yapacağım. Sinan'ın amcasının desteğini dile getirmek ise, bizim ayıp bildiklerimizden. O 'talepkârlık tavrı' sonunda bu ayıbı işletti bana! Kötü bilgiden iyisine havale... (Benden bana: Ayıbını karalamaktan niye caydın? Silmeyeceğim. Gözümün önünde dursun. İyi bilgiden kötüsüne havale! Yozlaşma öyle durup dururken olmuyor demek ki...)

Ertesi gün

Kendimi buraya, Ada'ya yolunmuş tavuk duygusuyla dopdolu olarak dar attım. Gece yağmur, fırtına. Ada'nın kışını ilk yaşayışım. Yağmur bugün de aralıklı sürmekte. Okullar açıldı. Ortalık sessiz.

Gece: Bugün yağmurdan sonra güneş çıktı; Heybeliada ve Burgaz açıklarında büyüleyici bir eflatunlukla battı. Çarşafları, havluları yerlerine yerleştirdim. Halim'in yatağı üstüne benimki gibi dantel bir örtü örttüm. Çamaşırları şurda, pijamaları burda... Yarın geliyor. Burayı seviyor, hem de çok. Aradaki çatlağa uhu sürdüm; belli değil gibi; hoşnut kalsa bari.

Büyükdere'den gelen fakslara, telefon mesajlarına göre benim on yıllık aradan sonra yazdığım yeni oyun *Çok Uzak Fazla Yakın* için özel ve resmi tiyatrolardan 'oynanacaktır' raporu. Gencay Gürün yönetimi altına girmiş Şehir Tiyatroları da, şifahen. Geçerli değil. Hem sahneye kim koyacak, ne olacak? Yıllar önce istek üzerine gönderdiğim *Duvar Öyküsü*'nden ne haber? Gelen haberler durup dururken tedirginlik yaratmaktan başka işe yaramaz. Bu arada kaç zamandır Yıldız Kenter'ciğimin bunu ille kendilerinde oynayabilme hayali, süregitmekte. Yıldız gibi ben de artık hep "haklısınız" yanıtı alıp haksızmışım gibi davranılmasından usandım. Sanki ortam yaşlanıp 'nesli tükenmişler'le alay etmekte. "Bunak" muamelesi görmekteyim belki. Çünkü ancak 'bunaklara' sürekli "haklısınız," denir. Aslında bu delilere yapılır tabii.

(...)

Tempo'dan Müjgân adında genç bir gazeteci hanım telefonla aradı. (Ada tel. no.muz da yaygınlaşmış demek ki???) Mobil, 'Pegasus Ödülü' diye bir şeyler söylüyor Müjgân Hanım. Böyle bir roman ödülü varmış ama, birçok yazar Körfez Krizi'ni çıkardı diye Mobil'i protesto ediyormuş, ben ne düşünüyormuşum, ne yapacakmışım? Mobil, Pegasus falan gibi şeyleri bilmem ben, bilmek de istemiyorum. Bir zamanlar Nobel de, 'nitrogliserin'i (dinamit) keşfeden ülkenin vicdan azabı sayılıyordu; baktık gördük ki, herkesin onuru olup çıktı. Bu ödül de Körfez Krizi boyunca gıklarını çıkarmayanlar, muhalefet sesi yükseltmeyenler içindir belki. Seçici kurul üyeleri içerde olsun, dışarda olsun, neden hiç gündemde değildir peki? Bunu kim alırsa, reddetsin geçsin. En iyisi bu. Neymiş? Bilge Karasu'nun mu adı geçiyormuş? İyi ya, onun yerine de ben karar verecek değilim ya. Bilge ya da başkası 'kazanının' eline

iyi bir para geçerse bunu olduğu gibi götürüp Helsinki Yurttaşlar Cemiyetimiz'e, insan hakları çalışmalarına vermesi, oylamaların oyunu varsa eğer, bu oyunu bozmaya yarayabilir. Körfez, savaş, işkence, insanların ölümü, hayatlarına karşı işlenen haksızlıklar... Bunlara karşı sesimizi dünyaya duyurmak için göbeği çatlayanların cepten verdiklerine de bir destek sağlanır hiç değilse...

Eylül sonları
Seçim patırtıları

Dün Cağaloğlu'ndan aşağı inerken her şey bana ansızın pek sevimli göründü. RP'nin, Refah'çıların kamyonetleri içinde "Allahuekbeer"lerle Babıâli'den geçişleri, Sarayburnu'nun oralara doğru "Yaa Allaaah, bismillah, Allahüekbeer!" nağmelerinin yeri göğü inletişleri. Buyrun işte demokrasi. Laik devlet, öyle mi? Seçim siyaseti varken, laikliği de yıkar geçersin... (Hoş kendi adıma sen laik'liğimizin usulüne uygun olup olmadığı konusunda da pek kuşkucu kalmışsındır ya, hele bu şimdi beri dursun.) Duradursun, çünkü devlet Allah'a emanet edilmek istenmekte gibi. Gerçi bu çoktan Konya 'mitingleriyle' ilan edilmemiş miydi? Ne oldu? İşte darbe oldu yaaa...

Şimdi artık sen ve senin gibiler böyle kamyonetler içinde Cağaloğlu yokuşundan aşağı "Yaşasın Marksizm! Ben Marksistim!" diye haykırarak geçebilirsiniz. Baksana, demokrasi varmış, kullanan kullanana. İşin sevimli yanı bu canım.

Büyükdere'deyim. Yarın Ada'ya Bilge ile Ertan'lar Komet refakatinde gelecekler. Komet'i özlemişim. Bilge'lere dün Metin Münir'in Augusto'nun oteldeki evlilik kokteyllerinde rastladık. Tatlının tatlısı Augusto'nun sadenin sadesi gelinliğini Bilge (Artizan) dikmişti. Ankara İlbank'ında kapı komşumuz Artizan'larımız bizim. Oğulları Memet flüt dersi alır, hasta olduğum zamanlar

başucumda bana flüt çalardı. Şimdi artık Prag'da ders almakta. Yoksa Peşte'de miydi?

29 Eylül gecesi. Kâbus. Haykırarak uyanış: Viyana Operası localarından birinde oturmuş, *Saraydan Kız Kaçırma*'yı seyrediyormuşum. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa yanımda, sözde uvertürü mırıldanıyor: "Osmanlıyız Osmanlıyız Osmanlı..." Lakin o, o değil, Mozart'mış. Mozart beni sıkıştırıyor, çok pis, pek yapışkan, sel sümük içinde. Kendimi locadan aşağı atıyorum. Uçuyorum. Delirmişim. Katedral çevresinde semazenler gibi dönüyor dönüyorum. Hani sanki Kara Mustafa Paşa katiliymişim de, beni Mozart kovalıyor derken, meğer beni kovalayan kılıç kalkan Yeniçerilermiş... Mevleviliğin bol kloş eteği ayaklarıma dolanmakta; sıkışıktayım. Haykırış!

*

O zamanlar-Bu zamanlar

Yalnızlık gittiğin yoldan gelir. Ankara Kız Lisesi öğrencisisin. Oktay Rıfat'a aşkın. O zamanlar bu şiiri yoktu, varsa da bilmezdin. Şair'di. Bunu içiyle dışıyla bilirdin. Şiire aşkın vardı. Dizenin çağrışımı olmalı, 'yalnızlık geldiğin yoldan gelir' diye tutturmuştun.

(...)

Çok Uzak Fazla Yakın İstanbul Şehir Tiyatroları tarafından önümüzdeki 91 Aralık-92 arası kış mevsiminde sahnelenecekmiş. Oyunu oradan çekmem gerekiyor. Oynanacak kararı besbelli sureta verilmiş bir karar. Yabancı ve bilinen eserlere dışardan yönetmen getiren reklamı bol tiyatro danışmanımız sözde benimkini henüz fazla bir deneyimi bulunmayan genç bir sanatçımızın önüne atıp "Al bunu ne yaparsan yap!" demiş. Değer değişiminin kurbanı böyle de olunabilir işte.

Hem bu oyun 'farklı' bir yapıda. Bunu ancak Müşfik'le Yıldız oynamalı; hayatla sanat arasındaki çelişkinin ruhunu ancak ikisi yaşatabilir. Yıldız benden çok buna inanmakta. Asıl en başta Şükran Güngör'ün beni çok gönendiren, bütün yalnızlık duygularımı alıp götüren "Baba" rolünü sahiplenmesi. Şükran'ın bu role kazandıracağı şiirden hiç kuşkum yok. Çünkü Şükran Güngör de akşamüstü utlarının hüzzamlarından. Bugünler hep burda, Ada'da kalmalıyım, fakat dışım içimden kalabalık. 12 Ekim'de de Frankfurt Kitap Fuarı'na çağrılıyım. Vize, uçak biletini gidip almalar gibi işler için Büyükdere'ye gidip gelmeler var yine. İletişim'de Fahri Aral'la buluşacağız. Bizim kitap fuarı'na *Hayır...*'ın yeni basımı hiç yetişemez artık. Sevimli Ümit Kıvanç meselemiz sürmekte.

Büyükdere, 18 Ekim

Frankfurt-Berlin'e iç içe gidilip gelindi. Ada'nın kalorifer'i bozuktu, Halim de bugün ona baktırmaya gitti.

Frankfurt'a gittiğimden beri, dün buraya döndüğüm gece de dahil, en uzun uyuduğum uyku 5 saat. Hemen her gün ortalama saat 02.30'larda yatılıyor, 6-7'lerde kalkılıyordu.

Fakat asıl Berlin Vannsee'deki hava çok temiz olduğu için hiç uykusuzluk sarsıntısı hissetmedim. Yarından sonra seçim günü.

Beni Frankfurt Havaalanı'nda Beatrix'le Mesut karşıladılar. O gece onlarda kaldım. Beatrix'in benden yapmayı hep istediği çevirilerinden hiç haber yok. Ertesi sabah kitap fuarındayız. Kitabın içeriğini tanıtımla ilgili hemen hiçbir şey yok. Sadece 'satış', hangi yoldan olursa olsun, satış! Bu sefer Bilgin Adalı'yı gördüm hiç değilse. Bilge de orada, onlarda kalıyormuş. Bazı yayınevleri Türk edebiyatıyla ilgileniyormuş sözde, yol gösterenleri kimler olacaksa. Latin Amerika edebiyatı ile işi bitirdiler, demek sıra bizde.

Aynı günün gecesi Berlin'deyim. Aslında burdaki Literarisches Collaquium çağrılısıyım. Konukevi: Am Sandeverdum 5, Wannsee adresinde, bir gölün kıyısında ki, bazı arkadaşlar buraya Van Gölü kıyısı dedilerse de ben Abant'ta olduğumu farz ettim.

Ağaçlar arasında, özellikle önümüzde kestane ağaçlarıyla müthiş sessiz, doğa ile teknolojik uygarlığın, hatta tarihin uyumla bütünleştiği bir yer. Şimdi bir Kültürevi ya da Yazarlarevi olan yapı, bir zamanlar çok zengin bir Yahudi ailesinin villası imiş. Onları halledince Naziler burayı Denizaltı Araştırma Merkezi (!) diye kullanmışlar.

Gölü okyanus diye yutturdular ya, hani bizim "Orman Eğitim Merkezi" kisvesi altında bürokrat ormancıların üst sınıfından olanlarının bedavadan tatil yerleri olması gibi kullanıldığını düşünmemek mümkün değil. Berlin merkezine direkt bir tren istasyonu da yanıbaşımızda.

19 Ekim Çarşamba günü, benim tanıtım ve okuma günümdü. İlginin bu kadar yoğun oluşu beni şaşırttı. *"Fikrimin İnce Gülü"*nün nerdeyse on yıl önceki Almanca yayını için Ararat Verlag'ın Doğan'ına medyunu şükranım. Şaka bir yana, ilgi gerçekten çok iyi idi. Konuşmam Almanca da verildi. Konuşmamın sonunda "Benim vatanım kitaplarımı yazdığım dilim!" deyip çıktım; alkış bolluğuna şaşırıp kaldım. Ertesi gün, boş günüm. Trene binip Doğu Berlin'deki Rembrandt Sergisi'ne koştum. Sergi içimi dışımı zenginleştirdi. Hava da nefis. Alexandre Platz bol güneş altında fakat kederli.

22 Ekim

Seçim sonuçları: Hiçbir parti tek başına iktidar değil. En çok oy 27 ile DYP. Sonrakiler ANAP ve SHP. Erdal İnönü'nün tarihi sorumluluğu yüklenmesi de yardımcı olamadı. CHP'ye aşı da geriye yuvarlanışı önleyebilmiş değil. Zaman artık hep geriye

sayıyor. O kadar özveriyle çırpınan, memleket uğruna kendisinden başkası olmayı bile kabullenen değerli Erdal İnönü adına sadece üzülebiliyoruz. Bu da bir şey demek değil. TİP darbeyle kapatılmasaydı, bugün her şey çok farklı olabilirdi.

(...)

Yarın doğum günüm. 'Benimki'nin beni Bebek Ambassadeur'e baş başa yemeğe daveti.

Ertesi Gün: Halim Ada'da idi. Oradan kulaklarım uğulduyor, diye döndü. Yatırdık. Baş başa yemeğimizi iptal.

Aile doktorumuz sevgili Cemal Bey, koşup geldiler. Tansiyon iyi, ateş biraz yüksek.

İstirahat verdi. Seçim sonuçları konuşuldu: Koalisyon kaçınılmaz. Beğensek de, beğenmesek de ufukta görünen tek çözüm yolu DYP-SHP Koalisyonu. Gelinin de gönlü var, ne yapsın? 'Evde kalmak'tansa... ANAP, bellli; muhalefet. Kendisine muhalefetin acısını çıkarır artık.

2 Kasım

Sinan'ın doğum günü. On altısında. Birlikte kutladık. Geleneksel ayakkabı alışverişimiz oldu, ama belli ki bundan sonra seçimi tek başına kendisine bırakmak gerekmekte. Halim iyi. Kutlama yemeğimize katıldı.

5 Kasım

Haftasonu Ada'ya gelindi. Kaloriferi kontrol ettik. Olmuşa benziyor. Halim beni bırakıp döndü. Sarıyer'de okul kitaplarını satarken birkaç da edebiyat kitabı bulunduran, en çok dinsel eğitim kitaplarını satan kitapçıdan başkası yok. Buraya gelmeden önce Taksim'e yollandım. Beyoğlu kitapçıları plak satıcıları gibi. Şişli'ye doğru yürüyorum. Oradan Akademi'ye gideceğim. Ondan başka

bizim gibilerden anlayacak yer kalmamış gibi. Bugünlerde kitap ticaretini dahi taşra esnafının küçük hesaplarına göre yapıyorlar. Herkes yandaki komşusunu boğmaya, kepengini kapatmasına çalışmakta. Yakında 'yaratı'nın hiçbir değeri kalmayacak. İçi boş, dışı allı güllülükle çağırgan vitrin reklam mallarıyla dolacak.

Teşvikiye'ye giderken baktım, kaldırımın üstüne iki kitap tezgâhı açılmış; kafes gibi bir yükseltiye de dizilmiş kitaplar. Soğuktan burnu kızarmış, ellerini hohlamakta olan bir genç kız atıldı ve: "Anne ne isteyen sen?" dedi. Ben de: "Metin Altıok'un şiir kitaplarını arıyorum," dedim. "Kimiin?" Adı tekrarladım. Tezgâhtakileri şöyle bir karıştırdı, bilgiç bilgiç: "Metin Altıok yok, Metin Kaçan var, verem mi?" diye kestirip attı. Ah Necatigil'in *Bir Küçük Kız*'ı. Sattığı gazeteyi bilen kızı. Sakın bu kız onun 'kurtulmuş' hali olmasın!.. Metin Kaçan pazarını şıp diye öğrenmiş.

8 Kasım, Cuma

Ada'dayız. Bugün her yanımda ağrılarla kalktım; Halim'e 'mıy mıy'lanmadım. Öğleden sonra Şehir Tiyatroları'ndan şair, yazar ve sanırım dramaturg Tarık Günersel gelip gitti. Bana Gencay Gürün'ün bilmezden gelmelerini unutturacak kadar zarif. *Çok Uzak Fazla Yakın*'ı tiyatrodan çekmiştim de, "Kararınızı değiştirmez misiniz?" diye soruyor. Değişmez bir karar benimkisi. Yıldız'lar oynarsa ne âlâ. Günersel'in kararımı değiştirme ricalarıyla karşılaşmak beni üzdü. Gencay'ın kendisi ya da nedimelerinden biri gelseydi, olumsuz yanıt vermek çok daha kolayıma giderdi. Füsun'dan yana sessizlik soluksuzluk. Olan biten: çürük meyve! Fatma İnayet: İstanbul dedikleri yerde/ ekmek aslanın ağzında/ kim demiş hakmış/hukukmuş. Tutunmak istese de/tutunamayan Oğuz Atay'ım/durup dururken yazmadı ya 'tutunmanın cilvelerini'... Demek böyle? Evet öyle, eski sahne!

(...)

İman gücüyle dolaşıyorum. İmam değil, iman iman!.. Tiyatro mevsimi başladı. İki ev arasında hepsine kulağım tıkalı, gözüm kapalı.

18 Kasım

Ada'ya yerleşmek üzereyken Nizam Caddesi'nde birden Nisa Serezli ve Tolga ile burun buruna gelmiştik. Değirmen plajının üstündeki ormanlığa girişte, tam da Güner'in AST'tan kapıdışarı edilmesinden sonra içine kapandığı eski bir bekçi evinin hemen altında kurulmakta olan sitede bir daire edinmişler. Komşu olduğumuza bir sevindik, bir sevindik. Sözde sabah akşam buluşup konuşacaktık. Hiçbiri olamadı. Nisa çok hastaymış. Geçen gün Tolga telefon etti; Nisa, Koşuyolu Göğüs Hastalıkları hastanesinde imiş! Kalp krizi. Hastane telefonunu vermişti Tolga; ara ara, bir türlü ulaşamadım. Yok. Görüştürülmüyor. Canım Nisa'mız bizim. Tiyatromuzun çok kendine has, ortadaki sanat-tiyatro sorunlarından şikâyeti ise çok az harika sanatçımız! Hele ölümünden sonra kardeşimin *Hüzzam* oyununu evinde bulup bana getirişi!.. O kadar da düşünceli, vefakâr. Sorumluluk duygusu bu kadar yüksek.

Ertesi gün

Nisa hastaneden çıkmış. Fakat evinde de cevap veren yok. Nerde bunlar?

20 Kasım

İletişim Yayınları. Fahri Aral ile buluştuk. *"Fikrimin İnce Gülü"* dizilmiş. *Bir Düğün Gecesi* dizilmiş. *Ölmeye Yatmak*'ı yayıma hazırlayacaksın. *Ruh Üşümesi* 5. basımda. *Sessizliğin İlk Sesi* ile *Çok*

Uzak Fazla Yakın da fena gitmiyormuş. Bütün sorun yine *Düğün Gecesi*'nin kapağının yapılamamış olması. Yılsonu raporu böyle. Ümit'e kırgınım. Fakat hâlâ çeşitli muzipliklerle gülüşüp durmaktayız. Bir de, sanki bana inat: "İlk romanım oluyor bu Adalet Hanım; çok güzel olacak, göreceksiniz. Bir türlü bitiremedim gitti," demesin mi? (Yaşlılık şefkatine dokundu. Sarılıp öptün...)

Dün akşamüstü Balkan Naci'nin AKM'de sergisinin açılışı vardı; oradaydık. Etkileyici. Sergiden sonra, eş dost koca bir masa Hasır'da oturuldu. Geceyarısına doğru kalkılıp Taksim'e doğru Halim'le yan yana yürürken, Fransız Kültür Merkezi'nin yakınında bir delikanlı kolumun altındaki küçük çantamı kapıp kaçtı. Nüfus kâğıdım, evin anahtarı para mara çantada. Kapkaççı soldaki sokağa fırlayıp Tarlabaşı'na doğru kaçtı; Halim de peşinden. Ona bağırıyorum: "Haliim, dön geri, geri dön Haliiim!" Bütün korkum oğlanın Halim'i bıçaklayıvermesinden. Fransız Kültür'ün önündeki polisler olanı biteni gördüler ve bana durmadan: "Emniyet şurası, oraya bildirdik, şimdi yakalanırlar..." diyorlarmış fakat ne işittiğim var, ne anladığım. Çok şükür, Halim hırsıza yetişemeden soluk soluğa geldi. Kurtulduk, diyorum. Polisler de bize Taksim çiçekçilerinin oradan hemen az ötedeki Şişli Emniyet'ine doğru yürümemizi, ne olduğunu sorup oraya sığınmamızı, önünde sonunda ifademizin alınacağını bildiriyor ya da öğütlüyorlar.

1 Mayıs Taksim katliamından bu yana düşmanı kesildiğim polislerimizi bir seviyor, bir seviyorum kiii. Gerçekten de emniyetin önündeki bir kamyonet yanında da, içinde de polisler var; içerdekilerden biri elini bana uzatıyor: "Bu sizin mi?" Aaa, evet çantam! Çanta muhteviyatını sayıp dökmem isteniyor, sayıp döküyorum; yakışıklı polisimiz: "Buyrun," deyip çantamı teslim ediyor. Bitmedi. "İşte bu da çantanızı çalan," diyerek elleri bağlı genci gösteriyor. Biz ve o, hep birlikte komiserin karşısına çıkarıldık. Sorgu sualden

sonra hırsızdan davacı olup olmadığım soruldu. Davacı olmadığımı söyledim cezanın caydırıcılığına inanmadığım için. Yine de, göz önünde olup bitmiş bir şey, kamu davası açılacakmış diye hapsetmeye götürdüler zorunluluk kurbanı kapkaççıyı... (Fatma İnayet: Eee, görev görevdir, devlet de devlet. Disiplin gerek! Ben: Görev görevken disiplin varmış gibi sankiiiii...)

Yarından sonra da Sevgi Soysal'ın ölümünün 15. yılı. *Tante Rosa*'sını okuyor, yazarıyla ben Ankara'daki çalışma odamdaymışız gibi gülüşüp duruyorum. İster istemez Sevgi'nin 'fingirdek teyze' Rosa'yla benzerliğini görmeden edememekteyim. Necatigil Şiir Ödülü'ne gönderilen kitapları okuyor, okuyorum. Haydar Ergülen, Orhan Alkaya, Adnan Özer, Ahmet Oktay'ları bir köşeye ayırmış bulunuyorum. Bu arada bol bol yürüdü. Her yürüyüşümde çantamda iki şiir kitabı. Bunları Yeniköy'ün ünlü halk kahvesinde, deniz kıyısında oturduğum zamanlar okuyorum en fazla. Yeniköy hâlâ 'benim yerim'. Hani sanki doğum yerinmiş gibi, değil mi?

1 Aralık, Pazar

Öğle vapuruyla Ada'dan buraya hızla geri döndük. Halim TRT'ye çağrılı. Erdal İnönü'nün ta Gazi Lisesi'ndeki iyi arkadaşlarından biri olarak *Hayat Hikâyesi* adı altındaki programa katılmaya: Erdal'la anılarını, hakkında düşündüklerini anlatacakmış. Yayın akşamüstü, 17'de imiş. Erdal İnönü olmasa TV'lerden falan burnunun ucunu göstermeyecek olan Halim, şimdi efendi efendi ve biraz telaşlı oraya gitti. Bu bana daha da iyi geldi. Çünkü çalışma masamda bir sürü iş var. Yazılacak yeni yıl kutlama kartları buna dahil.

(...)

Yanılmışız. Çekim 3 Aralık saat 21.00'de yayımlanmak üzere *İşte Hayatınız* adı altındaki bir program içinmiş. Çekim salı gününe...

Necatigil Şiir Ödülü için öncekilerin yanına Hulki Aktunç (*Adresim Aynalar*) ile Metin Altıok'un *Süveyda*'sını da kattım. Turgay Kantürk'e notumda pek sallanmayacağım, ama Orhan Alkaya ile *Harfin:* Harfendâz... (Atılgan Bayar) arasında bocalıyor gibiyim.

Orhan'ın daralmış hayatlarımızı tınlatan sesi sloganı da, ama asıl giderek soyutun soyutluğuna, bilinmezliklerin hafifleticiliğine heveslenenleri de aşmış durumda. İyiler arasında iyiyi seçme bahsindeki en zor günlerin yine başladı desene...

Not: Cuma günü Sinan'ın kurs hocası Tahsin Acar'ın aylığı 1 milyon hesabına yatırıldı. (Fatma İnayet: Notlamayı iyi ki akıl ettin.)

Fahri Aral'la salı günü buluşacaksın.

Üç gün sonra

Çemberlitaş'a vardım. Fahri Aral acilen Ankara'ya gitmiş. İletişim bana haber vermeyi unutmuş. Nihat Tuna ile de pek konuşabildik denemez. Gelen gidenleri çoktu. *Ölmeye Yatmak*'ın İletişim'deki yeni yayınına hazırlayabildiğimi söyledim, o kadar. *Bir Düğün Gecesi* (?) dizilmiş ya da diziliyormuş, fakat Ümit Kıvanç'ın kapak mesaisinden haber yok. Kendisi de ortalarda değildi. Tıpış tıpış döndüm. Bu arada Enis Batur'un Remzi Kitabevi yayın danışmanlığına 'atandığını' öğrenmiş bulunuyoruz.

TV'de, basında bu 'önemli' yerleşim haberleri. Gidenler gitsin varsın, gelenler hoş gelsin, sefalar getirsin.

Aa sahi, bu arada çarşamba akşamı Uğur Dündar'ın *İşte Hayatınız* programında Erdal İnönü hayatını izledik. Halim gibi yakın arkadaşları, geçmişten haberliler onunla ilgili anılarını da anlattılar. Program çok seviyeli, hem de ince esprilerle bezeliydi. Halim'in lise askerlik kampında 'karavana' nişanlamayı anlatması çok hoş oldu. Rahat 'hatta' sevimliydi. Eş dost 'benimkini' pek de yakışıklı bulmuş.

O akşamdan sonra Halim'e TV artistliği teklifleri gelmekte...

7 Aralık

Dün akşam Maçka, Teknik Üniversite Sahnesi'nde Dostlar'dan Nâzım Hikmet'in *Sevdalı Bulut*'unu iki ayağı Paris'te bir kafası da burda olan Mehmet Ulusoy yorumundan izledik. Genco ile Jülide'nin kendi adıma beni şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüren dinamik oyunları alkışlanmaya değer. Gel gör ki, irili ufaklı varillerin çok gürültülü bir başrole çıktıkları gösteri bir ziyafet miydi, yoksa Zeynep Oral'ın kendine has heyecanıyla 'organlarımızın' (kafa-kalp-göz-ciğer-dil) büyülenişi mi?

Zeynep Oral sanırım haklı, çünkü kendi adıma benim varlığım büyülenmediyse de, gürültü fırtınasının altından kalkamayıp felç oldu. Mehmet'in yorumu 'burjuva ağzına etme amacına mütevellitmiş'. Seyir boyunca başıma gelenlere bakınca: Demek ki ben küçük de değil, büyüğün büyüğü burjuvanın tekiyim! (Öteki ben: Gürültü patırtı, yerlerde yuvarlanıp varillerle boğuşmayı sev ve kurtul. Sevemeyeceksen git asıl.) *Sevdalı Bulut,* tut elimden, sen tut! (Fatma İnayet! Aferin. Yalvar yakar, pis burjuvalığını böylece mükemmelen açığa vurmuş oldun!)

11 Aralık

Saat 17.00. *Hürriyet* gazetesi Doğan Hızlan odası. Necatigil Şiir Ödülü jüri toplantısı. Rauf Mutluay, Tahsin Yücel, Fethi Naci, Cevat Çapan, Hilmi Yavuz ve bendeniz. Ödül sekretaryası adına sayın Huriye Necatigil.

Tartışma bu sefer uzun sürdü sayılır. Sonuçta beşe üç oyla kazanan: Turgay Kantürk. *İlk Gibi Son*'uyla. Üç turlamadan sonra şıp diye aradan sıyrılıverdi Turgay. Haksız diyemiyorum. Haklı da diyemiyorum. Mesele ortalamada ise, 'ortalama' sınıfına gire-

bilecek genç şairlerden üç ad daha çıkabilmekte. Öteki arkadaşlar ne hissederler, bilemem. Bilmek de istemem.

Ödül töreni iki gün sonra, Cemal Reşit Rey'de, saat 18.00'de.

İki gün sonra: Havalar kötü. Önce kar bastırdı, sonra birden çamur karışımı bir yağmur...

21 Aralık, Cumartesi

Tarihi gün!

Hemen hemen 1 asırlık (ki bunun yarısı 'süper devlet'likti) koskoca Sovyet Sosyalist Cumhuriyet'i bitti! Tarih sayfalarına havale edildi! Sovyetleri gömenler Bağımsız Devletler Birliği: 11'i Cumhuriyet, 8'i Türk/Kazak kökenli(?), 3'ü Slav kökenli(?). Bu sonuncular ise 'milliyetçi' imişler. BM'de SSCB 'bayrağı' yok artık. (Herhalde Bağımsız Devletler Birliği rumuzu altındaki Ermeni-Kırgız-Gürcü-Azeri-Ukrayna-Letonya'ların oluyor bu yeni 'birleşim'.)

Yarın babamın ölüm günü. Ne tuhaf, Moskova-Leningrad'ı ilk defa babamın ölümünden dört gün sonra SSCB'ye gittiğim zaman görmüştüm. Ölümler/kalımlar yıkılıp toplanmalar...

Aynı gün: Disk Genel Başkanı Abdullah Baştürk, uzun hakemek mücadelesinin sonucu, 62 yaşında beyin kanamasından üç günün içinde devrilip gitti. Memurun devletle pazarlığı uzun masalar çevresinde Türk-İş. Nereye adım atsa kovalamaca, 'geri bas, geri bas' emirlerine muhatap emekçilerin devrimci sendikası Disk. Devletçiliği beceremedik, Özal'ın 'devrimi' özelciliği de beceremeyeceğiz; ikisi arasında sağlıklı bir kan dolaşımı yok ki. Biri inim inim, öteki mırın kırın...

25 Aralık

'Güneydoğu krizi' namı altındaki terör: PKK. Dün Bakırköy'de bir eylem. Çetinkaya mağazası içine fırlatılan molotof kokteylleri

= 11 ölü. (PKK "eylemler yakında İstanbul'a taşınacak" demişti iki gün önce Diyarbakır'da köyler 'kazındığında', güvenlik güçleri vurulduğunda; Diyarbakır ve çevresinde insanlar korku içinde kıvranıp durduğunda, 'memleketi savunmaya' her daim hazır, insanı korumaya hep sağır güçlerin kendilerine güvenleri sonsuz. Biz haklarız, biz haklarız!..)

Yirmi yıldır, beri gel, eğil, eğil, yap, yapsana kaz yürüyüşü... Dün, İstanbul'un göbeğinde de göçüp giden 11 can daha! On bir yerim birden sancıyor. Kürt yurttaşlarımız, Kürt kardeşlerimiz, ne güzel dostumuzdunuz siz bizim. Terör size göre değil. İnsan sevginize, memlekete vefanıza ters düşen bir yoldayız birlikte. Hakkını savunmak masumlara saldırmak demeye gelen terör harekâtıyla olamaz. Yokluk yoksunluk derdiyle teröre teslim olmayın! Beni sizden, Halim'i Maraş şantiyesinde karayol yapımları için birlikte çalıştıklarından ayırmayın!

Yeni hükümet, Kürtlerle birlikte barış içinde yaşama kararındayız, diye bildirmişti. Apo'dan kopmak düşüncesinde olduklarını da açıklamadılar mı? Hükümet Kürtlerin bütün haklarını kabul etmeyi vaat edip durmuşken karşılıklı çarpışma, gele gele teröre kadar gelip yaslanmış bulunuyor. 'Körfez Krizi' başlığı altında uç verip tam yirmi yıldır süregiden Güneydoğu mezalimi (en başlarda 'milli savunmamızın' Diyarbakır, Kars, Siverek halkına çoluğu çocuğu, kadınıyla 'kaz yürüyüşü' yaptırdığı günler beynimi burgu gibi deldikçe delmekte, çünkü yıl 1970 Haziranı, memleketimin Güneydoğu ve Doğu'suna bakmaya değil, buralarda yaşayanlarını görmeye çıkmışım; Güngör, Zehra ve ben, bura insanları bir yerden bir yere gitmek için ne yapıyorlarsa aynen öyle yapmaktayız: Onların hayatına görgü tanığı olduğun zamanlar işte; bu tanıklık alnına kazılı.) Van'dan Kars'a doğru her yanı dökülen bir yolcu otobüsündesiniz. On yaşlarında bir oğlan çocuk. Dedesi, babası: Başları 'poşularla' işte o çizgili-çatkılı kurşuni renkli dokuma

bezlerle sarılı. Oğlan çocuk omuzbaşımda oturmakta. Omzumdan bana doğru eğilmiş, konuşmak istiyor. Bu tabii bizim birer 'yabancı' olmadığımızı keşfedişinden sonra olmakta. Utana sıkıla eline tıptıplıyor, "gelsene yanıma," diyorum, geliyor: "Sen de yürüdün mü?" Anlamıyorum. Tebessümler yağdırıyorum: (Başmüfettiş: Sahtesinden!..) "Ben hep yürürüm oğlum, severim yürümeyi..." Çenesini yukarı kaldırmış: "Cık cık, o değiiil! Öyle değil... İşte hani?.." İki koltuk arasındaki boşluğa dikilip bana 'kaz yürüyüşü' taklidi yapmaya koyulmasın mı? Şöyle iri, kara gözleri vardı. Çocukluğun bütün masumiyetiyle tertemiz, sımsıcak bakışları; ılık ılık içime aktı da ondan unutamam.

Siverek köyünden 'imişler'. Meğer orda çok görmüş bu 'kaz yürüyüşü' oyununu... Bakırköy'deki PKK eyleminden beri, kendi kendime sakın, eylemcilerden biri de o çocuk olmasın, diye sorup durmaktayım. Basın, tabii ki 'İstanbul'a da taşınmış' 11 ölümlük bu kıyıma büyük ağırlık vermekte. Bu olay Kürt-Türk meselesindeki yumuşama umutlarını kökünden kazıyıp bitirdi gibi.

(...)

28 Aralık, Cumartesi

Dün akşam Halim'le yine Balkan Naci'nin sergisini kimseler yokken görmeye gittik. Siyah beyazlar döneminden sonraki sergilerini o kadar sevemem sanıyordum, ama bu sergiyi çok sevdim ben. Elyazısıyla 'hattatlık' mı desem, yeniyi eskiyle çerçeveleyiş ya da 'yatay sanat' mı desem; ne denmeli bilmiyorum da, düşüncelerimi dürtükleyen arayışını seviyorum galiba.

Sergiden çıkıp *Venüs'le Buluşma* filmini görmeye gittik. Istvan Szabo'nun Wagner, Tannhäuser üstüne kurduğu, Glenn Close'un her zamankinden üstün oyunuyla zenginleşen, güzel bir konser dinlercesine 'müzikli' bir film. Operanın abartılı dünyası mı acaba

Szabo'yu karikatüre varan kalın çizgilerde dolaşmaya iten? Closs'un bu anlamdaki ikinci bir oyunundan bıkkınlık duyabilirim.

Sinemadan çıkışta, dördümüz elbirliğiyle doğru bizim Levent'teki odun ateşinde pişmiş pizzalarından yemeye Papillon'a gidip yerleştik. Pizzalar kırmızı şarap eşliğinde. Çetinkaya mağazasının bombalanışı, ölen ve yaralananları konuşa ede, içimize sinmiyor'lara getire getire şarap kadehlerimizi samimiyetle tokuşturduk. Sözde başımızdan gitmekte olan bu pis yılı defetmeye çalışmaktayız. Fakat apaçık pek çok işaret önümüzdeki yılın da hiç 'tertemiz' olmayacağını gösteriyor.

31 Aralık, Salı

Buyrun gelin bakalım 1992'li günler./Ne yapacaksan yaap! Senden öncekiler/İşte böyle geçti/Gitti./Herkes kendi derdiyle bitaaap!..

(...)

Defterimin sayfalarını başa doğru şöyle bir karıştırdım. Tek tek adlar, randevu saatleri, TV'de görünmeye gitme öneri kayıtları, Basındaki röportaj gün ve saatleri en sık rastladığım notlar. Yeni ürünüm *Ruh Üşümesi*'nin bunda büyük dahli var. Fakat asıl *Milliyet* gazetesine haftada bir yazdığım 'köşe yazıları'mın yerini hemen tutuvermiş bulunan *Cumhuriyet* gazetesindeki sürekli yazılarımın hazırlık notları, "şunu yaz, bunu yaz, aman buna dokunmayı unutma!" gibi kendime emirnameler. (Görmezden gelebildiklerim.) Her yazıyı bir-bir buçuk sayfaya sığdırmak *Milliyet*'teki ilk zamanlarımda bana zor geliyordu, ama artık alıştığımı biliyorum: Kötü bilgi.

Beni telefonla, telesekreter mesajıyla arayanların Büyükdere dışında olduğum zamanlar Halim Ağaoğlu tarafından kaydedilmişleri: Mümtaz İdil, Kürşat Başar, İletişim'den Fahri Aral, Fatih,

Mimar ve Mühendisler Odası'ndan Uğur Kökden, Sadberk Hanım Müzesi'nden başta Serdar, Anlağan Ailesi, Huriye Necatigil, Mürşit Balabanlılar, Cem Taylan, Düzce'den lise edebiyat öğretmeni Necla Baykula, -annesi babası Sarıyer'de-. TV 2'den Ruhi Ayangil program dosyası münasebetiyle dizinin yapımcısıyla randevulaşmalar. Kolej edebiyat öğretmenliğinden emekli olduğundan beri edebiyat inceleme ve tartışmalarını genç hanımlardan müteşekkil öğrencileriyle evlerde sürdürmeyi, dil derslerine katılmayı aynı coşkuyla yerine getiren Rükzan Günaysu, Sayın Huriye Necatigil ile mesleki arkadaşlıklarından ve elbette en başta B. Necatigil'in anısından doğma şiir sohbetlerimiz, yazarlık dünyamın güzel güzel soluklandığım zamanlar. Şiir ve insanlığını bana iç içe yaşatan Sefa Kaplan. Oslo'da tanıştığımız ilk günden bu yana eksilmeyip artan hayranlığımla sık hatırladığım Gürcan Türkoğlu. Şimdi artık o, yeni tayin yeri Madrid'de. Oradan beni çok sevindiren arayışları. Hele bu, büsbütün önemli. Ender görebildiğimden olacak Gürcan'ı öyle özlüyorum ki. Bir fırsat yaratsam da yanına gidebilsem...

Bu güzel, anlamı zengin araşma buluşmalar arasına giren parazitler de var tabii. Mesela hiç istemediğim halde kendisine yakınlık duymak bir türlü içimden gelmeyen Feridun Andaç. Ne zaman arasa, görüşmek buluşmak istese, bir engel çıkıp durmakta. (Ben bana: İşine gelen engeller. Engeli aşmak da, aşamamak da isteğe bağlı.) Eksik olmasınlar 'okurdan' sahici dost'larım da var. Benim ben olduğumu bana hatırlatmaktan geri durmamış olanlar. Hele *Ruh Üşümesi*'nin yayımlanışı ardından dostluğunu hiç lekesiz sandığım, sahtekâr olabileceğini şuncacık aklımdan geçirmediğim bir yazar arkadaşın kirini bas bas bağırıveren bir yazısı başta olmak üzere, ortalığı sarmış dedikodular, bunlar kadar da merak ve övgüler tantanasını tertemiz silip süpüren okur(lar): Bebek'te tek başıma yürümekteyim. Karşı kaldırımdan hiç tanımadığım bir genç kadı-

nın adımı seslenişini, kollarını açmış trafik mrafik demeden bana doğru koşarak boynuma sarılışını, sarılırken: "Beni tanımazsınız. Ben sizin bir okurunuzum. *Ruh Üşümesi*'ni yazdığınız için size çok teşekkür etmek istiyordum! Teşekkür ederim. Yazın, hep yazın lütfen," deyişindeki samimiyet. Yazarın gerçek ödülü, en değerli armağanı bu işte. Böylece biten yıl içinde edindiğim unutulmaz bilgilerden biri de şu oldu: Ben, tanıtımın değil, okurunun var ettiği yazarlardan biriyim. Güzel bilgi: Okurunun Yazarı: Kendi üstüne yapıştırdığın etiket yine kendinden demek! Evet, evet, tam böyle. Bağıra çağıra söylüyorum bunu işte. Okurumun yazarıyım! Başmüfettiş: Bağıra çağıraymış! Ayol bu senin çok özel, elâleme baştan kapalı defterin değil mi? Git de tirajı yüksek bir gazetede, elden ele dolaşan bir dergide söyle bakalım bunu... Hıh hıh!!!

Elcevap: Bir gün 'oralarda' 'onlar' da mecburen söyleyecekler bunu. Çoktan biliyorlar ama piyasaya, genelgeçere karşı cesaretleri eksik. Öyle: Bildiklerini söylemeye günün birinde mecbur kalacaklar! Göreceksin.

Ben bana: Hangi fırsatla? Yok cevap. No comment.

Tuhaf bir şey. Şunu görüyorum: Arayanlar arasında Ahmet Cemal, yok. Füsun Akatlı yok mu, yok mu olmuş; bilemiyorum. Ben mi olagelenleri kaydetmeye gerek görmemişim, onlar mı usul usul hayatımdan uzaklaşıp gitmişler; bilemiyorum. Dert Dökme Defterleri'nin kasada saklı has gerçeği de işte bu kadarcık. Bizde Türkçesi yayımlanmadığı halde 'bilenler'in dillerinden düşmeyen Virgina Woolf günlüklerine de, ölümünden nice sonra bunları kitaplaştırıp basan yayıncı kocasına da güvenilmesin. İşin içinde kim bilir ne numaralar... Edebiyat dünyamızın akıllardan çıkmayan bir de Sylvia Plath'ı var. Mademki sözleri meclisten dışarıdır; onlar bütün tezgâhlarıyla, tepeden bakışlarıyla hepimizin kabulüdür. Dokunulmazlıkları var. Batı-Doğu = Hacivat-Karagöz.

1991 defterindeki çentiklere göre biten yıl içinde telefonla en sık konuştuğunuz, kafelerde, konserlerde buluştuğunuz arkadaşın Gökçin Taşkın. Onunla görülmüş filmler, okunmuş kitaplar, dinlenmiş konserler, gidilmiş sergiler üstüne görüş alışverişleri... Bu araşmalar arasında, nedense gidip gidip onun çevirisinden Can Yayınları'nda çıkmış Susan Sontag'ın *BEN Vesaire* adındaki kitabına bakmışımdır. Tuhaf tuhaf öyküler: '*Doktor Jekyll*'dan '*Robot*'a, Ordan kalkıp *Yavrucak*'a kadar atladığı felsefî hikâyeler... İşte yine bakacağım. İşte... *vesaire* sayfalarında birçok satırının altını çizmişim. Mesela şunun: "*Konuşarak hep birlikte çok zaman yitiriyoruz.*" (Tazelenen Eski Yakınmalar) Başka? Oo, neler neler: Felsefe kadar politika da, feminizm de onun ceplerinde, hazırda değil mi zaten? "*Neysen ondan başkası olamazsın ki. Olduğunun daha azı ya da daha çoğu belki, ama kendinden başkası* olamazsın *ki.*" "*Olabilirim, olabilirim. Yapmam gereken şey de tam bu işte!*" 1991 yılını nasıl bağlayıp da dünlere göndersem? Hah, belki şöyle: "*Yaşlı adam benim sorularımın altında neyin yattığını anladı. Özel rahatsızlığımdan vazgeçmem gerektiğini vurguladı. Benim özel sıkıntım örgütün çektiği acılarla, insanların çektiği acılarla, tarihin kendi acılarıyla kıyaslanırsa -önemsizdi. İşte bu bizim gizimizdi. (...) Biz masalımsı mizahımız, iğneli neşemizle herkesi şaşırtırız. Biz acı çekmeyi biliyorduk. Kalkıp giderken yaşlı adam arkamdan: 'Bu gizi iyi sakla!' diye bağırdı. (...) Giz! Hangi giz? Her insanın acı çektiği mi? Ama bunu herkes bilir. Eğer bunu bilmeyenler varsa, bilgisizliklerine şükretsinler! (...) Benim bilgime lanet olsun. Benim acılarım olmayan, ama yapımdan dolayı tanımak eğilimi duyduğum, yüzyıllardan beri çekilen acıların anısına lanet olsun. Beni bağlayan kâğıt zincirlere lanet olsun! 'Kitaplara gömülün, daha da derin gömülün kitaplara...*'"

Ankara'yı özlüyorum. Babamı, annemi, kardeşlerimi özlüyorum. Bunu anlatmak zor. Anlatamıyorum. DAR ZAMANLAR: *Ölmeye Yatmak-Bir Düğün Gecesi-Hayır*... Bak bunları güzel güzel yazabildin. *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* da çektiğin acılara, içinde dışında dönüp dolanmalarına rağmen önünde sonunda nur topu gibi doğacak. Görürsün. Buna (tam ilk romanın *Ölmeye Yatmak*'ta olduğu gibi) fazla titizlendin. Çünkü klasik anlatıya, hatta 'romantiklere' karşı duyduğun doygunluktan ve bıkkınlıktan ötürü roman yapısını kendince değiştirip durarak odaklandığın modernist anlatıda da bir kendine yetmezlik sancısına yakalandın; sancıdan kurtulma yollarını araya araya tarihsel değişimleri yazarla birlikte karnavala, 'bilinmez geleceğin' esrarına yuvarladın.

Genlere müdahale. Sanayi devriminin arkadan nişanlayan silahı demeye gelen hızın yarattığı zaman içi trafik hercümerci. Kaos'un fantastik estetiği: Veba çukurları çevresinde bitibitiveren toplukıyım bitkisi. Korku ve kaçış tesellisi: Karnavallar... Yazdın bozdun, parçaladın ekledin; bütünlük peşinde koşa koşa yoruldun, ama artık biliyorsun; önden verilmişleri *ROMAN-Tik* dokunuşlar, barok üfürmelerle orbidin dışına uçurdun. **Orbidin Dışı!** Başına açtığın asıl tatlı bela bu olmasın?

İyi de, uçuşun, delirişlerin, silinişlerin de kendine has bir tınısı var. Bunların sesi sedası kulağıma hâlâ iyi gelmiyor; melodiyi işitemiyorum: Parazit dolu.

Ama artık yazarın kendisi de hız yolundaki yavaşlığın kurbanlarından biri olmayacak, çarpışma ân'ında direksiyonu gibi dilinin de kekelemesine yakalanmayacak mı? Anlıyorum. Araya taraya işte bunu da böylece anlatmak istiyorum. Kekeliyorsun. Ya ölüm, ya kalım... Hayatın romanını değil, romanın hayatını koruyup kollama dürtüsü. Peki, işte tam da bu özlemi neden anlatamıyorum? Şundan olabilir:

Öfkeyle yazmak sevgiyle yazmaktan daha kolaydır. İmza: Susan Sontag.

Ahh Gökçin, tevekkeli telefonda senin ve kimsenin yüzünü görmeden anlattıklarıma sürekli gülüp durmaktasın. *I Etcetera*'yı pek güzel çevirmiştin ama tembelsin; kendine hâlâ daha herkesten daha çok acıyorsun. Yapma. *"Bu gizi iyi sakla!"* Ben bana: Elbette şimdi de Polyanna'cılık rolüne girecek değilsin!

Yeni Tanışmalar

Yazılı Rüyalar

28 Ocak, 1992

Geçen yıl, yazılı rüyalarıma ek diye kâbuslarımı da usul usul yazarak *Gece Hayatım*'ı bitirdim. Uyurken çok hırpalanarak yaşadığım kâbuslarımın uyanıkken yazılması pek sevinç verici. Bunları yazı makinesinde tak-tak'larken güldüklerim, hatta kahkaha savurduğum zamanlarım da oldu. Bu arada rüya/kâbus anlatısının yeni bir anlatı türü olduğuna büsbütün inandım. Masal değil, destan değil, kurgulanmış roman-hikâye falan değil; başlı başına bir anlatı türü. Gördüklerim, sabahları hemen defterime geçirdiklerim arasında bir ayıklama yaptım ama, şimdi de bunlar arasında bazı yer değiştirmeler yapmalıyım. Şu şunun önüne, bu bunun arkasına... demeliyim; böyle daha iyi olur. (Son kâbusunu beklet. Acele etme. En sona yerleştirmeyi bekle.)

Bu arada *Cumhuriyet*'in haftalık yazılarını yazmaya devam. Nâzım Hikmet'i anma günlerimizdeyiz. Onun anısına "Varsın Çatlasın Yüreğim"i yazdım. Bundan önceki "Yarının Minareleri" başlıklı olanıydı. Toprağa yakın yaşamayı savunanlara teknolojik hayatı savunan, yere, toprağa yakın yaşama diyen Sayın Oktay Ekinci'ye karşı yerden kopuk gökdelenlerde yaşamayı, bilim çağının fenerinde, teknolojinin kendisiyle uyumlu biçimde kullanımı şartıyla savunduğum yazı. Geleceğin kentinde kentli insanlar eski

'mahalle adabıyla' geceleri ellerinde çıra ya da gaz fenerleriyle gidip gelemezler ki... Boğaz'ın herkesin helası, çamaşırhanesi, çöp tenekesi olduğunu gördük mü, görmedik mi? Hani sanki köyün ortasında çağıl çağıl akıp giden dereymiş, ırmakmış gibi... Hundertwasser'in Viyana sergisinde gördüğüm 'geleceğin' yerleşim biçimini hatırlayıp duruyorum.

31 Ocak, Cuma

Geceyarısı: Kendimle konuşmalar:

- Benden uzaklaştın!

- Hareket izafidir. Zamanı ölçmenin önünde hareket gelir. Belki de olduğun yerde durarak uzaklaşan sensin! (Bir filmden aklında kalan laf.)

Zaman izafidir. Belki de yıl ilerlemiyor. Oturduğu yerde durarak uzaklaşıyor bizden.

Paul Auster'in *Yalnızlığın Keşfi*'ni okuyorum. (*L'Invention de la Solitude*) Buradaki 'invention' icat etme, yakıştırma, uydurma, anlam sorma anlamlarına da gelebilir, ama romanın adına bakarak burdaki 'invention'da sözkonusu olan 'keşif' değil, sadece 'icat etme' 'yakıştırma': Hayal etme, farz etme, keşfedilmemiş bir şeyi bulma durumu. Çünkü burda olan, bir şeyin bulunup tek başına kurgulanması 'mesela tedük' dercesine...

Bu ayın başlarında Mikhalkov'un *Siyah Gözler* filmine gittik. *Yalnızlığın Keşfi*'ni okurken filmin 'tasavvuri kareleri' bir bir geçip durdu iç gözlerimin önünden. Anlatanı dinleyenin zihninde canlananlar; üstüne basa basa iri bir "elmas" denmişse ötekinin zihninden ceviz büyüklüğünde, ışıklı oklar saçan bir şeyin geçebilmesi. 'Şey' çünkü bu elmas tasavvurun, hayalin 'şeyi'...

Mikhalkov yolcusu olmayan bir gemide yaşlanmaya doğru giden bir yolcuyla aynı yaşlardaki barmeni bir masaya karşılıklı oturtuyor ve onlar birbirlerine hayatlarını anlatıyorlar. Yolcu Marcello Mastroianni. Taşralı tüccar. Gel de seyretme, pardon gel de, dinleme...

Aynı yer. Aynı gemi. Aynı henüz açılmamış bar. Anlatılır da anlatılır. Bundan tek düzelikten başka ne çıkar? Çıkarsa hem de neler çıkar neler... Hatırlanan yaşanır da, dinleyene yaşatılır da, kendi bünyelerine göre. Fellini'nin *Ve Gemi Gidiyor*'u gibi mesela. Burda gösterilen 'flashback'lere ek olarak hatırlananın abartılı boyutları, dinleyenlerin süslü püslü hayallemeleridir. Kan akıyor mu, deniyor; tavandan seller gibi. Cam ihracatçının "Moskova yollarını cam gibi edeceğim, camlar döşeyeceğim, görecekler" diye övünmesi mi var mesela, Allah, dinleyen camdan yolların çatır çutur kırılıp yarıldığını görmektedir. Şimdi filmin karelerini yanlış hatırlıyor olabilirim, bunlar da benim katkılarım olmakta pekâlâ. Olayların çok boyutluluğunu sağlama marifeti buna denir işte. Çehov'un *Köpekli Kadın*'ını düşün bakalım. Zaten Mikhalkov bunu çoktaaan düşünmüş. Kadının topuzunun arkasında pırıldayan pin'i unutma. Kameranın bu saç tokasına birkaç defa fokuslanışıyla ışıldadıkça ışıldayan, ışıldadıkça gümüşler saçan bir yıldız oluvermesi... Yaaa. Ya o Rusya sahneleri. Şu kırılmaz cam pazarlığı. Bir defa da karısının 'satacağım' dediği eşyalardan ötürü tamtakır kalan konak ya? Hepsi de 'olan', hatta 'olup bitmiş' olanın ötesinde bir hatırlamanın, dinleyen tarafından algılanış boyutlarıyla verilmesi.

Siyah Gözler'in anlatı dili, böyle bir dil işte. Yaaa. *Üç Beş Kişi*'nde senin yaptığın da bu değil miydi? Kim okur, kim dinler. Yok yazar Özal ekonomisine râm olmuşmuş, yok 'ekonomiyi iyi bilmek' ne demekmiş? İyi ki 'Menderes'i yakalatışı doğru değil, orada mı idi bakalım?' diyen çıkmadı.

Fatma İnayet: Uzatmaaa! Sen dön geri bakalım *Hayır*...'ına.

Dönsem de, dönmesem de "Bir ân'ın romanı" yazılacaksa böyle böyle yazılır işte. An da değişir; onun da algılanışları değiştikçe değişir. Ortadan kayboluveren Prof. Aysel'i 'yaşlı şair'den dostu apartman merdivenlerini tırmana tırmana nasıl aramaya çıkmakta, hele bir bakalım.

Dün gece Halim'i CRR'deki Ruhi Ayangil konserine götürdüm. Kanun ve tamburlar esintileriyle çıkıp gelen Yesârî Asım Arsoy'lar: *Sazlar Çalınır Çamlıca'nın Bahçelerinde*... Konser: Onun kaybına saygı. Yunus Emre de pırıl pırıl. Orkestrasyon mükemmel.

Ruhi Ayangil, ta 1960'ların sonlarına doğru yeni TRT TV'sinde genç 'Klasik Türk Müziği' korosunu yönetirken gördüğüm akşamda göz koyduğum bir 'Kişi', ne istediğini bilerek seçtiği yolunda 'inatla' yürüyen bir sanatkâr kişilik. Korosu Boğaziçi Üniversitesi'ndeki öğrencilerinden mürekkep. '68 gençliğinin memleketi ilericilik, devrimcilik adına 'kurtarmaya soyundukları' bir dönemde, bir müzikçimizin kollarını sıvayıp 'klasik müziğimizi' bugüne kabul ettirmeye sıvanması ne demek?

Kendi yorumuna sadakat, geçmişin değerlerine vefa göstermek 'savaşımı' değilse ne? O da, bu yoldaki yaratısına inanmayanları yorumlarına inanmaya mecbur kılanlardan. İstanbul televizyonunun farklı alanlardaki sanatçıları, yaratıcıları birer çift halinde yan yana getireceği program projesine ben paslaşmak üzere bir edebiyatçıyı değil, bir dinleyici sıfatıyla Ruhi Ayangil'i seçmişsem, bu düşüncemden ötürü. 'Zamandışı' kulaç atma cesareti onun. Elinde, kucağında kanunuyla çok yaşasın.

On yıl öncesinden bu yana hep aynı şey oluyor: Kardeşim Ayhan'ın dünkü doğum günü aklıma annemizin hastalanıp kar kıyamet bir Ankara gecesinde doktorunun başhekim bulunduğu Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırışımızla birlikte geliyor. Sabaha sağ çıkmıştı. Kalp krizi. On beş gün direnebildi. Sonrası yalnızlığım. Hasret. Kimsesizlik. Direniş ilacım: Bana tombul güzel elleriyle ördüğü atkıları, bereleri, kazakları koklamak. Kimsenin aklına gelmeyecek renkleri nasıl da birbirine uydururdu. Annemizin kendine özel sanatı. Duvarda asılı çalar saati hep o kurardı. Boyu yetişememekte, fakat kimseyi çağırmamakta. Bir sandalyeye çıkıp onun üstünde kurmakta. Annemin zamanları.

Halim çok ince düşünmüştür. Hiçbirimizin aklına gelmemiş bir şeye dikkatimi çekmiş; "Adalet, annenin saati dursun istemiyorum. Onun anısına bu saati biz duvara asalım; hep ben kuracağım; annenin zamanı durmayacak. Bu onun sağken vasiyeti olmalı." Dan...Dan... Dan... Saat gecenin üçü. İster istemez dolapları, dosyaları karıştırıyor; radyo oyunlarım dosyasında *Evimizin Saatleri*'ni buluyorum. 1955'lerde yayımlanmıştı. Hıçkırdım. Neyse ki Halim B. Ada'da. Dan... Dan... Dan... Dan... Saat sabahın dördü. Gençlik yıllarımızda olsak, hemen fırlar, Ayhan'a telefon açardım. Yatmalıyım. Yatakta A. H. Tanpınar'ın *Edebiyat Üzerine Makaleler*'ini okumak... Bendeki 1977 Eylül'ünde Dergâh Yayınları'nın ikinci basımı. İlki 1969.

Dr. Zeynep Kerman hazırlamış. İstanbul Üniversitesi'nde. Bir zamanlar aynı çatı altında Tanpınar'ın da bulunduğu aklıma geldi, besbelli Zeynep Hanım yazarımızın ayak izlerine dikkat kesilerek hazırladı doktorasını, diye düşünmemek de elimden gelmemekte.

Dan... Saat dört buçuk. Ortalık geç aydınlanıyor.

Zeynep Avcı. Öğleye doğru telefon etti. Tarih Vakfı'mızın dergisi *İstanbul*'un ilk sayısı Nisan ayında çıkıyormuş da, buraya benim de bir yazı yazmam teklifinde bulundu. Derginin yayın yönetmenliği kendisine verilmiş. Sevindim, yine de "hele bir düşüneyim, ararım," dedimse de, aklımda kaç zamandır İstanbul üstüne iki yazı dolanıp durmakta. Önde geleni: *Zamanın Kokusu ve İstanbullarım*. Ötekisi: *İstanbulca*. Der demez, burnuma ta 1930-40'lardan beri İstanbul'un çeşitli semtleri kendilerine has kokularıyla çalınmaya başlamasın mı? Özellikle Sultanhamam'daki kumaş mağazalarının yaz kokusu: Naftalin.

Zeynep'e telefon ettim. İşte bu zamanın kokusunu yazacağımı söyledim, "Ama lütfen acele olsun, demeyin. Genelde geleceğe burun uzatmaksızın geçmişi koklayan A. H. Tanpınar'ın 1930-58'ler arası çeşitli dergi, gazete, ansiklopedilerde yazdığı yazıları koklamaktayım da..." Gülüştük. Zamanda anlaştık.

İki gündür Tanpınar'ın *Edebiyat Üzerine Makaleler*'iyle baş başayım. Romanları, şiirleri yanı sıra bir edebiyat tarihçisinin 'yaşadığı gibi'sindeki süzme düşünceleriyle de buluşmakta bu kadar geç kalmamalıydım. 1960'larda 'el koyduğum' Türk Edebiyat Tarihi'nin üçüncü baskısı yanı sıra 1969'daki ilk basımı yapılmış *Edebiyat Üzerine Makaleler*'ine gömülmüş bulunmaktayım. Böylece edebiyat, sanat, felsefe tarihini dünden şimdiye, 'yaşadığı güne' nasıl taşıdığını daha iyi anlamlandırabilirim. Aslında makalelerini 1977'lerde bulup almıştım. Ancak kendim romanın değişik kurgulanmasını, yenileşmiş üslubunu arayışlarımla o kadar doluydum ki, düşüncelerimi Tanpınar'la karşılaştırmaktan kaçınmış olabilirim. Belki de onun geçmişe, hem de büyük duyarlıkla takılı kalışından ürkmüşümdür. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* yazarı için geçerli olan yaklaşıp uzaklaşmalarım, zamanının 'edebiyatçısı' Prof. Kaplan için

hiç mi hiç geçerli olamayacaktır. O, 'bildiğim bildik, öttürdüğüm düdükçülüğüyle tutucu bir ahlâkın, kendinden fazla emin bir düzeyin, açıkçası düzeysizliğin üyesidir bence. Bunu bugün bana cesaretle söyleten, birkaç yıl önce 'dergâhlarınca' yayımlanmış *Türk Edebiyat Tarihi*'ndeki tutarsızlıklara mim koymuş bulunmamdır. Bir yazarı özellikle de 'kötülemek' niyetiyle doluyken, hakkında kulaktan dolma değil, doğru bilgi gerekir. Ele aldığı yazarın hikâye kitaplarına roman, romanlarına hikâye denilip durulmaz ve bir 'kadın yazarın' cinsellik üstüne yarattığı kitabına suretâ yaslanarak toptan yerden yere vurulamaz. Onu Cemil Meriç'in yanında görmeye alışmış bulunanlar benim 'anlayışa yatkınlığım'la, empatimle de temize çıkamazlar.

Bu yargımı ciddiye almayan sağ ve solcular olabilir; Cemil Meriç'in *Sosyalizmin Şer Çiçeği* başlıklı yazısındaki çok boyutluluğu 'hissedemeyenler' de bulunacaktır. Fakat Haziran 1987'de ölümünden az önce -hele şükür- onun 'hayatını' resmen ve resmedilmiş görenler, onu Kaplan'larla kurtların arasında saymak cürümünün bedelini 'hiçlenerek' ödeyeceklerdir.

A. H. Tanpınar, bugün yine varsa, yığınla tuzağa rağmen hâlâ daha 'hiçlenememiş' ise, Doğu ile Batı kültürü arasındaki çatışma ve çelişkileri bizzat kendi hayatı içindeki özel hesaplaşmalarıyla tartarak dün ve şimdi koşulları çerçevesinde besteleme ihtiyacını duyduğu için böyledir bu.

Dün onun yeniden okumaya başladığım kitabındaki 'makaleleri' arasından bazılarını işaretlemişim; oralara birer kâğıt iliştirmişim de, bugün nedense içlerinden sadece birini günlüğüme kaydetmek hevesine kapıldım: *Edebiyat Üzerine Makaleler:* "Bir Kitap Kapanırken". Dergâh Y. 1969. s. 365; GÖRÜŞ n.1, Temmuz 1030.)

'Makale' Ali Suat Bey'in(?) yayımlanmış bir kitabı(?) dolayısıyla yazılmış. Yazıyı işaretleyip ayırma eğilimim belki de Ali Suat Bey'i yazar olarak hiçbir antolojide, edebiyat tarihinde bulamamam

merakından ve Tanpınar'ın ele aldığı kitabın adını bu 'serlevha' altında belirtmiş olmasından doğmuştur:

"Ali Suat Bey, ufak bir inkârın gizlediği bu serlevha altında birçoklarını senelerden beri tanıdığım manzumelerini topladı. Buna çok sevindiğimi niçin inkâr edeyim? Neydi o, bir zaman şiirimiz masallardaki kuş konmaz, kervan geçmez çöllere benzemişti. Topal bir manzumeyi hasretle gözlediğimiz seneleri unuttuk mu? İşte bu boşluk yavaş yavaş doluyor. Belki istediğimiz, umduğumuz gibi değil, fakat ne yapalım? Günlerin getirdiklerine kanaat lâzım. Bâhusus çok defa önümüze yığdığı kuru ot yığınları arasında taze ve bahar kokulu bir bahar demetine tesadüf de kabil oluyor.

(İşte Cemil Meriç'le Tanpınar arasındaki fark! İlkinde günlük hayatı gelecek adına sorgulamak var; Tanpınar iyi gelecek umudunu 'tesadüfe' terk ediyor. Tesadüf: Kendi yükünü hafifletmek, günlerin arasında bir tesadüf olabilene kadar sabırla beklemek. Yazının devamı:)

"Ali Suat Bey'in okurları bu kuru ot arasındaki bahar demetini çok çok bulacaklar ve memnun olacaklardır. Fakat bence, bu çok sevdiğim kitabın asıl ehemmiyeti buradan değil, artık unuttuğumuz, hatırlamadığımız bir devrin kıymetlerini nefsinde cem etmesinden geliyor. Bu devir, Mütareke devridir. O zaman İstanbul'da yaşayanlar, bu küçük ve zorla ufaltılmış âlemde, nasıl mistik ve sansüel bir havanın estiğini ve bunların birbiriyle karışmasından nasıl romanesk bir halita vücuda geldiğini bilirler. Bu müşterek hâlet-i ruhiye, o zamanın bütün mahsullerinde bulabileceğimiz ve sanat terbiyesini o senelerde yapmış olanların son eserlerinde bile, tek tük tesadüf edebileceğimiz tahassüs ve ifade modaları meydana çıkarmıştı. 'Balkon', 'sandal', 'kaya', 'sevgili', 'şal', 'örtü', 'kol kola', 'mehtap', 'engin', 'gözyaşı', 'öksürük', 'verem', 'ıssız', 'sessiz', 'karanlık' gibi kelimeler o zamanın şiir lügatinde en baş yeri alıyordu. Şiir okunmuyor, terennüm ediliyordu. (...) Hüsnüniyet her şeye hâkimdi. Kötü bir mısra 'böyle geldi...' cümlesinde mazeretini

buluyor, sevgili ilham membaı telâkki ediliyor, âşık olmamak eksiklik sayılıyordu." (Tanpınar'ın *Huzur*'u bu yaklaşımlara itirazından kaynaklanmış olamaz mı? Çünkü devam etmekte: *"Fikir modaları vardı. Bir gazete konstrüktif şiir istiyordu. Destanlar yazılmaya çalışılıyor, Türk şehnâmesinin yazılıp yazılmayacağı en aklı başında sanılan adamlar tarafından münakaşa ediliyordu. Bu devir çoban hikâyelerinden şâheser olabileceğine ve bu asırda manzum tiyatro yazılabileceğine, Türk efkâr-ı umumiyesinin az çok kani olduğu bir devirdi."* ('Köylü efendimizdir' ilkesine Tanpınar'ın içi ürpere ürpere efendice tepkisi.) *"Şâir kendini dinleyeceği yerde, etrafının dedikodusunu dinliyordu. Onun içindir ki sözü, ruha hitap edebilmek kudretini kaybediyordu. (...) Bununla beraber o günler güzeldi. Gelecek senelerin karanlığından bir şeyler bekleniyordu.* (... Bürokratik boyun eğiş 'umudu'!!! Bir çeşit töbe estağfurullah.!! A. A.) Devam:

"(...) İşte Ali Suat Bey'in kitabında ben İstanbul'un bu havasını, bu kaybolmuş, tarihe geçmiş âlemi buldum ve manzumelerinde o devrin modalarını gördüm. Ali Suat bu havanın içinde iki sene yaşadı. Sonra Anadolu'ya iş başına gitti ve dokuz sene orada çalıştı. Bu ihtiyarî uzlet onun son manzumelerine istediğimiz mükemmeliyeti göstermemişse, kabahat kendisinin değil, şâiri cezbeden roman ve hikâyenindir. Bundan dört sene evel Bayezit kahvelerinden birinde bana okuduğu Dağ Adamı *adlı roman, içinde Mérimée'nin falan sahifesiyle rekabet edebilecek mükemmeliyetlere tesadüf edilen bir şâheserdir ve ben, o günden beri bu güzel kitabın neşrini dört gözle bekliyorum."*

Ben de, Sayın Tanpınar'dan daha fazla sabırsızlıkla. Ancak, onun bir yana ayırdığım bu makalesinde 'dünün İstanbul'uyla 1930'lar 'Anadolu'sunu *Dağ Adamı* kitabıyla ödeştirmesini Cumhuriyet 'Batıcılığı' ile ürkek korkak, gizlice ödeşmesinden başka bir yere bağlayamıyorum. Batı'nın bir yazarına 'benzemek' nerdeyse bütün aydınlarımızın 'hüsn-ü kabulü'. Büyük 'hevesin' kuru otlar arasında bir küçük bahar demetine de tesadüfen karşılanacağı

umudunun kanıtı. Tanpınar'ı dünden bugüne sağ salim getirmekteki tereddütler üstünde epeyce düşündüm. 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin 'şiiri, romanı' baskı, zulüm daralmalarının yalnız dış yüzünü çıkararak genelde Tanpınar'ın istediği 'kendini dinlemek' yaratıcılığı bakımından zayıf düştüğü için A. H. Tanpınar her şeyiyle gözlere sokulmaya çalışılmıyor mu sanki? İhtiyaç ve ölüm ateşini söndürme namına, buyursun Tanpınar ve hemen ardından da Oğuz Atay itfaiyeleri...

Geçmişe yeniden dokunup değerlendireyim derken, *İstanbul'da Zamanın Kokusu* da havada kaldı. *Gece Hayatım*'ın kâbuslarını kitaba ekleme işini yarına havale edip durmam da öyle...

Not: Peki sen bugün yazdıkların gibi şeyleri neden günlüklerine döktürüp duruyorsun? Yoksa, 'günlerin'in yayımlanmak için zapta geçirmediğine artık inanmıyor musun? Yazılı anlatı üstüne bitmeyen tasavvurların, 'asi bir tay gibi' seni ruhuna doğru sürüklediği için mi bu böyle olmakta yoksa?

Ertesi gün, Akşamüstü

Sinan telefon etti: "Anlıyorum Adalet Hala, sen benim senin izini kaybetmemi istiyorsun." Canım şunlar, bunlar, kurs ve burs paraları falan zamanında ödenecek yere ödendi; şimdi acaba ne var? Validesi ancak "money" isteneceği zaman aratır da... -İçerden- Dışardan ise ben, gayet spontane: "Aa Sinan, ne var?" "Hiiiç. Sizi bir arayayım dedim de..."

Bu 'hiiiç' bayağı hoşuma gitti. Demek Sinan 'kendisi oldu' artık. Kendisinin öğretmeni olabilme yolunda! Ne kadar güzel!.. Yarın Taksim, Gezi pastanesinde buluşacağız. Nicedir alınıp da burda durup duran walkman'ini götüreceğim. O Moda'ya eve değil de Ada'ya gideceğini söyledi. Teyzesine. Galatasaray Lisesi'nde basketbol takımına seçilmiş.

17 yaşında ve uzun boylu. "Ne olacak bu çocuğa?" gibi kaygılarım yavaş yavaş geride kalmakta. Şimdi Müjen var. Tatilden istifade Sinan da onu görmeye Ankara'ya gidecek. Birlikte seyahatimiz onları basbayağı iyi arkadaş yaptı. İşin içinde annesinin tiyatrovari trükleri olmasın; aman sakın bu güzel arkadaşlığın anlamı bozulmasın.

6 Şubat, Perşembe

Tiyatro, der demez, buyur sana bir elektrik akımı. Kenter'lerden telefon. Bir tanecik Yıldız'dan mesaj. Genç müdür Cengiz söylüyor, *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın provası başlıyormuş. Yıldız ve Müşfik. Bunu ikisi oynamadan olamazdı ki. Yaşasın Müşfik! Demek 'razı geldi'. Bu, iki kardeş 'barıştılar' demeye de gelmekte. Sevinç içindeyim. Yıldız'la benim hayatlarımız ne kadar benzeşmekte: O, kendisi gibi büyük tiyatro sanatçısı Müşfik'le sevişip itişmeler... Ben, hem yazar, hem tiyatro yönetmeni Güner'le sevişip itişmeler... Aman aman, Müşfik çok çok çok sağ olsun da: Ölüm hiçbir şeyi sağaltmıyor.

Ertesi gün

Ölüm. Ölüm haberi: Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet tarihimizin devlet büyüğü İnönü'nün eşleri; sessiz fakat olumluluklarla dolu 'anne', içinde bulunduğu durumun gereklerini gösterişsiz bir zarafetle yerine getirmiş bulunan, Erdal ve Özden arkadaşlarımızın, Ömer'in değerli anneleri, 'Cumhuriyet Kadını'mızın kendini aşkın, Çankaya'da geçmiş ve şimdisini uyumlu kılabilen simgesi Sayın Mevhibe İnönü, 95 yaşında, hastalıksız, ama 'yaşlılık' denen bir hastalıktan ölmüş.

Başta Erdal İnönü, bütün ailenin ne kadar sakin ve düzeyli davranacaklarını bilmekteyiz. Mevhibe İnönü'nün ölümünü duyar duymaz 'O Kadınlar' diye geçti içimden. Aynı başlıkla yazacağım bunu *Cumhuriyet*'e. O Kadınlar: Din devletini de, laik devleti de tam içinden yaşamış olanlar. Aradaki geçişi gürültüsüz patırtısız, hepsi de çok doğalmış gibi kabullenip yaşayan ve yaşatanlar... Dün bir konağın odasındaki seccadesinin üstünde namaz kılmanın doğallığıyla Ankara Palas'taki Cumhuriyet balolarında olduğu gibi, opera binasındaki cumartesi konserlerine de seve seve gidenler... Özden'in tafta kurdelesini kendi elleriyle bağlarken bir tören giysisinin buruşuk sandığı etek ucunu kendi elleriyle ütüleyen güzel kadınımız...

Kış kıyamet, Halkevi'ndeki bir toplantıya hem düne, hem bugüne uygun yarım bir kürkle (etol) girerlerken 'Türkçü ve ırkçılardan bir şair öğrencinin' hakaretine maruz kalmaktan hiç alınmayan, zamanın sorunlarını hazmetmiş bir seviyeyle, böyle bir aşkınlıkla 'ulusal görevlerini' sakin sakin yerine getiren 'O Kadınlar': Sayın Mevhibe İnönü. Babadan oğla değil, hayatın içinden, kendinden varolmuş o soyluluk. Doygunluk.

Tuzla'ya, teyzeme gitmeliyim. Mevhibe Hanım'ı şimdi, bir de ondan dinlemeliyim. Halim'in annesiyle Mevhibe Hanım'ın yan yana fotoğrafları: Avukat Müjgân Ağaoğlu'nun büyük gururu: Yardımseverler Derneği'nin kuruluşu; burada toplanıp yan yana çalıştıkları zamanlar... Namaz niyazdan, Şeker ve Kurban Bayramlarından başlarını bu yana, laik Cumhuriyet'e ve bunun değişimlerine doğru çevirmiş 'O Kadın'lar. Hâkimiyetleri zedelenmiş hacı ve hocaların 'gâvur dölleri' aşağılamalarını görmezden-duymazdan gelebilerek buna sessizce göğüs geren 'O Kadın'lar...

Öznesine bilmeden, bilinçaltı marifetiyle küçümseme dalgası yükleyerek bana 'kadın yazar' diye başvuranlara hiç mi hiç alınmadan kısacık ve hep şunu söylemeliyim: "Ben kadın yazar değil, yazan bir kadınım." **Yazabilen bir insan.**

(İşte elin 'kurtulmuş feminist galiplerinin' önünde mağlubiyeti göze ala ala *Kadın Cinsi-Erkek Cinsi-Yazar Cinsi* diyerek bütün cinsleri kendinden saymış bir insan: **Hiroşima Mon Amour!..** Biliyoruz. Çünkü gördük.

11 Şubat

Cumhuriyet'e "O Kadınlar" yazımı faksladım.

Halim'i bu sabah göremedim. Üst üste uykusuzluklardan sonra, bazan böyle sabaha doğru sızakalıyorum. Uyandım ki, saat 9.30! Yeni bir memleket görmüş şaşkınlığı ve sevinci içindeyim. Gazetelerden: Helsinki Yurttaşlar Cemiyeti'miz çalışmalarından olarak, yirmi yıldır süren Kürt meselemizi 'anlamak için' yabancı üyelerden Mary Kaldor, Mient Jan Faber ve daha başkaları gelmişler. (Geleceklerini biliyordum da, benim iki sevgili Murat'ımın (Belge ve Çelikkan) onları omuzlayıp Diyarbakır'a götüreceklerini gazeteden öğrendim. Hoş zaten ben de derneğe gelip gitmekte biraz yaya kalmaktayım.

Tam gazeteleri karıştırırken Taciser Belge aradı. Ankara'da Helsinki uluslararası üyeler toplantısı varmış. Ayın 17'sinde Etap Pulman'ın üst katında, sabah 10.30'da başlıyor. Bizdeki ilk uluslararası toplantı. Taciser, Türkiye Helsinki'sinden program üstüne bir dergi hazırlamak için az yorulmadı. Tema: Duvar. Kopenhag Anlaşması'nı imzalamış ülkelerin yıkılan duvar sonrasına yaklaşımlarını, Avrupa'da ortaya çıkan yeni durumlar üstüne görüşlerini merak etmemek mümkün mü? Gideceğim, fakat gitmeden önce *Cumhuriyet*'e iki yedek yazı hazırlamalıyım.

Ertesi gün Gece

Cevdet Kudret Bey hasta. İyileşemiyor. Dün kendilerini ziyarete gittim. Onu yormak istemediğim halde, düşündüğümden fazla

oturmuşum. Eşi İhsan Hanım, -yazması zor- durumun umutsuz olduğunu çıtlattı.

Halim haftasonu Büyükada'da. Hava çok soğuk, ama güneşli.

Ankara, Müjen'le de buluşulacağına göre, üç-dört günümü alacak. *Cumhuriyet*'e "Yeni Duvarlar mı?" "Bir Millet Uyanıyor" (Bu Muhsin Ertuğrul hocamızın 100. doğum günü anısı için) yazılarımı yazdım. Yarın fakslarım.

23 Şubat, Pazar

Lapa lapa kar yağışı. Hüsamettin Ünsal'larla Rumelifeneri'ne balık yemeye gidilecekti. Kaldı. Ben de böylece son on günün notlarını düşme fırsatı yakalamış oldum. Ankara'ya Helsinki toplantısından iki gün önce, mavi trenle gittim. Müjen'le buluşup konuşarak bakıcı ya da bekçisinin kaniş ve Müjen'den yakınmalarını dinledim. Kayseri'de bir bankada çalışırken çıkarılmış mı, ayrılmış mı, bilemiyorum da Ankara'ya iş aramaya geldiği zaman, arkadaşımın aracılığıyla kuruldu bu ilişki. Otuz yaşlarında, bekâr; Kayseri'deki kızkardeşleri de yanına gelip gidiyor. Ailenin ölümle boşalan evinden sonra taşınılan Gaziosmanpaşa'daki bu ev geniş, güzel. Kendi odası da pembe beyaz perdeler, yatak yorgan, şifoniyer, aynalı tuvalet masasıyla falan mis gibi döşenmiş. Müjen'in annesinden kalma araba da kapının önünde. İşin güzeli bakıcı araba kullanmasını biliyor, fakat Müjen taksiyle gelip gidiyor. Her şey ikisinin bildiği gibi, isteklerine göre yürümekte. Biz çok memnunuz. Kendisi her oturup sohbet edişimizde neden 'Müjen ve köpek' ya da 'köpek ve Müjen' diye başlayıp bitiriyor; anlayabilmiş değilim. Müjen'in okul çıkışlarında hemen eve gelmeyip de Tunalı Hilmi'lerde arkadaşlarıyla, özellikle erkekten olanlarıyla dolaşması onu en rahatsız eden şeylerden biri gibi... Herhalde: "Ben elimden geleni yapıyorum ama, yine de haberiniz olsun," demek istiyor.

Bu arada her söz ve durumdan roman çıkarıp kurgulayan beynim meseleye burnunu sokmadan edememekte: "Belki de biri genç, öteki olgun iki kadınlı ve erkeksiz bir hayattır onu için için böyle doyumsuz kılan," demeye getirmekte. Hani şu 'evde kalmış kız' ol-ma-nın kor-ku-suuuuuuuu... (Bana ben: Sen ka-rış-maaaaa!..)

Ne güzeldi Ahmet Cemal'in *Üç Beş Kişi*'n üstüne yazdığı yazısında romandaki "Kekeme İlişkiler" lafına mim koyması. Tiyatro: Gülen ve ağlayan maskeler.

Ankara'daki acı-tatlı; en gerekli, en zor ve en kendiliğinden, en güzel durağın böyle. (Fatma İnayet: Kârlısın kârlı!.. Vicdanında bir rahatlık.) Helsinki Y. M. toplantısı bildirilerini dinlerken hep bir konsantrasyon bozukluğu çekmiş olsam da, orda bulundum, oylarımı verdim, üyelik sorumluluğumu yerine getirdim diye içim rahat.

(Kopenhag Anlaşması sonucu -BM: AİH dolayısıyla- bizde de kurulması gerekli Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin 12 Eylül yasalarına bağımlılığımız nedeniyle 'dernek' uygun bulunmayıp 'vakıf' rozeti taşıması, sonra bu da istenmeyip 'Merkezi'nde soluk aldırılır hale gelmesi serüvenini çektikleri bütün sancılar yüzünden en iyi Murat Belge ile Taciser bilirler. Prag toplantısına ilk gidişimizin 'anlamı' büsbütün aklıma gelip durmuştur.)

Bunların yanı sıra, en en en sivil tarafımla Özden'i aradım; annesi Mevhibe İnönü Hanım'ın kaybı nedeniyle başsağlığına gitmiştim; "O Kadınlar" yayımlanmış, o da okumuştu. Bu kuşak üstüne o kadar ayrıntılı, öyle güzel konuştuk ki Özden'le. Bana annesinin içinde bulunduğu fotoğraf albümlerini tek tek açıp gösterdi. Sanki bir anlamda Mevhibe Hanım'ın gidişiyle bizim kuşaktan olan kadınların bütün çocukluk, ilkgençlik yılları da ellerinden çıkıp gitti. Özden'le birlikte bunun o kadar bilincindeydik ki... Mevhibe İnönü, İslam'dan laik devlete geçişin hem kadın, hem de Kurtuluş Savaşı generallerinden birinin, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın eşi konumuyla değişimin bir simgesi ise,

doğurup büyüttüğü, yetiştirdiği çocukları, özellikle de 'kız çocuk' Özden öyle. Öyle bir simge ki, ha o, ha ilkgençliklerini savaş yıllarının ekmek karnesiyle yaşamış bizler...

Özden'le buluştuğumuz o sabah, benim ân'larımın en önemlilerinden biridir. İşte yani, zaman da, zamanın okunması da budur. Köşkten ayrılır ayrılmaz bir taksiye atlayıp Cebeci mezarlığına gittim. Annemle babamı, mezarlarının başında, dönüşüm döneminin bireyler üstündeki etkilerini, iki kültür arasında kalmışlığın iç dünyalarında yapıp ettiklerini, çelişkileri ilk defa baştan sona bir dram okur gibi okudum: Çocukları, Cumhuriyet'in ilk kuşakları tarafından haksızlığa uğratıldı onlar...

(...)

Ankara'dan döneli kaç gün oldu. Mavi trende genç edebiyat eleştirmenimiz Semih Gümüş'ün *Roman Kitabı* bana çok iyi arkadaşlık etti. Fakat kitaptaki roman eleştiri ve değerlendirmeleri hakkındaki bazı olumsuz saptamalar hakkında Fethi Naci'nin bizzat kendisinin 'alınması' ya da 'gocunması' gerekir sanırken, edebiyat dergilerinden birinde Gümüş'ü bu saptamalarından ötürü alkışlamaya durmuş bulunması benim için hoş bir sürpriz oldu. (Ben bana: Demek ki o saptamalar sadece senin işine gelmiş!!!)

Mülkiyeliler Birliği'nin "Toplumsal Diyalog Forumu"na katılman da dünkü güne rastlamış bulunmakta.

Küçük Notlar

5 Mart, Perşembe

- *"Fikrimin İnce Gülü"* filmi için anlaşmaya uymadıkları gerekçesiyle Okan Film'e açtığımız davanın duruşması için avukatım Sayın

Haluk İnanıcı ile İstanbul 10. Asliye Hukuk Mahkemesi'ndeki duruşmaya gittik. Yurtdışına bildirim, vb. noktaları zaman isteyeceği için davalı taraf 'mehil' istemiş, duruşma ta 15 Haziran'a atılmış. Anlaşmayı imzalayan şirket burda -fakat kayıp- filmi çeken kimse dışarı gelip giden şirket akrabasından biri -tam bir dümen bu da... (Anlaşmada adı olan şirket kapanmış, ortağı da İsviçre'de dişçilik, çene cerrahlığı yapmakla meşgulmüş, diye bir haber...)

Ataol Behramoğlu'ndan bir şiir:

Yaşadıklarımdan öğrendiğim bir şey var. (Daha çok şey olacak Ataol. Hayat okulu demişler buna.)

- "Sorunlar medyada göründüğü kadardır" durumu üstüne konuşmak için Ali Bulaç, Murat Belge, ben, Taha Akyol gazeteleri dolaştık. (Kaç gün geçti, adları sıralamada yanılıyor muyum acaba?)

- Van 100. Yıl Üniversitesi'nden Seyit Ali, yazarlığım üstüne tez hazırlıyormuş. İstanbul'a gelmiş; Taksim, Gezi'de buluştuk. Sorularını yanıtladım.

- Bir geceliğine Halim'le Ada'ya gidip geldik. Evde üşüdük, adada yürüdük.

- *Türkçem Benim Ses Bayrağım:* Fazıl Hüsnü Dağlarca. (Kendisiyle ilk defa 1951'de Ankara Radyosu'na sınavla girişimden sonra, Basın Yayın'a bağlı Radyo Dairesi Başkanlığı'nda karşılaşmıştım. Kendileri de oradaymış. Çok heyecanlandım. Ama asıl heyecanı, sonraları sayın, sevgili Refik Ahmet Sevengil'in Radyo Dairesi Başkan'lığına getirilmesiyle onun odasında Reşat Nuri Güntekin'e tanıtıldığım zaman yaşadım. Yazarın sigarası dudağında, külü ha düştü, ha düşecek gibiydi. İki heyecan üst üste. Ya kendilerine 'oyun yazarı' diye tanıtılışım! İçimden: "Ama ben Çalıkuşu değilim," demek geçti; diyemedim.

Ali Poyrazoğlu: Her adımında ona daha çok bağlanıyorum. Okuyor. Yazıyor. Oynuyor. Yönetiyor. Hepsini de dört dörtlük

yapıyor. Dün gece yeni sahnelediği oyunu *Uzakta Piyano Sesleri*'ni görmeye gittim. 'Komedi' oyuncusu sanılan Ali müthiş derinlikli, düşünce ve duygularımızı besleyerek harekete getiren bir sanatçıyla bütünleşti gitti.

Büyükada, 13 Mart, Cuma

Birkaç gündür burdayız. Burdayım, desem daha iyi. Çünkü Halim bir yandan işi, bir yandan Ankara, Müjen arasında gidiş gelişlerinde.

Dün Erzincan'da müthiş bir yer sarsıntısı. Yıkılan evler, ölen giden insanlarımız. Ortaokulun ilk sınıfındayken de, buzlu karlı, soğuğun soğuğu bir gecede de yaşanmıştı Erzincan'da büyük deprem. Doğanın tekrarına umarsızlığın tekrarı eklenirse, daha beter!..

Bu evin yakıtı yine bitti. Depremle başlayan iç üşümelerime dış üşümeler eklendi.

Ertesi sabah

Yeni haberler. Erzincan'la birlikte Bingöl'de de deprem. Güneydoğu'daki Kürt-Türk ölüm kıyımları yıllardır zaten eksilmeyip artıyor. Depremde yüzlerce ölü, buna eklenmiş bulunmakta.

Atalarımız: "Bıçak yarası geçer, gönül yarası geçmez," demişler.

İki gün sonra

Ada evine bir teneke yakıt getirdiler, bu sefer de brülör çalışmadı.

Büyükdere'ye dönerken Eminönü vapuruna binip, Cerrahpaşa hastanesine çıktım. Cevdet Kudret Bey'i oraya yatırmışlar. İhsan

Hanım yine kulağıma şunu fısıldadı: "Ben artık yatakta bir fotoğrafım. Herkes bana bakıp bakıp gidiyor. Beni kimse aramıyor," diyormuş... Gazeteleri karıştırıyorum. Bugünden tam 17 yıl önce İstanbul Üniversitesi önündeki öğrenci katliamı geliyor aklıma. Sol görüşlü 7 genç öldürülmüş, kırktan fazlası da yaralanmıştı. Gençlerin sesini silahla, copla kesme zihniyeti: 16 Mart katliamı. Soruşturma hâlâ sürmekte... Devletin kendini kendi içine hapsetme öz-gür-lü-ğü!.. Belirsizlik.

17 Mart, Salı

Büyükdere'ye geldim ki, telesekreterde mesajlar. En uzun ve alacaklı sedası vereni Sinan'ın annesinden olanı. Kurs öğretmeni Tahsin Bey, şuraya, işte tam şu hesap numarasına ocak ayından iki ders parasıyla geçmiş şubat ayı dersleri için 1,5 milyon yatırılmasını istiyormuş. Şimdiye kadar biz hepsini hiç atlatmadan yatırıp durduk. Bu yeni talep ne demeye gelmekte acaba? Hesap mesap, makbuz mukbuz hak getire. Hiç sorma: Savcı tonunda sergilenen iddianamenin hâkimiyeti altında kalırsın. Yatır şunu ve yat gitsin.

Çok çok çok değerli Muhsin Ertuğrul hocamız, geçen akşamki 100. yaşınızı "Bir Tutkunun Yüz Yılı" töreninde anılarla, tanıklıklarla, alkışlarla başımızda görme özlemiyle dolup taşarken aklımı sık sık kurcalayan şu olmadı değil: "Hocam, tiyatro, sinema sanatının derinleşip gelişmesi için genç sanatçılara tutkuyla kol kanat gererken ayağınıza 'oyuncular' da dolanırsa ne yapardınız? Bilmek istiyorum. Hükümetiniz tarafından tayin makamındaysanız, siyasal oyunlara sırt dönüp istifa ettiğinizi biliyorum, ama kültür, sanat yolu sürekli bir yol değil mi? Bundan, yaratıdan istifa edilemez ki..." Siz kendinizdiniz. Siz kendinizsiniz; o kadar.

25 Mart, Cuma

Ne hoş! Ne güzel rastlantı. Dün beni, adını Ömer Faruk Sağlam diye veren bir genç aradı. Folk Tur 'Amatör Tiyatrolar Topluluğu'ndan. Gençlik Günleri Festivali'ne katılanlardan Selçuk Kız Meslek Lisesi, Fındıkzade'de, Sayın Tahsin Öztiryakiler yönetiminde benim *Evcilik Oyunu*'nu sahneleyeceklermiş. 'Prömiyer'den önce provaları görmemi diliyorlar. Üç gün, çeşitli saatlerde... Gider miyim? İşte işte, Muhsin hocamızın memlekette olmasını çok istediği, hatta askerliğini yapanların da bir sahnelerinin olmasını, tiyatro çalışmaları da yapıp cezaevlerinde, hastanelerde engelliler için temsiller vermelerini özlediği 'bölgesel amatör tiyatrolar' projesinin ilk yeşertileri işte! Amatörlerin, Selçuk'tan gelen gençlerin salt benim bir oyunumu oynamaları değil tasarının gerçekleştiğini gösteren. Yarınki Dünya Tiyatrolar Günü'nden başlayarak çeşitli genç topluluklar seçtikleri oyunları hem bulundukları yerde, hem burda sahneleyecekler. Oyuncular topluluğu da var, onlar Strindberg'in *Miss Julie*'sine çalışmışlar. Zor bir seçim. Buna ve benimkinin son provasına, temsiline koşa koşa giderim, fakat ötekilere yazık ki gidemem. Sinan'ı bayram tatili dolayısıyla Ankara'ya, Müjen'e götürmem gerekiyor. Dilek Türker de Muammer Karaca'da *Mutlu Ol Nâzım*'ı oynayacak, tek başına. Uçak yetişirse, belki görebilirim. Ömer Faruk'a Muhsin Ertuğrul hocamızın tasarılarını anlatıp durdum; haberlerine sevindim.

31 Mart

Ankara'dan önce: *Miss Julie* ya da Oyuncular Topluluğu tarafından *Matmazel Julie*. Gençler bu oyunu yepyeni bir yorumla sahnelemişler. Hani sanki grotesk, kitsch bir yorum. Klasik

yorumu öyle benimsemiş, öyle sevmiştim ki, bu nerdeyse sadomazoşist yorum beni şaşırttı. Hatta ürküttü... İzleyiciye hiç keşfetme, gösterilmeyeni hayalleme şansı tanımıyor. Gençler sanki 'chocant' -şok yaratan- sinemadan etkilenmiş, yorumlarını bu şiddet üstüne yapmışlar. (Banyodan çıkan parmaksız eldivenler, çoğu zaman kapı aralığından görünenler, yani deşilen, ciğeri koparılan hayvan -tavuk- kan, kırbaç, şiddet... Bu oyunda her şey alttan alta, gizlenerek verildiği için güzeldir. Gençler, TV, sinema gibi gösteriyi öne çıkaran etkinliklerin kurbanları mı oldular? Oysa Strindberg insanın derinlerine iner, iner, iç dünyalarında arkeolojik kazılar yapar, hem de izleyiciyi yanına alarak, kendine katarak.

2 Nisan

Dün TV de Azeri-Ermeni, Sırp-Hırvat çatışmalarına bakarken gerçeği değil, bir Amerikan filmini, yapma bir şeyi seyrediyormuşum gibi geliyor. Bu savaşlar sanki böyle film sahnelerini yeniden canlandırıyorlar. Sanki herkes 'savaş insanları'nın filmini oynamakta. Felaket bir '1 Nisan' şakası! Şimdi de felaket bir 2 Nisan gecesi... Yolculuktan önce ödenecekler listesi, Sinan'ın kursu, Ada bahçesinin çiti, kırılan gözlük yerine yenisi, Sinan'ın aramızdaki şirinin şirini töre gereği yeni pabucu falan derken 6.700.000 TL tuttu. Babam: "Ayağını yorganına göre uzat," diye buyurdu.

Uzatamayacak kadar yorgunum. *ROMAN-Tik* ruhumda kanser olup çıktı. Onunla tam da Viyana'daki gibi yalnız, baş başa kalmazsam birlikte gömülüp gideceğiz.

Bu arada kâbuslarımın sırasını bozdum; *Gece Hayatım*'ın elini yüzünü boyadım. Görücüye çıkmaya hazır 'gibi'...

15 Nisan, Çarşamba

TRT'de Altan Aşar yönetiminde *Bizim İnsanlarımız* program çekimi. Yazgülü, Ortaköy stüdyosunda Yavuz Özkan, ben ve Tuğrul Eryılmaz'ı karşısına dizip sanat, edebiyat, sinema ve basın çerçevesinde terletiyor. Evde ise Bernt'ten mesaj.

Buraya gelmiş, Karadeniz yaylalarına yolcu. Anlaştık. Yarın akşam yemekte, birlikteyiz. İletişim'den sevgili Fahri Aral aramış. Mitos Boyut da bütün oyunlarımı yayımlamak istedi gibi, istemedi olsa daha iyi.

On gün sonra

Halim ve ben ağır bir gripten yatıp kaldık. Ben ateşli ateşli İst. TV'sinin "25. Kare" programına katılıp döndüm, Halim hâlâ yatmakta...

Güner. 27 Nisan. Ölümünün 15. yılı anısıyla dayanamadım kendi şiirinden alınma: "Arada Unutkanlıklar Var", diye bir yazı yazdım, fakat *Cumhuriyet*'e de, hiçbir yere de göndermeyeceğim. Neye yarar ki, sadece benim hatırlatıp durmam onu? Bursa'dan beni telefonla arayan, Güner'den konuşan genç de olmasa.

(...)

"Fikrimin İnce Gülü" davası: Cenevre davası için(?) notere tercüme parası diye 1,5 milyon vermek gerekiyormuş. Bildirilen hesaba yatırdım.

Seher Hanım'ımıza şükranlarla doluyum. İki saat de gelse, beş saat de, içim rahat. Ondan önceki ütü ve temizlikçimizin adı da Seher. Eğer bulabiliyorsam, çalışacak zamanı iki Seher'im sayesinde bulabiliyorum.

Mayıs'ın 16'sından beri burdasın. Tabii arada bir Büyükdere, Cağaloğlu, Sultanahmet'lik duruşmalara falan gidip gelmelerini saymazsan. Geçen ay burda hayli üşüdün ama, şöminede kozalaklarını yakıp keyfine bakmak, bol bol yürümek aklına-fikrine iyi geldi.

Yürüdükçe açıldın. Arzuhalci masası yanına koyduğun elektrik sobası da işine yaradı. Böylece, *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* kendine uyan sesine, giyim kuşamına kavuşmakta.

"Tarih Dersleri" bölümleri kendilerini hemen hemen oldukları gibi korudu ama, "Anahtar Deliği" bölümü ile hafiyelik bir araştırma sonucu ele geçirilmiş "Edebiyat Dosyası"nı V. bölüm "Tarihin Kokusu"na yakıştırmak birkaç prova gerektirdi. Bu provalar da dünkü pazar günü sabaha doğru bitti. Emekli öğretmen Kamil Kaya'nın 'cinayet işleme' hayalleri, bu hayallerin yaratıcısı seni bile ürpertmedi değil.

(Aslında önceki sabah Cerrahpaşa Hastanesi'ne gidip geldin. Cevdet Kudret Bey ağır, çok ağır.)

Halim bu haftasonu buraya gelmedi. Aramız oldukça nahoş: Seni 'yokmuş' saymasına alınmıştın; epey oluyor, fakat sen bir türlü düzelemiyor, düzelemedikçe de savunu oklarını 'ben varım'lara hedefleyip hedefleyip fırlatıyorsun.

Büyükdere'desin. Mesajlar pek çok. Halim'ciğin her şeyi tek tek notlamış. Yaa işte, menfaat: Yelkenler suya.

Bu arada kitaplarının yayımlarıyla ilgili iyi ve iyi olmayan şeyler yaşadın.

Doğan Kardeş Yayınları'ndan Turhan Ilgaz Bey aramıştı. Bir çocuk kitabının olup olmadığını soruyorlar. Bir adet yazmış, herkesten önce kendin bunu hiç mi hiç sevmemiştin. "Fakat, müzikli/danslı, büyükler ve çocuklar için yazdığım bir oyunum var," diye bir

itirafta bulundun. İncelik gösterdiler, götürüp götüremeyeceğini sordular. Yapı Kredi Doğan Kardeş Yayınları, Aksaray, Çemberlitaş-Çarşıkapı dolaylarında imiş. İletişim'den alışkın olduğun mekân sana büsbütün çekici geldi; birkaç gün sonra götürüp verdin. Turhan Bey'le tanıştın. Çok geçmedi, çocuk yayınlarından senin *Duvar Öyküsü*'nün yayımlanacağı haberi geldi. Anlaşmayı yapmak üzere çağrıldın...

29 Haziran

Turhan Ilgaz'ın yanında kim vardı dersin? Enis Batur. YKY kuruluyormuş.

Doğru anladıysan Enis yayınların başmüdürü olmaktaymış. Beni asansöre kadar geçirdiler; aranızdaki buzlar erimişe benzer.

(...)

Piyasada bir yıldır bulunamayan *Bir Düğün Gecesi* İletişim'de çoktandır; nihayet dizilmişti. Bunu sevgili Fahri Aral nazik bir ziyaretinde bildirmişlerdi. Bu güzel habere rağmen romancığım geçmiş Kitap Fuarı'mızda yine yok satmış bulunmakta. Yeni yeni başlayan 'çoksatar'lık pazarına 'yoksatar'lıkların da olması diyalektik bağlamıyla kaçınılmaz. Ama keşke grafikçi/kapakçı Ümit'imiz fuar broşürlerinde *Kara Kitap*'ın yanıbaşında benimkine de bir 'kara kapak' esprisi patlatmış olmasaydı! Patlayan patlamış, geçen geçmiş, biten bitmiştir. Ah benim canım Türkçem, ülkemin dil bayrağı! Peki şimdi şu senin önünde duran notlar, mesajlar, tel no'ları falanlar neyin nesi? Kitaplarımla Yapı Kredi Bankası'nın gövdesinde kurulmakta olan YKY'ye katılma teklifi. (Fatma İnayet, kafamı iteklemekte: Remzi'den ayrıldığından bu yana kendini yeni koca arayan dullar gibi hissediyordun ya? Çünkü zaten içiyle dışıyla tanıya tanıya bir erkek tanımışsın ya, 'öteki'lerden kime gülümsemeli, kime baş çevirmelisin pek bilememekte idin ya?..)

Sahiden Ankaralı olarak yayın dünyasının o kadar dışında idim, özgürlük fırsatını acaba şu mu olsa, bu mu olsa, diye yayınevleri kapılarına dokuna dokuna harcamaktan öyle kaygılanmakta idim ki, doğrusu bu beyefendice teklif işime yaramadı değil. (Ben bana: Elini İletişim'e ezik büzük kendin uzattığını unutma haaa...)

(...)

Bütün bu 'Fatma İnayet'siz hesaplaşmalarım oldukça uzun sürdü. Doğan Kardeş'te *Duvar Öyküsü* çocuk oyununun yayımlanacağı haberi geldikten sonra, işte bundan yirmi-yirmi beş gün önce Galatasaray'daki Yapı Kredi Bankası'nın üst kat odalarından birine çağrıldım. Böylece Turhan Ilgaz Bey'in beni zarif kabulü sırasında Enis Batur'la YKY'den sorumlu kişi olarak yeniden karşılaşmamız gerçekleşti. (Başmüfettiş: Ankara'da yaşanıldığı sıralarda karşılıklı birer adet ve sertlik dolu yazışma(ları)nızı yok'muşa getirdiğini atlamasana!) Editör İshak Reyna Bey'le, koordinatör makamındaki Şahin Bey'le tanıştırıldım. *Duvar Öyküsü* kasım ayında yayımlanmış olacakmış. Üç'lü romanlarım serbestse, bunları da yayımlamaya, iznim olursa programlarına almaya hazırlarmış. (Senin de Remzi'den karşılıklı gözyaşları içinde alabildiğin boşanma kâğıdın imzalı imzalı hazır ya, ona bak. Enis de oralardan ayrılmış ya, buna da bak.) Aslolan, yepyeni bu yayınevine verebileceğin yepyeni bir kitabın ya da kitapların. Bunlardan var mıdır?

İçim cıız etmiştir. *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nın kısmeti iki yanlı 'brand new olaraktan' burasıymış demek! (Ya, Halim'in dahi hiç haberi olmaksızın, arada usul usul denemelerini toplayıp, yanlarına yeni yeni döktürdüklerini de ekledikten sonra, adına *Karşılaşmalar* dediğin kitap? Evet ya, bu da var. *Gece Hayatım* zaten Simavi Yayınları'ndan Doğan Hızlan ile Ataol'a teslim edilmiş bulunmakta. Bu orada öylece duradursun, fakat *Karşılaşmalar*, kelimenin parçalanmasıyla Kar-Karşı-Karşıla-Karşılaş-

Karşılaşma-Karşılaşmama-Karşılaşmalar diye, üstelik her biri de iki üç anlamlarını birden içerdiği önerin göze görünür biçimde kabul görüp yayımlanmalı. (İşte bunu, kitabın editörü kim olacaksa, onun kulağına fısıldamayı unutmamalısın.)

Bu resmi karşılaşmamızda YKY'nin tarafıma uygun gördüğü yayın şartları da bildirildi. Kitaplarımın yayın programı, şöyle mi, böyle mi gitsin meselesinin ise bana daha sonra bildirileceği açıklanarak söz kesildi.

(Kendini basbayağı profesyonel bir yazar mertebesinde hissetmişsindir.)

2 Temmuz

Yarın Antalya'ya dört günlük yolculuk. Delikanlılık işaretleri veren Sinan Sümer yanımızda, kendine sahip, yetişmiş genç kadın hizasına bizi çağıran abi-kızkardeşten yeğen Müjen'imizi ziyaret. Müjen Ankara Bilkent Üniversitesi, hadi diyeyim ki 'antropoloji' bölümünde iletişim/turizm alanını seçmiştir ve turizm eğitimi konusunda staj yapması adına kendisine Akdeniz 'tatil köyleri'nden Kemer'deki Kiriş World düşmüştür. Telefonda: 'Ah halacağım, bir görsen, yer siliyorum, tuvaletleri bile temizliyorum, mutfakta bulaşık yıkayıp, koku, yanık, pas ne varsa hepsinden de sorumlu tutulacakmışım," deyip duruyor biraz yakınır gibi, fakat en çok da kendisiyle övünür gibi. Bense onu dinlerken içimden biraz 'oh olsun, hayat böyle işte, hazıra konmayı istemez, çalışılmasını ister,' diyor, öte yandan 'ah canım, kim bilir neler çekmekte, nasıl yorulup düşmekte; evinin buzdolabına yarısı yenmiş, yarısı kalmış paket kâğıtlarını bile tıkıştırıp duran çocuğun başına gelene bak sen, hay Allah, ne yazık, ne yapsak'larımla için için üzülüp durmaktayım.

Kiriş otel odamız. Güneş alerjimden ötürü yüzemiyorum bile. Denize gir-çık çırpınmalarım yok. Sinan genç adamlığını yaşıyor: Dün gece sabaha doğru yatmış anlaşıldığına göre. Yakışıklı ya, Yeşilçam filmleri çeviriyor galiba; yemek sonrası başlayan dans-caz meselesinde pek güzel bir genç kadınla dans ederken 'görülmüştür.'

Müjen'le asıl eğitim yeri Kemer'de buluşuldu. Hiç sayıp dökmesine gerek kalmadan pek sevinip, çok övündüğümüz de umalım 'görülmüştür.'

5 Temmuz, Pazar

Geceyarısı: Taksi. Uçak. Taksi: Sinan'la Levent'teki Papillon'umuzda pizza yemekler, Büyükdere'ye gelip ona yatak hazırlamaklardan sonra çantaları boşaltmak, derken soyunup dökünüp kendimi tartmak: Dört günde iki kilo almışım. Yine gece hayatımın rüya ve kâbuslarıyla, bir yığın kirliyle dopdolu tatil bitti gitti, gele gele iki kilo geri geldi.

Telesekretere göre, yokluğumda arayanlar: Yazarlığımı hiç çöpe atmamışların başında gelenlerden *Varlık* dergisinin uğuru Enver Ercan. Titiz ressam ve alıngan dost Balkan Naci. Londra'dan Ankara'ya doğru uçuşa geçmiş Orhan ve Sevgi Suda. İskender Savaşır. O Bilar'da imiş. Beni *Gündem* gazetesi namına arıyormuş. Bak işte, Selçuk Baran'la birlikte orkestra üyesi annesiyle yakın dostluğumuz bir yana İskender'in belki de beni ilk arayışı bu. İletişim'den Fahri Aral da arayanlar arasında. Ah değerli Fahri'ciğim, 12 Eylül oldu olmadı, derin devletin iftirasıyla ortadan kaldırma teşebbüsü işe yaramadı; sizin gibi *Bir Düğün Gecesi*'ni bağrına basan basana, ödüllerle taçlandıran taçlandırana olup gitmişken sizdeki basımını bir türlü gerçekleştiremeyip bu romanımı 'yok'a

getirmeniz beni gerçekten çok acıtmıştır. Üstelik kitabı basmayı o kadar çok isteyen varken. Çok iyi anlayacaksınız Nihat da, siz de: Kapaktan sorumlu ve beş parmağında altı hüner bulunan çok sevimli Ümit'in kurbanı olmak bu yaşta artık bana yaraşmadı. O kadar sevdiğim, kendi ayaklarımla geldiğim İletişim'den çekilmem artık bir mecburiyettir. Üzgünüm.

Enver Ercan, *Ruh Üşümesi*'nden doğma "Erotizm ve Edebiyat" üstüne konuşmamızı istiyor. Bu konuda göze sokulması gereken çok şey var. Magazinlik 'erotizm' değil benim meselem. Ercan bunu bilir. Yarın ararım onu. Konuşuruz. Haa sahi, bir de *Nokta*'dan Berran Ersan, CRR Konser Salonu yönetmeni sevgili Filiz Ali'mizin belediyece buradan uzaklaştırılmasına karşı girişimlere ne dediğimi soruyor.

Ertesi gün

Berran Ersan'ı aradım. Hem Kültür Bakanı Fikri Sağlar'a, hem İstanbul Belediye Başkanı N. Sözen'e bu girişime karşı görüşlerimi birer telgrafla bildirdiğimi söyledim; aynı düşüncemi kendisine de yazdırdım.

Ada'lı eve kalorifer ısıtıcısının onarımı için Demirdöküm'den biri gelecekmiş. Yarın gidip bakacağım, dönüp geleceğim.

Bir istek daha: YKY'den Şahin Bey aradılar. Denemeler kitabımı opsiyonlu olarak vermem. Yorulmamamı, almaya birini gönderebileceklerine nezaketle değindiler. Elim ayağıma dolandı. Haftaya kendim götüreceğimi söyledim.

Ne gün ama! Hürriyet Production'dan (Simavi Y.) arandım. *Gece Hayatım* yakında çıkacakmış. Bu kitabım üstünde, kontrat, para filan meselelerini konuşmak üzere oraya gitmeliymişim. Büyükdere'deki evin fırın ve buzdolabı da bozuk. Tamirci gelecekti. Ne yapsam?

Ne olursa olsun, Aya İrini'deki Rampal konserini kaçırmayacağım.

10 Temmuz, Cuma

Saat 15.00 suları. Değerli edebiyat hocamız Cevdet Kudret Bey, Cerrahpaşa'da yatarken dünyayı terk edip gitmiş. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* kitabı üç cilttir. İçinde ideolojine uzak kaldığı bir yazarın bulunmaması 'konuşulur' olmuştur da, bu üç cildi hazırlamak ne demeye gelir, bilenler bilirse de bunu öteki 'arıza' kadar hisseden olmamış gibi. Ortaoyunu, Karagöz inceleme ve metinlerinden öğrendiklerimiz bir yana, bu oyun metinlerini kaybolup gitmekten kurtarması da kültür hayatımıza hizmetin en büyüklerinden biri...

Edebiyatımızın her türünde eserler vermiş, *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* ile *Kalemin Ucu* deneme kitaplarından bu sonuncusunda yer alan 'Yaş Yetmiş Beş' yazısı hemen aklıma geliverdi. İlk satırı: "Affedersiniz, yaşıyorum." Ne incelik. Dahası var: "Arkanızdan ağıt yakmak isteyenlerin kalemleri ellerinde kalmış, bekliyorlardır: Be birader, gideceksen git de, yazımızı yazalım." İncelik. İroni. Üzünç. Hepsi böyle, hayatında.

Aşiyan'a gömülecekmiş.

Ertesi gün

Bütün sabahımı Rumelihisarı'ndaki evlerinde Cevdet Bey'in eşi İhsan Hanım ve kızı Ayşe ile geçirdim. Pazartesi Aşiyan'dayız.

14 Temmuz, Salı

Hem 12 Mart, hem 12 Eylül darbeleriyle sopalanmış, İstanbul İktisat Fakültesi'nden çok sevdiğim Mustafa Sönmez THY'nin dergisi *Skylife*'tan aramış. Mustafa Sönmez beni arayacak da, sevinçten dört köşe olmayacağım, mümkün mü? Emil Galip San-

dalcı bana tanık, ben de ona. Güvenilecek ve elbette dayanılacak en lekesiz dostumuz bizim. İnsan hakları korunmalı, koruyoruz demek, içerde ve dışarda insanların insanca yaşama haklarını koruma savaşı vermek demek. Sönmez'in başından geçenler çok ve hayat devam etmekte. İş gerek, çalışmak... *Skylife* dergisi yazı işleri yönetmeni olarak oraya yazıp yazmayacağımı sormak istiyorlarmış meğer. Hemen, 'peki' dedim, hem de seve seve. Umarım onu mahcup çıkarmam.

Tarih Vakfı'nın *İstanbul* dergisinden ayrıca arandım. Hem de bugün. Yazı isteniyor. Başım göğe erebilir, fakat ne mümkün: İlgileri hak edememek kaygım her gün biraz daha artmakta...

15 Temmuz

Ada'lı evi su basmış. Sinan telefon etti: "Oradan geçiyordum, dışardan görülüyor, çatılardan sular boşanmakta," diyor. Kahretsin! "Evin sıcak suyu güneş enerjisiyle, yukarda depo var," da deyip, mülk sahibi fiyatın üstüne fiyat eklemişti bir de. Bu kaçıncı su baskını! Kaç kere ustalar geldi gitti, nafile. Bu depoyu tepemizden kaldırıp atmalı... İşte hakkı hukuku ne devletçilik becerilebildi, ne Özal'ın özelciliği şu bizim demokrasisi eksik cumhuriyetçiliğimizde. (Bana ben: Cumhuriyet'imizin ilk kuşaklarının bir üyesi 'olaraktan' sorumluluk levhası senin de boynuna asılı...) Tepkim: *Ölmeye Yatmak*. İşte burda!..

18 Temmuz

Yazıymış çiziymiş, at bir kıyıya, koş Ada'ya...
Kendini kendin yapmaya...
(...)

Büyükada. Evin içi. Her yanı su basmış. Giriş katındaki, azıcık bodrumsu yerdeki iki odaya biriken sular. Duvarlar felaket.

Badana/boya 'köpürmüş'. Başta üst kat, banyo girişi önündeki yer olmak üzere parkeler havaya kalkmış. Ana vanadan suyu kes. Kolları sıva! *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*... Büsbütün geç doğum. Geç Barok gibi...

Büyükdere

Ortaya çıkan bütün aksiliklere rağmen Büyükada'lı eve bağlandık.

Buraya döner dönmez Piyasa yürüyüşlerimde bir yere yangelip aldığım notlardan biri geçti elime: Şimdi Sadberk Hanım Müzesi'nde Ankara'dan komşum, sevgili genç dostum İlber Ortaylı'nın konferansından çıktım. Ta Büyükada'dan üstüm başım perişan halde koşup gelmiştim. Değdi. "Eski İstanbul'da Hayat" üstüne çok keyifli bir konuşma yaptı. Öyledir. Bilgisini, genele uymayan farklı düşüncelerini kasıntısız, sizinle peynir ekmek yiyormuş gibi aktarır. İlber biraz şişmanlamış. Rasputin'e benzemiş. Fakat sahiden müthiş albenili konuştu. Kokteylde 'Perrier' bulunamayacağına göre, hep soda içtim. Müze Müdürü komşularımız Çetin'le Tanju'nun oğlu Serdar Anlağan delikanlısı bile şaştı bu işe. Müzenin ek bölümü mimarisinin ve yeni vitrinlerin projesi Serdar'a ait.

İletişim'de *Ruh Üşümesi* editörlüğünü titizlikle, kendine has bir estetikle yapan Fatih geliyor aklıma. Fatih, hasta mıymış? Benim bilmem istenmiyor gibi bir hava esti geçenlerde Fahri Aral'la baş başa yemek yiyip konuşurken... Yeşil Ev. En sevdiğim yerlerin başında... Keşke İletişim'le güzel bağımız güzel sürebilseydi...

23 Temmuz

Yavuzer Çetinkaya'yı gömdük.

Sinan'a iki milyon, annesinin Moda İş Bankası hesabına gönderildi.

Kar-Şı-Laş-Ma-Lar'ı harıl harıl yayıma hazırlama. 1984-92 yılları arasında yazdığım denemeler, değiniler, söyleşileri elden geçirmek. İzlek birliktelikleri sağlamak. Önceleri yayımlanmış olanların dizgi hatalarını düzeltmek ve... Tak tak tak... Daktilodan 'geçirmek': YKY'ye verilecek. Eriyip giden zaman içinde böyle böyle temize çekmeler: Ortalığı temizlemek...

Önemli not:

Başımıza açtığı bütün dertlere rağmen Büyükadalı evimize bağlandık.

Haftasonları Halim, sair günler ben, daha sık gidip geliyoruz. Eşi dostu yiyip içmeye çağırdığımız bile oluyor. *Skylife* yazılarımı severek yazıyorum.

Sanat Dünyamız dergisi son sayısında "Roman Krizde Mi?" diye bir dosya açmış. Roman bu sıralarda Eco ve Orhan Pamuk'tan sorulduğuna göre dosyada adımın A'sının geçmemesi bir yana, *Tempo* da "Dinozor Edebiyatçılar" listesinin başköşesini bana ayırmış bulunmakta. Besbelli: Naftalinlenip sandığa kaldırılmak istenmiyorsa her yılbaşı bir roman armağan edilecek memlekete. Eco dillerden düşmezken Orhan yine iyi başardı ayakta kalmayı...

Bana ben: Dur bakalım, *Tempo*, adın soyadın A ile başladığı için, alfabetik sıraya göre koymuştur seni belki dinozor yazarlar listesinin en başına.

Temmuz sonları

Büyükdere'miz Bülbül Sokak girişi dağlar gibi çöp yığını. Sirkeci de öyle, Beşiktaş da. İstanbul kokuyor. Güneşe atılmış yüzlerce koyun eti sanki.

Çöp grevi.

Büyükada'ya, ormanın içine dört nala kaçış.

Büyükada, 11 Ağustos

Çöp grevi 14 gündür sürüyor. Pisliğe, leş kokularına, çürümüşlüğe, yokluğa, yoksunluğa, topluca **Şiddet**'e ne kadar iyi dayanan insanlarız biz! Çevremizi kendimize benzettikçe biz de çevremize benziyoruz... Aşağı kademeden tam bir uyum ve uzlaşma. Darbe darbe üstüne. Soygun soygun üstüne. Toplumun bir nefesçik temiz hava istemeye takati kalmamıştır. (Ada'daki orman yürüyüşlerim burnumdan gelmektedir.)

Ertesi gün

Çöp grevi bakanlar kuruluyla iki ay ertelenmiş. Türk-İş Danıştay'a gidecekmiş.

18 Ağustos, Salı

Dört gün Ankara'ya gidip döndüm. Müjen'i yokladım; konuştuk, güldük, isim annesi olduğum köpeği 'katibe'den Medine yakınmalarını dinleyip, döndüm. Müjen'e gerekli olan aile. 'Aile erkeği' saydığından olmalı, Halim'e güveni tam; ona karşı nazı bol. Çocuğun 'korunma' duygusu. İstanbul-Ankara arası artan buluşmalarımızda daha iyi anlıyorum bunu.

Telesekreter. Mesajlar: Londra'dan Orhan Suda'lar, İzmir'den Özcan Yalım'lar gelmişler. Buluşup görüşmek. Ne iyi olur, fakat nasıl, ne zaman? Sırayla gelselerdi ya! (Başmüfettiş: Senin balo karneni rüyalarında mı görselerdi?)

Skylife'a, mevsimidir deyip, "Eylül Denizleri" etiketli yazımı yazdım. Kiklad'ları elimde Yunanistan'da darbe sonucu Paris'e sığınmış radyocu yazar Aris Fakinos'un romanı *Donner Aux Pigeons*'uyla dolaşışım ve yazarın annesini Yunan adalarından birindeki Kelebek Vadisi'ne giden yolda buluşum geliyor aklıma.

Ege Denizi'nden bir sıçrayışta Boğaziçi kıyılarındasın: Mehmet Rauf'un *Eylül*'ü ile Tarabya... Dön yukarı Sarıyer, Yenimahalle yalısını donatmış Suat-Necip aşkları, arada bilmezliğin mutluluğunda yuvarlanan koca Süreyya... Onları deniz subayı yazarın ellerine bırak, in aşağılara; güneye: Akdeniz'in doğusuna; Çukurova'yı Toros eteklerinde bırakıp Selçuklu-Roma-Bizans kültürleriyle kervansaraylarında buluşmaya: Hoş geldiniz *Yazsonu*.

İşte "Eylül Denizleri"nin en güzel yeri bu olmalı. Bundan böyle *Yazsonu* artık yalnız arkeolojik kazılarda tabletler halinde bulunacaktır.

ROMAN-Tik'e gelesiye kadar sen kendini çoktan harcayıp tüketmişsin Adalet.....

Karışık dosyalar, atılacak yazılar, ayıklanacak dergiler. Doris Lessing'den *Altın Kitap* okunacak, elinden çok gözün değerse. Sinan'a iki milyon daha gönderdin.

İşte bu güzel. Yeniköylü zamanlarımızın en iyi, en pırıl dostu Safiye Hanım'la eşi, sağlık müdürümüz Selahattin Bey'in elleriyle topladığı midyeleri... Yeniköy'deyken bize ellerinde çiçeklerle 'hoş geldiniz' demeye gelmişlerdi. Selahattin Bey'in sağlığımın iyi olması için yapmayacağı şey yok. Neleri olurum ki? Samimi ilgileri karşısında mahcup kalıyorum. Yetişip evlenmiş iki çocukları var; tepenin kıyısındaki küçük bir evde otururlar; kapılarının önü bile çiçekler içinde. Yürüyüşlerimde hep oraya çıkmak, bir merhaba demek isterim; ya koşturmaktayımdır, ya vakitli vakitsiz rahatsız etmekten çekinirim; onlar da işte böyle, çok görecekleri geldiğinde Selahattin Bey'in ünlü midyelerini birlikte yemeye çağırırlar; yine mahcup olurum. Safiye Hanımlar gibi insanlar varken kimse insandan umudunu kesmesin.

Nedim Gürsel'e nerdeyse 'şair' payesini de verecekler. *Varlık* dergisinde 'Hakkı Yenenler' arasında gösterilmiş. Oysa Nedim Bey cırt dese, her yanda yankılanmakta. Hiç hakkı yenilmiş gibi bir durumu yok. Dünyaca tanınmışlığa aday tek yazarımız nerdeyse o. Kitabına soruşturma açılanlar arasındaysa eğer, bundan en iyi bal süzen, bunu kendi hayrına çevirme hüneri gösteren dehamız o değil mi sanki?

Verimli yazarımız geçenlerde bir gün beni bura telefonundan aramış, ben bana verdiği bu onuru sindirmeye çalışırken: "Adalet Hanım, UNESCO için bir Türk Kadın Öykü Yazarları Antolojisi hazırlayacağım. Henüz sizin hiçbir şeyinizi okumuş değilim ama eğer bu antoloji için bir öykünüzü siz seçerseniz ben antolojiye onu koyarım," demiştir. Ne kadar incelikli bir öneri. Seçme hakkını bana bırakıyor. İçimden: Ne lanet bir şey bu! UNESCO'dan iş alıyor; ecnebiler böyle işleri bedava da yaptırmazlar; zaten kendisi de bedavadan yapacak gibi değil, iyi ki de öyle, lakin 'okumadıklarını' okuma zahmeti gösterse bari, diye geçti ve dışardan: "Hikâyelerimi bilmiyorsanız, içlerinden birini seçme işini yapacak elbette siz olamayacaksınız; tamam da ben neden ille UNESCO sponsorluğundaki Türk Kadın Öykücüler 'Antolojiniz'de yer alayım diye sürtünür gibi olayım Nedim Bey?" demek terbiyesizliğini gösterdim.

O: "Canım ne olacak. Vakit kazanırız; siz seçiverin işte Adalet Hanım." Ben: "Neden ama?" O: "Dışarda tanınmanız için bir şans bu. Başka şansınız pek yok ki Adalet Hanım..." Ben: "Yoksa yok. Siz fazlasıyla varsınız ya, yeter!" O: "Yani istemiyor musunuz?" Ben: "İstemiyorum! Evet, istemiyorum! Pazara sizin elinizden sürülmek pek bana göre değil, efendim!....."

Ataol aradı. Simavi Yayınları'ndan: *Gece Hayatım* basılmış. Erkal Yavi'nin desenleriyle. "Çok zarif bir kitap oldu. Umarım seversin," diyor.

Yazarken pek fark etmediğim bazı değerler bulmaya başladım bu kitabımda. 'Kâbusnâme'nin dili, anlatısı, rüyaların uyanıkken, gündüz gündüz görülenleri dahil, masal ötesi, edebiyatın anlatı türlerine yeni bir katkı. Romanlarımın coğrafyasına çıkagelen rüya ve karabasanlardan çok farklı, bilinç düzeyinde, önceden kararlanmış bir yaklaşım bu. Önsöz'ümden büsbütün memnunum. Hele Sonsöz yerine, *Gündüz gündüz görülmüştür*, diye attırdığım 'İyi Geceler', parçası yok mu? Hani yani işte beynime bir alet takmışlar da, bu benim gördüğüm bütün rüyaları, yaşadığım kâbusları negatif halleriyle bir ekranda seyretmeme yolaçıyormuş; ben de ekrandakileri pozitif hallerine çevireyim diye debelenirken gelip bağrıma kocaman bir ayı oturuyormuş, kıllı kıllı, öylecene. Ayı bağrımdan bir kalkıp gitse, geceyi gündüze çevirebilecekmişim; lakin o, bağrıma yayılmış, bastırdıkça bastırmakta... Bir türlü kalkıp gitmemekte... diye bir karabasan anlatısı var ya, o işte... Şimdi artık büsbütün gerçekmiş gibi.

Gece Hayatım'ın yayımından hasıl olan bedava kitaplar hakkımı bana Simavi Yayınları'nın genç çalışanlarından İhsan Yılmaz getirecekmiş. Yaşasın! Kitabı kapağıyla falan bir görsem beynime takılmış aletin de, ayının da sert sert kıllarıyla öyle uydurmadan bir şey olduğunu kesinlikle anlayacağım sanki...

(...)

Bu haftasonu Halim de buraya gelecek. İhsan o gelmeden önce gelirse, sürpriiiz Halim Bey'e!.. İşte *Gece Hayatım*!!!

Hayatın Cilveleri

Büyükdere, Ağustos

Yeni kitabımın yayımını yine kendi kendime kutluyor, kendi kendime ondan soğuyor, kendi kendime onu sorguluyorum. Ataol'un büyük bir yakınlık göstererek Erkal Yavi'ye verdiği kapak ve rüya desenlerine kendi kendime seviniyor, hem de kendi kendime çok üzülüyorum.

İhsan Yılmaz, kitaplarımı buraya getirdi sağ olsun. Her şey gerektiği gibi oldu. Kapak siyah fon üstüne yapıştırılmış bir film karesi sanki. Karede akşamüstü renkleri havasında, ince beyaz gecelik entarisiyle bir genç kız, sarı saçları sanki esintilerde uça uça dolunaya doğru yürüyor. Bu kadar sade, bu kadar romantik bir kare. Kızın ince kumaştan, mesela şifondan geceliği içinden seçilebilen çıplaklığı, çok şükür gece hayatını yazanın olmadığı için, hayli çağırgan. Hadi bu, böyle oladursun, sevgili Erkal'ın her biri bir sayfayı kaplayan desenlerini bir tablo gibi işlemesine ne demeli? Figürleri büyüt, çerçevelet çalışma odanın duvarlarına as, desen olur. Fakat sonuncu *İyi Geceler* bahsi için yaptığı desen, kitaba verdiğim adın 'erotik çağrışımını' büsbütün körükler vaziyette: Başına kablolar, vidalar, kulaklarına kulaklıklar bağlı olaraktan şööyle bacakları ayrık halde karşısındaki ekrana karşı sırtüstü yatmış ve üstüne tam da bacaklar arasına gelecek biçimde kocaman -kıllı bir ayı saldırmış halde: Tam bir tecavüz sahnesi!..

Gel de yorganı başına çekme, gözlerini sımsıkı kapama! Bu bahse "gündüz gündüz görülmüştür" diye yazdığının ceremesini gör işte! İşte uyanık zamanların cilvesi!..

Artık güzel kapaklı, 'bir sanat eseri'ymiş gibi dışı içinden güzel bir kitabım olmasından umudu kesmiş haldeydim ama, bu tecavüz

bahsindeki espri bana çok fazla geldi. Benim şu değerli 'giriş' yazım yokoldu gitti. Rüya anlatısı şunun için, bunun için gerekliymiş de... (Fatma İnayet: Öyleyse Türkân Şoray'lı rüyanı hiç koymasaydın! Gör işte gününü!..)

Ertesi gün

Enfeksiyon hali. Yataktayım; tuvalete taşına taşına mecalim kalmadı. Hısım akrabalarımdan Dr. Emel arandı. Emel, "lomotil" diye bir ilaç tavsiye etti. Böylece bana ayıdan geçme bir mikrop olmadığı anlaşılmış bulunmaktadır. Günlerden pazartesidir. Halim, mecburen işine koşmuştur. Ada'daki tek günlük tatili burnundan gelmiştir.

Günlerden Salı

Bu da bir cilve. Fakat oldukça ilginç, oldukça da iyisinden bir cilve:

ICA (Institute of Contemporary Arts) tarafından Londra'da yapılacak bir edebiyat sempozyumuna çağrı. Resmen 'Festival of Literature' deniyor. Acaba 22-30 Eylül'de yapılacak bu festivale katılabilir miymişim? Benim tanıtımım ve konuşmam için programa 22 Eylül gününü koysalar, olur muymuş?

Gelişmekte olan ülkelerden, yani Balkanlar, Ortadoğu ve Türkiye'den çağdaş yazarlar festivaliymiş. Türkiye'den davet edilenler ben ve Orhan Pamuk imişiz. Benim tanıtımımı halen Londra'da bulunan Saliha Paker yapacakmış.

"Düşüneyim, kararımı bildiririm," dedimse de, düşünemeyecek kadar panik halindeyim. Memleketimizin demokratik, adil, daha iyi bir geleceği için beslediğimiz yeni ve büyük umut kapılarımdan Tarih Vakfı'mızın, HYD'nin, Helsinki Yurttaşlar Merkezi'nin toplantıları var; eski-yeni kitaplarımla YKY'ye taşınma meselelerim var... Var da var. Darbe Anayasası'nda yapılabilecek değişikliklere

kafalarımız bütün ciddiyetiyle takılı bulunmakta: Değişikliklere razıyız, toptan 'lağvedilsin' diyemeyecek kadar da gerçekçi... Londra? Şimdi bir de vize mize almalar peşinde koş, itil kakıl dur...

(...)

ICA, Londra tel. no: 071-930 04 93, Faks: 071-873 00 51 (İngiltere Konsolosluğu vizeyi hemen verecekmiş. Şu ve şunlarla birlikte pasaportumu oraya götürmem yeterliymiş. Beni bu sefer arayanın adı: Helena John.)

Çağrılarına teşekkür ettim. Prensip olarak kabul ettiğimi, İstanbul-Londra arası yolculuğa 21 Eylül Pazartesi günü çıkabileceğimi söyledim. Festival programı bana on-on beş gün sonra gönderilecekmiş.

Sus pus haldeyim. Doğrusu arada Orhan Pamuk telefon edip gitmemizin iyi olacağına birlikte karar vermiş olmasaydık, yazarlık 'işleri'nin yoğunlaştığı şu sıralarda bunu pek göze alamayabilirdim. Edebiyatımıza ayrılan günde sahneye Orhan'la birlikte çıkacağız galiba. Aman yarabbi, *Kara Kitap*'taki 'tarih düşürme' tutmazlığının kasten mi, yoksa bir kurgu oyunu mu olup olmadığını yeniden tetkik etmeliyim.

(...)

Ağustos, Çarşamba

Cumhuriyet gazetesi *Kitap Dergisi*'nden gelen "MEB'ce okul kitaplarına girmesi yasak olan yazarlar üstüne düşünceniz? Kitap yasağına tepkiniz?" sorusuna yanıtım: "Askeri darbe anayasası yerini demokratik bir anayasaya bırakmış değil. Bu gerçekleşene kadar, bürokrasiye ilişkin her sorun ve soruya yanıtımız geçersiz, anlamsız olacak, MG en hafifinden 'yokmuşa' getirilecektir. Hâlâ daha sıkıdüzen yasalarının altında, özgür düşünceye, yaratma hürriyetine kapalı böyle bir velayetin kültürü, eğitimi, talim ve terbiyesi bize

kucak açsaydı bu, birbirimizi onayladığımız, birbirimizden hoşnut kaldığımız anlamına gelmez mi? Darbe anayasası yürürlükteyken okul kitaplarına girmek, darbe talim terbiyesinin kullanımına sokulmak, itilip yasaklanmaktan daha çok düşündürmeli bizi..."

Büyükada, 30 Ağustos

13 Eylül'den bugünün boş sayfasına aktarılmış notlar:

Birkaç gündür burdayım. *Milliyet* gazetesinden Nemika Tuğcu *Gece Hayatım* üstüne bir röportaj istedi. "Adalet Ağaoğlu kırkından sonra azdı," diye yazılmış meğer, tepkim ne olabilir ki? Kemalettin Tuğcu yakını, dolayısıyla okuryazarlığın havasını hep solumuş bulunan Nemika'yı: "Çok nazik davranmışlar canım; pekâlâ atmışından sonra diyebilirlerdi," diye yanıtladım. Belden aşağı bir coğrafyaya tutunup kalmışlara daha da incelikli bir armağanımız olsun. Bu konuşma telefonla; haftaya buluşacağız. Hadi bu neyse ne de, yazarlığım boyunca 'front page'e ilk defa *Hürriyet*'in ilk sayfasıyla geçmiş bulunmaktayım: Ayının tecavüzü deseniyle!..

İletişim'de sırası şaşırılıp önce üçlememin üçüncüsü *Hayır*...'ın yayımlanması ardından aradaki *Bir Düğün Gecesi*'nin çıkmadan kitap fuarında Orhan'ın *Kara Kitap*'ı yanı sıra 'Kara Kapak'la yayımlanmış gibi gösterilmesinden mülhem olarak boşta kalmaları sonucu Simavi Yayınları üçünü birden art arda yayımlamak önerisinde bulundular. Moral tamiri. Eksik olmasınlar tabii de, bence orasıyla yeterince el sıkıştık. Her zamankinden iyi bir telif hakkı da alıp burasını kışa hazırladım. Meğer Ataol da Bundan böyle Simavi'nin sadece çeviri kitaplarıyla ilgilenecekmiş.

YKY'de temel atıp yerleşmeye doğru bir gidiş. Neyse ne, Remzi'den ayrılmakla iyi ettiğim duygum güçlenmekte.

Uluslararası PEN'in Türkiye 'şubesi' de kurulmuş bulunmakta. Yaşar Kemal kurucular arasında bulunmamı istemişti, eksik olma-

sın. Ben de gerekli evrakı tamamlayıp gönderdim. Yıllık aidat 12 dolarmış, kasım ayına kadar gönderilecekmiş. Yarın şehre yolculuk. Zülfü Livaneli'nin Rumelihisarı'nda konseri var. 12 Eylül öncesi havalarımızı dinleyip söylemek ihtiyacı duymaktayım.

Ertesi Gün

Güzel. Yine burdayım, Ada'da. Fakat Rumelihisarı hoparlörlerinden cızırtı patırtılarla sanki 'Gürültü Çağı'na ayak uydurmuş sevgili Livaneli, *Nerdesin?* Kalbim: *Ansızın haykırır bana Nerdesin?* Kendi zamanları içindeki o kendine has samimiyet nerde? (Fatma İnayet: Dikkat! İçine çekildikçe çekilmektesin. Kendini kendi karanlığında kaybetmektesin! Gördün mü: Hepsi K.) Livaneli: *Bir karanlık Bir aydınlık...* (Ben bana: Yakıştır bakalım, yakıştır. Aslında sen, Livaneli'nin Berlin'e ilk göçkün zamanlarında, *"Fikrimin İnce Gülü"*nün Almancasını yayımlayan Ahmet Doğan'ın evine gelip senin için çalıp söylediği zamanı özlemektesin. *Sürü* filminde, trenin bir köşesinde mahzun mahzun 'kendisini kendine çalıp söyleyen Zülfü'ler masumiyetine hasretsin... AST'a yan yana sahip çıkışlarınıza...

Dayanışma zamanlarımız. İçten içe sümük çekerek dıştan dışa herkes gibi yaşamalarımız. "Kaybolan şairliğimiz mi yoksa," gondolcu Livaneli? Nerdesin(ler) mi yoksa?

(...)

Sefa Kaplan'la bu yakınlarda burda buluşacağız. *Seçmeler*'e ilk adımları atma gayretleri... Piyasaya mal sürme uğruna harcanmış şiirlerimiz.

Alageyik Balçıoğlu yarından sonra buraya gelecek. Onun seviyeyi hazmetmiş ruhu yatıştırır beni. Sefa Kaplan'ın iç şiirini ona anlatırım.

8 Eylül, Salı

Michel Butor'un *Matières des Rêves* adlı kitabı Londra'da Cape Yayınları arasında çıkmış. Aman not et. Yaz cep defterine. *Lire* dergisinin okuruna verdiği bilgiler arasında.

14 Eylül, Pazartesi

Sabah saat 11'de vize için İngiliz Konsolosluğu'na gidildi. ICA'nın 20-30 Eylül arası edebiyat festivali için bir program taslağı verildi.

Halim'in Büyükdere defterindeki notlarına göre Oslo'dan Prof. Bernt Brendemoe gelmiş, İsveç Konsolosluk Enstitüsü'nde kalıyormuş. Birlikte, Yeniköy'e uskumru dolması yemeye gidilecek. *Skylife* yazılarını İngilizceye çeviren Mary Işın da aramış. Çeviride takıldığı yerler varmış, soracakmış. YKY'nin 'kurum dergisi' dedikleri derginin 'Misafir Odası' sayfaları için gürültü hakkında bir deneme yazısıyla, ayrıntılı biçimde 'hayat hikâyem' isteniyor. Süre: Ekim başına kadar...

Hürriyet'in beni 'front page' artisti yapması, iki tarafa da çok pahalıya gelmekte. *Duvar Öyküsü* kitabımın (YKY'deki ilk) provaları geldi. Okunup, düzeltilip, tamam paraflarıyla iade. Ekim başına kadar.

16 Eylül, Çarşamba

İzmir'den Mehmet H. Doğan'la Engin gelmişler. Fahir Aksoy da. Bu akşam Ortaköy köprü ayağının altındaki Karayolları kafeteryasında buluşuyoruz. Orası çok güzeldir, deniz üstü ve sakin.

Öğleye doğru *Nokta* dergisinden Berran Ersan aradı. *Gece Hayatım* hakkında bir söyleşi yapmamızı öneriyor. Sorularını

yazılı fakslayacak, ben yanıtlayıp göndereceğim. Berran Hanım, Georges Perec'in rüyalarını yazdığı *La Boutique Obscure* diye bir kitabı olduğunu söyledi. Bilmediğimi söyledim. Kitabı Londra dönüşümde bana verecek. Merak içindeyim... Demek şimdi Michel Butor'un *Matières des Rêves*'ini, Perec'in şu 'Loş Dükkânı' ile, Graham Green'in rüyalarını yazdığı kitabı okumam gerekmekte. Acaba başka dillerde rüya anlatımının fiil çekimi ne, üslupları nasıl?

İngilizce, Fransızca o kadar kitap okudum, hiç hatırlamıyorum böyle özel bir rüya yazma tarzını. Şundandır: O dillerde çifte geçmiş çekimi yok. Rüya ve kâbusların yazın dilinde eylem kipleri uydurulan roman dilinin dünyasına oranla **zamanla yabancılaşmayı** daha kesin, belirgin istemekte. Bilinen eylem kiplerine farklı bir katkı.

Ertesi gün. Gece

Berran Hanım öğleye doğru sorularını faksladı. Yanıtlarını yazıp akşama doğru geri faksladım. *Sanat Dünyamız*, ekim sayısı için benden yazı beklemekte. Tunca Aslan, *2000'e Doğru* için röportaj istemekte. Ankara'dan Nükhet adında bir hanım beni Aziz Nesin adına aradı. Aziz Nesin Bey, "Güneydoğu'da akan kanı durdurmak için bir kurultay toplanması önerisinde bulunmamız yararlı olur mu?" diye soruyormuş. Bir nabız yoklaması. Ah, içi sorumluluk duygularıyla dopdolu, yakınıp durmak değil, yapıp çatmak peşindeki Aziz Nesin'imiz, Ankara'ya gittin, bana bile danışmayı ihmal etmiyorsunuz. Düşünce özgürlüğü için 'Aydınlar Dilekçemiz': Başta biz, milletin size borcu çok fazla. Onun gibi atılımcı olabilseydim! Olamıyor, Aziz Bey'den böyle öneriler gelince utanç içinde kalıyorum. Güneydoğu'dan gelecekler gelsin, biz de burdan katılanlar katılsın; oturalım karşılıklı danışıp görüşelim; akan kanlar dursun. Biz siviller 'barış' diye sızıldanıp durmakla olmuyor ki. Silahlar susmalı!..

(...)

Ataol bildirdi: *Gece Hayatım*'ın yeni basımı için izin vermem gerekiyormuş!!! Akşam yemeğinden az sonra Gürcan Türkoğlu Madrid'den aradı. Rüya kitabımı kutluyor. Ah Gürcan gibi dört dörtlük bir okurum, kültüre derin ilgisinden olma iç zenginliğini sanki yokmuşa getiren harika bir dostum var ya, daha ne isterim.

Yarın *Aktüel*'den Serhat Öztürk gelecek. 'Boy Aynası' sayfası için. TV kanallarından da öneriler arttı. Yeni bir kitap çıkınca yazar gündemin baş rolüne terfi eder.

(...)

Cumartesi günü akşamüstü Tarih Vakfı'mızın Eminönü Değirmen Han'da açılış töreni var. Başkanımız İlhan Tekeli'yle Ankara'dan sonra burda da bu kadar yararlı bir dayanışma içinde buluşacak olmamız nefis bir şey.

Ertesi gün, Londra'ya uçuş. Bugün oradan gazeteci arkadaşlardan Edip Öymen telefon etti. Orada buluşacağız. Geçenlerde *Bugün* gazetesinde onun *Madame Tussaud's ve Planetarium* üstüne bir yazısını okumuştum. Meğer bu müzeyi 1757'de Bern'li bir doktor kurmuş. 'Dehşet Odası' diye. Sonraları, 1802'lerde Madame Tussaud müzeye el atıp kendi adına böyle mumyalar müzesine çevirmiş.

(Fatma İnayet: Aferin. Kupürü iyi ki saklamışsın da Edip Öymen'e havanı attıracaksın!)

21 Eylül-1 Ekim 1992
Londra

ICA (Institute of Contemporary Arts) Festival of Literature, Helena John'un çağrısını takiben bildirilen festival programı, cep defterime göre şöyle: (Aradaki festival kaçamaklarım bugünlere dahil.)

Eyvaah! Cep defterinde yer bittikçe oraya buraya bazı notlar sıkıştırmışım. Ortalığa dökülen kâğıt parçaları üstüne üstlük. Sakın bunlar başka zamanlardan kalma hafıza notlarım olmasın? İmdaat Başmüfettiş! İmdaat Fatma İnayet! Masa defterime özet çıkarma numaramda fahiş hatalar var iseee: Suçlamanız şimdiden kabulüm:

21 Eylül, Pazartesi: 14.50'de BA ile Londra'ya uçuş. 17.00 sularında varış. ICA'liler karşıladı. Victoria Station'ın hemen üstündeki Hotel Grosvenor'a yerleştirildim. Adres: Buckingham Palace Road. SW I. Phone: 071-834 94 94 (Halim'i ara. Numarayı ver. Sağ salim indiğini bilsin.) Orhan Pamuk, sanırım eşi Aylin de henüz vasıl olmamışlar.

Bu otel eskiden yüksek bürokratların, milletvekillerinin falan kaldığı antik bir yer olmalı. Ya da bizim otobüs terminallerine, tren istasyonlarına falan yakın emeklilik otellerinden biri. Her iki dilden de konuşmakta. Bakalım.

Masamın üstünde hoş geldiniz dosyası. Program, ayrıntılarıyla... Londra'dan arayanların mesajları: Mesela, eksik olmasın yine BBC'den Edip Emil Öymen, geçmişte tanıştığım ve pek sevdiğim Zafer Baran. Telefon edeceğim.

Gece, saat 11.00: Benden sonra gelen Orhan Pamuk'tan zarif bir tutum: Beni yakınlardaki bir lokantaya davet ettiler Aylin'le. Çok iyi düşünmüş. Yarın toplantıların ilk günü ve akşamüstü saat 19.00'da baş başa ikimize ait Türkiye bölümü. Konuşa ede politikamızı tayin eyledik.

22, Salı: Programın en iyi yanı ülkelerine göre yazarların konuşacağı saatler öyle kör karanlıkta değil. 10.30'dan önce başlayanı yok gibi. Beni İngilizce tanıtacak Saliha Paker'le burda saat 16.30'da buluştuk. 'Kadın yazar' belirlemesini kullanmamasını özellikle rica ettimse de, radikal feministlerden olmalı, buna pek aklı yatmadı. Program oturumlarından biri de 'İslam ve Postmodernizm' temasına ayrıldığı için, bizim 'Modern Türk Edebiyatı' bölümünün sözcülerinden biri olarak şeytan dürttü, son iki kitabım *Gece Hayatım* ile *Ruh Üşümesi*'nden sözaçtım; Türkçeyle yazmanın olanak ve tuzaklarına değinme fırsatı yakaladım. Tabii böylece çeviri ve çevirmenler sorunu ortaya çıktı. Orhan da *Kara Kitap* romanının kurgusuyla yazarken yaptığı gibi konuşurken de haşır neşir olaraktan, bizlerin edebiyat kuyusunu eşeleyen yazarlardan sayılmamız gerektiğini pek güzel ortaya koydu. (Ya da benim yorumum böyle.)

Yarın programın 'Intolerence' bölümü var. Saat 19.00-21.00 arasındaki panelde Irak'tan Samir el Khalil, İsrail'den David Grossman yanı sıra Filistinli Emile Habib, yine İsrail'den Aharon Appelfeld adlı yazarlar var. İsrail-Filistin arasındaki savaş tartışılacak. *Hürriyet* muhabiri Şerif Bey, saat 18.00'de beni otelden almaya gelecek, birlikte gideceğiz. Memleketimiz 'Batılılık' adına Filistin'in kıyıma uğratılışını bilmezden geliyor. Her iki tarafın yazarlarını dinlemek iyi olacak. İlginç.

24 Eylül, Perşembe: ICA resepsiyonu. 19.30'daki kokteyle kadar, saat 13.00'de Mısır'dan Naval El Saadavi'nin Müslüman kadın ezilmişliği üstüne konuşması var, fakat gitmeye niyetli değilim. Kitabını okudum. Batı'nın hevesle kucak açtığı 'İslam kültürünün gaddar yanı'... Belki soru soranlar olur.

Perşembe, geceyarısından sonra: Ortadoğu yazarları tanıştı. Resepsiyonda Edward Said de vardı; etrafı o kadar kuşatıldı ki, ite kaka yanına varma cesareti gösteremedim doğrusu... Baktım, bir

ara Orhan Pamuk bu cesareti göstermiş gibi... (Keşke koşup onun koluna yapışabilseydin!!!)

Kokteylden erken çıktık sayılır, çünkü çok sevip saydığım M. A. Dikerdem bizi, Orhan, Saliha ve Oxford Türkoloji Bölümü'nden Celia ile birlikte akşam yemeğine çağırmıştı. Koşa koşa gittik ve Trafalgar'da kalitesi üstünden akan bir lokantada konuşa gülüşe güzel bir yemek yedik. (Aylin hasta mı?) Bir gündüz vakti toplantıdan kaçıp Saliha ile güzel bir kitapçıya gideceğiz. Cuma akşamı da ICA "dnner" var.

25 Eylül: Bugün 'Universalism' paneli vardı. 'Universalism& Idendity and the Writer in the Arab world'. Panele katılanlar: Edward Said, Samir el Khalil, Emile Habibi, Amin Maalouf. (Tabii bu yazarların bir kısmı Hıristiyan Arap, birileri de Arap Müslüman. 'Kimlik' tayini dil bağlantısıyla bitmiyor; bir de 'dünya' ile bağlamlar var: Batı-Doğu arasındaki gerilimi E. Said'in Batı'nın 'oryantalist bakışına karşı duruşu' da ortadan kaldıracak gibi değil. 'Dil kargaşası' panel süresince beni epeyce yordu; arada kaçıverdim, ayıptır söylemesi. Yarın programı hem gündüz, hem gece epey yüklü: Gece biz 'bizimkilerle' birlikte, kalabalık bir halde 'yoksul Kıbrıslılar mahallesi'ndeki bir meyhanede buluşacağız. Cumartesi 10.30 ile 13.00 arasında 'Cultural Audenticity' paneli var. 14.00-18.00 arasında ise 'Women, Gender, Idendity' paneli. (Elbette oradasın. Oslo Kadın Yazar ve Editörler Kitap Fuarı'na sunduğun bildirinin izini burda da sürmezsen olur mu?)

Ertesi gün: Sürdüm ve iyi oldu. Sorular yanıtlar seansı epey canlıydı. Okurlarından birinin Orhan'a: "Sizin romanlarınızda neden hiç 'kadın kahraman yok?'" demesi, benim yaratıcılık damarıma basmaya yetti. Yarın bu toplantıda tanıştığım Amanda beni otelimden almaya gelecek. Amanda Sebestyen Londra'da oturan Ortadoğulu yazarlardan biri. Benim *Bir Kahramanın Ölümü*'nü

(*Death of a Hero*) kendisine göndermemi istedi. Suriye'den gazeteci yazar Kazikhani gibi uluslararası yayın ajanı Sella müdürü Francis Dickson da bana yüz verenler arasında, fakat bu pazar/alış veriş meseleleri beynimi uğultulara boğmakta. Pazar deyince, sahi ya pazar gecesi Zafer Baran beni Londra dışında, banliyödeki evlerine götürüyor saat 16.30 sularında. Ruth'la buluşamadım henüz. Victoria Station'a bayılıyorum. Burdan bir otobüse atlayıp Oxford'a kadar gidip gelmeye de değer doğrusu. Celia Karslake, kendisini orada görmeye gideyim diye ısrar etmişti. ICA programı bitince bir gün daha kalsam, diyorum. ICA'dan bağımsız birkaç gün daha kalsam? Bize ayrılan bu otel epey pahalı; arada kaçamak bir iki çevre otele de baktım. Duşsuzlar 35 pounddan başlıyor, duşluların en ucuzu 50 pounddan itibaren çık babam çık.

28 Eylül, Pazartesi

Bütün gün Oxford'a gidiş geliş. Öğle yemeği Celia ile, üniversite kantininde yendi. Beni yalnız bırakmasını rica ettim; şehri yürüyerek keşfe çıktım. Huzur denen şey nedir, en iyi anladığım zamanlardan biri yalnız başıma bu Oxford gezintim işte. Hele eski Üniversite bölgesini keşfetmem... Derken şehir merkezinde UNESCO afiş 'tribününde'ki konser ilanında "Orkestra Yönetmeni Cem Mansur" adıyla burun buruna gelmek...

Kitapçılardan birinde Martin Amis diye bir yazarın *Time's Arrow* adındaki kitabını aldım. Penguin Yayınları'ndan. İlk satırlarına göz atarak seçtim bunu. Çekici geldi. Saat kulesinin döner kahvesine çıkıp orada okumaya başladım; çok da iyi dinlendim. Akşamüstü otelde Lâzicâni adında bir yazarla randevum vardı; 17.00 otobüsüne zor yetiştim.

Küçük kâğıtlardan birinde de şu: Knightsbridge mahallesindeyim; Güner'le yaşanmış 'kanser' takvimine dalmadan edemezdin. İşte sana fazlasıyla tanıdık köşe, Eagerton Gardens'ta Mrs. Wood'un kiralık stüdyolarından birinin bugünkü halini şöyle bir görmeye gittin. Artık mutfağı bodrumda, duşu ortak tek odalı stüdyo değil. TV'si, telefonu, oturma odasına bağlı minifırınlı, kahve kaplı mutfağı, yatak odası, çamaşır ve kurutma makinası, ütüsü, ütü tahtası, duş ve tuvaletiyle hem de önden sokağa değil, arkadan bol çiçekli yemyeşil bahçelere bakmasıyla tam bir çalışma yeri. Günlük, haftalık, aylık kiralar birbirinden farklı. Hele aylık daha akıl kârı. Ciddi ciddi pazarlık ettin. İki gece kalsan 85'er pounddan 180'e yakın bir şey ödüyorsun, ama bir hafta kalırsan gecesi 60 pounda geliyor. İlerde bir tarihte uzun uzun buluşabilme(!) dileği içinde Mrs. Wood'la öpüşüp ayrıldınız...

İç yangınlığına derinlikle bağlı, o oranda da tanışık 'mahallen'deki ortopedik ayakkabıcıya uğramadan edemezdin. Üç çift pabuç alındı! Hep aynı ayak sorunu. Üstelik senin gibi yürüyüş hastası biri için... (Birkaç gün daha kalmaktan vazgeçince her şey bedavaya geliyor gibi: Teselli.)

Bir başka kâğıt parçasından naklen: Panellerden biri de: 'İslam ve Postmodernizm'. Yahu insanların Mekke ve Kudüs arasında gidip gelmeleri yetmez mi? Ya 12 Eylül generallerinden olma Cumhurbaşkanı Evren Paşa'nın kadınların başlarını örtüp bağlamaları zorunluluğu hakkındaki yorumu? "Kadın milleti pilav pişirirken tencereye saçının kılı düşüverirse diye bir mecburiyettir bu onlar için eyy millet!.." Buyrun hayatın postmodernine! Bunun yanında askeriyesiz Kıbrıs, Filistinlisiz Filistin kalmasının lafı bile olmaz ki postmodern kumandanım!.. Var savaş/Yok barış.

Sustuk ve çekildik (miiiii?).

1 Ekim, Perşembe

Gece: Masadaki günlük defterimin başındayım. Mekân; Büyükdere.

Bugün saat 13.30'larda Londra Havaalanı'ndaydım. Doğru bara koşup bir 'flüt' istedim. Garson ince uzun kadehime şampanya doldururken Fransızca: "Çok iyi bir seçim yaptınız matmazel," demesin mi, bayıldım. Yan gözle aynaya baktım; burdaki çökmüş/bitmiş yaşlı birine dilimi çıkarasım geldi; kadehimi barmenin şerefine kaldırdım. Saat 17.00'ye doğru havalandık. Modası geçmiş bir uçakta kötü bir servisle karşılaştımsa da British Airlines tam saatinde İstanbul'a indi. Az önce, saat 22.00 sularında ise Halim'e kavuşuş. Evimdeyim. Var mı bundan güzel şey.....

"Ne kadar azsan
O kadar çoksun"
E. Fromm, Marx'ın İnsan Anlayışı

12 Kasım, 1992

Londra'dayken birikmiş mesajların, mektup ve önerilerin yanıtlanması, gidilecek yerlere gitmeler bugünleri buldu. Seher Hanım'cığım Halim'e çok iyi bakmış; haftada bir gelen temizlikçimiz bir yana, Seher Hanım'a karşı duyduğum boyun borcu arttıkça artmakta. En sevindiğim şeyse, benim zamansızlıktan ötürü oturup çalışamamama halime benden fazla üzülenin o olması. Yazarmış, kitapmış; okur hevesinin git gide aşağılara düştüğü bu devirde böyle insanlar nerde bulunur? Seher Hanım'ın kızı ortaokulda, kitap sevenlerden.

Evet Fethi Naci: *İnsan Tükenmez.* Sen bunu böyle diyeli nerdeyse 40 yılı buldu. 'Batıcılığa' yaranamayıp da, on yıl kadar önce bu dünyadan göçüp giden Necip Fazıl Kısakürek'ten *Bir Adam Yaratmak* yaşamakta bari.

Bu arada, şu-bu derken neler oldu? Valla iyi/güzel şeylerden de oldu: Simavi Yayınları'ndaki telif haklarımdan cebim parayla doldu.

Bu ayın 6'sında başlayıp da yarın bitecek olan İstanbul Kitap Fuarı'nda okurlarla buluşuldu. Bu yılın TÜYAP onur ödülü yine Yaşar Kemal'in oldu. Erkek topluma erkek yazar yaraşır ki, Yaşar da bunların 'maçoluğu' en görünmez olanı. Yanılıyor muyum acaba; şimdiye kadar onun ağzından tek 'kadın yazar'ımızın adı çıkmış değildir.

Ha, bir de... ortalıkta şöyle bir fısıltı dolanmaktaydı: Sözde bu yıl TÜYAP Kitap Fuarı'nın onur ödülüne Yaşar Kemal yerine asıl kendini layık görenimiz 'En Kara Bıyıklılı'mızdan Demirtaş Ceyhun'muş... Yaşar Kemal'inki Yaşar Kemal'e helal olsun; Demirtaş'ın kendini bu kadar iyi sevmesi de varsın kendine helal olsun. Dobra dobradır. İçi dışı belli...

YKY'den ilk kitabım *Duvar Öyküsü* tertemiz yayımlanmış; nezaketiyle de ayrıca değerli İshak Reyna bunu bize, eve kadar getirmiş bulunmakta. İshak Reyna benim yine orada çıkacak *Kar-Şı-Laş-Ma-Lar* adını verdiğim denemeler kitabımın editörü imişler; müthiş sevindim. İlk denemelerim toplamı *Geçerken* de sıradaymış. Ama romanlarım filan derken kim bilir onun yayımı daha kaç yıl sonra mümkün olur.

Güzel dostum, tiyatro sanatçısı Zihni Küçümen, bana iyi bir göz doktoru adresi verdi. Yokluğumda çıkan haftalık *Aktüel* dergisinin 24-30 Eylül 1992 sayısını Halim benim için saklamış. Bu dikkat benim derin bir nefes almamı sağladı. *Aktüel*'in 'Boy Aynası' köşesinde Serhat Öztürk, burdan gitmeden önce *Gece Hayatım*

üstüne benimle yaptığı röportajı şu satırlarla bağlamış: "... *Birçok rüyadan uyanmış ve daha birçok rüyadan uyanacak Ağaoğlu. Ama bu kez bir rüya değil sözkonusu olan. Ortada uyanılacak bir uyku yok. A. Ağaoğlu sıkıca kapıyor perdeleri, eski bir Facit marka daktilonun başında, tıpkı duvarındaki Victor Hugo illüstrasyonunda olduğu gibi, bu cüce kentin üzerine oturup yazıyor. -Düşünüyor- yazıyor.*

"Sonrası, biraz iz'an sahibi herkesin malûmu nasılsa. Birtakım kıllı yaratıklar geliyor, insanın göğsü üzerine çöküyor."

İşte rüya anlatımımın bir gazetenin ilk sayfasında pornografiye bulanması yetmiyormuş gibi, bu rüyanın 'gündüz gündüz görülmüştür' vurguma aldırmadan 'kılsız ayı olur muymuş!' diyerekten de yazarını alaya almaya yeltenmiş bulunanlara Serhat Öztürk'ün işte böyle bizzat onlara kendilerini işaret etmesi, elbette derin bir soluk almamı sağladı yahu!..

Yıldız Kenter'ciğimin *Çok Uzak Fazla Yakın* oyunumun yakında provalarına başlayacakları haberi de iyi ve güzeller arasında. (Fatma İnayet: Hemen umuda kapılma. Her şey birbirine bağlı olarak iyiyken kötüye dönüveriyor artık. Unutma!)

Unutsan da, unutmasan da baksana: *Bir Düğün Gecesi*'nin yepyeni bir basımının dizgileri yapılmış bile. Bu arada beş altı günümü de Büyükada evinde geçirebildim bile. Veeee *ROMANTik Bir Viyana Yazı*'nı altüst etme cesaretini de gösterebildim! Bu romanı artık önümüzdeki yıl sağ salim çıkarmazsam, bileklerimi keseceğim!

Serhat Öztürk beni gündüz kâbuslarımdan kurtarmış olsa da, yine rüya üstüne rüya görüp durmaktayım. Hele şu uğursuz Viyana bitsin, *Gece Hayatım*'ı yeni bir önsözle ve ek rüyalarla yeni bir basıma hazırlamadan durmayacağım.

'Gündüz Gündüz Görülmüştür'e girebilecek en esaslı rüyalarımdan biri de 29 Ekim, Cumhuriyet Bayramı gecesine ait olanıdır.

Hem de, Cumhuriyet Ankara Palas baloları hasreti geri tepip Ankara'dan buraya 'bayram sevinci yaşamaya' düşmüş arkadaşım Şadan Karadeniz'le dopdolu bir karnaval rüyası bu.

Meğer Cumhuriyet'imizin 69. Doğum Günü'nden iki gün öncesi bana bir telefon gelmiş. Meğer arayan Şadan(mış). Her zamanki gibi, "Senin bu sıralardaki takvimin ne durumda?" deme tenezzülünü göstermeden İstanbul'da olduğunu, şu gün şunu, bugün bunu yapacağını sayıp dökmüştür. "Adalet'çiğim, 29 Ekim gecesi sana aittir; söyle, ne yapalım?" (Ben bana: Dini olmaktan da öteye resmi/gayrı resmi sevinç sende nicedir sıfırı tüketmiş bulunmakta. Bir yanda sevdiğin arkadaşın 'kendine mahsus' Şadan, öte yanda da liseli kızlar oyunu oynama hevesinin solda sıfırlığı... Ne desen? Kem küm ederken birden: **'Ayıp olmasın diye yaşayamayıp ayıp olmasın diye ölemeyenler'** özdeyişimin işgaline uğramış olmayayım mı?

"Şadan'cığım, zaten biliyorsundur: O akşam, yani yarından sonra Taksim'de büyük bir tören şöleni olacakmış. Yok canım, şölen dediysem, töreni yüceltmek üzre öyle dedim. Ne mi yiyip içeceğiz? Korkma, korkma! Ben Marmara Otel'inin alışkınıyım. Onun barına çıkarız, aperitiflerimizi alırken şöyle yukardan yukardan töreni de izlemiş oluruz. Yok canım, aşkolsun. Seni aç bırakacak değilim ya artık. Taksim'in hemen böğründe, yeme de yanında yat, dedikleri cinsten nefis bir Çin lokanta(m)var. El ele tutuşup oraya gideriz." Ah Şadan'cığımı bir sevindirmiş, bir sevindirmişim kiii...

Onun İstanbul evinin Anadolu yakasında olduğu aklıma gelmemiş. Akşam vakti Taksim'e nasıl geleceğim demekteymiş. (Başmüfettiş omuzbaşıma dikilmiş: Seni cimri Şadan Karadeniz, seniii! Baban vekildi, ondan sana kalan mirası ne yaptın ki? At elini cebine, atla bir taksiye, "Taksim"e de, gel işte!) falan de-

mekte. Ter içinde kalıyorum. Başmüfettişten yargıcı sinek kovalar gibi kovalıyorum başımdan. Baktım, hâlâ daha başımı silkeleyip durmaktayım. Uyanmış mıyım, uyurla uyanıklık arasında mıyım?

Tamam işte, ortalık kalabalıklaşmadan Marmara Otel barda buluştuk; kucaklaştık öpüştük. Şadan'cığımın benim çok sevdiğim barmeni habire kusurlu bularak azarlayıp durması bir yana, içkilerimizi içtik, Bayraklarla donanmış töreni tepeden izledik. Bayraklar, havai fişekler, bandolar, korolar, *Çıktık açık alınla*'laaar. Şadan, damardan bir Cumhuriyet kadını olmanın gururu, mutluluğu içinde, ben de ona takılmakta kendimi hür'leşmiş hissetmek temperamanımdan dolayı iyinin iyisiyim. Hele edebiyatın kolayına sevicilerinden olmayan, *Gülün Adı*'nı çevirdiğinden beri büsbütün seçmeci kesilmiş bulunan arkadaşımın *Ruh Üşümesi*'ni övüp durmaları yok mu, büsbütün uçarılaşmış haldeymişim!!! Sulu viskim ikiyi, Şadan'ın cin-tonik'i üçü buldu (İlkini barmenin suratına fırlatmasına az kala iadede bulunmuştur.) Saat de olmuş 21'ler falan... Erkeksiz ve yaşlanmaya çoktan yüz tutmuş iki kadın olaraktan Çin lokantasına yollanıyoruz. Şadan buraya hiç burun bükmemiş; çok şükür ki pek sevmişmiş... Çin mantısı, soya filizi salatası, Çin böreği, deniz mahsulleri yanında pirinci şusu busuyla epey de şarap içilmiştir. Buraya gelirken Şadan'ın otel vestiyerine bıraktığı şemsiyesini "Aman sakın orda unutmayalım" uyarıları da arada hiç ihmale uğramamıştır. Hesabı ödemekti, şuydu buydu, kalkalım artık bari falan derken bir de bakmışım ki, meğer bende kala kala beni Büyükdere'ye kadar götürebilecek bir taksi parası kalmış. 'Rüya bu ya' hiç derdim tasam değil. Çünkü biz ikimiz özgür Cumhuriyet kadını madalyalarımızı kuşanmış durumda, Taksim Alanı'nda yan yana... *doğdu gün ışıkları ülkünüüün...* le rap rap yürümekte ve fakat aniden 'gericilik ederek' Dede Efendi'ler, Itrî'ler canibine geçivermişiz: *Tûtu-i mûcize gûyem/*

Ne desem lâf değil/Çerh ile söyleşemem/Ayinesi sâf değil... (Artık nasıl yazılıyorsa öyle işte) teganni eylemekteyiz. Yetmemiştir; sallana sallana *Yâdeller aldı beniii/Dağlara saldı beniii* ile sanki birer Müzeyyen Senar kesilmişizdir. Derken efendim, gelmiştir sıra Yesârî Asım Arsoy anısı önünde eğilmeye: *Öömrüüm seni sevmekle/Nihaaayeet bulaaacaktır.../ iyi* olamadı geç: *Sazlar çalınır/Çamlıca'nın bahçeleriiindeeee/bahçeleriiinde/Bülbül sesi vaaaar.../* "Bahçelerin neresindeydi Şadan?" "O dursun artık, detone oldun, bozdun. Bak sen asıl şimdi şunu söyle. Hadi işte birlikte: *We love democratic's and republic's flaaaags/democratic's and rebuplic's flaaaagssss!..*

'Şadan'la rüyalık maceralar burda bitse iyi; tam da Marmara'ya şemsiyesini almaya geldik, geliyoruz: "Adalet'çiğim, buraya taksiyle gelmem bana çok pahalıya patladı. Düşünmemişim. Bana bir taksi parası verir misin?" "Verememe Şadan'cığım, inanmazsan bak işte, valla da billa da beni ancak evime götürecek kadar bir şey kaldı." Sevgili arkadaşım: "Hay Allah, ben şimdi ne yapsam ki?" "Canım, bak işte hemen şurdan dolmuşlar kalkar; taksi dolmuşlar. Al şunu, bin birine git. Çok rahattır." İki ayrı cepheye yollandık yollanmadık: Bakalım Şadan bundan sonra ne zaman: "O gece bana çok pahalıya patladı; taksiyle geldim valla!" diyeceği gün için pusuya yattım. Sadece: "Aa, Şadan'cığım, ben Cumhuriyet'in 69. yaş gününe yayan gelip gitmedim ya!" diyebilmek için. (Ben bana: Seni hınzır seniiii!) Öyleyse öyle olsun. O zaman ben de *Hikâyelerin Hikâyesi* kitabını yazayım bari. Hani anlatılanı dinleyenin algılama biçimlerini bir bir teslim eyleyecektim yaaa!..

Bu arada iyi bir şey de HYD'mizin hukuken ve nihayet kabul görüyor olması. Rumuzumuz bu sefer de HYM. 12 Eylül dernekler yasası kurbanlıklarından. İki gün önce Taciser Belge aramıştı. Belediye Başkanı Nurettin Sözen bize bir yemek verecekmiş. (Yaşasın Hilmi Yavuz!) Sonra ne olduysa oldu, Ortaköy Belediye Konuk Evi mi, Sultan Restoran mı, neredeyse, bu davet iptal oldu.

(Ne oldu, nasıl oldu Hilmi?)

Simavi'den gelen dizgi kolonları kargacık burgacık. Düzeltiyi yapayım derken gözlerim sulanıp akmakta... Zaten tedavide. Yormamak gerekiyor. Gel de yorma. Sevgili Yıldız'dan bir öneri gelmiş bulunmakta. Tiyatroda Müşfik'le *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın ilk okuma provasını yapmışlar; tam üç buçuk saat sürmüş. Ya otur sen kısalt, ya izin ver biz kısaltalım," dedi. Zaten *ROMAN-Tik*'i yeniden restorasyona almışım... İşte bu: Üç iyiye beş kötü. Oyunuma tiyatrolarında –Şükran Güngör bir yana– Yıldız'dan başka yakınlık duyan başkası yok gibi; bense Kenter kardeşlerin 'nihayet birlikte' yeniden oynayacaklarını tarafımdan gizlice yapılmış bir devrim gibi görmekteyim.

(...)

21 Kasım, Cumartesi

Boğaziçi Üniversitesi Çeviri Bölümü'nden Prof. Suat Karantay aradılar. Uludağ Üniversitesi'ndeki bir sempozyumda bildiri olarak *Ruh Üşümesi*'nden bir bölümü çevirmek istiyorlar. Geldiler. Oturup konuştuk. Suat Karantay'ın PEN'imize çeviri katkıları olmasa uluslararası PEN'e üyeliğimiz nerden nasıl belli olacak ki! Suat Bey'le ben daha Ankara'dan Boğaziçi Üniversitesi'ne çağrılı gelip giderken tanışmıştık. Onu kendime çok yakın buluyorum; her geçen zamanda dostluk duygularım daha da artmakta...

İki gün sonra

Pazar akşamı bizde akşam yemeğinde Atilla Dorsay'lar Ali Ulvi ve Alev'ler vardı. Atilla'nın kızkardeşi Ayla ile eşi Hakkı da. O kadar hoş bir akşam geçirdik ki... Seher Hanım da gündüzden hazırlamıştı her şeyi. Ayla da sofrada öyle yardım etti ki, hiç yorulmadım. Suat Karantay, derken onlarla da birlikte kendimi

yumuşacık duygular içinde çok iyi hissettim. Çok neşeliydik. Bu arada TYS konusunda Demirtaş Ceyhun'un konuşmasından sonra *Evrensel Kültür*'e bir yazı yazmam gereği zuhur etti. Görevimi yaptım, lakin gözlerimi kapayamadan...

26 Kasım, Perşembe

Halim Ankara'ya gitti. Önceki gün Simavi Yayınları, şu hesap şurdaydı, bu burdaydı falan diye zaman boşuna akıp gitti. Oturup çalışayım derken şu haber: Vasfi Rıza Zobu ölmüş. Şehir Tiyatroları'nın tarihini yapan sanatçılar kendilerini de yapa ede birer birer sahneden de çekilmişken, geride hoş bir seda olup gittiler. Ona, İ. Galip Arcan'a, Sait Köknar'lara 'hoş seda' deyiverişim, kendilerine en iyi yakışan şeymiş gibi geliyor bana. Şehir Tiyatroları'nda kaç dönemi birden yaşadılar ve daima gençlerin 'hocası' olarak anılan Muhsin Ertuğrul bilgisi, bilginliği yaşıtlarının totaliterliğini de, naifliklerini de sanatkâr vasfıyla eşitlenmesini sağlayabildi. Sahne üstünde ve perde arkasında geçmiş yıllar birikimi...

Dün sabah saat 10.00'da Kent Oyuncuları'nda benim oyunun provası vardı. Vasfi Rıza Zobu'nun cenazesine gitmeden önce bir okuma provası daha yapıldı. Bu sefer üç saat sürdü. Sevgili(m) Şükran Güngör beni, üstelik de sessizce avutmakta.

Karar verdim. Oyun sahneye Yıldız'ın çıkmasıyla başlamayacak, Müşfik'in 'şair' rolüyle başlayacak. Yıldız'la birlikte metnimden çıkardıkları yerlere bakarak vardım bu karara. Turnede baş başa verip oraya 'ştrih', buraya 'ştrih'... kesip biçip gitmişler.

Okuma provası sürerken: "Yahu, ölmedim daha, canım acıyor!" diye bağırıvermeyeyim mi? Hoş zaten oyun dekordu, kostümdü; sahnede dirilmeye başladıkça görülür kör mü, topal mı olduğu. Bu benim 'roman'ın klasik, hatta modern yapısını değiştirmek diye

diye piyes yazarlığımı terk eyleyip yıllar sonra yazdığım oyunun yapısı da değişik. Dün bugünmüş, bugün gelecekmiş gibi oynanmalı; hem de hiç telaşlanmadan, olup bitenler, aralarındaki ilişkiler çok doğalmış gibi... Hayat ve sanat çelişkisi, ölüm ve dirim çatışması hiç altı çizilmeden işlenmeli seyircinin hayat gergefine.

Yıldız-Müşfik-Şükran güle oynaya beni de 'sahneye koyanlar' arasına kattılar. Yarın saat 17.00'de HYM'nin Murat Sarıca Kitaplığı'nda toplantısı var. İnsan haklarının çiğnenip çiğnenmediğini kollayıp kovalama projesi.

Gece Doğan Hızlan'ın yepyeni sayılabilecek *Karalama Defteri* TV 2 programı için kitap fuarı üstüne bir benimle, bir Yaşar Kemal'le, belki başka yazarlarla da yaptığı konuşmalar yayımlanıyor. (...) Doğan, uzun ve güzel bir sunuştan sonra seyrederken bana pek de anlamlı gelen sorularıyla ustaca bir sohbet sağlamış. Süresi uzun, yayın saati geç. Olsun varsın. Gördün işte: Demek doğru dürüst bir kitap saati de yapılabiliyormuş.

2 Aralık, Çarşamba

10.30'da prova. TEM yapımdan Mustafa Küpüşoğlu beni en sık arayanlardan. Provalarda hep metin çözümlenmesi yapılıyor. Yıldız'ın öğrencilerinden iki genç, ayaklarını basacakları yer arıyorlar. Fakat geçenlerde verdiğim ilk sahnelerin yerini değiştirme kararımı sabahlara kadar çalışarak uygulamış bulunmamdan iyi bir sonuç çıkmakta gibi.

'Tiyatro bir aynadır' görüşünü şöyle bir kurcalayalım bakalım; bu inancı şöyle bir sarsalayalım. Hadi bakalım aynanın da önünde sonunda arkasına sır çekilmiş bir cam parçası olduğunu bilmiyormuşa getirmeyelim artık. Anne rolündeki Selma'nın (Kadriye oynayacak) sağduyuyla dile getirdiği gibi "...önüne geçersin, arkasını göremezsin, ardına geçersin kendini göremezsin. Evet

öyle, ayna bizi, dolayısıyla hayatı da yansıtır, ama tek boyutta..." Ben, aynayı delelim bakalım, içine, içine, içine girelim ve bunu izleyiciyle birlikte yapalım, zaman denizine dalıp orada yüzelim, diyorum. Sadece yansıyan olmayalım, yansıtan da olalım... Haa sahi, metnimdeki zaman belirleyici kelimeler mutlak söylenmeli: Yaz. Akşamüstü. Bol yıldızlı bir gece. Bu ne yağmur!.. vb. Ahh Yıldız'cığım, "...uçan sineğin fotoğrafını çekerdi..." repliği sakın atlanmasın. Hız çağını belirleyen tek atışımız bu bizim... Lütfen...

(...)

"Fikrimin İnce Gülü" filmi davası 30 Kasım günü görülecekti. Avukatımın babası ölmüş, cenazesi varmış. O gün bugündür hava çok yağışlı. Karanlık. Her fırsatta Necatigil Şiir Ödülü'ne gönderilen kitapları okuyorum. Geçen yıllara da bakarak bazı sonuçlar çıkarmaktayım şiir kitaplarının kırktan fazlasını okuduktan sonra. Şairleri birkaç grupta toplamak mümkün sanki: 1. Daha ilk şiirleriyle dökülenler. Başlarken bitenler ki, sayıları çok. 2. Modernin bile sularında yüzmeden postuna sıçrayanlar. (Hadi sen bu takıma 'kolajcılar' de.) Aralarında bunu sahici bir yamyamlıkla yapanlar da var. Bazıları ise çekine çekine, bir Osmanlıcaya, bir Yunus Emre, bir iki Keats, arada bir de Latinceye batıp çıkarak... Bu sınıfta Tanpınarvari 'erguvan hüzün' derken birden menekşe yerine violet'e yaslanana da rastlanabilir. 3. Bu sınıf topluca Mevlana, Şeyh Galip, Kur'an, İncil, Tevrat'lara tutunarak yolalıp Rimbaud, Borges, Kavafis'lerde mola yapanlar demek. Kitaplarını birbiriyle ölçüp tartıp kıyıya şimdilik birkaç şairimizi kendime ayırmış bulunmaktayım: V. B. Bayrıl, Osman Hakan, Lale Müldür. (İlle bir 'kadın şair' de görünür olsun istiyorsun, değil miii? İmza: Fatma İnayet.) Gülten Akın katılsaydı cinsiyet farkı, şu-bu işin içine burun sokamazdı. Böyle bir suç işlememe karşın ve Lale Müldür şiirine sahiden 'geçer notu' verdiğim halde, bundan da emin

değilim. L. Müldür şiiri hani sanki dışarda dokunmuş ithal şiir gibi... 4. Bir de ölçülü uyaklı şiire şöyle bir dönüş yapmayı seçmiş şairlerimiz var: Edebiyatımızda ağır aksak yaygınlaşmaya başlayan ve 'devrimci slogan şiiri' sanki eleştirmek adına 'nostaljiye' geçit verenler mesela. Gazeller, dörtlükler, kasideler... 5. Burda 'şeyler' şiirinin tek temsilcisi ve sanki nerdeyse: "Ben hepsinin dışında ve hepsinden farklıyım!" demeye getiren(ler) var. (Başmüfettiş: 'Tek temsilci' dediğine göre, nasıl olur da çoğullaştırırsın ha! Anladık efendim, işte öyleyse: Enis Batur. Buyursun, bütün nesneler, tablo ve fotoğraflar, kibrit çöpleri dilleri dumanlarıyla onun olsun.) Enis Batur *PeriŞey* adlı kitabıyla katılmış. Lale Müldür'ünki *Kuzey Defterleri*. Sahiii, bu arada serbest nazımı gündeme çeken Ahmet Necdet, Ahmet Ada, Eray Canberk'lerimizi hangi kefede tartıyorsun ki? Ayıp ayıp!

Behçet Bey'in ruhunu rahatsız etmiş gibisin işte! Çekil köşene, cetveli mezurayı bir yana atıp her zamanki gibi iç sesinin ahengine kulak versene... V. B. Bayrıl'ın *Melek Geçti*'si bu çağrıya şiddetle meyletmiyor değil. M. Mungan'dan *Yaz Geçer*... Kendime özel çok soru. (??????)

Jüri toplantısı ayın 8'inde salı günü Necatigil'lerin evinde, Huriye Necatigil'in ve kızlarının kurdukları her zamanki nefis sofralarının çevresinde. Ha sahi, iki gün önce Tarih Vakfı'nın Eminönü'ndeki yeni yerinde saat 17.00'lerde üyelerin buluşup danışmaları toplantısı var. Terasında manzarası Haliç'e karşı 'filbahir' bir bar-restoran açılmış. Toplantı burada şarap-peynir partisi şeklinde olacakmış ki, bir araştırma merkezimiz olmasına nihayet kavuşabilmemizi kutlayalım. Ankara'dan başkanımız sevgili Aydın Tekeli'miz de geliyormuş. Dinamizmi ve yaratıcılığıyla kimsenin rahat rahat boy ölçüşemeyeceği Genel Sekreter'imiz Orhan Silier'in telefonla şaka yollu "Her üye içtiği şarabın, yediği

peynirin faturasını kendi cebinden ödeyecektir," demesi büsbütün cazip. Belki Halim de katılır o akşamüstü Fatih Köprüsü inşaat kadrosuyla bir bağlantısı yoksa... Epeydir gitmedi; bu haftasonu B.Ada'ya gidebilecek mi acaba, Seher Hanım'ın hazırladığı sefertasını koluna takmayı unutmadan tabii ki.

O kadar sarsıcı rüyalar görüyorum ki, en çarpıcılarını bu deftere döktürmeye yine başladım. Bazan burda, bazan Ada'daki 'okul defteri'me işte... Dert Dökme Defter'lerim epeydir piyasaya çıkarılmış durumda zaten. Notlar, zabıtlar vb.... İki ev arasında gelip gitmekten oluyor bu böyle.

14 Aralık, Pazartesi

Birkaç gün önce *Skylife*'tan çok sevdiğim Mustafa Sönmez aradı. Derginin yeni yıl için ilk sayısı hazırlanıyormuş. Bu sayıya 'bir yeni yıl yazısı...' yazabilir miymişim? Öyle bir tonla söyledi ki, durup dururken güldük durduk. Onun her arayışı, üstüne esirdiğim 'yeni, farklı, yapılmamış bir roman kurgusu' arayışımdan derin bir soluk almama yardım ediyor. İlham kaynağı gibi... Mustafa: "Derginin kapağı bu sefer sizin yazınızdan doğma özel bir şey olacak," der demez 'Noel ağacı resmi' dışında yepyeni, değişik bir şey düşüvermesin mi aklıma! "Mustafa Sönmez, bakın ne yapalım. Hani benim şurda, camlı vitrinde bir idare lambaları koleksiyonum var ya? Hani ben bunlara 'gece bekçileri', yok canım 'gecelerin kâtibi' demekteyim ya? Elektriksiz zamanların merdivenbaşı, yaşlı ve çocukların, hastaların başuçlarında, fitilleri de ayrıca kısılmış gaz lambaları?.. Yılbaşları için her yanı küçüklü büyüklü sarmış süslü püslü Noel ağaçlarının köşebaşlarındaki yerini bu benim antikalara versek? Hani yani fotoğrafçı(mız) Manuel Çıtak gelse, bunları pencere önlerine, bir masanın üstüne dizerek yapacağı 'aranjmanın' fotoğrafını çekse?.. Bak, o zaman ben de

bir 'İdare Lambası' yazısı yazarım, böylece içiyle dışıyla giden ve gelen yıllara bir arada günaydın-iyi geceler denmiş olunur. Ne dersiniz?" (Ben bana: Ah sen kime pas vereceğini bilmez misin? İşte, değerli Mustafa Sönmez'ine pek iyi gelmiştir bu fikir.) Bu alışverişimiz sırasında Emil'i konuştuk tabii. Öyle hasta ki. Nefes darlığı çekmekte... Gittikçe de artıyor. Doktorlar bu yakınlarda ona bir oksijen tüpü bağlayacaklarmış. Emil Galip Sandalcı, aylarca bunu kimselere çaktırmadan İnsan Hakları Derneği'mizin İstanbul Başkanı olarak Beyoğlu'nun dar sokaklarından birindeki dik merdivenli İHD katına taşınıp durmalarına ne demeli? Bazı üyelerin tutumlarından rahatsız olmaya başladığına şöyle belli belirsiz değinmesinin sebebini şimdi anlıyorum. Kendi özel 'dertlerini' kimseye belli etmemiştir ki.

(...)

Ertesi sabah

Evliliğimizin 38. yılı. Halim'in Ankara'ya gitmesi gerekiyormuş: Gitti. *Skylife*'tan aranıyorum. Mustafa, bizzat kendisi yine. Boşsam yarından sonra saat 15.00'te Manuel bana gelecek. Fakat lambaların hemen hepsini yakmak istiyormuş; fotoğrafları öyle çekecekmiş. Gazyağıyla birlikte gelecek. Bu akşam ise, saat 18.00'de Necatigil Şiir Ödülü'nün sahibine verilmesi töreni var CRR'de.

Helsinki Yurttaşlar'dan Ümit Fırat aradı. Bosna-Hersek savaşı dolayısıyla Barış kartları hazırlanmış. Kimlere yeni yıl kutlama kartı göndereceksek bunlardan gönderilecek. Teşvikiye, Ralli Apartmanı'ndaki iş yerine hemen gidip almam gerekiyor. Kartlardan yakınlarıma da verebilirim, 'barış zinciri' uzasın diye...

Peki ama 'İdare Lambası' yazımı da hemen yazmam gerekiyor.

Mustafa Küpüşoğlu beni sık aradı; buluşulamadı. Pek aramayanlardan Mustafa Demirkanlı aradı bugün. Mitos Yayınları diye, yalnız tiyatro oyunları basacak bir yayınevi var. Tiyatro dergisi de çıkarıyorlar. Demirkanlı oyunlarımın hepsini Mitos'un yayımlamak istediğini; buna ilgi duyup duymayacağımı sordu. İyi de, YKY ne olacak? Canım orasıyla bütün eserlerin için toptan bir anlaşma yapmadın ki...

Remzi'nin de tek ciltlik *Bütün Oyunları*'mın yeni basımını yapacağı yok. Bakalım bu yayınevi sahibiyle bir görüşelim de. Mustafa Demirkanlı bana, *Tiyatro* dergisi editörü olarak *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın Kent Oyuncuları'nda sahnelenmesi nedeniyle bir röportaj yapmayı da önerdi. Ah benim Viyanalı romanım aahhh... Sanki tam bitti-bitiyor, kaleyi fethettik-ediyoruz derken, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa seferinde olduğu gibi geri püskürtülmekteyim. Hadi de ki sen, işgal planını Yeniçeri başındakinden daha iyi kurdun; kurgunun taktiklerini iyi ayarladığına inandın ve götürüp verdin romanı YKY'ye ve yayımlandı. Ya padişah yerine okurdan arşidükler kelleni uçururlarsa?..

(...)

Saat olmuş 01.00. Yeni bir karar almış bulunuyorum. Gerek *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın provaları sırasında, gerekse sonrasında kâğıt parçalarına tuttuğum notları güzelcene bir araya getirip daktiloda temizcene yazacağım; *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* çalışmalarımın serüven notlarını da aynen öyle yapacağım; hepsini bir arada yeni bir deneme kitabım için koklamaya başlayacağım... Bu kararım şu hevesten doğdu: İshak Reyna'nın bildirdiğine göre *Karşılaşmalar*'ın YKY'de yayımı yakınmış. O zaman ben de çoğu hazırda duran üçüncü cilt denemelerimi -ilki *Geçerken* idi- *Başka*

Karşılaşmalar adı altında derleyip toparlayabilirim artık. (Koca bir dosya da 'medyatik' söyleşiler var.) Oyununun provaları bir tamamlansın, 'ilk temsil' gecesi bir atlatılsın daaa... *ROMAN-Tik*'le itişip kakışman bir sona ersin de...

Oyunun dekorunu Osman Şengezer yapmakta. Provalara bir geliyor, bir gelmiyor. Onun da dokuz tarakta bezi vardır. Benim bir yana gömdüğüm oyun yazarlığımı on yıl sonra diriltmeye kalkışmamdan pek hoşnut olmadığı anlaşılıyor: Sinirli sinirli "Şööyle duman rengi/pembe karışımı renklerinde bir şeyler düşünüyorum," falan deyip durmakta...

18 Aralık, Cuma

Sırpların Bosna-Hersek kıyımına karşı olarak basılan kartları gidecek yerlere burnum kanaya kanaya yazdım, postaladım. Daha BM Uluslararası Yugoslavya Konferansı için Cyrus Vance (UN) ile Lord Owen'a (Avrupa Birliği Co.Chair) postalanacaklar var. Prag'da bana 'kartvizitlerini' verenlere de. Biraz geç kalındı gibi. Yüz binlerle, milyonlarla imza bu adamlara çoktan ulaşmalıydı. Ama belki sadece 'biz' geç kalmışızdır. Helsinki İnsan Hakları Anlaşması'nı imzalamış bütün öteki milletler de geç kalmış olmasınlar bari... Hepsi Cenevre, Palais des Nations'a ulaşacakmış.

Ertesi Akşam

Halim Ankara'dan döndü. Burnumun kanaması çoktan durmuştu.

Fakat lambalara konan gazın kokusu bütün gün bir başağrısı yaptı bende. İyi haber: Halim'in çekilen azı dişlerinin yerine iyi bir protez konmuş. Yakınması yok. Rahatmış.

Aa, asıl güzel bir sürpriz bu işte! Ankara'dan Sevda Şener ve Metin And telefon ettiler. İkisi de ayrı ayrı ve 'aramızda kalsın' temennisiyle. Yani bana yazılı bildirilene kadar: İş Bankası Kültür-Sanat'ça verilen tiyatro eseri ödülü benim *Çok Uzak Fazla Yakın*'a verilmiş. İşte asıl Kent Oyuncuları'nın 40. kuruluş yıllarının kutlanması bu. Çok anlamlı. Ah Yıldız, bu senin ödülün. Müşfik'le senin ve tabii Şükran'ın da, bir özel tiyatroyu bunca yıl seviye hiç düşürmeden ayakta tutabilmenize bir saygı duruşu. Keşke oyunum bunun hakkını verebilmiş olsa ve keşke Kâmuran Yüce o kazada ölmemiş bulunsaydı. (İş Bankası'nın hepsine bir yeni yıl armağanı bu aynı zamanda. Amma iyi denk düştü canım...) İletişim Yayınları'nın da bunda payı var. *Çok Uzak Fazla Yakın*'ı güzel güzel basıp sahnelenmeden önce okunmasını sağlamışlardır. Eğer benim bu oyunu herkesten önce Şükran Güngör okumadıysa bileklerimi keserim. Ortam Türkçemiz konusunda onu 'tutuculuk'la yerip durmuştur. Şükran'ın Türkçeyi hepimizden iyi bildiğini nerden bilecekler? Şiirimizi damarından tanır o. 'Öztürkçecilik siyaseti'ne el çabukluğu ile batmayışı bundan. (Gizlidir: Akşam sabah, nasıl rast gelirse provalara katıldıkça Şükran'ın o kendine mahsus şiirini daha iyi hissediyorum. Böyle böyle de ona âşık olmaktayım.) Allah'tan yarın sabah 10.30'da prova var. İşte bu sefer koşa koşa gideceğim. (Fatma İnayet: Onlar her şeyden önce senin 'ödül'ü kutlayacaklardır canım!!! Koş bakalım.)

Sahi, İshak Bey bütün yazarlığımın özeti demeye gelen *Seçmeler*'in de '93 yılının ilk aylarında yayımlanacağını bildirmişti. Sefa Kaplan'a 'imdaat' zili çalmalıyım. Şimdiye kadar Melih Cevdet Anday ve Tanpınar'dan *Seçmeler* çıkmıştı. Hayatta olanlardan Çetin Altan'la ben de varız bu projede. (Ah Çetin'ciğim baksana, Ankara 1945-50 yıllarının iki öğrencisi gibiyiz yine. İlk şiir kitabını

cebinden iki lira vererek nasıl kendinin bastırdığını hatırlıyorum. Ya benim kitaplarını bağrıma bastırmış 'okur-yazar tavırlarım? Herkes görsün, bakın ben okurdan bir yazarım!..) Hava yağmurlu. Sürekli. Sefa ile daha uygun bir zamanda buluşacağız.

İki gün sonra

Not: Radyo. FM'i açtım. Klasik müzik saatidir diye. Ortalığı Hasan Ferit Alnar konçertosu sardı. Ruhi Ayangil kanunuyla solist, Ruhi Ayangil orkestrası. Hemen bandını ya da plağını bulmalıyım.

23 Aralık,

Provadan çıktım. Kar yağmış. Babamı tam bugün karlı buzlu bir toprağa gömdüğümüzü düşündüm; yine çok üşüdüm. Harbiye'de Büyükdere'ye bir taksi bulana kadar dondum. Şükran beni arabayla götürmeyi teklif etmişti; keşke kabul etseymişim. Ya da iyi ki etmemişim; bir de Maslak'tan dönüşü var bunun.

Yıldız'la Müşfik sahiden bulunmaz değerde sanatçılar. İkisinin karşılıklı sahneleri beni adeta büyülüyor. Oyunda epey kısaltma yaptık; bazı boyutlar yokoldu, ama daha derli toplu bir hale geldi.

27Aralık, Pazar

Prova iki gün yoktu, sonraki iki bütün gün vardı. Birinde Yıldız kapuska yemeği yaptırmıştı, birlikte yedik. İçim ısındı. Meğer ne kadar severmişim kapuskayı.

Geceyarısı

Bülbül kaçıran sokaktan biz bir türlü kaçıp gidemedik. Ev buz gibi. Kalorifer yanmıyor. Bozukmuş. Biri küçük, biri büyük

İki elektrikli kalorifer aldık. Küçüğü benim masanın yanında, ayaklarımı ısıtmak için. Büyüğü 'salon'da. Mutfakta da gaz fırınını yakmaktayız. Acaba Seher Hanım'a bir kapuska da bize mi yaptırsam? Olamaz. Çünkü Halim bugünler evde; lahana kokusuna dayanamaz. Yaa, evlilik denen iki kişilik hayat budur işte: Canın istiyor diye kapuska bile yiyemezsin. Fakat ötekine haftanın üç günü kırmızı şarap ilavesiyle 'à la Adalet' sosu haiz spagetti yapabilirsin...

Dün İş Bankası gazete ilanıyla bu yılın ödüllerini duyurmuş bulunmakta.....

1992 Yılının Son Günü

- Sevgili Nermin Abadan Unat teklifi: 14 Nisan 1993 günü Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nde 'Türk Edebiyatında Kadın' üstüne bir konuşma yapılacak. Füsun Akatlı anlatacak, ben değerlendirecekmişim. (Bana ben: Füsun'un senin üstüne yazdıklarını şimdiden derleyip toparlasan mııı?)

- Georges Perec *La Boutique Obscure*'ün (*Loş Dükkân. Rüyalar kitabı*) önsözünde şunları da not etmekte: "Rüyaların yazımında bir ölçüde homojenlik sağladığım oranda tipoloji ve mizanpaj üstüne bazı noktalar çıktı ortaya: 1. Satırbaşı boşlukları bir ruh halini, bir yer/zaman değişimini belirleyecektir. 2. İtalikler, özellikle altı çizilmesi gereken bir rüya parçasını gösterecektir. 3. Paragraflar arası boşluklar rüyanın önemli ölçüde unutulmuş bölümlerini gösterir. 4. # işareti isteyerek yapılmış çıkarmalardır."

Perec böyle saptamalar yapmış ama, tuhaf olan, beni çok düşündüren şeyden, yani rüya anlatısında fiillerin hangi zaman çekiminin kullanılması üstüne hiçbir kaygı yok. Hoş onların anlatı zamanları

hep 'geldi, gitti, yattım, kalktım' gibi yakın geçmiştir, çok ender olarak "present tens". Berran Ersan bu kitabı bana ödünç vermişti. Perec 124 rüyasını yazmış. En başa adlarıyla ilk defa karşılaştığım Jacques Roubaud/La Moine Saigilleu'den şu alıntıyı koymuş: *"Puisque je pense que le réel n'est réel en rien/comment croirais-je que les rêves sont rêves."* (*Mademki hiçbir şey için gerçek yoktur diye düşünüyorum/Rüyaların rüya olduğuna nasıl inanacağım.*) Derken önsözünün başlangıcı şöyle: "Herkes rüya görür. Bazıları hatırlar ama çok azı anlatır. Daha azı da yazar bunları. Yazılırken rüyalara ister istemez ihanet edileceğine göre -tabii rüyayı görene de- o halde neden yazmalı? Gördüğüm rüyaları not etmeye başladıktan sonra artık yazmak için rüya görmeye başladığımı keşfettim."

Ya ben Mösyö Perec, ya ben! *Gece Hayatım* yayımlandıktan sonra rüyalarım hızla, çok hızla çoğalmaya başladı. Bunların yazımında ise benim kaygı ve sorgularım arttıkça artmış bulunmakta. Siz yine şanslısınız. Rüyalar kitabınızın yayımı ardından çeşitli eleştirmen, incelemeci, psikolog öyle ciddi yazılar yazmışlar ki, önemli bir şey yaptığınız görülmüş bari. Ayının yazara tecavüzü veya değil, ben benimkinin yeni basımında kitabıma yeni seçme rüyalar ve uzuun bir önsöz yazısı eklemezsem rüya olayım! (Sizin kendi dilinizde 'rêve' kelimesi zaten 'regard' ya da 'déjà vue' demeye gelmekte midir? Bizde 'rüya' zaten 'görmek' demekmiş. Bunu bu vesileyle öğrendim.)

Skylife, kapağında Noel ağacı pırıltıları yerine benim gaz lambalarının hüzünlü ışınlarıyla çıktı. Sönmez'e takıldım: "Devrim yaptık!" Hem de gecelerin kâtibi idare lambalarıyla. Üstelik Manuel'in kamerası, dergi grafikçisi Meltem Ahıska'nın fırça ve dürbünü elde olunca: 'Beyaz devrim'!..

İşte koca bir yıl daha *rüya gibi* geldi geçti.

Sahnede Olmak/Veeee/Perdeee!

10 Ocak 1993

Hemen hemen tam on yıldır geçen yıldan bu yıla atlanılan gecede ilk defa Sinan'la birlikte olamadık. Eh artık delikanlılık yaşına basmıştır; elinde kolunda bir kızı vardır, yaşıtlarıyla birlikte 'sevgililer partileri' vardır. Yılın ilk gününü ise birlikte uzun bir öğle yemeği yiyerek karşıladık. Maçka'daki lokantamızda tavuklu-etli şnitzeller...

Bunları notlarken parmaklarım donmakta. Son üç gündür ev buzhane. Kalorifer motoru yine bozukmuş. Tavanlar, camlar, yerlerin parkesi o kadar soğuk ki, elektriklilerimizi sürekli yaksak da ısınamıyoruz. Bu gece Tarabya Otel'de Halim'in çok yakın ve aynı yerde çalıştıkları mühendis arkadaşı Celalettin Dursun'un oğlunun düğün kokteyli var ve fakat bende soyunup giyinmeye hiç cesaret yok...

Gece

Erkek tarafı olma rolümüzü mükemmelen oynadık. Celal'in oğlu ne kadar hoş, nasıl zeki, esprili bir delikanlıymış, basbayağı keyiflendim. Gelin de sadenin sadesi, pek şeker bir kız...

Astım mıdır, bronşit mi, hava mı, su mu?.. Soluk aldırmıyor: Nefessiz kalıyor, hele geceleri boğum boğum boğuluyorum. Bu halde yine de bütün oyunlarımı toplu basım için hazırlamaya çalışmaktayım. Mitos'un Yılmaz Öğüt'ü olağanüstü bir beceriyle tiyatro eserlerimin tümünü iki cilt halinde yayımlamak üzere ele geçirmiş bulunmaktadır da... (Yanında samimi samimi oturan ve beni İstanbul'da evsiz barksız bırakan Rutkay Aziz'i görünce nevrim dönmedi değil...)

Bu arada iddialı bir atılımla kurulmuş bulunan YKY, nedense olabilecek bir el çabukluğuyla gencin genci bir yazarın *Suç ve Ceza* diye bir kitabını piyasaya sürmüş bulunmaktadır. Acaba Dostoyevski'ninkinin bir özeti midir sanısıyla kitaba yumulmuş bulundum. Yazar kahramanlarını nasıl kurup nasıl öldürür kurcalamasına heveslenmiş bir denemeymiş. ABD'nin 'yazar nasıl olunur?' okullarından fırlama bir hali var. Toyluğun cesareti: Dostoyevski'de işin yaratılma yüzü mü suça giriyor, yoksa öldürülme yanı mı, sorgulanmasıyla bal gibi zihin jimnastiğine girebildiğim halde, bundan bir şey anlayamadım. Değişik şeyler yazılıyor artık. Fakat sanki belkemiksiz. Ayakta durmaları güç gibi...

Taciser Belge aradı. Murat Belge yarın Kozakçoğlu'nu görmeye gidiyormuş. Çarşamba günü de HYD, Tarih Vakfı'nın yeni yerinde resmen kuruluyormuş. Dernek mi olsun, Merkez mi, Vakıf mı diye diye 12 Eylül yasasının emirerleri olarak bugünleri bulabildik çok şükür. (Dur yahu, bundan önce topluca bir buluşmanız olduğunda henüz 'resmen' varolmuş değil miydik? Valla öksürük beni perişan eyledi. Kafam bir kazan.) Arada Yapı Kredi Kültür-Sanat Yayıncılık'ın hoş, anlamlı bir biçimde iş edindiği "Bir Usta Bir Dünya" arşiv sergilerinden Sait Faik Abasıyanık'a ait olanının 9 Ocak'taki açılışına gidemediğim gibi, sakin sakin görmeye nihayet gidebildim.

Evleri zaten müze olmuş yazarlarımızın arşiv sergileri birtakım sürprizlere yataklık etmekteymiş gibi olamıyor. Çoğu 'zaten malum'.

20 Ocak, Çarşamba

Müjen aşağı yukarı bir haftadır burdaydı. Çocuklu bir aile gibi olduk. Çalışma odam onun odası olmuştu. Yanıbaşımızda bulunması çok iyiydi, lakin hiç çalışamadım. Bu da meselenin öteki yüzü. (Başmüfettişin araya girmesine hiç gerek kalmaksızın, bu böyle.)

Yıldız *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın gelecek ayın başlarında seyirci önüne çıkabileceğini söylüyor. Provalar sıklaşacak elbette. Basın gecesine 'gala gecesi' denir ya, işte o zaman oyunu beğenilsin beğenilmesin yazanın DA sahneye çıkıp selama durması gerekir. Şu töre ya da töreni bir atlatsam doğru B.Ada'ya gidip kapanacağım. Ocağı yakacağım, yazın fırsat buldukça topladığım kozalakları ateşe atacağım... Ahh hele hele, şu sahne işi bir geçse... (F. İnayet: Yahu, git senin her giyim derdine deva olan Bilge'nin, Artizan'ında önünde diz çök de sana kalçanı malçanı ele vermeyecek rahat bir elbise yapsın. Eee, yaşlılık bu: Kuşhan'lar, nafile! Genişledin işte, genişledin!..)

Ertesi Gün. Geceyarısı

Bugün ilk defa sahneye çıkıldı. Dekorlu kostümlü ilk prova. Sahne trafiği benim yazarken tasavvur ettiğimin çok dışında. Ben bahçe seyirciye göre sağ yanda diye tasavvur etmişim, burda sol yanda. Evin giriş çıkışları da bana tuhaf gelen yerlerde. Hele Meltem'in, yani Yıldız'ın televizyondaki röportaj sahnesi; sahnenin ta kulise açılan bir yerlerinde... 'cee' denilip bitecekmiş gibi. Her

şey altüst. Metini de zaten kestik biçtik. Üstüne üstlük Yıldız'la Müşfik'in İzmir turneleri sırasında yaptıkları çıkarmalar.

Çok Uzak Fazla Yakın'ını ilk görüp bilen bir seyirci gibiyim. Yılların oyuncuları. Sahneledikleri kırkıncı oyun belki de bu. Onlara ses çıkarmam yakışık almaz, deyip sustum. Ama Yıldız provanın sonunda "Ayy ben daha sağım, canım çok acıyor yahu!.." diye attığım çığlığı hatırlayıp hatırlayıp gülmekten duramamakta...

Müşfik sanatçı-şair rolünü azıcık benimsemiş olmalı; yine her zamanki Müşfik, harika!..

24 Ocak'93

Uğur Mumcu'yu ÖLDÜRDÜLER. Sabah, evden çıkmış, arabasına biniyor. Bommmm!

Güldal, Güldal, Güldal... Uğur, Uğur, Uğur... Çocukları, çocukları...

Karlar buzlar arasında dünyanın en güzel, en zeki, en arayışçı soruşturucu gazeteci yazarı Uğur Mumcu, Ankaralılığımızın da yakının yakını dostu... *Cumhuriyet* üyesi. *Sakıncalı Piyade*'miz... Gaziosmanpaşa. Karlı Sokak. Buranın en aydınlık kapısı... Erdem Apt. Uğur ve Güldal.

Arar yazar; bulur yazar; okurunda toplumumuzun göründüğü ya da gösterildiği kadar parçalanmış olmadığını, pislikler, hırtlıklar, dolandırıcılıklar, adiliklere karşı hâlâ tertemiz-bütüncene durduğumuz duygusunu yaratır, yaratırken... Kalemini, bütün güçlü yazma yeteneğini hırsızları, huysuzları, pislikleri çığlık çığlığa millete göstermeye çalışırken... Bommm! Aksoy'lar, Bahriye Üçok'lar... Hâlâ daha içimiz yanıp dururken...

Ertesi gün

Dünden beri felçli gibiyim. Uğur'a suikast! Buzlaştım. Kanım dondu. Kaskatıyım. Tepkinin sonsuzu tepkisizlikle aynı.

Çok sarsıldık. Öfke denen şey kendi içinde boğulmakta. Bundan olmalı, öfke yerini sağduyulu, provokasyonlara pabuç bırakmayan bir toplu eyleme bıraktı. 'Teröre' ya da 'gizli devlete' karşı sanırım ilk defa böyle sivil bir lanetleme gösterisi bu kadar vakur biçimde yaratılıyor. Şeriatçılık varsa da, yoksa da, CIA'nın işi ise de, değil ise de, tek anlamı var: Şiddet! Terrör!!!!!!!! Devletten yurttaşın efendisi değil, hizmetkârı olmasını 'şiddetle' bekleyiş. Aydınlansın bu iş!..

26 Ocak

Dün Uğur Mumcu'nun gazetesi *Cumhuriyet* önündeki toplantıya koşarken, taksiye biniyorum, diye kaldırıma binmişim. Düştüm. Çorap morap, diz miz paramparça...

Döndüm. Şuram buram morarmış.

Bir yandan da, *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın provaları hızlandı. Korkuyorum. 17 yıl sonra yeniden 'oyun yazarı' kesilmek... Metinde çok titiz bir dramaturji çalışması yaptık. Kadronun genç oyuncuları, bu piyes sahnede zaman ve mekânla fırıldak gibi oyunlar oynadığı için, ya seyirci karıştırır, anlayamazlarsa, diye kaygılanmaktalar; öyle belli ki!

Rüyalarımda provalar, derken işte dün geceki rüyam: Uğur'un evinin önünde gittikçe yükselen bir karanfil dağı. Güldal'ın her zamanki soylu duruşu, direnişi.

Atatürk'ün cenazesinin İstanbul'dan Ankara'ya getirilip TBMM önündeki saygı duruşuna tanık olmuştum. Ortaokulun ilk sınıfındayım; oradaydım. Tabutun Türk Ocağı'ndan (Halkevi) -yapılması sanırım on beş yılda bitmiş- Anıtkabir'e götürüldüğü gün de, oradaydım; hem de Anıtkabir'in yanıbaşındaki mahalde. O günkü kalabalık neyse, Uğur Mumcu'nun gömülüşü de nerdeyse öyle: Halk yürüdü, yürüdü, yürüdü... Sivil iradenin defin töreni: *Böyle bir aşk görülmemiştir.*

Ertesi Günler

Gömülüşü naklen TV'mizden de izlemekteyiz.

Necatigil Şiir Ödülü'ne aday kitaplarla ilgilenebilecek gibi değilim. Bugünlerde durmadan Hilmi Yavuz'un, Hilmi'nin "aaah!" iç çekmeleriyle bezenmiş *Kıyamet Sonnet*'sini okumaktayım. (Bana ben: Eskiden 'hayat' kelimesini ender kullanır, hep 'yaşam' der dururdun. Son zamanlarda 'yaşam'ı hemen bütünüyle terk etmiş, 'hayat'ı baş tacı etmiş bulunuyorsun. Neden?) Şundan: Eskiden yaşamı çok, hayatı az tanıyordum.

(...)

Abonesi bulunduğum *Lire* dergisinin (Fransız) son sayısının dosyası yazarların depresyon ve intiharları üstüne. Camus ve Zenith'e başrol vermişler.

Yazar depresyonları: Psikiyatr Louis Bertagne'ın hastalarının %90'ı sanatçılar, bunların çoğu da yazarlarmış. Melankolikler, paranoyaklar, depresifler, alkolikler, nemfomanyaklar, intihar müteşebbisleri... Hayret. Romain Gary'den beri, 20. yy müntehir yazar pek yok. Canım işte Virginia Woolf sayılmalı bu arada ama, doğumu 1880'lere rastlamakta. Sylvia Plath?.. Neyse

işte, onlardan sonra, Romain Gary dışında kaza kurbanları var. Esrarkeşler, yatağında sigarası yüzünden 'sözde kazaen' yanarak ölenler (Ingeborg Bachmann) var. Tabii Pavese var, ama sanki o da geçen yüzyıla aitmiş gibi... İtalya. II. Dünya savaşı sonlarına doğru, kendi canına kıymadan önce bir şiirinde *Ölüm gelip/Gözlerini Alacak* diye yazası...

Yasenin'ler, Mayakovski'ler sınıfından sayılır. Ya insanın insana kıydığı dünyadan kaçış infialini gidip taa Rio de Janeiro'larda söndüreyim derken, eşiyle birlikte kendilerini 'halledivermiş' Zweig'lar?.. Althusser'in ise ne halt karıştırdığı belli değil. Burada, bu zamanda Türkiye denen bu tımarhanede, işte şu şantiyeden tımarhanedeki mekândaşlarım arasında ben, onların beni neden sevdiklerini, neden nefret ettiklerini de bilemeksizin söz-kelime manyağı olarak yaşamayı hâlâ sürdürebilmekteyim. Ayıp olmasın diye yaşayamayıp ayıp olmasın diye ölemeyen garibanlardan biri.

İşte, işte bak; uyumluculuk maskeni takınıp *Ruh Üşümesi* üstüne düzenlenmiş bir toplantıya gitmeye hazırlanmaktasın. Ankara'ya gidilecek; orada Sevda Şener'le, Nurşen Girginkoç, Ülker (Köksal), Jale (Birsel), Şadan Karadeniz'le buluşulacak. Dayanışacağız. Eski dostlar, eski dostlaaaar, eskidikçe yenileşen Leman'lar (Ağırnaslı), Fahire (Özbayrak) ve Sevim'leeer (Ünal). Geçmişi sevişlerimiz. Anılarla avunmalar... (Ne yapsam? Şu dert dökme defterlerimi toptan Ada'daki ocağın ateşine atıp kurtulsam mı?) Şubat ayı geldi bile. İlk günü Ayhan'ın doğum günü. Yine en en yakınlığın en en en uzağında buluşacağız demek ki.

3 Şubat, Çarşamba

Sabah erkenden felaket köpek ulumalarıyla uyandım. Villalı komşuların kötü, kaba, insafsız köpeği!.. Oğlan ve kız yeniyetme iki kardeşin kışkırtılarıyla azdıkça azmakta. Gündüzleri bahçe

duvarlarının altından geçerken duvarın üstüne fırlıyor, köpükler saça saça kükrerken üstüme atlayacağından korkuyorum. İki adım karşıya sıçrasam daha tehlikeli; fırladı mı, tam tamına altına alır beni köpeğin faşisti! Kaçacak yer nerde?

Çok Uzak Fazla Yakın'ın son provalarından bir önceki: Tam gün. Memnun muyum, değil mi? Bilemiyorum.

5 Şubat, Cuma

Halkın ağzında sık dolaşan şeylerden biri de:

Sabrın sonu selamettir, sözü.

Son'un selamet olup olmayacağını ben kendi adıma bilememekle birlikte iki gün önceki *Cumhuriyet* gazetesinde bir haber: Helsinki Yurttaşlar Derneği kuruldu. Kurucular arasında benim adım da geçmekte. Bugüne kadar sabrede sabrede ve işin gereğini yerine getirip durmuş sabırsız insan hakları savunucularıyla yan yana, kol kola. Aynı gün, aynı gazetede bir de ilan var. Şöyle:

5 Şubat'tan İtibaren
A d a l e t A ğ a o ğ l u
ÇOK UZAK-FAZLA YAKIN
(Oyun 2 Perde)
Yön: Yıldız KENTER-Müşfik KENTER-A. AĞAOĞLU
Dekor: Osman ŞENGEZER
Kostüm: Çolpan İLHAN
Müzik: Babür TONGUR
K E N T O Y U N C U L A R I

Birkaç gündür basında Yıldız'la benimle provalar sırasında yapılmış röportajların özeti.

Son yirmi yıldır hayatımın en berbat ve en şiirli zamanını yaşıyorum. Pazar günü öğleden sonraki beşinci temsilinde oyunumu –ilk gecenin heyecanı yatışmış olarak– yeniden seyrettim. 'Oyunun ilk gecesi', diye sakin sakin yazsan da, o geceye mahsus seyircilerin tiyatroyu buz gibi terk edişlerini içine sindirebilmiş değilsin! Pazar günkü temsilde ise salon dolu: 'Sivil' izleyici, oyunu içine sindire sindire pürdikkat. Tebessüm edilecek yerlerde tebessüm, hıçkırıkmış gibi gülünecek yerlere hıçkırıkmış gibi gülüş... Yıldız'la Müşfik harikalar yaratıyorlar. Hele Şükran, ut çalıp içli içli şarkı söylediği akşamüstü sahnesinde!.. (Oyunu yukardan kaçak seyrettim ve seyircinin, olabilecek en doğal biçimde, bu sahnenin hakkını usulca gözaltlarını silmeleriyle verdiklerini gördüm. Duygu sömürüsü mü? Asla! Çünkü hayatın katı kaba gerçeği de şööyle çat diye düşmekte ortalığa... Kara kederle ak sevinç birbirinin içinde tam da olması gerektiği gibi erimekte.)

(...)

Yarın İng. kısaltılmışıyla hukuken izinli H.Y.D.'nin saat 18.30'da, Cumhuriyet Cad. Nur Han'daki Yapı Endüstrisi'nde toplantısı var. Uluslararası Himaye Projesi kapsamında Bosna, Bosna-Hersek konusunda dişe dokunur ne yapabiliriz, tartışması var. 13 Şubat'ta Taksim'de Sırpların Bosna kıyımına karşı bir miting yapılsın mı? Bu kıyıma karşı başka neler, nasıl yapılmalı? Peki, ya kıyımdan kaçanlar için BM'nin tutumu?

Aynı gece, Kent Oyuncuları, *Çok Uzak Fazla Yakın* basın galası: Koş, koş. Yetiş!

16 Şubat, Salı

Bitkinim. Kullanılacak hale getirebilmek için o kadar zaman ayırıp emek verdiğim B.Ada evine yine gidemedim. Sözde orası

ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı'nın elini yüzünü sakin sakin estetik muameleden geçirme yeri olacaktı!.. Sabrın sonunda tiyatro oyunu ile roman hayatı birbirine bulaştı.

(Fatma İnayet: Boşuna lanetler okuyormuşsun gibi yapmasana!.. İçin için sevinç çığlıkları atmaktasın: "Çehov'u geçtim ben! Çehov'u geçtim!.." Hadi ordan. Kaçacak delik arayan sıçandan farkın yok! Çehov'dan gel!.. Provalarda, birbirine küs, yıllarca buluşmamış iki yaşlı erkek kardeşten birini oynayan Mehmet Birkiye'nin yaz günü ev bahçesinde yapılan düğüne boynunda kocaman yün bir atkıyla girişini görür görmez kulise koşup "Bu ne bu yahu, bu ne bu?" deme tepkisi göstermen ne işe yaradı ki? Hem Mehmet'ten özür dilemeye zorlandın, hem de işte o yine aynı kızıl atkıyla gelip gitmekte bu düğün sahnesine! Amca Bey Yalçın Küçük olsun demeye mi getirmekte nedir? Hıh, Çehov'u geçmişmişsim... Yetmedi, sanki kendin de oyunun yönetmenlerinden biriymişsin! Bir dolak değişimi için bile önerine kulak veren yok, bari adını yönetmenlerden biri ve rol dağıtımı listesinden kaldırtsana!)

El cevap: Sanki Çehov'un başına bundan da acıklı durumlar gelmedi de. *Martı* ilk temsilinde yuhalandı be, yuhalandı! Ben öyle açıktan açığa yuhalanmış değilim: Direteceğim işte: Çehov'u geçtim!.. Çehov'u geçtim! Zamanı ve mekânı bütün boyutlarıyla avuç içi kadar sahneye taşıyan kim? Shakespeare'in kendi 'ortaoyunları' ile bizim köy oyunlarını önüme atarsan kabulüm. Ama böyle bir iş, genel geçerleşmiş İtalyan sahnesinde becerilsin bakalım... Oyun yazarlığından romana atlamam nasıl bu arayışın cesaretinden doğduysa, romandan öğrendiklerimi de oyun yazarlığına katmam hayatı sanatla, sanatı hayatla bütünleyebilme sancılarımdan doğmakta işte!.. Çehov'dan bir sahneyi boşuna yerleştirmedim ya ben *Çok Uzak Fazla Yakın*'ın içine! Hatırlansın! İki ayrı dönemin iki ayrı oyunu birbiriyle nasıl ödeşirmiş görülsün!..

Hayat sert. Acımasız. Haksız.

Sabah gazetesinde "13,5 milyarlık yerli film" başlığı altında şu haber:

"Antalya Film Festivali'nde en iyi yönetmen, en iyi kurgu, en iyi ikinci film seçilen *'Fikrimin İnce Gülü'* 5 Mart'ta gösterime giriyor."

Beynim: "En iyi üçkâğıtçı, en iyi düzenbaz, en iyi yazar hakkı çiğneyicileri," yankılarıyla uğulduyor. Filmin bir karesi bile yazarına gösterilmemiş. Karşılıklı anlaşmanın maddeleri şirket ve yönetmence hiçe sayılmış, mahkemesi bir biçimde 'bilmezkişilere' tevdi buyrulmuş vesaire...

Eğer bütün bunlar roman kahramanı Bayram'ın erliği sırasında edindiği 'şiddet' ahlakını 'yokmuşa getirmek' oyunundan çıkmadıysa bileklerimi keserim. Anlaşmaya koyduğum en önemli madde: 'Ana fikir değiştirilemez' şartının yerine getirilip getirilmediğine kim karar vermiş? Vizyona çıkmadan önce yazara neden gösterilmemiş? Karar verme makamı neresiymiş, neymiş, nasılmış? Film görücülere sunulduktan sonra sinemacılarımızın dehşet bir narsistlikle 'film başka-roman başka' fetvalarına ne demeli? Sanki yazar bunu bilmiyor. Biliyor ve hepsinin yakasına yapışıyor: Anlaşma maddelerine uyulmaması, yazarının fikirleriyle oynanması da mı 'sinema sanatı'nızın keyfine kalmış?..

1 Mart, Pazartesi

Basında *Çok Uzak Fazla Yakın*'a iyi notlar verilmekte. Seyircinin kulaktan kulağa tavsiyede bulunması en iyisi. Sayısı usul usul artmaktaymış. Gazeteci ve ilk *Nokta*'cılardan Yazgülü Aldoğan'ın bir dergide yayımlanan görüşü içimi rahatlatan bir merhem oldu, diyebilirim: "... *Yıldız ve Müşfik KENTER'in 30. Sanat yılına*

Adalet Ağaoğlu'nun yıllarca aradan sonra yazarak armağan ettiği oyun nefessiz izlenecek kadar iyi... Ağaoğlu adeta bir Shakespeare metni yazmış. Bir de buna iki kardeşin yıllanıp şarap gibi gelen oyunculuğunu ekleyin.

Yıldız'cığım da bir röportajında: "Böyle bir oyunun okunması da çok keyif veriyor," demişti ki, oyun okumayı hiç mi hiç sevmeyen okurlara güzel bir çağrı; oyunumu oynanmadan önce bastırmak istemiş bulunmama da göz ardı edilemeyecek bir destek.

Gece

Her yer aydınlık. ÇOK ÖNEMLİ: Villa sahibi komşu hanımın, oğlan kısmı artık yetişkin hale gelmiş çocuklarıyla sille tokat girişmesine, oğlanların ve annenin elbirliğiyle kız çocuğuna lanetler yağdırmalarına, küfürler yağdırıp durmalarına, köpeğin bu orkestraya korkunç havlamalarıyla solistlik edip durmasına karşın... Her yer aydınlık. Her şey çok güzel. TBMM'miz çok partililiğe geçişinden bu yana (Meclis'e 15 TİP milletvekilinin sol muhalefet sesi olarak girmesi ve bu sesin de susturulması isyanıma rağmen) ilk defa memleketin ufkunu pembeleştirmiş bulunmakta. Ülke hızla değişime uğruyor, fakat olumsuz yönde. Birleşmiş Milletler, sıra bizlerden yanaya gelince hiçbir şey görmemiş, bilmemişe geliyor. NATO mu? Eller tetiğe sürülecekse var, yoksa yok. AB ufku karanlık mı karanlık. Bu gün ve gecesi ise aydınlık. Yirmi yıldan fazla bir zamandır içimde hafif bir iyimserlik esintisi dolaşmakta. Çünkü ABD'nin Irak'a girme tasarısı kesinleşmiştir: Askerlerini bizim Güneydoğu'muzdan geçirecek midir, geçirmeyecek mi? Bu, bizim de Irak saldırısına katılmamız demek. Amerikan askerleri bizden geçerek mi girsin Irak'a, yoksa geçmesin mi? Geçsin diyenler bir yanda, geçmesin diyenler öte yanda... İp gergin. MGK'nın dahi sesi soluğu çıkmamakta. (Günlerdir içimden yine TSK'nın

dediği olacaktır, diye geçip durmaktayken) Meclis'e verilen tezkerenin oylanmasına sıra gelmiştir. TBMM'sinde parti başkanları konuştukça konuşmakta, 'askerimiz gitsin'ciler var, bizim gibi barış, demokrasi, eşitlik, düşünce özgürlüğü takipçisi olan, terörü lanetleyen sivil örgütler bütünüyle ABD'nin 'hadi gel bakalım'ına 'hayır!'larını patlatanlar... Derken bugün işte TBMM toplanıyor, CHP başkanı ilk defa iyi bir şey yapıyor, vicdanlara sesleniyor, "Biz savaşa karşıyız, vicdanlarımızın sesini dinleme özgürlüğüne sahibiz," diyor, tezkere oylanıyor, BARIŞ yanlıları kazanıyor: Tezkere reddedilmiştir. Her yer aydınlık.

(...)

Taksim'de toplandık. Hepimiz çocuklar gibiyiz; aydınlık zamanlarımız için umutla dolu. Tezkereyi reddeden 'vicdanın sesidir'. İnsanın sesi.

2 Mart, Salı

YKY'den İshak Bey bildiriyor. *Karşılaşmalar* çıkmış. KAKAR-KARŞI-KARŞILA-KARŞILAŞ-KARŞILAŞMA-KARŞILAŞMAMA: KARŞILAŞMALAR.

Deneme ve değini yazılarımın toplamı. İncelemecilerin el altında bulunsun; belki işlerine yarar.

Emil Galip, hep soruyordu. Bir tane kapıp götürsem, bile diyemiyorum. Çünkü geçen gün onu görmeye gittiğimde, oksijen tüpüne bütün bütüne bağlanması gerektiğini öğrendim. Değerli ev arkadaşı Ayşe hep başucunda. Ayrılmıyor yanından. Emil...

(...) Irak savaşı...

Ayın 11'inde Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kültür etkinliklerinden birine katılma sözüm var. 'Açık Ders' deniyor; öğrencilere 'Yazarken Öğrendiklerim'den sözaçmak istiyorum.

10 Mart, Gece

Sabahleyin Murat Çelikkan telefon etti. Haberlerin en, en, en güç olanını iletmek üzre.

Emil Galip Sandalcı'mız ölmüş!..

Hayatta köküne kadar güvendiğim pek az kişiden birisi.

Kötü bir boşluğa düştüm. Evine gittim. Ayşe, kızı Defne. Murat, Mustafa Sönmez...

Emil Galip: İnsan Hakları Derneği'mizin İstanbul Başkanı. Tabanları yarılasıya 12 Mart sopası yemiş; TRT Dış Yayınlar görevinden atılmış; hak-hukuk adına konuşup yazabileceği her yerde konuşup yazmış veee... Haksız-hukuksuz 12 Eylül tokadı yemişlerin güven kapısı, dostu, abisi, insanı, her şeyi... Yazık ki hiç unutamayacağım durumlardan biri de: Onu İnsan Hakları İstanbul Başkanlığı'ndan düşürenlerin toplantı üslubundaki seviye bozukluğu... Emil, her şeye her yanını ölçe biçe yaklaşmıştır; benim şaşkınlık bakışlarıma karşı onları da anlamaya çalışmıştır; ama bir türlü anlayamadığım, 'insan hakkı' bağlamında ona karşı duranların üslubundaki seviye düşüklüğünü bile nasıl olup da şövalye adabıyla karşılayabilmesi... Neyyire, Mehmet Güler, bütün genç dostları onun. Evinde buluşmamız, Emil de yanımızdaymış gibi olmadı mı?

12 Mart

Emil'i gömdük. Teşvikiye Camisi'nde onu alkışlarla gönderen bizlere homurdanan dincileri de gördük. Ankara'dan koşup gelen dostlar; Mahmut Öngören, Nili, Esin... Buluşmanın avuntusu.

Ertesi Gün

Emil'in cenazesindeyken telesekreterde bir mesaj. İshak Reyna. YKY'nin editörlüğünden ayrıldığını bildiriyor. Allah Allah, ne demek bu?

Tam da *Sanat Dünyamız* dergisince benden istenen 'radyo yayımcılığı' üstüne yazımı "Çağımızın Tellalı-Teknolojik Çağın Halk Ozanı+Radyo Günlerim" başlığı altında yazıp bitirmişken... En eski 'temsil kolu' oyuncularından Muhip Arcıman Bey'in izini bulup evinde ziyaret ederek taaa 1940'larda çekilmiş temsil kolu fotoğraflarını da ödünç almışken; bunları İshak Reyna'ya teslime gidecekken... Saime Arcıman'lar, Kadriye Tuna'lar, Kemal Tözem, Vahi Öz'ler, ender radyo oyun yazarlarından Fahri Erdinç'ler... Ses dalgaları anılarımı kuşatmışken... Hani sanki her şey şimdi avucunda iken, şimdi yok. Salt: Emil'li anılarımız.....

14 Mart, Pazar

Bazan her şey, özellikle acılar nasıl da üst üste geliyor.

Tevhide teyzem ölmüş. Tuzla'da. Daha iki gün önce telefonla konuşmuştuk. Derdini hiç açığa vermezdi. Sesi de çok canlıydı. Gidivermiş. Gelini Dr. Emel aradı. Oğlunun, kardeşimiz ve hep 'çoban' dediğimiz Dr. Emin Çobanoğlu'nun hali nasıl? Konuştuk. Kısa kesmek gerek. Zaten Tuzla mezarlığına gömülmüş bile.....

"Fikrimin İnce Gülü" filminin *Sarı Mercedes*, *Arabam* vb. adlarıyla dolaşmaya başlaması üstüne üstlük. Avukatım Sayın Haluk İnanıcı film şirketine (Cengiz Tuncer???) karşı dava açmıştı. Tedbir kararı için 4 Mart'ta Sultanahmet Adliyesi'ne birlikte gittiydik. Tedbir kararı reddedilmiş! Fikir-Sanat Eserleri yasası, yargı organlarının bu konudaki tutumları, eserlerin kullanımlarından doğacak haklar üstündeki vurdumduymazlıkları, hatta yasaların dile getirilişindeki 'cehalet' kimin umurunda? "Sinema dili başka, roman dili başka," ya! Al birini, vur ötekine.

(...)

*

ROMAN-Tik'ten Madrid'e

Büyükada, 23 Mart, Salı

Deniz otobüsü çok iyi oldu. Arada bir İstanbul'a inmek zorunlulukları varsa da artık buradayım. Kapandım. Yarından sonra *Seçmeler* çalışmamız için Sefa Kaplan gelecek olsa da, hemen bütünüyle *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'na ait bulunmaktayım. 6-13 Mayıs arasındaki Madrid yolculuğuma kadar öyle. Konsolosumuz Gürcan Türkoğlu orada. Oslo'dan sonra Gürcan'la Madrid'de yeniden buluşabilmem az şey mi? Bu armağanı hak etmeli; romanı Gürcan'ı tepeden tırnağa avlayabilecek kadar iyi ve güzel bir hale getirmeliyim. Bu ona verilmiş bir sözüm olsun. 7-13 Mayıs günleri arasında Madrid'deyim. Sina ve Memet Baydur orada bulundukları zaman Memet'le hemen hiç yazışmadığımız zaman. Şimdi artık orada değiller. Üzülsem mi, sevinsem mi? Hiçbir şeye yer yok. Ocakta yanan kozalakların ışıltılarına baka baka, çıtırtılarını işite işite *ROMAN-Tik*'le en kıyıcı meydan savaşı halindeyim. Viyana'da 'bitti' sandığım romandan geriye ne kaldı ki. Baştanbaşa yeni bir romanmış gibi kuşanmış bulunuyorum YİNE...

5 Nisan, Pazartesi

Sefa Kaplan gelecek. *Seçmeler* için kitaplarımdan ayırdığımız parçaları 'print etmiş', bunların nasıl sıralanacağı görüşülecek. Kitabın kurgusu bölüm bölüm başlıklarıyla birlikte bende hazır. Giriş'ten sonra *İlk Adımlar* diye başlanıyor yolculuğa. Umarım Sefa beğenir.

Sefa dün geldi; bugün gitti. Genç şair arkadaşım geldi ama, pir geldi. *Aktüel* dergisine *Rıza Nur* kitabı üstüne hazırlayıp verdiği, yayımlanmış yazısından ötürü mahkemeye verilmişti. 1 yıla hüküm giymiş. Ceza kesinleşmiş: Gözdağı. Böyle 'ikinci bir suç' daha işlerse bu sefer 5 yıl içeri atılacak...

Bizlerin 'Düşünce Özgürlüğü' seferberlik ve seferlerimizden aldığımız sonuç bu işte. Bu ve benzerleri...

Üç çocuklu Sefa Kaplan'ın 'şimdi ne yapacağı' sorusu havada. Çünkü bu 'ne yapmayacağı'na bağlı. Sanki Viyana Kuşatması'ndan geri püskürtülen yayımlanmış bir kitabın basında özetini çıkarıvermiş Sefa Kaplan!.. Yargımızın Bosnalıları kesip biçen Sırplara bir diyeceği yok. Şu Miloseviç'i Nürnberg'e gönderseler ya!!!

2 Mayıs, Salı

Seçmeler: Sefa Kaplan'a bin teşekkürle yarın YKY'ye teslim.

Son bir aydır gece gündüz *ROMAN-Tik*'le boğuştum. El sıkışıp barıştım. Şu belirsizlik zamanında dün ve gelecek sahneye buyur edilmeliydi. Doğu-Batı; İslam-Hıristiyan arasındaki ikilemler, Cumhuriyet'imizin emekli tarih öğretmeni, kruvaze ceketli Kamil Kaya'mızın özlem/kaçış-bulma/kaybetme, gözleri kapalıyken görebilme bilinci kendi biçimini böyle bulmalıydı. Sisifosçuluğa dudak büken 'Yeni Peygamber!' Viyana, artık yavaşlıkla hızın çarpıştığı köşebaşında karnavalını bir de böyle yaşamalıydı: Katastrofik!

Romanın kurgusu benden bu cesareti (de) istiyormuş. Keyfim yerine geldi. Şimdi 'dinlenme zamanı'. Madrid'e gidip geleyim. (Ben bana: *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nı yayınevine eylülden önce vermek yok. Kapağı açar açmaz okur ilk sayfada tek başına şu satırlarla karşılaşacak. Bunun böyle olması için başında nöbet

tutmak gerekirse tutacaksın: **Bu sayfalardaki bütün kişi, yer, kitap adlarının, tarihlerin, coğrafyaların 'gerçekteki'lerle' her türlü ilişkisi vardır. Sadece, kitabın okunup üflenmiş roman kategorilerinden hiçbiriyle hiçbir ilişkisi yoktur.**

Yazarın özlemi bu romanın kafalarda önden hazır herhangi bir kalıba sokulmadan okunmasıdır. A. A.

Romanımı yeniden ele alırsam yine 'bitti' diyemem. Bunun sonu yok ki. O halde: Bitti. Yüzünü yayından önce ona tekrar çevirmek yok! Kaç yıldır sırtında!..

Yazılması çok istenen bir romanın romanı *ROMAN-Tik. Yazsonu* romanımda da yazılan bir romanın romanı sözkonusuydu, ama o, yazılması hiç istenmeyen bir romanın yazılması serüveniydi. Onu aşabilmem ancak böyle mümkün olabilecekti: Yazılması çok istenip de yazılmasından kendisi kaçan bir romanın romanı...

Madrid. 7-13 Mayıs 1993

Gürcan'ın kanatları altında geçirdiğim bu zamanın gün-gün-günler'i yok. Hepsi bir arada; bütün zaman. Bu zamanın değeri 'o' zaman oluşunda.

Baksana, cep defterine ve minik kâğıt parçalarına aldığın notlar azın azı: (Yazarın anlatamayacağı iki şey var. 1. Eksilik = Kendisinin hastalığı. 2. Artılık = Kendisinin dirimsellik doygunluğu. Çare: Bellek namına kayıt:

7 Mayıs '93. Saat:13.45: Madrid Barajah Havaalanı'na iniş. Beni çok değerli dost Gürcan Türkoğlu karşıladı. Akşam ve gece: Önce İspanyolların çeşit çeşit mezelerle dolu ünlü barların Gijon'da (Gi-

hon?) Çam kokulu beyaz şarap Jerez (Herez?) eşliğinde mezeleri acısı-tatlısıyla tatmak.

Alacakaranlıkta Madrid'in eski dar sokaklarında dolaşmak. (Hani sanki Beyazıt'tan Yedikule'ye iniyormuşsun gibi.) Gürcan, Madrid bilgisi yerli yerinde bir mihmandar. Belki yarın, belki yarından sonra, Hemingway'in 1930'lardaki gazeteciliği sırasında yabancı gazetecilerle sık sık buluştuğu Chicote Kahvehanesi'ne gidebileceğimizi, orada Küba içkisi Mojito (Mohito) içilebileceğini söylüyor. Her zamanki inceliğiyle, herhangi bir baskı yapmaksızın. Hemen kabul ediyorum. Nasıl etmezsin; Hemingway'in yerine oturup hayatına gireceksin!.. Yeter ki son zamanlarda durmadan oyunbozanlık eden tabanların yürümekle barış imzalamış bulunsun.

(...)

Gürcan'ın evi iki oda bir küçük salon. Tabii banyo/tuvalet. Küçük odada küçük bir masa var. Üstü kitaplarla, broşürlerle dolu. Fakat iki üç ciltli kalın kitap var ki: Bunlar boğa güreşlerinin anlamı, felsefesi üstüne imiş. "Buna biraz merak sardım, çok ilginç," diyor Gürcan. Bense ona incecik *Göç Temizliği* arena güreşimi tosluyorum. O bütün gün elçilikte, işinde. Kartını veriyor. İşte elçilik adresi, telefon numaraları cebimde. Günlerin doldurulup boşaltılması bana kalmış. Madrid'in keyfini çıkarmak da. Gürcan'ın sadece sergi, tiyatro gibi birkaç önerisi var. Notluyorum. Bu arada İspanyolcadan çevirmen Neyyire Gül Işık benimle buluşmak istiyormuş, dilersem Hotel Palace kahvesinde buluşabilirmişiz. Mesela yarınki cumartesi günü. Bir de İlhan Berk'in şiirlerini çevirip yayımlatan kadın (Türkolog?) bir akşam evinde bizi bekleyecekmiş. Hemen kabul ediyorum: Bakalım İlhan 'uluslararası şöhrette bir şair' olabilmek için nasıl bir kadını 'tavlayabilmiş' diye...

Konuk edildiğim evin adresi şurda. Şehir rehberi burda. Kent merkezine gidip gelecek otobüslerin No'su: 27.

Metro ağzı-durak yan yana...

8 Mayıs Cumartesi. Sabah, öğleye doğru: 27 numaralı otobüsle Prado Müzesi'ne. Bundan önceki Madrid maceramın bütün olumsuzluklarını silip süpürmek üzere: Giritli Greco'nun büyük sanatıyla daha önce Toledo'nun Le Prado'sunda, duvarları dahil bol bol kucaklaştığıma göre, buradaki yeni ziyaretimde, bir zamanlar sanatçıların 'etekler peşindeki ressam' dedikleri krallık ressamı Goya'nın *Üç Mayıs Katliamı* tablosu önünde saygıyla yeniden eğilmeli, Bosna kıyımları çağrışımına yüzvermemeye çalışarak 17. yy'da üstünde çok patırtı koparılmış ilk çıplak tablo *Maja nue*'yi de tavaf eyledikten, 'elleri başının altında sırtüstü çırılçıplak yatan kadın' karşısındaki kalabalığı yararak geçtikten sonra, Rubens'in *Les Menines*'ine varmalıyım. Hani geçen sefer tablonun bir 'kartpostalcığını satınalabilmiştin' ya?..

Fakat bu sefer asıl hedefim Titen ile Tinterot oldu. Dinsel 'manevi dünyalardan hayatın içine göç... Buyursun 'Şarlken'ler. Rönesans'ın eli kulağında. İyi de, buyur bakalım, senin ayaklar şimdiden isyan halinde...

Müze kahvesinde bunları kaydetmekteyim işte. Saat 18.00'de adı Palas Otel kahvesinde Gül Işık'la buluşacağımız aklımda... Neyyire Gül Hanım'la bir iki yıl önce İstanbul'da İspanya Konsolosluğu'nun bir kokteyl çağrısında tanışmıştık. O zamanki gibi bana yine I. Calvino'dan bahsetti. Ondan Türkçeye çevirdiği *Varolmayan Şövalye* başlıca konumuz. Başlıca derdi çevirisini basacak yayınevi. Gecikme.

Biz konuşurken Gürcan da geldi. Üçümüz bu akşamlık acı mezeler, kabuklu deniz hayvanları, zeytin, mantar çeşitleriyle tapas'lık barları boş verip bir lokantada hafif bir yemek yemeğe gittik. Eve döndüğümüzde baktım Gürcan'ın buzdolabında ayıklanmış kuşkonmazlar. "Hani, severseniz belki, diye... Şöyle bir haşlayıp yemek isterseniz?.." Gürcan'a kuşkonmazlarıyla ünlü olduğunu bir yerde okuduğum Aranjuez'i sormuşsundur şöyle bilgiç bilgiç.

(Yoksa aklımda yanlış mı kaldı, ben mi uyduruyorum?) Bu şehir ya da kasabanın Madrid'den uzak olup olmadığını soruyorum. "Trenle bir saat kadar olabilir," diyor. "Ama değer mi bilmem..." Olsun. Madrid dışına küçük bir tren yolculuğu hiç de fena olmaz. Pazar günü evde dinleniriz, pazartesi çilek ve kuşkonmaz coğrafyasına gidip gelirim. Müze, kale, park, kilise, heykeller turlarına arada bir böyle hayat içre sivil tatlar katmak, verili olanlara dil çıkarmak iyidir.

"Klasik Tiyatro'da *Le Grand Sultan* oyunu var. Cervantes'in. Bizim tarihten Osmanlı sultanları, cariyeler falan arasında geçiyormuş. Kostüm ve dekorların 'acemiliği'ni görmek de hoş olabilir," demekte Gürcan. "Öyle miii?.." O halde 11 Mayıs, Salı gecesi Cervantes'le randevuluyum sevgili Gürcan. Bu arada o, Modern Sanatlar Müzesi'ndeki Antonio Lopez sergisini görmemi hatırlatmıştır... Antonio Lopez: Hiper-realist bir ressammış. En en en üst gerçekçi... Besbelli Gürcan'ın ona özel bir ilgisi var.

Elbette gittim.

10 Mayıs Pazartesi: İlle tren, ille asperagoslara doğru Aranjuez. Pek de cazip olmayan bir tabiat görgüsü, o kadar. Kucaklayıp eve getirdiğim asperagoslar da işe yarayacak gibi değil. Uzun iş. Şehir pazarından acayip bir şapka almıştım; trenin aynasında kendimi görünce, çıkarıp pencereden fırlattım.

Ayaklarım izin verirse gitmeden bir gün önce Madrid bitpazarını da şöyle bir dolaşsam, belki idare lambaları koleksiyonuma Picasso, Dali dönemlerinden düşme antik bir parça bulurum hayalleri bile kurmuştum, olamadı.

11 Mayıs, Salı. Sabah. Geniş ve şık Serrano Caddesi. Retiro Park. Hava serin. Passo Salon del Estanque'ı tutturup göl kıyısında felaket acıyan ayaklarımla çemberi tamamlamak. Kahvede oturuş. Parkı Argentina yolundan terk eyleyip Calle de Maura'dan

Borsa'ya... Bu sefer bir duvar dibine; ayaklar havaya. Havuz kıyısına yan gelip yürüdüğün bütün yolları Madrid planına çize çize özel tarihine geçiriş...

Doğuştan sorunlu ayaklar. Ayak ağrısı diş ağrısından beter. Bir türlü çekilemeyen, çekilip kurtulunması olanaksız ağrılı dişler... Yıllarca türlü türlü yollar çiğnettin onlara isyanlarına katlanarak...

Ertesi gün. Sabah. (Akşama Cervantes'leyim) İşte metroya da yüz vermeyip otobüsümle Plaza de la Cibeles'ye varmış bulunuyorum. Şehrin merkezi ve tabii ortasında heykeller yükseltisi. (Işık oyunları için gece vakti gelinecek.) Tiyatro Müzesi'ne kadar çevrede öyle bir müze bolluğu var ki, bilmemişe getiriyor, ayaklarımın acıya azıcık kalmış direncini Museo Nacional Centro de Arte: Reina Sofia'ya saklamış bulunuyorum. Cibeles'den bir taksiye atlayıp sürücüye beni Atocha Caddesi'ndeki Reina Sofia'nın önünde bırakmasını buyurmuşumdur. Canım, oldu olacak şu caddenin havasını da şöyle bir koklayayım derken, burnuma tavada balık kokuları dolmuştur. Andaluzia der Variada'da. 'Endülüslünün Yeri'ndeyim, (karışık deniz mahsulleri lokantası). Müze, kapı komşumuz. Kabuklu deniz mahsullerini (sanki Paris'tenmişim gibi yaparak) beyaz şarap eşliğinde ayıklayıp ayıklayıp yemişimdir. Ne olur ne olmaz: Lokantanın adı şuraya kaydedilmiştir, ama âdetin üzre, asıl mönü kartını aşırmalıydın. Başka bir kâğıt. Notlar:

Tabanlarımın sızısı azalmış gibi veeee. İşte Ulusal Modern Sanatlar Merkezi Müzesi. Karşımda hiper-realist Antonio Lopez. Gerçeğin gerçeküstücüsü veya değil, Lopez'e vurulmuşumdur. Bu sefer Madrid'e yalnız bunun için bile gelinirmiş. Lopez tabloları fotoğrafa karşı bir mesaj! Objektifle boğuşan, resmi yeniden göz objektifine havale etme savaşı veren bir ressam. "Gerçeğin fotoğrafını çekiyor, tıpkı gerçek!" denegelen şeyin "İşte böyleyken de sanatın gerçeğinin gerçeği!" dedirten tablolar... Niyeti tam da

bu mu, bilemiyorum ama, fotoğraf sanatını sanattan defetmek görüşünde gibi. Fotoğrafın ne kadar usta elden çıkarsa çıksın asla yapamadığını resim sanatı, hatta ona rağmen yapabilir. Bir savunu? Ressamlığını?

Tabloların çoğu 1960 yılının başlarına ait. Önlerinde dikilip dikilip kaydettiğim tablolar: *El Relaj:* Işık huzmeleri arasında duvar saatli, dolunaylı, iki kadınlı olanı. *Campo del Moro:* Yeşil bir kentin üstüne konmuş günümüzden iki kadın. *La Alacena:* Üstü dantelli büfesiyle kadın. *El Manzono:* Meyve Ağacı. Sergi kataloguna kapak olan: *Madrid.* Hangi usta fotoğrafçı bir kent 'havasını' bu kadar içinize üfleyebilir acaba? 'Hava yaratmak', 'atmosferi solutmak'! İşte sanatın anlamı. (Fatma İnayet: Yine kendine iyi sanatın gerisinde kalmayacak bir 'iyilik' çaresi buldun!)

Sanat = cıvasız hava! Ya şu kahvaltı masası. *La Cena.* Kadın ve çocuklu kahvaltı masası. Aklıma Sait Faik'in *Semaver*'ini düşürmüştür. (Hikâyenin kahramanı Ali, annesinin hazırladığı semaverin tıkırtısında hep huzur, sevgi, şarkı ve türküler bulur; bunu yaşar. Yazık ki annesinin ölümü semaverin başındayken olur.) Yeniden dantelli büfesi olan kadına bakıyor, ordan *El Aprador*'u belleğime kaydediyorum. Yine bir büfe. Fakat bu sefer kadınsız. Yalnız. Peki 1962 doğumlu *Lavabo y Espejo*'ya ne demeliyim? Şimdi ben dosdoğru Gürcan'ın evine koşmalı, onun banyosuna, banyonun önü camlı, tıraş aynalı musluğuna mı bakmalıyım? Gerçek mi bu, yoksa rüya mı görmekteyim? Şu lavabo tablosu, Gürcan'ın lavabosunun aynı. İkizi denemeyecek kadar tıpkısı; aynanın üstündeki kirli su lekelerine, kâğıdından yarı çıkarılmış jilete, camına-çerçevesine, musluğun içindeki çatlaklara, fayanslarına kadar! Şimdi yıl 1973. Peki Lopez taa 1963'lerde Gürcan'ı ve bu geçici elçilik evini nerden biliyordu ki, onun lavabosunun karşısına geçip de fotoğrafa inat, resmini yapsın? Peki Gürcan Türkoğlu nasıl oluyor da Antonio

Lopez sergisini bana önerdiği halde, lavabosunun tablosundan habersiz? Yoksa ikisini birbirine bu kadar eşitleyen ben miyim? (Oturmaktayım. Bunları notlamak şart.) Şimdi ben tabloyu duvardan kaldırıp götürmeli, Gürcan'ın banyo duvarına mı asmalıyım?

Öyle yaptım. Tabloyu çalamazdım ama, şükür Allah'ıma, çıkıştaki satış tezgâhında bunun da basıldığı kartı bulup satınaldım. Aynı yerde 'yapma' bir 'gece mavisi lale' de alıp taksiyle eve koştum. İşte burdayım. Kartı banyo kapısına yapıştırmış, gece mavisi laleyi de vazoda solmakta bulunan iki üç sarı lalenin arasına koymuş bulunmaktayım. Gürcan'ın işinden dönmesini beklemeyeceğim. Doğru Klasik Tiyatro: *Le Grand Sultan.* Bakalım bizim büyük sultanlardan birini nerde nasıl tanımış Cervantes?

Gece. Yatmadan önce. (Oyun broşüründen sözümona naklen:) İspanyolcası *La Grand Sultana* olan *Büyük Sultan* Cervantes'in 1615 yılına ait bir oyunu. İlk oyunlarından biri. 1605'te başlayıp tamamlanması bu yıllara kadar süren *Donkişot*'un ona sağladığı şöhretten haber yok daha. Hani ortaoyunu denebilecek türden, aşk, çapkınlık, kıskançlık üstüne komedyalar... (Başmüfettiş: Kendin de tiyatrodan romana geçmiş bir yazar olduğun için nerdeyse Mancha'lı Şövalye Donkişot'u Cervantes'le ortak yazdığınızı düşüneceksin! Tepki: İyi ki bunu sen benim aklıma getirdin!) Geleyim Büyük Sultan'a. Akdeniz'de kalyonların mekik dokuduğu, kölelerin katledildiği, cariyelerin alınıp satıldığı zamanlar. Sarayların adabı, yani adaleti yalan dolan edenleri, kandırmacı ikiyüzlüleri asıp kesmeyi buyurmakta. Yanılmıyorsam, bir adadayız. Sultan'ın bahçeleri, duvarlarıyla şatosu mu, köşkü mü, öyle bir yer. Korsanları önünde diz çökerler. Bir köle kalyonundan kurtardıkları kadınları anlatırlar. Emir üstüne iki hizmetkârla bir 'cariye' saraya dahil edilir. 'Cariye' deniyor ama o aslen kaçırılmış bir prensestir. (Bunların çoğunu uydurmaktayım, çünkü her şeyi ancak gördükle-

rimden çıkarmaktayım, işittiklerimden çıkarmaktayım. 'Prenses'ten cariye öyle güzel, öyle güzeldir ki, Sultan aşka düşer. Fakat gelin onun hiçbir buyruğuna uymamakta, baş kaldırmaktadır. Elbette aşk galip gelir. Sultan, prenses olduğunu bilmeksizin cariyeyi astırıp kestirmez. Burada 'Osmanlı sultanlarına' saygıdeğer bir köşe ayrıldığı, övgüyle takdim edildikleri söylenebilir. Gerçi oyunu sahneye koyacak olanlar, Gürcan'ın değindiği gibi İstanbul'a Topkapı Müzesi'ne gelip kostüm, dekor 'incelemelerinde' bulunmuşlar ama, sanırım bunlar devlet sanatçıları... İstanbul'u görmeleri için iyi bir fırsat yaratılmış. Sultan ve hempalarının kavukları, kılık kıyafetleri, sultan hanım hotozları, yeldirmeleri ise Topkapı'da görüp bildiklerini ifadeden aciz. (Ben bana: Fakat o dönemde sözkonusu olmayan kadın hakkı konusunda Cervantes'le bizim Ahmet Mithat Efendi'miz arasında cins-i lâtif haklarını savunudan yana bir yakınlık bulunduğunu hissetmedim diyemezsin.)

Yarın Gürcan'la ünlü İtalyan lokantasında tıka basa bir öğle yemeği yiyeceğiz. Virginia Woolf'un eserinden yapılma *Orlando* burdaki bir sinemada da var. Savaşmak için isteksiz, dövüşe karşı coşkusuz olduğu için, bir sabah uyandığında kendini kadın olarak buluverince: "Ben hep aynı kişiyim, sadece cinsiyetim değişik," diyen Orlando... Yemekte, filmi yeniden görsem mi, diye geçmiştir içimden...

Ertesi gün, 13 Mayıs, Perşembe. Uçak. İsviçre üstünden eve dönüş. Gürcan'a sonsuz teşekkürlerimle, çoğaldıkça çoğalmış dostluk duygularımla... Uçaktayım. Saat 15.35. Balkanlar'dan geçtiğimiz, şimdi Yugoslavya üstlerinde bulunduğumuz anons ediliyor.

Yugoslavya seması sütbeyaz. Büyük dinginlik. Sütbeyazlığın, aynı gökyüzünün altında Bosna-Hersek... Kanrevan. Kurşunlar camları kırıyor, duvarları, insanları delik deşik ederek her yana saçılıyor: Görür gibiyim: Sütbeyazdan olma ölümün rengi; kan

kızılı. Kanı dökülmeyenlerin, geride kalanların ekonomisi dirilsin diye... Kaosun ikramı: En ucuzundan insan hayatı. Sırplar canlara değil, mal etiketlerine kurşun sıkmakta... Domatesler plastik. Kuşlar da... Hele kargalar hele kargalar!.. Ceset doygunları. Herkes kendi cesedi üstünde leş kargalarını görsün! Görsün! Belki herkes bundan ötürü lanetler savaşı, terörü, toplukıyımı, gerillası, ölüm fabrikalarından olma pisin pisi demokrasi soslarıyla!!!

14 Mayıs, Cuma

Döndüm. Halim'in notlarından: Dün ben yoldayken Aziz Nesin Bey aramışlar. Kürt sorunu kurultayı için. "Adalet gelir gelmez beni arasın," demişler. Aradım. O da Ankara'ya yola çıkıyormuş. Körfez sorunundan öteye Güneydoğu'da vuruşmalar aldı başını gitmekte. Aziz Bey: "Bir toplantı yapılsın, çağrıda bulunalım," diyorlar.

Sözleştik. Yardıma hazırım.

3 Temmuz, '93

Çok Önemli.

Dün Sivas'ta Pir Sultan Abdal Şenlikleri sırasında, şenliğe katılanlar, kitaplarını imzalayanlar, sazlar çalıp türküler çığıranlar, fakat asıl başta Aziz Nesin'imiz olmak üzere düşünce özgürlüğü, sanat-edebiyat, topluca kültürel sorunlarımız üstüne konuşma yapanlar, şiirlerini okuyanlar muhafazakârların mı, ülkücüler ya da dincilerin mi, vahşi saldırılarına uğramışlar. Şenliğe katılanlardan hemen hepsinin birlikte kaldığı Madımak Oteli'nde... Otel 3.000 kadar yobazın saldırısına uğruyor; "Dinsiz Nesin'e ölüm!" naraları atarak kellesini istiyor; yetmedi; oteli ateşe veriyorlar. Yangın. İşte gazetelerde fotoğraflar: Aziz Bey yangın merdiveninde ite kaka 'kurtarılırken'!!!

Linç! Linç! Linç! Eyvaaah! Neyin hazırlığı bu? *Şeytan Ayetleri* meselesi mi? *Hayır*... romanımda Aysel'in kafasını taktırdığım 'Boş Alanların Kullanımı' mı? Bunun altında yine Sünni-Alevi meselesi yaratıp çatışmadan pay toplamak namussuzluğu yatmasın? Ahh devlet, ahh hükümet, ah SHP ahhh; lütfen bir cevap!

Ölenler, yaralananlar, kalanların korkuyla yarılmış, daha beteri öfkeye bulanmış yürekleri. Aziz Bey, hastane, komadaki Metin Altıok'çuğum, Behçet Aysan'ım... İşte işte, Altıok, Aysan, Bezirci'lerimiz... İnsanlıksız saldırının kıyımına uğramış herkes.....

(...)

Ertesi gün. Geceyarısı. TV. Radyo. Biz

Asım Bezirci öldü. Cahiliye tarikatınca öldürüldü. Metin hâlâ komada. Hastaneyeeee. Nereye? Ankara'larda tutunamamış, Bingöl'lere kendini sürgün etmiş şairimiz. Senin küçücük, minicik bedenin, şiirin gibi büyüğün büyüğü sakalınla kim bilir ne mutluydun şiirine yol vermiş Sivas şenliğinde.

Tragedya = Dün, tam da içim keder ve öfkeden kabarıp dururken: İngiltere Konsolosluğu'ndan telefon. Sekreter Mrs. Cook: Siz şu musunuz? Evet. Ben o'yum. Bir dakika sizi konsolosluk sekreteri Sue Turunç'a bağlıyorum. Bağlandık. İngiltere Büyükelçisi John Goulden 5 Mayıs Pazartesi İstanbul'da olacakmış. Benimle tanışıp görüşmek istiyormuş. Sabah 11.30 bana uygun muymuş? Uygundur. Sizi evinizden alacağız. Hayır, teşekkür. Ben zaten Galatasaray'a, yayınevime uğrayacaktım. Taksiyle gelirim. Büyükelçiyle görüştükten sonra oraya giderim. O.K.? O.K.

(Madımak Oteli katliamından haberleri yok mu? Vardır canım. Hayatın akışı böyle istemekte. Eee, görüşme. Niçin?)

İngiltere Büyükelçisi'yle tanışma. Kokteyl İngilizcemle işi götürürüm canım, derken... Bir de baktım John Goulden'ın kokteyl Türkçesi benimkinden iyi. İznim olursa benim bir romanımı İngilizceye çevirmek isterlermiş. "Hangi romanım?" "*Üç Beş Kişi?*"

Benim DAR ZAMANLAR üçlemesi elden ele dolaşmışken, neden bunu seçmiş ki? "Neden o, Goulden Bey?" "Yalnızca bunu okuduğum için." Kah kah kah, kih kih kih! (Müfettişim: Bak gördün mü, Sivas'ı, otel katliamını unuttun gitti. Elçiden de pek hoşlandın. Hele sen: "Yazarlığım hakkında yeterince bilginiz var mı bari?" diye sorunca, o: "Oldukça iyi, oldukça iyi..." deyivermesi üstüne sen, nerden, nasıl yani'leri yüklenince espriyi patlattıktan sonra: "Her büyükelçi gibi ben de İngiltere'nin baş casusuyum! Allways on duty." Daha üst perdeden: kah kah kah'lar... Gevşedin gevşedin. İroniyse ironi. Aaa!) Özetle: El sıkıştınız. Elçi çevirisini yaptıkça, sen kontrol edeceksin. Ankara-İstanbul arası gelip gidişlerle olacak bu. Arada fakslar da geçerli, konsolosluk yolu da...

Aslında bunu araya sıkıştırmaya hiç vaktim yok. Yeni kurulmuş ve çok ilgimi çeken Oğlak Yayınlarıyla da bazı anlaşmalarım var. Mesela *Gece Hayatım*'ın yeni basımıyla çoktan tükenmiş hikâye kitaplarımın yeni basımları... *Gece Hayatım*, uzun, ayrıntılı, rüya anlatımında yeni yeni düşünüp öğrendiğim fikirler kapsayan bir 'Giriş'le çıkmalı. Yazdım. Bu deftere yazmak yerine, her sabah 'yayımlanacak' diye yazdığım yeni rüyalar ile yepyeni 'gündüz gündüz görülmüştür'ler de üstüne üstlük.

ROMAN-Tik'i YKY'ye ağustos sonu falan teslim etmeyi düşünüyorum artık.

Kalkıp Büyükada'ya gitmem suç işlemeymiş gibi geliyor. Gidemiyorum.

Behçet Aysan ölü. Tertemiz yüzü, şairden doktorluğu geliyor aklıma. ...*Değil, unutulur gibi değil, durup dururken geliyor*(sunuz) *aklıma.* Sizler, karikatürcülerimiz... Âşıklarımız...

TBMM 'karakutu. "Ordumuz halleder," mi demeye gelmekte bu ilgisizlik??????

Aziz Nesin tarzını ve tavrını hazmedemeyen bazı basın mensuplarına, köşe yazarlarına ne desem? Kendi korkaklıklarını Aziz Bey'in sırtından hazmetmeye kalkanlar? Ayol siz Aziz Nesin'in yanında olursanız, ekmeğinizi, suyunuzu, 'köşe'nizi savunmadan önce insanlığınızı savunmuş olursunuz; hem de ilelebet.

Nesin'in hak-hukuk peşinde koşturmasının, düşünce yüklü, uyarıcı mizahının karşılığı 'ölüm fermanı' ve bunun icraatı mı? İngilizleşmiş Salman Rüşdi bile alkışlamakta Aziz Bey'in 'dinsizliğini'. İster ağlayalım, ister gülelim.

7 Temmuz, Çarşamba

Cumhuriyet gazetesinden aranıyorum. Tuna Erdem. Haber: Rıfat Ilgaz. Ölmüş. *Hababam Sınıfı Yetim Kaldı.*

Üzüntülerimi ifade gittikçe güç gelmekte... Tam da Asım Bezirci'nin, Âşık Nesimi'nin gömülme günlerinde... Cesetleri SHP sahiplendi. Sendikalar, bütün sivil örgütler akın akın yürüyor, gömülüşlerine 'sahip çıkmaya' geliyorlar... Örgütlü olmak iyi de, yazar ancak 'örgüt' ve 'parti' bayrağı altında yazardan sayılıyor ki; kötü. Kötü bilgi. *"Fikrimin İnce Gülü"* mahkemeye verilip de toplatıldığı zaman Güner'ciğimin bana: "Hadi sen de yazardan sayılırsın artık!" demesi geliyor aklıma. Edebiyat eleştirmenimiz

Asım'la ne zaman karşılaşsak, *Türk Romanından Seçmeler* kitabıma *"Fikrimin İnce Gülü"*nü de koydum, derdi. Birbirimizi takdirle bakışırdık: Hayatın asla unutulamaz anlarından biri daha benimle. Asım'ı yaktılar. O olmayınca bu anının ondaki sedası da silinip gitti. Lanet olsun insanlık düşmanlarına!

12 Temmuz

Dün akşam John geldi. (Artık Adalet ve John olduk.) Tesadüf bu ya, otuz yıl önce İngiltere elçiliğinde çalışmış bulunan Ruth da burda. Şöyle az biraz tanışıyorlarmış. Birlikte yemeğe çıkıldı. Ruth'la anılarımızdan, John'la Türk edebiyatından konuşuldu. Aleko'nun Yeniköy'deki yeri güzeldi, sakindi. Balıklar taze. Edebiyattan, tiyatrodan konuşuldu. (John Yıldız Kenter'in de arkadaşıymış; Kenter'lerin bir oyunumu oynamış olmaları Büyükelçi'yi büsbütün heyecanlandırdı. Gözünde on karış daha büyüdüm. Ona Türk edebiyatı şöyledir, böyledir, derken kendimi bir yabancıyı 'feeding' ediyormuşum gibi hissettim. İşi sadece balık ve şarap beslemesi yapmakla bırakmadığım için kendimden hoşnut kaldım.

15 Temmuz, Perşembe

Saat 15.15: *EP* (Ekonomi Politika) dergisinin kapak yazısı konusu: **Aziz Nesin Suçlu mu, Suçsuz mu?** Benden görüş istenmişti. Düşüncem şöyle -aynen yayımlandı. Özetle:

"... Aziz Bey'in üstüne 'suç' gibi yanlış cetveller çıkarılarak devletsiz bir düzende ve sahte, ikiyüzlü bir laiklik altında yaşadığımız gerçeğinin üstü örtülemez. ..." Sivas olayları hakkındaki bu demecim üstüne az önce telefonda kendilerinin 'İslamcı Gençlik' takımından olduğunu söyleyen birinin tehdidiyle karşılaştım. Adını sordum, mırın kırın bir şey söyledikten sonra, "Adımı boş verin, evinize grup halinde

geleceğiz zaten, gün verin hele," Güler misin, ağlar mısın? "Beni basmanız için bir de randevu mu vereceğim?" İster verseymişim, ister vermeseymişim, "Biz sizi buluruz nasıl olsa"ymış.

Büyükada, 4 Ağustos

Ankara'ya gideceği için 'İslamcı Gençlik'ten Halim'e hiç sözaçmadım. İşi başından aşkın, bir de bu kaygı olmasın. Büyükdere'de o yokken de bekledim, bekledim. Gelen giden olmadı. Korkmak? Yok. Tuhaf bu ya, bende 'korku 'sıfır. Burdaki bitişik komşum Suna Hanım da, evde tek başıma nasıl kalabildiğime şaşıyor. Ben asıl bu 'tek başına'lığı seviyor, arıyor-buluyorum.

Büyükdere, 8 Ağustos

Tek başınalığı arıyor, bulamıyorsun. İşte yine burdayım. İşte 'kışa hazırlık' çatı yine onarılacak. Bir yakınım iyi bir 'çatıcı bulmuş', gelecekmiş. Dün geldi; baktı. Malzeme alıp yarın gelecek.

İyi de, bu arada mahalle izansızlarının üstümde yarattığı gerginlik. Biz eve girip çıkarken laf atmalar, karşılıklı ille bağırıp çağırmalar: Yeni gençliğimiz. 80'lerden sonra 'küçük Türkiye'ye hızla yayılan Amerikan özentisi 'özgür gençlik! Geceyarısından sonra araba kornaları, sarhoş çığlıkları ayrı bir numara. 'İslamcı gençlik' çarçabuk yerini 'vatan sevicilere' bıraktı. Özellikle akşamüstleri telefon edenler: "Vatan bize emanet, pis komünist"le başladılar. Cevap vermiyorum. Bu sefer telesekretere mesajlar. "Çalışamayacaksın! Yazamayacaksın!"lar. Aldırmıyorum. Aldıracak halim de yok. Ateşim çıktı. Yatacak yerim yok. Çünkü yatak odamız tam köşebaşında, gecenin ikisinde bile arabaların manevra yaptığı yerde. Havuzun suyunu 'tamamlamak için' 'su kamyonları' sabahlara kadar gelip

gitmekte. Sabahları kapıcı: Ağzından düşmeyen sigarasıyla değerli halkımdan türeme tam bir lümpen! Karısı malum, 'tüpgazcınınki'nin maşası. Casusu. 'Arkası sağlam'lardan.

9 Ağustos

Saat 16.00 suları. Çalışma odamda yatmaktayım. Telesekretere mesaj: "Sen cevap verme hele! Biz seni konuşturmasını biliriz!" Bir arkadaşımın önerisine uydum. Telefonumuzu dinlemeye kaydettirdim. Çok nazik davranıldı.

Ertesi gün: 'Gizli telefon'dan yine mesaj geldi. Çok geçmeden: "Adalet Hanım, biz telefon dinlemeden, açın lütfen." Hemen atladım tabii. Beni 'illet eden' telefon ve kime ait olduğu bulunmuş. Yine Villa'lı alt komşu. Evde yalnız kaldığı saatlerde 'şu benim arsız kız' mahalledeki erkek arkadaşlarını eve alıyor, birlikte yapıyorlarmış. "Bu sefer hoş görmeyin Adalet Hanım. Sarıyer mahkemesine birlikte çağrılacaksınız. Henüz kimseye belli etmeyin."

Görevlerini hakkıyla yerine getirenlere teşekkürlerim tamam da, kakılıp kalmış haldeyim. Ne yapacağım? Evet, bu sefer çağrıldığım yere gideceğim. Mahkemeye çağrı kâğıdını alınca belki anne yine bana gelecek; ricalar minnetler yağdıracak. Bu sefer aldırmadın, mahkemeye gittin, diyelim. "Memleketin genel sorunudur hâkim bey; çocuk ayartılmıştır; tek başına ondan şikâyetçi olmaya içim razı gelmiyor efendim. Şikâyetçi değilim," deyip çıkmayacağımdan emin değilim.

(...)

Akşamüstü: Ben bunları böyle böyle düşünedurayım; telefon. Açıyorum: "Polis'e gittiğini öğrendik. Cezasını çekeceksin! Anladın mı? Çekeceksin cezanı!.." İhtar! Demek olan bitenden haberleri yok daha. Ateşimin yükselmesiyle birlikte içimi bir acıma duygusu kaplamıştır. Bu grip de böyle, amma gripmiş haaa!.. Ha-

lim'ciğim çaresizdir. Çünkü bana yeniden: "Anneni kaybetmemize en çok, şimdi Adalet'e kim bakacak, diye üzülmüşümdür," demiş bulunmaktadır. Gel de Villa'lı komşumuz, dul anneye üzülme!.. Şu değişim döneminde, kendisi de hâlâ gepegenç olduğuna inanmaktayken... Haklıdır. Güzelliği yerli yerinde. Üstü başı kendisine yakışmakta... Ne yapsın şimdi o, buluğ yaşına ermiş üç çocukla? Besbelli böyle hırçın, çok yiyici köpek möpek istediği yok onun da... "Buna her gün yarım kilo et yedirecek halim yok benim!" diye haykırmalarından anlıyorum. Doktor kocası semtin ileri gelenlerinden imiş. Komşucuğum üstelik de hür olamayan dullardan. Sağın solun tarassutu altındadır mutlaka...

En iyisi çık git Ada'ya canım. Gitmek iyi de/dönmek olmasa... (...)

Büyükada, 6 Eylül Pazartesi

Arada bir deniz otobüsüyle şehre gide gele bir aydır burdayım. Ruh sağlığıma iyi geldi, derken bugün yazarımız Samim Kocagöz'ün ölüm haberi. Söke çiftliğinde sanıyordum, İzmir'de, oğlu, kardeşiyle birlikteymiş. Bundan bir hafta önce de Oben Güney'imizi kaybetmiştik. Aylardır hasta... Ankara'da Güner'e de kol kanat germiş Prof. Dr. Hüsnü Göksel Bey telefonda bana, umut kalmadığını söylemişlerdi. Oben'in tiyatro sahnesine ilk adımlarını atışı, kurucularından bulunduğum Ankara Meydan Sahnesi'nde olmuştu. *Zafer Madalyası* komedyasındaki deniz çavuşu rolünü unutamam, Sevgi (Nutku) ile itiş kakış oluşlarını... Oben, darbeden sonra Polonya'ya gitti; Brecht tiyatro kuramıyla epey ilgilendiğini söylemişti. O da kanser, o da kanser, o da kanser... Dökülen dökülene...

Halim iki haftasonu da buradaydı. Hava çok güzel. Bol bol yürüyoruz. Bu haftasonu eline *ROMAN-Tik*'i tutuşturdum; çünkü

yarın YKY'ye teslim etme kararındayım. Akşamüstü: "Bu en iyi romanın. Çok farklı. Çok düzgün. Çok güzel..." diyerek alnıma üç öpücük kondurdu. Bu sabah da deniz otobüsüne yollandı. İşine. Ben de işime. Halim birkaç yerde cümle hatalarımı bulmuş. Kâğıtları makineye takıp düzelttim. Onun bilmediği bir şey var. Yayınevine götürmeden önce bu kitaba artık el sürmeyeceğim, kararında olduğum halde, romanın son sayfasının son cümlelerini tam üç kez daha değiştirmiş bulunmaktaydım. Halim dün akşam "Romanı çok hoş, çok şaşırtıcı bitirmişsin," demesin mi? 'Hoş' öyle mi? 'Boş' demeye gelmiyordur umarım. Bundan önceki finalde, Central Cafe'nin başgarsonuna içinden: "Hepsi de büyük hayatlar yaşamak için doğmuşlardı, ama hepsi de pek küçük yaşamışlar," dedirtmiştim; aylar sonra bu ucuz lafı nefretle ortadan kaldırıp, gümüş tepsi üstünde nefis bir bardak şarapla ortaya çıkışını ve meze yerine masaya *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* dosyasını koyuşunu (ilk finale dönüş) yerleştirince rahatlar gibi oldum.

Dosya artık gidiyor YKY'nin Turhan Ilgaz ile Enis Batur Beylerine.

Büyükdere, 8 Eylül

Gece: Balkon 'fırınımızın' ızgarasına Yeniköylü Aleko'muzun yardımıyla seçilen istavritleri dizdik; yanına da –yıkaması Halim'den– bol roka salatası yapıldı; Selection'undan beyaz şarap ve tabii komşunun köpek havlamaları eşliğinde baş başa keyif çattık. Dün yayınevi sorumluları romanımın çok çabuk yayımlanacağını, hatta kasım başlarındaki TÜYAP Kitap Fuarı'na Sefa'nın tamamladığı *Seçmeler*'imle *Yazsonu*'nun kendilerindeki ilk basımının da yetişebileceğini bildirdiler. Güzel haberler de, aslolan bu sonuncu romanımın nasıl kabul göreceği. Okurumu düş kırıklığına

uğratmayacağımı artık az çok bilsem de, piyasa kışkırtıcılarının ne yapacağı hiç belli olmaz. Kitabı teslim edince 'kurtuluş!' diye geçmişti içimden. Kurtuluş mu? Değil, hayır. Sadece müthiş bir boşluk. Ufku görülmeyen engin denizde sanki, tek başıma bir tahta parçasının üstündeyim; bilinmeyen bir yere doğru, süzüle süzüle gitmekteyim. Büyük sessizlik.

Öğleden sonra

Telefon: Gökçin. Dert dökme faslım defterden çok onun dinleme sayfalarına da döküldü bol bol. O da bana okumakta olduğu İngilizce bir kitaptan şu satırları nakletti. Aynen yazıyorum:

"... If you are not pleased with your lover, you can always get of his bed, but what can you do if your own country fucks you over and over?"

Büyükada, 13 Eylül

Üç Beş Kişi'nin J.Goulden'lık İngilizce çevirisinden 25-30 sayfa geldi. Okuyorum. Yanlış anlamış olabileceği ya da benim doğru anlayamadığım yerleri işaretliyorum. Bir dahaki buluşmamızda görüşülecek. Kültür Bakanlığı'ndan bir çağrı. 8-11 Ekim arasındaki Frankfurt Kitap Fuarı'na... Çok sevgili arkadaşım Sevda Şener'le burda buluşmak üzere sözleşmiştik. Dört gözle bekliyorum. Ada'nın en güzel zamanı. Eylülü kaçırmayalım. Derin soluklar ala vere ta İskele'ye, çarşıya kadar iniyorum. Kırtasiye/kitapçıma uğruyorum. İki hikâye kitabımı armağan etmiştim. Öve öve bitiremiyor. (Nasıl uğramam ona ben! Birbirimizi hiç görmediğimiz zamandan beri güzelin güzeli okurum benim.)

5 Ekim'de Frankfurt Kitap Fuarı'ndayız. Kültür Bakanlığı'nın çağrılıları arasında Bilge Karasu, Füruzan, Orhan Asena da varmış. Başka yazarlarımız da. Henüz tam bilemiyorum. Bildiğim tek şey

bürokratik işlemler için şu kâğıt, bu belge vb. Hele Alman vizesi edinmek sorunu. Bunu devletimiz halletse ya, davetlerine değsin!

Şimdi yine soluk soluğa şehre in-çık. Yabancı yayınevlerinde tek kitabı bulunmayan bizleri nerden bilecekler elin adamları? Şimdi 'kültürümüzü' birbirimize bakarak tanıtacağız yine? Standımızda bir iki turistik broşür, iki Kültür Bakanlığı memurlarının incelemeleri, çektikleri yazar fotoğrafları bulunur herhalde. Bakanımız Fikri Sağlar'ın yazdığı bir kitap tanıtılacakmış, diye bir söylenti dolaşmakta ortalıkta.

Haftaya HCA'nın, yani HYD'nin basın toplantısı var. İnsan haklarını korumanın yanı sıra, 'kollama' meselesini teftiş komitesine sunmadan önceki hazırlıklar. Sevda Şener'le anlaştık. Toplantıdan hemen sonra burada buluşacağız. Sözverdi. Bir hafta kalacak. Bayram bekleyen çocuklar gibiyim.

24 Eylül, Cuma

Sevda buraya geldi, yazık ki 'ada kaçamağı'nın takvimini bozdu. Bir hafta yerine dört gün kalıp bugün gitti. İkimiz de yaşlandık artık; yine de şuna buna koşturmalarımız bitmiyor. Hele onun birlikte okuduğumuz D.T.C.F.'nin Tiyatro Bölümü'ndeki verimliliği. Öğrencileriyle tek tek uğraşır; tiyatro sanatı üstüne nefis incelemeler yapar. Ne kadar idealist bir kuşakmışız biz canım! Baş başa oturup işimizi-gücümüzü-konuşma-konferans randevularımızı, üstelik hâlâ daha 'iyi ev kadını' olma gayretlerimizi ortaya dökünce pek güzel anladık bunu. İnadına hiç yemek yapmadık. Bol bol yürüdük. Aya Yorgi'ye çıkalım, dedik, kilolarımız itiraz etti. Âşıklar Kahvesi'nden sonra, Dil Burnu'ndaki lokantamızda ne bulursak yedik. Dün Beyoğlu'na bile gittik. Kitapçıları, dükkânları, giyim kuşamcıları da dolaştık. Sevda bana nefis bir filtre kahve kupası armağan etti. Bir eşi daha yok. Tek'tir bu, eminim ve öyle

kalacak. Ben Sevda'ya Ada sefamızın anısına anlamlı bir şey bulsam dedimse de, baktım kendime bulup almışım: İçi ince pamuk kapitone yazmadan bol, çok rahat, cepli mepli, uzun bir ev ceketi... Sevda'nın asistanı sanırım doktora tezi olarak 'köy oyunlarımız' bahsini seçmiş. Tiyatromuz, diye diye unutup gittiğimiz bir konu. Sevda'nın o kadar ilginç değinileri oldu ki, hiç sanmadığım halde müthiş meraklandım. Osmanlı'dan bu yana, İstanbul'daki 'sahneli' kent ortaoyunlarının bir tohumu olmalı. Köy halkı kendini nasıl dışa vuruyordu? Demek ki 'köylü efendimizdir' demek fazla işe yaramamış. Cervantes'ler, Shakespeare'ler durup dururken çıkmadılar ya ortaya? Hele Donkişot/hele Donkişot! Hele bu, soylu takımın yıkılışına göbek atış karnavalı!..

Ah keşke daha çok zamanımız olsaydı, Sevda ile taaa nerelere uzanabilirdik. Gitti. Ben *Üç Beş Kişi*'nin İngilizceye çevrilmiş kısımlarının tetkikine kapaklandım yine.

8 Ekim, Cuma

Kör karanlık: Havaalanına yollanıyorum. 08.50 Frankfurt uçağı. (Uçaktayım.) Tevekkeli son günlerde basında YKY'ye sunduğum romanım üstüne bazı haber ve yazılar çıkıp durmakta; meğer *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* dağıtılmış: Satışa çıkmış. Dün bana iki adet gelmişti. Mehmet Ulusel'in yaptığı kapak çok hoşuma gitti. Kırmızı üstüne kruvaze ceketli, taşra cumhuriyetçisi havasında bir adamın ince uzun 'kara' gölgesi. Uçakta kimlerimiz yok ki. İstanbul'umuzdan Doğan Hızlan, Tuncer Cücenoğlu, Pınar Kür (beni hep görmezden gelir), Füruzan (başı hep yukarılara doğrudur, ama neme lazım benden selamını esirgememiş bulunmaktadır.). Ankara'dan Bilge Karasu, Orhan Asena. Taraflarından ayıplanabilirim korkusundan *ROMAN-Tik*'imi çıkarıp bakamıyorum bile!

Kültür Bakanı'mız bana da bir konuşma hakkı verirse, yasaklanan, sansürlenen kitapları toplatıvermek bir yana, yargı makamı-

mızda 'edebiyat-sanat bölümü' diye bir bölüm açılmasına tavassutlarını rica edeceğim. Hâkimler, yargıçlar, işte onlar, yargı organı bilirkişi'lerini bari o kadar cahilcesine seçmesinler. Bu seferki 'iki üyeli bilirkişi'm, dava konusunu bile elinin tersiyle itip geçmiş. Falsolarla dolu 'bilmezkişilik'!!! İnsan hakları üstüne bir 'eğitim' dalgası başladıysa da, ilk ağızda savcı ve yargıçların eğitimi şart. *"Fikrimin İnce Gülü"* romanım nedeniyle mahkemeye verilmem, kitabımın iki yıl süreyle toplatılmış kalması davasında bilir-bilmez kişiler raporuna bakılırken, dava konusu anlaşmaya şöyle bir göz atma lütfunda dahi bulunulmamış. Üçkâğıtçılık ettiği apaçık olan film şirketine taraftarlık, tek ölçü. Neden? Niçin? Nasıl?

Değerli avukatım Haluk Bey kararı temyiz edecek ister istemez...

Frankfurt filan, hepsi boş! Hukuk devleti diye bir devletimiz olmadan, hepsi boş Sayın Kültür ve hukuksuz Adalet Bakanlarımız... Adımın Adalet olması içime dokunuyor valla!

Ankara, 16 Ekim, Cumartesi

Müjen'leyim. Önceki gün geldim. ODTÜ Sanat-Kültür bölümünden değerli Jale Erzen'le genç mimarımız Emin Mahir Balcıoğlu SAN-ART adı altında sivil bir girişimdeler. Yaratıda, sanat ve edebiyatta 'tabu'ları masaya yatırmak için çağrıldım. Bizde 'tabu' sayılanları saymakla bitiremedik. Dün İngiltere Büyükelçiliği'ne öğle yemeğine çağrılıydım. Sivil sivile. John'la eşi Diana ile birlikte yedik. Yemekten sonra bu sefer de John Goulden'la *Üç Beş Kişi*'nin yeni çevrilmiş bölümlerini masaya yatırdık. Arada bir böyle yapıyoruz. Ya İstanbul ya Ankara'da buluşuyoruz. John çok gayretli. Açıklamalarımı çarçabuk kavrıyor; birlikte düzeltiyoruz. Çevirilere böyle çalışmak en iyi yol olmalı. Çevirmenim kendisine çok yardımcı olduğumu söylemekte. Gerçekten yardımım dokunuyor. Farkındayım. Yarın arkadaşlarımla buluşacak, akşam

uçağıyla döneceğim. Halim haftasonlarını Seher Hanım'ın hazırladığı 'sefertasıyla' Ada'lı evimizde geçiriyor. Çok iyi oluyor. "Rahat rahat maç seyrediyorum," demekte. Şu deniz otobüsü öyle işimize yarıyor ki: Zamandan kazanıyoruz: Kabataş/Hisarüstü. Hisarüstü/Kabataş. Ada'dan Fatih Köprüsü şantiyesine gitmesi Büyükdere'deki kadar kolay. Halim'in asıl keyfi, *ROMAN-Tik*'im üstüne basında olumlu yazılar çıkması. Bu sonuncu romanıma ilgi oldukça yoğun. Ben en çok kitabın iç bölüm başlıklarından hoşlanmaktayım: *Anahtar Deliği*, *Süpürge Çöpü*, *Tarih Dersleri* (en uzun bölüm), *Hayatın Kumarı*, *Geçmişin Kokusu*, *Rüzgârın Nişanlısı*, *Öte-Yan*. Fena mı yani? Fatma İnayet: *'Kulaklarda Fısıltılar'*ı niye hesaba katmıyorsun? Bölüm başlıklarının en güzeli budur, bu! El cevap: Orası iki bölüm arası küçük başlık, baksana!..

(...)

Bugünkü *Hürriyet*'teki 'yayın dünyası' sayfasında özetle şöyle denmekte:

Adalet Ağaoğlu'nun çalışmalarındaki yenilik arayışını son romanı ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'nda da görüyoruz. Yazar, günümüzün karmaşası içinde tarihi, geçmişi ve geleceği sorgulatıyor kahramanlarına. 'Okurunu tembel görmek istemeyen' romancının yeni labirenti."* (İşte burada, işte işte, eyy ahali! Fuarda kim bilecek bunları canım... Geç gitsin.)

Büyükada, 19 Ekim

6 Kasım'daki TÜYAP Kitap Fuar'ına kadar burada kalmak niyetindeyim. İlginç bir nokta: *ROMAN-Tik*'i okuyanlardan bazıları, birbirlerinden habersiz, metnin akışı ile rock müzik arasında bir ilişki olduğunu düşünüyorlar. Bense, romanın müzikal akışında ancak şunu gözetmiştim: Dilime takılan, içimde ısrarla dolanan cümleyle önümde akan hayatın (çocukların hızlı hızlı koşuşlarıy-

la onlara yetişmeye çalışan yaşlının yavaşlığı) yani hızla yavaşlık arasında uyumlu bur akım sağlamaya çalışmak. Barok'un seda alışverişi... Ama şimdi rock'un asıl bununla, yani hız ve yavaşlık çatışmasıyla bir ilişkisi olabileceğini düşünüyorum.

Büyükdere, 31 Ekim

Günlerden Pazar. Zaman: Geceyarısı. Ada'ya haftasonu Halim de gelmişti; birlikte döndük asli mekânımıza. Telesekreter, (Bazan buna 'telekız' diyoruz. Özellikle Halim.)

Evet, telesekreter mesajları. Pek çok. (Bana ben: Hadi hadi, kabaramadın kel Fatma. 6 Kasım İstanbul Kitap Fuarı Etap'ta başlıyor ya, YKY'nin piyasaya sürdüğü yeni kitapların cazibesi ortalığı sarmış işte, besbelli! Basından arayanlar, yeni romanın için söyleşi istekleri, TV kanalları... Acilen sıvansana.) Ben ona: Barlas Özarıkça'nın *Dünya* için seninle yeni romanın üstüne yaptığı söyleşiden hevese gelmedim değil. Ne zaman çıkacak ki dergisinde bu söyleşi? Böylece tanıştığın Barlas, eksik olmasın vallahi, öyle ciddi bir okur gözüyle okumuş ki *ROMAN-Tik*'i, kendine göre öyle fikirler üretmiş ki; yaratıcısıyla dalga mı geçmekte, tutulduğu keyifli heyecandan gebermekte mi, pek anlayamadım. Zamana bırak diyorum sana, za-ma-na bıırak!

Atilla Özkırımlı fuar öncesi *Aktüel*'de: 70. yılında Edebiyat ve Meraklısı İçin Öyle Bir Hikâye'yi yazmış. Sonlarda: "Orhan Pamuk, özellikle *Kara Kitap*'la belleklere yerleşti. Adalet Ağaoğlu ise tüm romanlarıyla zirvedeydi," diyor. Bu not yeni roman içindir, deyip çocuklar gibi sevindim. Arayış içindeki yazarlar hiç büyümeyecek çocuklardır. (Orhan, hele o herkesten fazla hırslı çocuk, beni kıskanmıştır, eminim!) Zamana bırak dedik sana be!

Sabah gazetesinde bir ilan: Kenter'ler *Çok Uzak Fazla Yakın*'ı yeniden sahneye taşıyorlarmış. On gün için. (Hani bu oyunu Moskova'lara kadar götürecektiniz Yıldız'cığım?) İki genç rol sahibi öğrencileri TV'de rol mü kapmışlar ne? Bu sefer kadro farklı demek ki...

(...)

Bu arada Kitap Fuarı'ndan önce çıkan İshak Reyna'nın ilk kitabı *Mahşerin Dört Atlısı*'nı okudum. Yepyeni adımlar hep merakımı çekmiştir. Nerden nereye nasıl geldik, nereye gidiyoruz merakı. Kitap dört parça. Yani dört ayrı deneme. "Bakmak", "Görmek", "İzlemek", "Anlamlandırmak". Okuru hepsi üstünde düşünmeye çağırıyor. Dört edim de birbirinin aynı sanılır, ama değil. Kavramlarla 'oynaşmak' ne güzeldir, fakat İshak Bey'inki biraz cefalı. Cefası da anlatı diline çok ama çok özen göstermiş olmasından doğan 'zorlama' efekti. Sindirilmemiş. Bana öyle geldi. Yepyeni bir seda. Fena mı?

(...)

John, *Üç Beş Kişi*'nin İngilizcesinin adı *Curfew* olsa, ne dersin, diye soruyor.

Curfew-Gece Yasağı. Çevirirken çevirirken aklına bu düşüvermiş. Pek emin değilmiş ama, sanırım benden destek bekliyor. Romanımda olup bitenler gece yasağı süresince, herkes bir yerden bir yere yetişmek, başlarını çatılarının altına sokmak telaşı içindelerken olup bitiyor ya. Sıkıyönetim. Gece Yasağı. İyi bir öneri. Aslında *Üç Beş Kişi*'nin İngilizce karşılığı tam tamına bulunabilseydi, aynen böyle kalsın isterdim. Ama *Ruh Üşümesi* gibi bunu da Türkçedeki kavramsal anlamıyla İngilizcede vermek zor. Bulunamıyor. Kelime kelime çevirirsen, olur biter, ama bu ikisi de öyle değil.

İki gün önce Kitap Fuarı'na Marmara Etap'a gitmiştim. Pazar günleri okul çocuklarını tabur tabur getiriyorlar. Ortalık cıvıl cıvıl. Kitaplar çocukların tezgâhtan yeni çıkmış pırıl pırıl oyuncakları gibi. Bu minik okurlardan biri elimi tutup sallaya sallaya, kendisi de sallanarak: "Sen yazar mısın?" demesin mi? Öğretmeni söylemiştir canım. Olsun, o kendine göre yazar denen şeye dokundu ya? İlerde hatırlar eminim. Tuttum ona, çiçeği burnunda bir *Duvar Öyküsü* imzalayıp verdim, anne babaların küçük çocukları adına imzalattıklarında yaptığım gibi kısa saplı, iki yapraklı bir kır papatyasının resmini çizerek. (Kolayına yapabildiğim tek resim.) *ROMAN-Tik*'e ilgi hayli yoğun, diyebilirim.

Basında çıkan yazıları kestikçe kesiyor, arşivi için topluyor Halim. TV'lerdeki konuşmaları kesip alamadığı için ikide bir bana "Yayının bir kopyasını istesen ya!" diye mırıldanmayı eksik etmiyor. Bu romanın yayımından sonra beni gerilime sokacak her şeyden kaçmak istiyorum. İçinde yaşadığımız hayatın, terör olaylarının, terör yasası tartışmalarının içe ve dışa bağlı kötü nedenlerin beni dayanamayacağım kadar hırpaladığını hissediyorum. Her zamanki hal, diyemeyeceğim. Kaygılardan üreyen öfkem gittikçe artıyor...

Cemil Meriç'in *Jurnal*'ini okuyorum. 1955-65 yılları arasında tuttuğu günlükler. Bu daha ilk cilt. Bir düşünce adamının, Stalin teorileriyle hesaplaşmalardan geçerek, Kerim Sadi'ler, Nâzım Hikmet'lerle buluşup görüşmeleri olmuş, hapislere girip çıkmış, 'fildişi kuleleri' yazmaktan yılmamış bir toplumbilimcinin miyopluğunun sonucu körelmiş bir sosyalbilimcimizi günlük hayatı içinde, bütün doğal özellikleriyle izlemek çok sarsıcı... Dokunulmaz büyüklük birden insanileşiyor; herhangi biri gibi oluyor. Bir kadına âşık bile olmuş, mektuplaşmışlar bile... diyorsunuz sersem sepelek, salak bulak...

Gözleri görmezken tutulmuş günlükler. Acaba yayımlatmak üzre mi tuttu bu notları? 1987'de kaybettik. Acaba, günlüklerinin yayımlanmasını ister miydi? Bilseydi bu kadar rahat döker miydi kendisini ortaya?

Günlük defterlerimi Ada'daki eve götürüp, ya şöminesinde ya bahçesinde yakacağım bunları. (Fatma İnayet: Bunu hep düşünürsün ve hiç yapmazsın. Yap hadi. Bu sonuncu niyetin olsun, tamam mı?) İntihar gibi bir şey bu da yahu!!! Yap gitsin...

Kitap fuarından YKY'nin yeni basımı pırıl pırıl iki *Yazsonu* ile iki de *Seçmeler*'imden edindim. Kapakları sade ve güzel. Hoşuma gidiyorlar. Hele Sefa'nın bana omuz verişleri. Parça seçimlerini yazarın kendisinden başka biri yapmalı 'tezi' doğru bir tez. Ben 'ilk adımlar'dan 'son adımlar'a kadar, bölüm başlıklarını attırarak kitabın kurgusunu yaptım sadece. Bu da böyle bir öneri işte.

Sürekli yağmur yağıyor. Sis de yoğun. Hoşuma gidiyor. Çoluk çocuk sokağa fırlayamıyor. Durmadan Bach'ın harp (harpiskord) konçertolarını dinliyorum. Harp/ piyano. Piyanet.

Oral Çalışlar aradı. Bizim acil demokrasi grubumuz. Yarın toplanıyormuşuz. Terörle mücadele için görüş alışverişi... Gazetesi için. Görüşler yayımlanacakmış. *Toplu Oyunlar*'ımın II. cildi basımı için Mitos Yayınları'nın sahibi Yılmaz Öğüt de görüşmek ister. Beni 'avladığı' zamanki gibi değil artık, şöyle üstten üstten davranıyor. Hem yerine getirilmesi gerekli olanlarda bazı aksamalar, hem şööyle yukardan yukardan... Hani derler ya, hem... hem bilmem ne. İyi işte canım, böyle böyle yayın piyasası eğitiminden geçiyorsun. Remzi Kitabevi'nden ayrılınca, "Şimdi nerede yayımlanacaksın?" diye soranlar karşısında kendini, boşanmış ama kocadan başka erkek tanımamış kadınların ürkek ürkek erkek cinslerini yoklama durumuna düşmüş gibi hissettiğini unutma! Fatma İnayet'in bunu kendinden dahi saklamış olsa da, bu böyle

işte. Yaşaya yaşaya öğrenmek: İyi bilgi. (Bana ben: Öğrene öğrene nasır tutmamaya, öğrenecek şeyinin kalmamasına aman dikkat!) Gereksiz öğüt.

28 Kasım, Pazar

Dün gece Kenterler'de oyunumun bu mevsimdeki yeni durumunu gördüm. Tahminim gibi iki küçük rolü yine Yıldız'ın öğrencilerinden başka ikisi, bir de İzmir Devlet Tiyatrosu'ndan genç bir aktör oynuyorlar. Müşfik, Yıldız, Şükran, Kadriye... Tam anlamıyla döktürüyorlar. Doğrusu bu yeniler de, eskilerinden daha iyi bence. Mehmet Birkiye'nin yazara karşı afra tafraları sürmekte. Ne olursa olsun, oyunum çok seviyeli.

Birçok topluluğun ve özellikle ödeneklilerin suya sabuna dokunmaz (sizi pisler!) zırıltıları yanında özüyle sözü yerli yerinde canım. Bundan dolayı, bu yılın ilk temsilinde 30-40 seyirci. (Mehmet'in bana tafrası bundandır.)

2 Aralık Cuma günü HCA'nın Ankara'da toplantısı var. İki gün önce gideceğim, çünkü ayın 1'inde TV 1. Kanal'ın *Akşama Doğru* programında canlı yayına çıkmak gerekiyor. Ertesi günü HCA toplantısının açılış kokteyli var. Bu toplantılar bana, uluslar arası insan hakları namına çalışmak için doğan çocuğumuzun büyüdüğü duygusu veriyor. Heyecanlanıyorum. Fakat istediğim kadar zaman ayıramıyorum. Yazarlığım çok ses seda getirmeye başladı. 12 Eylül sonrası yayın piyasasının sönük sörpüklüğünden bir silkinme var gibi. Kendi adıma benim "Dar Zamanlar" üçlememin sonuncusu *Hayır...*'ın yayımına kadar arayanım soranım bu kadar olmazdı. Şimdi birden havalandık. Düşünsene üçlemen, tam da istediğin gibi "DAR ZAMANLAR" başlığı altında, bu yılın kitap fuarına yetiştirildi. Piyasa yeni ve taze ürün istiyor. Bu da yeni ve hızlı bir yönelim.

İstanbul'un Gözleri Mahmur: Bir oyun. Kaçırmamam gereken kaç filmi kaçırdım. İstanbul mahmurluğu bana bulaştı. Yorgunum, yorgunum derken yatağa düştüm. Yine. Yata yata daha çok yoruldum. Neyse ne. Büyük kazancım:

André Gide'in *Kalpazanlar*'ına el atışım. Yıllar önce okumuştum. Unutmuşum. Yeniden okumak istediğim o kadar çok kitap birikti ki kafamda. Mesela Joseph Conrad'ın *Under Western Eyes*'ını (dilimize *Razumov'un Öyküsü* diye çevrildiydi,) bir kere daha okumak isterim.

Ayın 10'unda Emil'i anacağız. Hem de onun hakkını yiyenlerle birlikte. Halim'den bana avuntu. 2 Aralık Perşembe günkü *Cumhuriyet Kitap*'tan kestiği bazı yazıları gösteriyor. Bazı paragrafların altını çizmiş. Prof. Dr. Gürsel Aytaç'ın "Adalet Ağaoğlu'ndan Mükemmel Bir Labirent: *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*" başlıklı incelemesi bana çok iyi geldi. Gürsel Hanım *Yazsonu* ile amaçladığımı nihayet tamamlanmış olarak görmekte bence. Bu hatırlayış bana nasıl iyi gelmez. Aynı dergide bir de "Tiyatromuzun Örnek Yazarı" denmiş benim için. Nedeni *Hürriyet*'te yayımlanmış Yaşar İlksavaş'ın *Çok Uzak Fazla Yakın* başlıklı yazısında.

Şu kadarını alıntılayayım bari: "*... Yazarın zamanla oynadığı bu oyunda bir aile çevresinde gelişen ilişkilerden toplumsala ulaşılmakta: Sevgi, nefret, yalnızlık, ölüm gündeme getirilmekte. Sanatla insan, bireyle toplum, bireysel başarı, toplumsal sorumluluk incelenmekte. Adalet Ağaoğlu'nun tadına doyulmaz Türkçesiyle, gerek anlatım, gerekse kurgu olarak şiirsel bir dünya yaratılmış sahnede. Yönetilmesi ve oynanması oldukça güç olan bu oyun, yazar-yönetmen işbirliğinin güzel bir örneği....*"

Basındaki 'tiyatrobilicilerin' genel suskunluğu üstüne düşen hakbilir bir ses.

Büyükada, 11 Aralık

Halim'le geldik. Yazdan kalma bir gün. İki uzun yürüyüş. Yalnız... Sonra Viranbağ'a kadar gidilip gelindi. Değirmen'in üstündeki orman içi, kanserin Güner'e *Bu Akşam Samerkant'ta* dediği eskilerden kalma kulübemsi evini görmek bile istemiyorum.

(...)

Kalpazanlar beni şaşkınlıktan şaşkınlığa düşürmekte. Yazar taa 1925'lerde romanın romanına girmiş. Kurgusuyla hesaplaşmış. Daha önce bu yolları arşınlamaya başlamadığımdan olacak, hiç fark etmemişim. Tabii şimdiki bana göre Gide'in romanla hesaplaşma serüveninin teyel dikişleri görünüyor daha. Öyle ki romanın kendi hayat serüveninin tadı, *Kalpazanlar* romanının hikâyesini gölgeliyor. Bende bu yepyeni kurgulanışta henüz tam oturmamışlık duygusu uyandırmakta. Ama düşünüyorum da, ta yüzyıl öncesinde roman içinde roman yazılmış. Ben de *Yazsonu*'nu benim keşfimdir diye bilmekteyim. Gide'inkine rağmen, yine öyleyim. Ama araya taraya, onun oturtamadığını ben yerine oturtmuş bulunuyorum. Keşke *Yazsonu* için *Kalpazanlar*'dan aşırmadır, denilseydi. Değişik ve iyi ne yaratmışsak bir ucu hep Batı'da arandığına göre!..

Ertesi Gün

Yaz ansızın bitti. Yağmur yağmur. Adayı seller sular götürdü. Vapura koşarken iliklerimize kadar ıslandık. Bostancı-Büyükdere arasını üç saatte kat edebildik. Köprü trafik rezaleti; adım adım ilerleniyor. Şükran Güngör'den mesaj var: Oyunum yarın son defa oynanacakmış. "Belki görmek istersin," diyor bütün zarafetiyle. Ben niye böyle oluyorum? Ne zaman Şükran'ı görsem, onunla konuşsam kendimi şiir kitaplarına atıyorum. *Loş Sandık Odaları İçin Sonet:* Hilmi Yavuz. *Ayna Şiirleri:* Yitik bir ben/Yitik bir kent/

yitik bir aşk..... Hüznümüz bile bizim/çürümüş insan eti. (Aaa, yapma Adalet. Sen bu kokmuş hüznü niye alıyorsun buraya?.. Şükran'ın her dem taze hüznü dururken burda...)

Çamaşır makinesinin yine kaprisi tuttu. Su taşırdı. Son derece sulak günler... Yarından sonra Behçet Necatigil'in ölüm günü. Huriye Hanım, Hilmi Yavuz'la bizi akşam yemeğine çağırmıştı. Ne tesadüf. Bizim mevlüdümüz de, hatim indirtmemiz de Behçet Bey'in şiirlerini Hilmi'den dinlemektir. Hocasının şiirinin değerini okuyarak da çok güzel ortaya koyan Hilmi. Okusun diye *Lambalar* ile *Şairler* şiirlerini seçtim. Hilmi'den dinleyeceğim.

18 Aralık, Cumartesi

Abidin Dino'yu kaybettik. Bugün öğle namazı. Bebek Camisi. Güzin Hanım'ı gördüm. Benimle buluşup görüşmek istediğini söyledi. Zeynep Avcı'dayım dedi. Abidin Bey Emirgan'da defnedildi. Paris'teki evinde bana minik minik yaptığı heykelleri gösterdiği gündeki gençliğini, çocuksuluğunu hatırlıyorum da...

Birkaç gün önce 'aydın'lar demekten daha iyi bir tanım bulamamış biz, çeşitli kesimlerden bir grup toplanmıştık. Değişik görüşler çerçevesinde Güneydoğu'da tırmanan şiddet ve her anlamda fikir özgürlüğüne getirilen kısıtlamalara karşı bir bildiri hazırlandı. Hepimiz imzaladık ve imzaya açtık. Düşünce özgürlüğünü sınırlayan yasalara karşı tutumumuz elde bir, yıllardır sürüyor da, Güneydoğu'da gittikçe kabarıp yaygınlaşan şiddet, önlenemez büyük bir kaygının kaynağı. Çocuklara, bebeklere kadar masum insanların kıyıma uğramaları, büyük kentlere doğru yaygınlaşan şiddetin barış içinde çözülmesi gerek. Hükümetten istenen, silahların yerini sivil görüşmelerin alması... Böyle bir çözüm yolu

seçilmesi. Kaygıları dile getirmek, şiddet karşısındaki insanları görmezden-bilmezden gelmemek. Elimizden gelen bu. İşin acı yanı, son yirmi yıldır adım adım bir zamanlar saygıyla anılan 'aydın'ların artık 'entel/dantel' diye alaya alınması.

Müthiş bir değer kargaşası. Koca bir yıl daha şiddet, kıyımlar, yakmalar, yakınmalar ve geride insanın yarınını göremeyeceği kocaman bir soru işareti bırakarak geçti gitti işte. 1970'lerin *Ne Yapmalı? Nasıl Yapmalı?*'larıyla yine... Hıçkırık tutmuş gibi. Bula bula bulunan tek isyan yolumuz: Bildiri hazırlayıp bunlara imza toplamak. Her imza şiddetin kıyımlarına bir damla gözyaşı. Mayın tarlalarında, ateş hatlarında, el bombası hedeflerinde kanlar çağıl çağıl akmaktayken...

Lokmaları huzur içinde yutuşlarımıza bile düşman kesiliyorum.

Yazmak bir 'hiç' demek. Nâzım Hikmet bir 'hiç' demek. Dostoyevski bir 'hiç'; bir hikâyemin başına uça uça kondurduğum Gramsci'nin şu lafı bir hiç: **Gerçek her zaman devrimcidir.** Şiddet şiddeti doğurmakta: İşte gerçek. İnsan insana kıymakta: İşte gerçek: Hem de capcanlı, doğura doğura uyumsuzlukları doğurmakta. Umut belki de burda. Arayan bulur. Mevlasını da, belasını da??????????????

SİSİFOS Söyleni (*)

8 Ocak, C.ertesi

Aklıma Takılanlar'dan:
(*) *SİSİFOS Söyleni,* Deneme, Albert CAMUS
Fransızca aslından çeviren: Tahsin YÜCEL
Kitaptan küçük bir alıntı:

Doğrusunu söylemek gerekirse, insan ile insana aykırının bu geometrik yerini arı yürekler her yerde görebilir. Faust'la Don Quichotte *sanatın seçkin yaratımlarıysa, bize yeryüzünün malı olan elleriyle gösterdikleri ölçüsüz büyüklükler nedeniyledir. Gene de, önünde sonunda, bir gün olur, düşünce bu ellerin dokunabileceği gerçekleri yadsır. Bir an gelir ki yaratım artık 'trajik' gibi görülmez; yalnızca önemsenir. O zaman insan umutla uğraşır. Ama ona düşen bu değildir. Ona düşen kaçamağa sırt çevirmektir. Kafka'nın tüm evrene açtığı amansız davanın sonunda da bunu buluyorum. Kafka'nın inanılmaz kararı köstebeklerin bile umut etmeye kalktıkları bu çirkin ve altüst edici dünyayı temize çıkarır.*

SİSİFOS Söyleni'nindeki denemeler birçok nedenle aklıma geldi. En başta da, hoş geldin *Hayır...*'derken ve onu yabancı bir coğrafyada, Oslo'da yazarken içine yuvarlandığım çaresizlik duygusunu şimdi de derinliğine yaşadığımdan...

Kendime bağırıp çağırıyorum: "Her şeyi gösteriyorsun, hatta fazlasıyla bütün ayrıntıları sergiliyorsun, ama geride doğruladığın hiçbir şey yok! Toplumbilimci Aysel'in **Aydın intiharları ve geleceğin başkaldırısı** incelemesinde lafı şuraya getirip bırakıyorsun! Seni gidi yaratım ebesi seniii! Kaçılacak fare delikleri arayıp bulmak senin kahramanın Aysel gibi 'aydınlara' has bir şey! Ona kocaman harflerle yazdırıp durmuşsundur, intihar eden aydınlara teşekkürle: *HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU TEK VE SON SÖZE BAĞLI: HAYIR...*

Eee, hani nerde edimle söylenmiş o son söz? Şurda değil mi? Az önce bunu yazı makinesine takılı kâğıttan okumuş olan Asistan Üner kendini pencereden aşağı attı ya? Yok canım! Bu mesele aslında romanın başka bir kahramanı olan Yaşlı Yazar'ın hayali... Kendine kıyamıyordur, 'öteki'si, kendinden bir başkası yapsın bari: Kaçamak. Fare deliği, fare deliği..... Kendinden kaçan böyle bir kaçamak deliği bulur.

6 Ocak

Cumhuriyet Kitap'ta "Avrupa Nereye Gidiyor" başlıklı bir yazı var. Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından hazırlanmış gerçekten önemli bir kitaba, daha önemlisi Jale Parla'nın yazdığı önsözden alıntılar alınarak değiniliyor. Bu kitapta Jacques Derrida, Yaşar Kemal, Günther Wallraff bir de benim yazılarımızın bulunduğu da belirtilmiş. HYD'mizin, neyimiz var neyimiz yoksa, nerden kalkıp nereye gidiyorsak bunları içine kapalılıktan çıkarıp dış dünya ile birlikte ele almasındaki gayreti alkışlanmayacak gibi değil. Zaten 'evrensellik künyesine' göre buna mecbur. Fakat böyle mecburiyetlerin kâğıt üstünde kalmışlığını çok gördük.

10 Ocak

Evin içindeyim. Kıvranmaktayım: İki gün önce azı dişine bitişik üç dişim çatır çatır söküldü. Tam iki saat sürdü. Yanağım mandalina büyüklüğünde şiş. Acım fazla. Dinmiyor. Yalnız su içiyor, yoğurt yiyebiliyorum. Süskind'in *Koku* romanını coşkuyla okurken (bizim Tevfik Turan'ımızın çevirisi; yıllardır Almanya'da) ona bile yanaşamıyorum. Esans patronunun çırağı Jean Baptist Granouille'un 'koku yolundan' her rayihayı ayırt edip depolayan, ayrıştıran ama kendisi kokmayan trajik benliğinden günümüzün nice sorununa/durumlarına köprüler kurarak esrikleşmekteydim. Koku'nun katli! Ne iş.

İlginç. *Skylife*'a bu ay "Latif Kokular Ülkesine Yolculuk" başlıklı bir deneme yazacağım. Hazır Sadberk Hanım Müzesi'nde esans şişelerinin tarihçesi boy boy sergilenmekteyken hem de. Sergiye tekrar gideceğim. Bu arada müze müdür ve müdiresi Çetin'le Tanju'yu (Anlağan) görürüm. En yakın, çok sevgili dostlarım... Oğulları veee yazarlığıma hayran Serdar da ordaysa onun övgü torbasından çıkardıklarıyla pekâlâ moralim de düzelir. İyi, iyi. Bu, Suskind eşliğinde nefis bir ziyaret olacak. Şimdi elim çenemde dişçime gitmeye hazırlanmaktayım.

Akşam

Ameliyat apse yapmış. Tedaviye alınıyorum.

Üç gün sonra

Durmadan antibiyotik yutuyorum. Yanağıma yangelmiş mandalina biraz küçülür gibi oldu. Benim taa Ankara'da yaşadığım zamanlardan beri hem okurum, hem dişçim olan öteki Serdar, yani Serdar Soytürk bu aralar muayenehanesini değiştirme, çocuklarının

hastalığı arasında altüst olma durumunda bulunmasaydı, çaldığım bu yeni kapıda başıma bunlar gelmeyebilirdi, diye düşünmeden edemiyorum. Ne olsa Serdar Bey'in dişimle damağımla on beş-yirmi yıllık bir tanışıklığı var.

*

Uykusuzum, duraksızım demedim; giyinip kuşandım; Topkapı'ya gittim. "Çağlar Boyunca Kadın Giysileri" sergisini görmeye. (Ee, tabii. Serde kadınlık var...) Güngör Dilmen'in karısı Güngör orada çalışıyor. Davet edip duruyordu, eksik olmasın. Sergiyi birlikte gezdik. Çağrışım yüklü bir sergi ama, bugün artık birilerini 'İlk Kadın Başbakan', 'İlk Kadın Bakan' diye sergiye katmak gerekir mi? 'İlklerden' düzenin gelir geçer bekçisi olmayıp, tam karşıtı bir 'başkaldırı' timsali olan Behice Boran fotoğrafıyla görülüyor, neyse ki. İşte bu 'ilk' demeye değer. Afife Jale de mesela. O da kendine mahsus olma, kendisini kendine ait kılma yolundaki başkaldırısını ödedikçe ödeyenlerden. Bilmem ne paşa kızı özel ders alırmış da, piyano çalarmış, okuryazarmış da, 'Batılı uygar kadının' ilkleri işte bunlarmış da... Fransa'larda, İngiltere'lerde 'Hasta Adam'ın ahalisiyle bir ilişkisi olmamışlar, hele özellikle onlar Cumhuriyet'i öyle istemiş, öyle istemişler ki... Bunlar arasında 'asli cumhuriyetçilerden bir kadınımız da işte, 'ilk pilotumuz', diye pilot kıyafetiyle sergide... Tarih boyunca düzenle uyum içinde 'yükselenler' yanı sıra 'ilk muhalif' kadınlarımızdan Behice Boran da bir fotoğrafıyla sergide. Aslında Afife Jale'ye de sergide yer verilmesi iyi, hoş. Çünkü o da kendine mahsus ve kendine ait olma yolunda az dayak yememiş değil. Siyasette Behice Boran ise, sanatta da Afife Jale'yi 'ilk'ler arasında görmek fena mı? Tartımı yapmak biz izleyicilere kalmıştır.

Güngör'den ayrılıp doğruca Nazan Ölçer'e gittim. İslam Eserleri Müzesi'nde "Osmanlı'da İstanbul" fotoğraf sergisi heyecan verici, ama aslolan benim Müze müdürü Nazan Ölçer'e gittikçe artan hayranlığım. O kadar sakinliği altında büyük bir verimlilik. Hiçbir şey yapmamış, yapmıyormuş gibi durur, müzede her sergi anlamı üstünde tıkır tıkır yerini hiç yadırgamadan bulur.

Çalışma yerlerini ziyaretten kaçınırım, ama Nazan Hanım'la beş on dakika otururken apsenin zonklamalarını duymuyormuşum gibi oldum.

İki gün sonra HCA'nın genel kurul toplantısı var. Üyelik aidatı yatacak. Unutma: 1 milyon. Ayın 18'inde İzmir'de YKY'nin Salı Toplantıları listesinden konuşman var. Sevgili Mehmet H. Doğan yönetiyor: *ROMAN-Tik*'in yayını üstüne: 'Romanın kendini sorgulaması, romanın kendine dönüşü, bu açıdan geçirdiği evreler' ele alınacak. Tabii bu arada 'verili hayat' da sözkonusu. Son romanımın kurgusunda, anlatım biçiminde öyle 'cesur'laşmıştım ki, ele alınacak konularda kendimi dolgun ve doygun hissediyorum. Heybede taze taze *Kalpazanlar* da var.

20 Ocak

YKY'nin İzmir'deki Salı Toplantıları'ndan döndüm. Kalabalık ve sahiden meraklı bir izleyiciyle karşılaşmak hoşuma gitti. Bu, bence bütünüyle şiir ve deneme uzmanımız Mehmet H. Doğan'ın gayretleri sonucu. Salı Toplantıları hep böyle büyük ilgi görüyormuş. Benimkisinde son numaralarımdan *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* üstüne yoğunlaşıldı. Mehmet romanı öyle bir inceleyip altüst etmiş ki, çıkardığı edebiyat sorunlarına izleyicinin meraklı katılımlarını gördüm ve duydum. Kitabın okunmuşluğundan emin oldum. Mehmet Doğan, eşi Engin yemeğin de bitiminde bizi evlerine götürdüler. Sina Akyol ve eşi, Fadıl Kocagöz ve yeni eşi Esma,

Ahmet Yurdakul ve 'onunki'si hep birlikte konyaklar yuvarladık. Saat sabahın 3'ünü buldu; Mehmet'lerde kaldım.

Mustafa Sönmez başka bir derginin şubat sayısı için de 'İstanbul' yazısı istemişti. Hızla kalabalıklaşıp olumlu/olumsuz değişimlere uğrayan şehrin erguvan saatlerini yazdım.

Avusturya Kültür Ofisi başta olmak üzere, *ROMAN-Tik*'e ilgi epeyce. Müdür Lucius'la buluştuk yine. Çevrilip Avusturya'da bir yayınevinde yayımlanması tasarısında olduğunu söyledi.

11 Şubat, Cuma

TÜYAP'tan Deniz Kavukçuoğlu telefon etti. Önümüzdeki kitap fuarında onur ödülünün bana verileceğini bildirdi. Ödüllere 'maalesef' kafayı takmışlardan değilim. Bunun üstümüze fazladan yükleyeceği sorumluluktan kaçmaktayım herhalde.

Şaşırdıkça şaşırdım. Deniz'in derdi ise, kabul mü-ret mi olduğunu şimdiden bilmelilermiş ki, ona göre hazırlık yapsınlarmış. İşte bu 'hazırlık' bahsi de, TÜYAP'tan çok beni telaşlandırmış bulunmakta. Kitap Fuarı gibi büyük bir kültürel katkıda bulunan fuarcılık şirketinin yazarlara böyle bir desteği, hele Bülent Ünal Bey'le 12 Eylül yaralısı Deniz de orada çırpınıp dururlarken ne değerli bir şey!.. Kabulümdür.

Bu arada *Milliyet* gazetesi mensuplarından Mine Hanım (Kırıkkanat) aracılığı ile bana *Liberation* gazetesinin World Media -dünya bilişim- eki için bir yazı yazma teklifi geldi.

Dosya başlığı: Peygamberler hep erkek. Bunlar kadın cinsinden olsaydı ne olurdu?

Bu izlek yazarlığımın muziplik damarını ayaklandırıverdi. Hakkını vermeden duramam.

Yarın sabah HCA'nın genel kurul toplantısı var.

Dört gün sonra

HCA kuruluna katıldım katılmasına da, ardından ağır bir grip beni yatağa devirdi. Huy edindi artık: Ateşim düşürülüyor, yeniden çıkıyor. Düşüyor, çıkıyor. Vücut ağrılarım dayanılır gibi değil. Enfeksiyon halinden kurtarılan dişetime Allah'tan dikiş atılmıştı İzmir'e gidiş öncelerinde... Fakat muayeneye devam... Ağız içim bile acıdan tepinmekte...

Ayın 22'sinde Kıbrıs, Doğu Akdeniz Üniversitesi'ne çağrılıyız. Halim'le birlikte üniversite öğretim üyelerinden Uluğ Çapar'la eşi Sezer'in içtenlik dolu dileklerini yerine getirmeye koşacağız. Salamis Bay'daki üniversite konuk evinde, yani minik dairelerinden birinde kalacakmışız. Tam bir hafta... Akşama yeniden ateşlendim. Yatak.

15 Şubat

Doktorum henüz kalkmayın, daha yatın demesine rağmen bugün kalktım. Çünkü annemi kaybettiğim gün bugün. Bana elleriyle ördüğü atkıya koklaya ede sarınıp, beresini de başıma geçirerek çıkmalıyım. Anne, deyince bitmeyen iç sızılarımı dindirmenin bir başka yolu da, kadın peygamberler yazısına kapaklanmak. Ayhan'ı aradım, "Alo" dedi, kapadım. Bazı an'larda duygulardan, tıkanıp yutkunmalardan kaçılır.

Sanki annemizin şefkatinden eksik kalınca iki kardeş, birbirimizden de eksik kaldık.

(...)

Ertesi gün

Paris, *Libération*'un siparişini "Tanrının Sonuncu Tebliği" başlığı altında başlayıp taslağını bitirdim. Mine Hanım'ı aradım.

Yeniden gözden geçirip Kıbrıs yolculuğu sonrasında vereceğimi söyledim. "Aman hemen!" diyor. Fransızcaya çevrilecekmiş. Çıkınca bana ulaştıracağına sözverdi, bakalım. Telif hakkı da ödenecekmiş. Para çıkarsa bununla Paris'e bir kaçamak yapsam mı?

20 Şubat

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Doğu Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü'nün Kültür Merkezi bana söyleşi yapacağım günlerle turistik gezilerin yapılacağı günlerin programını göndermişler. Anladığım kadarıyla bütün organizasyonun yerine getirilmesi Çapar'ların üstünde. Toplantılarda romanın dünü ve bugünüyle hesaplaşmak bana kalmakta... Keşke Namık Kemal'in *İntibah*'ına bir göz atabilsem. Kıbrıs'ta sürgünlüğünü yaşadığı Magosa zindanını herhalde göreceğiz. Namık Kemal 'uyanış' romanını kotarırken nasıl oluyor da kahramanı Ali Bey gibi Akif Bey'i de 'ailesi dışındaki' kadınlar hakkında o derece maço kesebiliyor? diye sormadan edememişimdir. Yine öyle. Annesi ve karısı, yani 'kendininkiler' pırıl pırıl, namuslu kadınlar, karısının üstüne yatıp kalktığı 'hatuncuk' ise kaltağın teki. Orospu! Vay anasını...

13 Mart, Pazar

Hayret, yeni edebiyat incelemecilerimiz, eleştirmenlerimiz kendilerinden önce yazılanlardan bağımsız bir fikir üretememekteler. Varolan kadarıyla yetinmek. İçlerinden en heveslileri, "Şunun da dediği, bunun da düşündüğü gibi..." diye ortaya konulmuşlardan alıntılar yapmaktalar, o kadar.

Tiyatromuzda da hep böyle olagelmiştir. Yabancı bir oyun yerlisinden daha iyi ve güzel yönetilir. Dekor, şu bu iyidir; çünkü 'öncesi' vardır. Görülmüştür. Değilse medyatik sunumlar yardımlarına koşabilir. Bunlara benzemeye çalışılır; olur biter.

(Kendinle övünmek gibi olmasın ama) *Ölmeye Yatmak*'ı ortaya atmandan bu yana romanımızın değişen yüzü yadırganmaktaysa, pekâlâ bu reddedilip yerine daha iyi, kendine mahsus ve benimsenebilir bir öneri gelse ya... Olmayan şey bu işte. Sen anlatıda çok boyutluluğu sağlamanın yollarını arayıp ortaya bir örnek koydun: Bir öneri, o kadar. Ancak artık orada duramazdın, duramadın. Arayışını sürdürerek gelip *ROMAN-Tik*'e kadar dayandın. Şimdi? Bilemiyorum. Sanki karnaval meydansız kalmış gibi. Bakalım. Hayat oyunu sürüyor; anlamlandırmaya kışkırtıyor.

20 Mart

Büyükada'ya gidip döndüm. Eve yeniden televizyon kondu. (Hırsıza iştah açıcı yem.)

"Tanrının Sonuncu Tebliği"ni mis gibi temize çektim. Hazır.

Buraya dönüşte Alpay Kabacalı ile konuştuk. Araştırmalarına, kitap fuarlarına hazırladığı yararlı kataloglara, PEN'deki fedakârca çalışmalarına saygım ve sevgim çok. Şimdi de aynı sessiz sedasızlıkla benim Fuar Onur Ödülü tanıtım dergisini hazırladığını hissetmekteyim.

Bu arada TRT 2'den Nilay'ın benim sanat alanından 'seçkim' Ruhi Ayangil üstüne hazırladığı programın görüşmeleri de var. Nilay böyle bir dizi için çok titizleniyor, sağa sola koşturup duruyor da, henüz ortalarda görünür bir şey yok.

(...)

Kurucuları arasında bulunduğum TYS'den Aziz Bey başkanlığına son verdikten sonra ayrılmıştım. 20. yılını kutluyorlarmış: çağrı var. Ortalıkta Aziz Nesin zamanındaki etkinliklere benzer bir aktivite yok. Kimse alıp satmasın, yine kapatılma tehdidiyle karşılaşılmasın da TYS sürsün bakalım. Edebiyatçıların bu kaçıncı kez 'dernekleşip' de kaçıncı kez maddi manevi haklarını savunacak

biçimde dayanışılamaması... Üç Oktay Akbal yan yana gelince aralarında dayanışıyorlar, o kadar. Gazeteciler bu dayanışma işini daha iyi yapıyorlar. Herhalde onlarınki 'meslekler' sınıfından olduğu için. Edebiyat yazarlığı ise 'gönül işi'...

25 Mart, Cumartesi

Yarın Belediye seçimleri var. RP'nin gelişi MSP'nin devamından başka ne ki?

Geceyarısı

Seçim sonuçlarını televizyondan izledim durdum. Halk sandık başlarında saatlerce beklemiş de... DYP öndeymiş ama RP de hızla yükseliyormuş. ANAP ve CHP'den ümit yok gibi...

Parti üyelerinden belediye başkanlığı adayları olur mu canım?

29 Mart, Salı

İstanbul şehri hayatımız RP'nin 'adil düzeni'ne tevdi edilmiş bulunuyor. Hoş zaten Türkiye'mizin öyle altı üstüne gelmiş, siyaset, göç, köşeyi dönmeciler, çöpler, düğün ve adımbaşı 'kadınlara müzikli gazinolar' ile öyle bir değer kargaşası içine yuvarlanmıştır ki, "Başımız gözümüz Allah'a emanet..." denilip gidilmektedir.

"Tanrının Sonuncu Tebliği" yazım aynen böyle bitmekte işte.

Biz oyumuzu kokuları dışarı uğrayan bir tuvaletin önünde bekledikten sonra burnumuzu tuta tuta verebildik. Unutamam. (RP toplam oyların %20'sine sahipmiş... Vatanımızın asli kurtarıcılarımızın elleri kulaklarına gitmekte olabilir...) Diş meselem: Çene kemiğinden iki kist alındı. Yüzyine şiş. Sürekli antibiyotik...

30 Mart

Bildirildiğine göre toplumumuzun %80'i gerilim deymiş. Sokak kavgaları artmış. 'Dağ gibi çöplüklerde heba olan oylar aranıyor' denmekte hiç değilse...

Öğleden sonra, eksik olmasın sevgili Alpay Kabacalı kalktı, bize geldi. TÜYAP Onur Kitabı için çalışıldı. Alpay Bey çok ince, ayrıca gösterişsiz; karıncalar cinsinden. İğneyle kuyu kazan değerli araştırmacılarımızın, yazarlarımızın başlıcası.

Ne yapsam da, kitap hazırlığında o kadar fazla yorulmayabilse?..

(...)

Seçimlere hile karıştı, deniyor. Millet elleri, parmakları vıcık vıcık çöpler arasında 'atık oy'ları aramakta...

Ertesi gün

Kültür ve Sanat Yıllığı 1993 sayılı *PEN Yazarlar Derneği* dergisindeki *1993'te Roman* başlıklı incelemesinde Prof. Dr. Gürsel Aytaç *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı*'na şu açıdan da değinmekte: "... Yazarı bu romanında tarihle bugünü, DOĞU ile BATI'yı sembol katında bir araya getirmeyi başarıyor. Onun 'kentor' semboliği bunlardan biri. Roman dokusuna kattığı leitmotivler, anıştırmalar, edebi alıntılar ve kurgusuyla üslûbun, biçimle özün uyumu eseri nitelikli bir modern roman katına yükseltmiş. ..."

2 Nisan,

Halim dün köprü işinden çıkar çıkmaz sefertasını alıp B.Ada'ya gitti. Ben de İstanbul Sinema Günleri'mizin filmleri peşine düştüm. Mesela bu sabah taa Kadıköy'ün Reks'ine kadar yollanıp orada

gösterilen L. Ulmann'ın *Sophie*'sine kapaklandım. Bu film bana Yahudi kültürünü seyretmekten bıkkınlık getirdiğimi söylemekten başka bir şey demedi maalesef. Uzun mu uzun, ağır mı ağır, seyircinin duyarlığına hiç güvenmeyen, onu aptal yerine koyan, kendini beğenmiş bir film.

Ertesi Gün

Huriye Necatigil Hanım aradılar. Necatigil Şiir Ödülü için jüri toplantısı Saat 18.00'de evlerinde olacakmış. Her zamanki nezaketiyle orada yemeğe kalmamız ricasında da bulundular. Ne alçakgönüllülük.

Elemelerimden sonra, artı işaretleriyle geriye bıraktığım kitapları yeniden okumaktayım. Aralarından seçeceğim oy vereceğimi, her zamanki gibi. (Bana ben: Kendinden bile ne diye saklamaya kalkıyorsun? Oy'un kafanda çoktan hazır ya! Öyle. *Varduman*'ıyla Salâh Birsel Bey'i önereceksin ya, eğer katılanlardan ödüle değer bir kitap bulunamazsa...)

8 Nisan, Cuma

Saat 02.30: Öyle oldu. Oylar buluşamadı, başvuranlardan biri oy çokluğu alamayınca (böbürlen bakalım biraz) ben, Salâh Birsel Bey'i önerince oy birliği ile hemen kabul gördü. Gece antibiyotik falan demedim, şarap kadehlerimi üst üste devirdim; acım azaldı. Yarın bakacağım, yanağımdaki şiş de inmiş!.. Huriye Hanım'ın yemekleri yine nefisti. Halim dahi ferahlıklara gark olmuş durumda. Huriye Hanım'ın iyilik güzellik aşısı... Ya çocuklar ve damatlar; Ayşe ile Selma, Fatih ile Hüseyin! Haklısın Sefa'cığım: *İnsan Tükenmez.*

Pazartesi günü Ankara'da DTCF Tiyatro Enstitüsü'nde, saat 14.00'te "Romanın Gelişimi/Değişimi" üstüne bir konuşmam var. Tiyatro ve roman disiplinleri arasında ilişkiler de sözkonusu olacak. Bölüm başkanı Sevda Şener'in çağrısına koşa koşa giderim. Fakat bir gece kalabiliyorum. Çünkü çarşambaya da *"Fikrimin İnce Gülü"* davasının duruşmasına gidilecek avukatım Haluk Bey'le... İki gün sonra Necatigil Şiir Ödülü töreni. (Aferin kadın, nüfus kâğıdının iniltilerine yüz vermemeyi başarabiliyorsun.)

19 Nisan, Salı

Edebiyat eleştirmen ve incelemecisi Semih Gümüş'ün "Kara-Anlatı Yazarı" adı altındaki denemesini okuyorum. Vüs'at Bener'in anlatısını 'okuyor'. Düşündürücü bir metin çözümlemesi. Edebiyatımızda böyle incelemeler pek yok. Bugünlerde Vüs'at'ı göze sokmaya çalışanlar çoğaldı; imzaların çoğuna kulak asılacak gibi değil, ama Semih Gümüş'ün girişimi farklı, çok değerli. Görüşlerine katılıyorum, çünkü Vüs'at benim ilk eseri *Ihlamur Ağacı*'nı okuduktan sonra arkasından koşmadan edemediğim yazarlarımızdan. Ankara'da, Karayolları'nda çalıştığı için de 'ailecek' tanışıyor gibiyiz. Fakat asıl Semih Gümüş'ün *Roman Sanatı* incelemesine sanki örnek desteklerden ikisi de Vüs'at Bener'in *Buzul Çağının Virüsü* ile özellikle de *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* eserleri. *Ihlamur Ağacı* oyunu ile hikâyelerinde sezdirdiklerini Bener sanki bu iki kitabında temellendirmiş bulunuyor. Semih Gümüş, yazarın üretimi kendisini tüketmesi yolundan okumakta bu kitapları. Özetle, 'okur' bu türden anlatıların çeşitli boyutlarından geçerek 'yazarlaşmakta'dır. Benim 'yazar okurun yanına inmez, onu kendi yanına çeker' dememin daha derinliğine ortaya konuşu... *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* da, anlatı içinde yüzmenin notları.

Notların bir yerinde, Gümüş'ün de alıntıladığı gibi, bunalıp duran 'Sahtegi' *"Şu piknik tüpünün düğmesini açayım sonuna dek, yatayım ölüme, ne bu be! Adalet Ağaoğlu yatar da, ben yatamaz mıyım!"* diye yazmıştır. Yazar olarak bana değil de bence, *Ölmeye Yatmak* romanımın karakteri Aysel'le bir çeşit 'hesaplaşmadır' bu. Zaman ve mekânda devingenlik de Vüs'at'ın *Ölmeye Yatmak*'la hesaplaşmasının işareti değil mi? Gerçi Gümüş'ün 'okuması' daha safiyane; daha ikirciksiz: dolayısıyla farklı yönelimleri var. Bu da ayrıca ilginç bir nokta. Çünkü ne olsa incelemeci adı geçen romancıların dışındaki okuru. Ayrıca Vüs'at'ın 1973'te *Ölmeye Yatmak*'ı okuduktan sonra yazarına "Çok sevdim. Çok düşündüm. Bu ne cesaret, Adalet!" dediğini bilmiyor. Ben de şimdi "Kara-Anlatı Yazarı"nı okurken buraya şu notu atmaktan geri duramamaktayım. Ah sevgili Vüs'at Bener, romanımızı alışılagelmişin dışına çekme cesaretini sen de desteklemeye kalkmış değil misin? Korkunu yenmişsin. Yine de bunu 'kadın yazara' ancak yazarak açıklayabilirdin, bütün 'erkek yazarlar' gibi. İtiraf intihardan da güçtür, sizler gibi sahici aydın erkekten yazar milleti için. İmza: Muannit.

Bir not daha: Bence Vüs'at dilini de, anlatısı kadar zora koşuyor. 'Öztürkçecilik' edememekten büsbütün korkmakta gibi. Yorgun dil. Buna rağmen anlatı dünyası ile ölümün eşiğinde intihar meselesini kurcalayışı bana göre. Semih Gümüş ise dili konusunda: "Yazınsal dili yaratarak gerçekliğe egemen olmayı başarıyor," diyor yanlış anlamadıysam.

22 Nisan-9 Mayıs

Çoğu günler B.Ada'da:

John'la Diana Ada'ya geldiler. Yaptığım yemekler baştan sona kusurlu. Karidesler takır tukur olmuş. Yenecek gibi değil. İyi olan tek şey, patlıcanlı pilavım. Diana tarifini aldı.

Üç Beş Kişi çevirimiz baş uğraşımız. John neresi dün, neresi şimdi, neresi gelecekte geçiyor ve konuşuluyor çok iyi kavramış durumda. Bir yeri çözememiş. Çözdük. Dil Burnu'na kadar yürüdük; Osman Seden'in oralarda çektiği filmleri anlattım Goulden'lara. Şaşkınlıktan şaşkınlığa düştüler: "Sahi mi Adalet, burası film seti mi aynı zamanda?" diye sordular durdular. Âşıklar Kahvesi'ne, oradan lokantanın önüne öbeklenmiş arabacılara kadar götürmek farz oldu. Yazık ki Kâbe'mize çıkmaya vakit kalmadı. Kabataş'a vapur saati.

12 Mayıs, Perşembe

YKY'ye uğradım. *ROMAN-Tik*'imin 3. basımını vitrinde gördüm. Çıkmış, bugün haberim oluyor. *Hayır*... da diziliyormuş. Oradan çıkıp Tünel altındaki Oğlak Yayınları'na, Senay ile Raşit Çavaş'a uğradım. *Ruh Üşümesi* ile *Gece Hayatım*'ın yeni basımları burada. Öyle güzel basımlar yapılıyor ki... Neyse, Simavi'dekiler de tükenmiş. Bu iyi oldu.

Ankara'daki operalı günlerimizde derecesi hiç eksilmeden hep sayılıp sevilen sanatçımız Aydın Gün'ün oğlu Mehmet Gün'ün Almanya'da yazdığı kitap çıkmış. İki gün sonra Swiss Otel'in Genève Salonu'nda tanıtım kokteyli var. Aydın Gün Bey -ki şimdi Yapı Kredi'nin sanat etkinliklerinden sorumlular- beni de içtenlikle çağırdılar; seve seve gideceğim. Güzel fırsat. Bu arada çok özlediğim Azra Gün'ü de görebileceğim; daha ne isterim?

Büyükada, 19-24 Mayıs

Gençlik Bayramı-Kurban Bayramı falan birbirine eklenince Köprü Şantiyesi tatile girdi. Böylece Halim'le birlikte buradayız. Tam bir dinlenme zamanı. İskeleye seyrek inmeye çalışıyoruz. Bir balıkçıya girmek, bir de alışveriş için, o kadar.

Kavaklar patladı. Yürüyüşlerde ağzımıza burnumuza pamukçuklar dolmakta. Tatil, öyle mi? Evin varsa, yorulacaksın demektir: Dışım, yani gövdem bir yere uzansa, içim ayakta; içimi yatırıp uyutabilsem dışım ayakta sanki. Bazan ikisi birden ayakta... Kendimi kendimden kurtarmam gerek.

Kurban Bayramı'nın ikinci günü Salâh Birsel ile Jale bize geldiler. Remzi yayıncıları, Sefa, Şehriban... derken dostlarla öyle güzel bir gün geçirdik ki. Halim'in ailesinden kalma, kocaman pirinç mangalın genişin genişi tepsisini mangalın üstüne koyunca öyle güzel bir içki/meze masası haline geldi ki... Çevresine halkalandık, laflar boşa gitmedi. En fazla edebiyatın ticaret malı haline getirilmesi konuşuldu.

26 Mayıs, Çarşamba

Dağılışıldı. Halim Rumelihisarı şantiyesine gitti, ben Ada'dayım. Kısacası, bugün benim günüm. *Hatırımdan çıkmaz asla/ahd-ü peymanın senin/Bin yemin ettin a zalim/Yok mu insafın senin,* şarkısı eşliğinde Nahid Sırrı Örik'in *Kıskanmak*'ını okudum. Sanki aradan yüzyıllar geçmiş gibi, "O zamanlar insanların ne kadar farklı kaygıları, nelere karşı sevgi ve nefretleri varmış," hissiyatı dolandı içimde. Evde kalmış kızkardeş Seniha'nın abisinin genç güzel karısı Mükerrem'i kıskanarak 'düşüşünü' hazırlaması; böylece abisinden de alıverdiği öç.

Şimdi insanlar tek şey kıskanıyor; yalnız onun öcünü alıyor: Para ve şöhret. Toplumu sırtından hızla buralara iten Özal'ımız bir Seniha mı yoksa? Öyle, öyle. Toplumu 'düşüşe' ittiğine göre...

6 Haziran, gece

Akşamüstü Bülbül mahallesinin kıytırık 'asi gençliği', özentilerin özentisi mahlukatın pencerelerimizin altına toplanıp dırıl-

tılarına, bağırıp çağrışmalarına karşı itirazıma yanıtları: "Sana ne ulan?" "Biz yaparız, sana ne?" "Manyak sen de!" "Akıl hastası!" "Sen kim oluyorsun be!" veee, hep bir ağızdan kah-kah-kaaah'lar.....

Gel de, *Hayır*... romanında kurgulanmış mahalle çocuklarının kurgusal yaşlı ozan/yazara *"Yazar yazaar bok yazaar,/Çükümü görse ne yazaaar"* diye bağrışmalarının gerçek olduğuna inanma!..

(...)

Daha da komiği, şimdi oturmuş *Skylife* için Alanya üstüne yazımı yazmaktayım. (British Council'daki "İngiliz-Türk Öykü Yazarlığı" semineri için konuşmanı hazırlaman da lazım. Seminer 'fantastik anlatı' üstüne olacakmış. İngiltere'den iki 'kadın yazar' geliyormuş. Biri *Flaubert'in Papağanı* yazarı Julian Barnes galiba. Sen de son numaran *Gece Hayatım*'ı öne sürersin artık. Bundan iyi 'fantastik anlatı' olur mu? Hem de Türkçenin çiftli geçmiş fiil çekiminin verdiği olanağı öğrenirler.)

Hepsi bir yana, Ağustos'ta Müjen'in Fransızca öğrenimi için birlikte Reims'e gidilmesi programı var. Lisans tezi "Turizm Eğitimi" üstüne. Master derecesini de aynı minval üstüne yapacağı için ikinci bir dil daha öğrenmesi 'şart'mış.

18 Haziran

Nermin Abadan, öğretim üyeliğine burda devam edecek. Küçük Bebek'te bir çatı katı almış. Onarttı. Her zamanki çalışkanlığı; güzelim dinamizmi onun. Bu akşam, bu yeni yerinde buluştuk. Eski Kültür Bakanımız Talat Halman'la eşi Seniha da gelmişler New York'tan. Nermin'in eşi Prof. Dr. İlhan Unat da var. O da Halim gibi, heyecanını dışa vurmayanlardan... Birlikte ordan-burdan bilgi, değişik görüşler alışverişinde bulunuldu; sofra da mükemmel. Mahalle hınzırlarının tırmıklamalarından olma kaşıntılarım yatıştı. Basbayağı iyiyim; moralim yerinde.

Müjen'in dil okulu için British Counsil'la randevum var. Dil okulu hakkında ayrıntılı bilgi alınacak, zamanı, süresi, şartları şusu busu vb. Müjen'e de BC'nin Ankara şubesine gitmesini söyledim. Beni güzel güzel aramakta bulunmuş sekreterin adını da verdim. Neyse yeğenim bu sefer "...iyi ama halacığım..." falan diye başlamadı. Öğüdüme boyun eğdi, ya da eğmiş gibi yaptı...

Sinan'ın yaz okullarını ASSOS sahibi Deniz Bey ayarlıyordu, ne iyi!..

30 Haziran

Aktüel'de "Gençlerin İdolleri" başlıklı yazıda 'özetle' şöyle tanıtılmışım:

A. Ağaoğlu ağır, oturaklı, neden-sonuç ilişkisine saygı duyan gençlerin idolü. Ankara DTCF Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun, mücadeleci, samimi, duyarlı ve tartışmacı bir kişilik. Okuruyla canlı ve sürekli bir bağı var. Kendi okurunu yaratan ender romancılardan. Yenilikçi. Romanlarının genel teması resmi tarihle cesurca hesaplaşma üzerine kurulu. Ayrıntıcı. Anlatımındaki özgürlük çoğu okuyucusuna göre çok çarpıcı. Romanları ve hikâye kitapları yanında deneme ve oyunları da var ..."

Ne tuhaf, insan kendi dışındaki birinin tarifiyle yüz yüze gelince sevinçten üç takla atmakla utanç içinde yatıp başına yorganı çekmek arasında kalakalıyor.

1 Ağustos

Ya *Milliyet Sanat*'taki Akgün Akova'nın "*Bir Düğün Gecesi*'nin Sonu" başlıklı yazısındaki şu satırlardan etkilenişimin notunu nasıl döksem şimdi buraya? Şöyle diyor: "... *Eskihisar'ın gizli konuklarından biri de Adalet Ağaoğlu'dur. Yazar 1977 yılında* Bir Düğün Gecesi *adlı romanını bitirmek için Eskihisar'a gelir. Romanı dört kez*

yazmış, ama sessiz, hiç kimsenin kendini rahatsız etmediği, bir filmin ya da bir tiyatronun onu ayartmadığı, gündelik ev işlerinin zamanını çalmadığı bir buçuk ay geçirir. Kaldığı otelde sular akmadığı için, dişlerini bile şişe suyu ile fırçalar. Ama öylesine rahat ve huzurludur ki, Bir Düğün Gecesi*'nin düğününü burada yapar, kitabı başgöz eder. Romanını istediği biçimde bitirirken en büyük yardımcısı doğa olur.* Bir Düğün Gecesi*'nin boğucu, bunaltıcı kültür karmaşası içindeki bol sigara dumanlı atmosferinden onu Eskihisar-Gebze arasında yaptığı uzun yürüyüşler kurtarır. Bilen bilir. Ağaoğlu iyi bir uzun yol yürüyüşçüsüdür.* "

Ah sevgili Akgün, Gebze Belediyesi'nde bir edebiyat konferansı için beni oraya götürüp getiren, mehtaplı bir gecede Gebze-Eskihisar arasındaki lokantada eşinle birlikte beni ağırlayan, bu kendine has kıyı kasabasını yukardan dökülen inci mavilikleri arasında bir de tepeden gösteren sensin ama, günlüklerimdeki Eskihisar sayfalarını nerden bilmektesin? Haa, öyle ya güzel bir şarap eşliğindeki yemekte yine çenem düşmüştü ya benim... Çağrışımlık anılar rüzgârına tutulmuşumdur mutlak.

Büyükada.

Müzik seti çalındı. TV çalındı. Bitip yetmedi. Yeni TV de götürülmüş. Nizam caddesinde, Dil Burnu'na doğru küçük bir büfemiz vardı. Burası da soyulup soğana çevrilmiş.

Evren Paşa'dan Cumhurbaşkanı artı Özal: *Bir Düğün Gece*'sinde o kadar da işaret verdiydin! Roman sözde o kadar da dikkate alınmış gibiydi, ama asıl siyasiler ve TSK tarafından dikkate alınarak romanının savcılığa ihbar edilmesiydi dikkatin odağı. Yetmedi, buyrun 'vatan haini yazar', 159'dan mahkemeye!..

Yahu, şu senin Bülbül Sokak'ın itleri de, Evren-Özal işbirliğiyle memleketin temeline atılmış tohumların meyveleri değil mi? 'Halk devrimi' eşittir 'Lümpen ihtilali'...

Okur-yazar sınıfımızda daha değişik bir gürlük var: Hemen her gün ortaya birkaç tane yeni yazar çıkmakta. Birinci hamur kâğıtlara basılıyorlar; tanıtımları da, 'kör gözün parmağına' şööyle ışıl ışıl... Bu yeniler biz eskilere dudak büküyor; yetmedi 'dinozor sınıfından bunlar' yaftası yapıştırıyorlar. Kendilerinden memnunların 'fetret' dönemindeyiz. Cezaevlerinde işkence görenler, çocuklarının ölü mü, diri mi olduğunu hâlâ bilemeyen ana babalar umurlarında değil. Artık bu devir, tez elden köşeyi dönme devri! Kapitalizmin ana şartı tüketim ekonomisi de böyle böyle becerilecek demek ki... Al/Sat. Kullan/at, kullan/köşeyi acilen dönemeyenler sınıfı aşağılık sınıftır. Hiç'tirler. Silinmelidirler. 'Bari kalabalık etmesinler.' Bunları besleyip duracağımıza asılmalıdırlar!.. 12 Eylül'den bu yana 'meçhul katiller' memleketi...

15-16 Haziran Disk'in başkaldırı yürüyüşünün 24. Yılı. Ölenler, hapse atılanlar... Şiddet değil, emeğimizin hakkını istiyoruz, demenin bedeli: Ölüm. İçeri tıkılmak. İşsiz bırakılmak...

2 Temmuz

Ankara'dayım. Laiklik günü; Sivas yangını günü. Sivas yangını, bu vahşet olayından ötürü unutulmaz olmasıyla değil; bendeki asıl sarsıntısı yanarak ölmenin acısını iliklerimde kemiklerimde duymamdan ötürü unutulamaz. Aziz Nesin'e telefon edeyim dedim, edemedim. Aziz Nesin'e kıyılmaya kalkılması, bir sonuç. Bu sonucun nedeni hâlâ daha belirsiz. Mahkemeler sürüyor. Ama nasıl?

Kendimi artık parçalanmış gibi değil, toz gibi, molekül gibi hissediyorum.

Büyük kumsalda bir kum taneciğisiniz işte. İnsan haklarından yana, haksızlığa ses çıkarmaya çalışanlarımız bu kadar 'hiç'lenmiş olabilir mi?

Ayakta sallanıyorum. Önceki gün, Sultanahmet'ten dönerken sık sık sendeledim; düşme tehlikesi atlattım. Bugün, Madımak'ta 'katledilenlerin' aileleriyle buluştuk. Acılarını sürekli paylaşmak iyi de, geçmiyor ki.

B.Ada, 5 Temmuz

Evden çalınanlar için polisler geldi. Giden eşyaların künyesini ve maliyetlerini liste halinde istiyorlar. Gülsem mi, ne yapsam? Yine de çıkarıp verilmiştir:

1. Sony marka müzik seti. Bugünkü değeri 40 milyon civarında.
2. TV. Markası ve künyesi hatırlanamadı...
3. 10 kadar CD. Tanesinin bugünkü değeri 500 liradan, 5.000.
4. 2 erkek pantolonu. Biri ithal kot, öteki kumaş. Toplam ortalama 5-6 milyon.
6. 1 çift Avrupa marka yürüyüş ayakkabısı. 5 milyon. (Bundan daha rahat yürüyüş ayakkabım olmamıştır. Basbayağı üzüldüm.)

Altı kadar tişörtten yerlileri alınmamış, yabancıları alınmış. vb. (...)

Büyükdere, 15 Temmuz

Kendimden kendime bir soru: Kuyruklu yıldız Jüpiter'e çarptığı saatte ne yaptın?

Halim'e: "Korkma, bana sıkı tutun," dedim.

Ertesi gün: Adnan Binyazar ve kardeşi Gürhan ve Hilmi Yavuz birlikte Kuruçeşme'deki deniz kıyısı yerimize çağrıldı. Hilmi gelemedi, ötekiler geldiler: dertleşildi.

YKY "Dar Zamanlar" üçlememi kitap fuarına yetiştirecekmiş. Senay'la Raşit de bana birkaç gün sonra *Ruh Üşümesi*'nin Oğlak Yayınları basımını getirecekler.

23 Temmuz

Ruh Üşümesi 6. basımı nefis bir kapakla, dikişli ciltle dün geldi. Halim'e güzel bir doğum günü hediyesi oldu. Raşit ve Senay'la balkonda oturduk; Halim'i kutladık. Asıl armağan: Komşu köpeği gitmiş mi acaba? İlk defa havlama falan olmadı. Sakin bir akşam geçirdik.

Nar dergisi için *Göç Temizliği*'nin devamı olarak *Hiçbir Yer*'i kısa parçalar halinde yazmaktayım.

5 Ağustos-4 Eylül
Reims günleri

İstanbul, 11 Eylül, Pazar

Reims'den döneli nerdeyse bir hafta oldu. Çalışma masamın başına ancak bugün geçebiliyorum. Yolculuk demek, dönüşü bekleyen yığınla takıntı, halledilecek işler demek. Bizim telekız'ın mesajlarını sahiplenmek demek.

(...)

Fransa'nın doğusundaki bol şampanya/şarap şehrinde geçen bütün bir ağustos ayı. Müjen Sümer Ağaoğlu'nun Fransızca dil öğrenimi gördüğü L'Institut International Français burada. Buranın Parc Leo Legrange denen bir yerinde. Müjen'in de zamanla öğrendiğine göre, bu parkın bir köşesi de egzi-

bistyonistlere aitmiş. Kadınlı erkekli çırıl çıplak soyunur, 'biz varız, işteyiz!' demeye getirirlermiş. Şampanya kavları tümen tümen mademki, bizler de böyle tümen tümen soyunanlardanız işte! Maşallah ki maşallah! Demek Fransızcayı bal gibi öğrenmek için bal gibi soyunaraktan uçuşmak gerek. İçin için, Reims'de müzelik gezintilerimin müzesi de parkın köşesindeki bu müzeyi ziyaret olsun, demişsem de, korktum mudur nedir, yapamadım.

Müjen'cik turizm-eğitim tezi peşinde olduğuna göre, bu dili de öğrenmesi gerekmektedir; güzel. Ama görülüyor ki, turizmin başka köşelerini de öğrenmek çağdaşlık eğitimine tabi.

Genç kızımızın bekçiliğinde Reims'de geçirdiğin haftalar gün be gün kaydedilmiş değil. Ancak işte şu minicik cep defterine Madrid'dekinden de daha az attığın notlar var.

Reims'e varmak için Paris'e uçuldu; ilk iki gecemizi orada geçirdik. Müjen'in bu şehri ilk görüşü. Ona Seine üstündeki büyük-küçük köprüleri tanıtmak başta olmak üzere, iki gün içinde epeyce yeri gösterebildim. Notre Dame, elbette. Oradan çiçekleri, kuş cenneti, pazarları hatırına Seine üstü küçük Paris adası, elbette. Modern ya da postmodern mimarisiyle Beaubourg Kültür Merkezi'ni şöyle bir görüp geçtikten sonra, evet. Daha yanına varır varmaz Müjen'in: "Hala ne fabrikası burası böyle?" diye sorduğunu notlamışım.

Kültür merkezi çevresi her şey satan tablalarla, turistik hatıra öteberisiyle dolu. İnsan ister istemez bolca zaman kaybedecektir buralarda. Lenox denen otelimize ancak yatmak üzere gittik. Geceleri Müjen'i Saint-Germain'e çıkardım. De Deux Magots'larda, Lipp ve yukarda, Café Fleurs'lerde falan yiyip içip durduk.

Reims'e bir öğle üstü, trenle vardık. Paris'e çok yakın. Günübirlik gelip gittiğim günlerim bile oldu.

Uluslararası Dil Enstitüsü'nde öğrenci odaları pırıl pırıl, ama pek küçük. Benim kız o kadar çok eşya taşımıştır ki, valizlerini odasının neresine koyacağını şaşırmıştır. Umarım bu da ona iyi bir ders olmuştur. Yükünü trene aktarırken de az çile çekmedi değil. Yaşı biraz daha büyük öğrencilerden bir İtalyan delikanlısı, burada öğrenci karşılayıcısı olarak görevli, mimarlık mastırı yapıyormuş. Çok sevimli bir genç adam. Müjen çanta-valiz yerleştirme derdini unutup, kendini birden 'gayet iyi' hissetmiş gibiydi. Bu iyi ve önemli. Ergenlik çağının 'şıpsevdi'ciliği tutarsa eğer, bu gerçekten hoş 'gönülçelen', pek de iyi sayılmayabilir. Ayrılık zorlaşabilir.

Okulda bir André Malraux salonu, bir de Saint-Exupéry kafeteryası var. İçecek, atıştıracak şeyler bulunabiliyordu.

(...)

Reims'e inince bana bir aylığına kiralık bir stüdyo ya da ucuz bir otel aramaya koyulmuştuk ama, şampanya festivali dolayısıyla ortalık turist dolu. Tek bir otel odası bulmuştuk, bu da hem çok pahalı, hem hiç gözüm tutmadı. Enformasyon ofisinde öğrenci yakınları için ayrılmış yerlerde, pansiyonlarda yer araştırılırken, buuuum! Şansım yaver gitti.

Bulunan yer, işte artık 'Benim Otel'! Oradaki rahatlığım, iç cümbüşüm ruhumdan çıkıp gidecek gibi değil: **L'Assiette Champenoise.** Reims'in banliyösünde, eski bir şato/konaktan yapılmış. Tarihi adı **Château de Muir**. Küçük yüzme havuzu, seçme yiyecekler restoranıyla otelin yeni adı ise tam yerine ve zamanına uygun: L'Assiette Champenoise. (Şampanya Tabağı ya daaa sofrası...) Bu küçük şato evvel zaman içinde dönümlerce üzüm bağlarına sahip şarap imparatorlarından birinin 'bağevi', ya da onlardan biri olmalı.

Odama her sabah bir elma, bir de croissant yanı sıra iki küçük çörek bırakılıyordu. Akşamları ayrıca çikolatalar. Bunları biriktirip biriktirip Müjen'e ek gıda götürmek de ek 'şenliklerimiz' arasın-

daydı. Bir oyun: Bakalım bu sefer paketten ne çıkacak, kaç tane çıkacak??? Ladeeees!

Onlar arkadaş arkadaşa habire McDonalds'lardalar... Bana sıcak sıcak tavuk lokma ikram eden de Müjen. Hani şu chicken rost mu, crust mu neyse, onlardan... Fast food nağmelerden biri ama, en sevdiğim şeyi...

Fransızca Dil Enstitüsü, yokuş aşağı şehir merkezine doğru iniş yolumun üstünde, gölgelikler içinde. Müjen'le buluşmamız epeyce kolay olmuştur.

Bir akşam, artık bu sefer otel restoranında baş başa bir yemek yesek, demiştim. (Orayı da bir görmeliydi, değil mi?)

"Hala boş ver, çok pahalıdır orası şimdi!" diye cüzdanımı korumaya kalkması ayrı şenlik. Fakat asıl bilinmesi gereken şuymuş: Otelin modern adı aynı zamanda lokantanın da adıymış. Tevekkeli ben akşamüstleri yorgun argın dönünce barından birer flüt şampanya yuvarlamaktayım. Çünkü bar da aslında şampanya barı. Beş kiloluk kocaman bir şişesi yan yatmış, barmene küçük bir el işaretinizi bekliyor. Bilinmesi gereken, lokantanın da yan yatmış şişeye layık yemeğiymiş!

Müjen'le süslenmiş püslenmiş olarak öyle şık mık, bir masaya kurulduk. İlerde yaşlı bir karı koca bulunmakta, o kadar. Zaten garson da bir adet. O da otelin hem işleteni, hem aşçısı... Artık Müjen beni yemek fiyatından korumak istediğinden mi, yoksa burdan çıkınca doğru yaşıtlarıyla katedralin oralara atıştırmaya gideceklerinden mi, nedense, ısrarla çok hafif bir şey yiyeceğini söylüyor. Bense, "Olmaaaaz, lokantanın spesiyalitesi neyse, ondan yiyelim ki, değsin bari!" diyorum. Şampanyamızdan sonra, şarabımızı yemeğe göre istemeyi kararlaştırıyoruz, ama daha flütlerimizi yarılamadan önlerimize koccaman ve resmen antikasından birer tabak konuyor. Tabaklar görülebileceği kadar görülmüştür; lakin eğiliyor, eğiliyoruz, içindekini bir türlü göremiyoruz. Meğer

içindekiler minik minik lokmacıklar imiş: hepsi de yok ıstakoz ezmesi, yok bilmem ne çekmesi, şu yaprağı, bu dumanlısı ve hele benmari'de damla damla damıtılmış domates suyu sosuyla mousse avacado gibi şeylermiş. Bu sefer birbirimizin yüzüne bakıp kalmışızdır: Başlasak mı? "Mösyö! Garçon! S'il vous plait, L'assiettte?.." Lütfen yemeğimiz! İşletmeci ve aşçıdan yapılma şık garsonumuz kibarlıkla işaret etmiştir: "İşte madam- matmazel, yemeğiniz!" Ellerimiz kollarımızla sormuşuzdur: "Bu kadarcık mı?" Garson aynı zarafetle eğilmiş: "İsterseniz birer tabak daha getirebilirim," demiştir, bu sefer 'gökgörmedik'liğimizi anlayışla karşıladığını belli ederek: "Ah evet, kabahat benim cher madam! Size lokantamızın gourmand'ların değil gourmet'lerin yeri olduğunu söylemeliydim." Çok yiyip içen oburların değil, ağız tadına, tadımlıklara düşkün olanlar için... Eh biz de artık kıkırdaya kıkırdaya işi tatlıya bağlamış, büyük bir güngörmüşlükle: "Hesap şu oda numarasına!.. Cher monsieur," denmiştir yapma bir nezaketle. (Ağız tadına düşkünlük yemeğimizin kaça patladığını otel faturasını öderken öğreneceğim ya, unut gitsin...)

Şimdi bakıyorum, bu sahne not defterime bol ayrıntıyla kaydedilmiş, ama sanki masamdaki takvimli defterime bu kadarını bile geçirmeyecektim...

Artık Reims günlerinin aslını faslını *Skylife* için yazarsın. Başlık? Ne olsun, nasıl olsun? Buldun!

"Tarihin Tepesi ile Şampanya Fıçıları Üstünden"

Dilin dolaşıyor. Kakafonik bir başlık bu. Değiştir şunu.

(...)

13 Eylül

İstanbul Fuarı. Gitmedim. Oğlak Yayınları'mın sahibesi Senay Haznedaroğlu'ndan nefis bir armağan: *Dreams Writing* kitabı ya

da defteri. Ben yokken o da Boston'a gidip gelmiş. Rüya Günlüğü defteri de ondan. Kitap rüya anlatısı üstüne önemli yazarların görüşleri. Araştırma. Bir inceleme. Defter için Senay dedi ki: "Yeni rüyalarınızı da buraya yazarsınız *Gece Hayatım*'ın yeni basımı için." Duygulandım.

Sabahları artık günlüğüme kaydetmiyordum rüyalarımı pek de çok gördüğüm halde. Ama defter dışı yerlere yazdıklarım var, hatta uydurduklarım, 'Gündüz gündüz görülmüştür', 'bu bir uyanıklık kâbusudur' notlarıyla. Nasıl yapmalıyım? Henüz tam belli değilse de, ya iki gün sonra, ya ayın 18'inde İHD İstanbul Şubesi'nin genel kurul toplantısı varmış... Mutlaka gitmeliyim.

16 Eylül

Skylife için Reims yazısını yazdım. Böylece yine oralara dönmüş bulunmaktayım.

İşte geride kalan diğer bazı notlardan:

Reims: Zarif yer. Gizli güzellik. Görmüş geçirmişlik. Haçlının ayak sesleri. Paris'in doğu kapısı. Melodi kanatlı melek. Reims: Şu yaralı soylu at. (Ne yapıyorsun sen? Yazının başını değiştirip aynen böyle mi başlasın istiyorsun o satırları buraya geçireyim derken?..)

Ertesi gün: Kaldığın yerden devam.

Bura halkı, eskiden kalmış adıyla Remois'lara ya da Remi'lere göre Les Croissades'a, haçlılara karşı savaşmış kahramanlık şehri Reims. Fransızlar için 'kutsal kent'. (Meydan muharebesinin olduğu yer benim şatodan otelime çok yakın yerlermiş.) Ayrıca II. Dünya savaşında tepesine Alman bombalarının yağdırıldığı Notre Dame Katedrali'nin şehri ki, katedralin hemen yanındaki mahallenin bütün evleri yanıp kül olmuş, fakat iskeletleri hâlâ durmakta; UNESCO tarafından 'korunması gerekli mevki'ler arasına alınıp restorasyonlar için para bağışlanmış. Sadece cumar-

tesi akşamları, saat 22.00 sularında kilisenin saati, derken çanları çalarken meydandaki insanlara müzikli şimşek gösterileri yapılması da, buraların şampanya imparatorlarını takdis eylemek demeye gelmekte. Mumm ile Moet ve Chandon İmparatorluklarının kavları burada bulunmaktadır. Trenle Marnes bölgesindeki köy ve kasabaları da hem katedralleri, hem de şarap kavları bakımından ziyarete değmektedir. Jean de la Fontaine memleketinin vadisine yayılmış Château Thierry hükümdarlığına ayak basmadan, buranın Blanc de Blanc'larını tatmadan duramazdın. Hem de gölgesi Marne nehrine vurmuş üç dört asırlık şatonun restoranında. En başta şampanyanın mucidi baba Dom Perignon'un Manastırı'na biletle girip kadehlerle tadıp durduklarını, çıkarken de Perignon heykeli önünde selama durduğunu hatırlasana. Aslında Fransızların kutsal kenti Reims kavlarına gire çıka bedavadan kanat çırpmaya başlamışsındır. Yollarda kalmamak için garın önündeki otobüslerden birine atladığında ise yolcuların madenden tutacak yerine kapaklanıp kaburgalarını kırdırmışsındır. (Uzatma. Atla burayı. Zaten döner dönmez Sarıyer'e gidip röntgenini çektirdin ya; işte kırık falan değilmiş, kendisini onarmaya başlamış küçük çatlaklarmış. Sokak satıcılarından aldığın kayısı rengi mayonla otelin yüzme havuzunda kulaç bile atamadığın günlere pek güzel dayanmıştın...)

Reims'in kuzey köylerinden birinde doğmuş bulunan 'kadın kahraman' Jeanne d'Arc efsanesi, turistlerde ayrı bir büyülenme yaratmış bulunmakta, şampanyalar onun şerefine de kaldırılmaktadır; lakin kaburgalarımı incitmeden önce beni asıl ilgilendiren şey trene atlayıp Charleville'e gitmek olmuştur. Rimbaud'nun doğum yeri. Köyünde içine kapandığı samanlıktan sıkılıp daha 17 yaşlarında Paris'e düşmüş bulunan 'isyankâr' şairin Verlaine'le kavgalı gürültülü, yumruklu tabancalı aşkları da trendeki yolculuk boyunca içimde dallanıp

budaklanmaktan geri kalmamıştır. Düşünsene. Öğretmeni bilmem kimin: "Düşünüyorum, öyleyse varım," diye ders verirken onun yüzüne karşı: "Olmaz! Doğru değil! Düşünüyorum, demek yanlıştır! Düşünülüyorum, denmeli," diye diye tepinmiş Rimbaud'dur bu. İnsanın görüp bildiğini sandığı her şeyi görüp bilme tutkusuna sahip Rimbaud: "Ben başkasıyım,"dır. Derken sessizlik: *Assez vu./Assez eu./Assez connu.*'nün (Yeterince gördü./Yeterince oldu./Yeterince tanıdı) büyük yorgunluğu: Ya henüz hayattayken yayımlanmış ilk eseri *Cehennemde Bir Mevsim*? Aleyhinde ne kadar gürültü koparıldığına tanık olduğu zamanları onun?..

1990 yılında Frankfurt'ta edindiğim *RİMBAUD* kitabını bunları bile bile yanıma almıştım. Cep kitabı. Doğduğu yerin havasını koklaya koklaya elimden düşürmemem büyük kazanç. Yoksa yıllardır olduğu gibi, şurda kitaplarımın arasında sözümona okunmuş'lar arasında durup duracaktı. Romanlarımı yazarken en çok şiir kitaplarına uzanmak ihtiyacı duyarım. Rimbaud'nun son şiirlerinden *Ô Saison! Ô Château!/Quelle âme est sans défaut?*'suyla olduğu gibi. *Eyy mevsimler/Konaklar/ Hangi yürek/Pir-ü pâk?* Hani bizim *Hatasız kul olmaz/Hatamla sev beni*'mizdeki gibi...

Müjen bir haftasonu okulun toplu gezisine katılmıştır. Grup halinde Amsterdam'a götürülüp getirildiler. Dönüş günü ondan haber çıkmayınca çok merak ettim. Meğer geceyarısı dönmüşler.

Onunla birlikte bir geceliğine de Mantel'lerin Paris dışında, Marines, Cergy Prefecture'deki rahibeler manastırından olma evlerine gidip gelişimiz var. Claude öldü, ama Pierrette iki oğlu, Bertrand ve Laurent ile hâlâ orada yaşamakta. Telefon etmiştim. Bir ısrar, bir ısrar, ille bizi evlerinde görmek istermiş. Artık genç de değil ki, sen kalk, bir haftasonu arabayla Reims'e kadar gel; at içine ikimizi de, götür Marines'e. Evin duvarları taş, yerler epey eskimiş, gıcırdayan ahşap. Müjen'le üst katta ayrı odalarda yatırıldık;

Müjen'in ödü patlamış. Burası eskiden bir rahibeler okuluymuş, bir manastır, diye anlatmıştı ya Pierrette, kızcağız herhalde geceyarısı ortalığı İsa-Musa'lar sardı hayallerine kapıldı. Gece şiddetli bir rüzgâr vardı üstelik korunun çamları çınarları haşırdamakta. Delikanlıdan iki Mantel'in evi ayrı. Haftasonları Marines'e annelerini yoklamaya zaten gelirlermiş; bizle de buluştular. Valla iyi oldu. Ben onların 5-6 yaşlarındaki hallerini biliyorum yahu... Sabah kahvaltısı birlikte edildi. En güzeli Laurent'nın bizi o yakınlardaki Van Gogh köyüne götürmesi. Onun kulağını kestiği, pencere önündeki tablosunu, önündeki belediye binasını yaptığı evi bile gördük. Kilisenin üst yanlarında bulunan, hani kargalar uçarken, toprak yolda bir kişinin de arkası dönük yürüdüğü buğday tarlası, (yoksa mısır mıydı?) Evet, evet. Bu tablonun canlısını gördüm. Aynen tablodaki ışın kırılmalarının hâkim olduğu bir zamana rastlamış olmalıyız. Resim aynen canlandı. Tarladaki küçük yaya yolunda ben de yürümekteydim sanki. (Sanki'si yok, bekçi, oradan öteye geçmeyin, dediği halde bu karga yolunda birkaç adım yürümüşümdür.) Laurent'a nasıl teşekkür etsek az. Abisinin çalışabilsin diye Van Gogh için bir oda tuttuğu otel, yani L'Hostellerie du Nord. Besbelli pazarları kuzeyden gelenler için bir çeşit konaklama yeriydi burası. Köyün adı: Auverns Oise.

Mantel'lerin evinin arkasında geniş bir koruluk ve bir kısmı bakımlı geniş bir bahçe var. Pierrette, Claude Mantel'in emekli olur olmaz elleriyle diktiği gülleri gösterdi. Meyve ağaçlarını. Güllere tek başına kendisi bakıyormuş, aman sakın ölmesinler, diye. Bahçıvan haftada bir gelirmiş... İçim burkuldu. Sabah uyanır uyanmaz, evsahibimizin tarifi üstüne köyün fırınına kadar güzel bir yürüyüş yapmış, fırından yeni çıkan croissent'lardan alıp gelmiştim. Claude her sabah böyle yaparmış. Hem yürünecek, hem kahvaltı çörekleri sıcak sıcak fırından alınacak.

Döndüm ki, işte Laurent'la Bertrand da gelmişler. İkisi de bizim Alanya, İncekum'daki evi çok iyi hatırlıyorlar. Babaları Fransa Büyükelçiliği müsteşarı olarak uzun süre yaşadıkları Ankara'da büyüdü Bertrand'la Laurent.

Dönüş için Bertrand bizi arabayla Pointoise metro istasyonuna götürdü. RER'e bindik, Reims'imize Paris üstünden döndük. Kısa zamana güzelin güzeli birçok şey sığdı. En iyisi Claude'un geride kalan ailesine bir başsağlığı ziyareti yapabilmiş olmam ve Auverns Oise'da Van Gogh'un *Pencere Önündeki Masa* tablosu ile *Kargalar*'ın -hiç değilse- kartpostallarını bulup almam.

B.Ada, 25 Eylül, Pazar

Ağustos Reims Notları'nı deftere nakletmeye devam:

(...)

Müjen'den bilgi:

Reims'in epeyce uzak bir mahallesinde, Ave d'Augustins'de her cumartesi her şeyin 5-10 franka satıldığı bir açık pazar kurulurmuş. *13 Ağustos, Cumartesi* tarihli not:

Bu pek çağırgan pazar yerine taksiyle gittim. Ucuzuna ne bir şey gördüm, ne bir şey buldum. Ortalık bomboş. Sessiz. "Her şey çoktan kapışıldı, bitti," bilgisi edindim. Köşedeki tozlu bir dükkândan 10 ve 17 frank karşılığı iki eski okunmuş kitap aldım. Benim 'antika kitap'larıma snopluktan doğma bir katkı: Züppelik pahalıdır; tıpkı 'ucuzuna özgürlük' gibi. Kitaplar: 1.) Flammarion Yayınları, 1928 yayımı olan bir René Bazin. *Pie X.* 2.) Nefis ciltli kırmızı bir kapak içinde ve resimli cinsinden La Rochefoucault'nun *Maximes et Mémoires*'ı. Dikkat! Kendisi tam anlamıyla erotik, aşk-kadın düşkünü kösnül biri olsa da hikmetleri, özdeyişleri son derece ahlakçı imiş. Anılarına geceleri otel odanda bir göz attığına göre, daha çok Fransa'nın İspanyol'lara karşı 1635'te ilan

ettiği savaşla ilgili. Mareşaller emrinde cepheden cepheye koşmuş anlayabildiğim kadarıyla. Avien'deki 20 Mayıs günü vuruşmasının 'Kocatepe' kahramanı gibi bir şey. (Sana göre daha dikkat çekici olan şey, kendi hayatını yazmaya başlaması ya da 'otoportre'si. Bu işe şöyle girişiyor: *Orta boyluyum. Yapım, boyum posum gayet dengeli. Yakışıklı sayılırım. Tenim esmer, ama muntazam... Alnım yukarı doğru çıkık ve normal büyüklükte. Gözlerim siyah, küçük ve içeri kaçık. Kirpiklerim de siyah ve gür, güzelcene kıvrık. Burnum ne biçim, tam tamına tarif etmekte güçlük çekmekteyim. Çünkü ne sivri, ne kartal biçimi, ne dolgun, ne kuru. Bilebildiğim kadarıyla küçük değil de, büyük; üst dudağıma yakın. Ağzım da büyük ve dudaklarım genelde normal sayılandan daha kırmızı. Çizgileri ne geniş, ne dar. Dişlerim bembeyaz ve düzgün sıralanmış; sağlam. Eskiden yüzüme karşı biraz gerdanım olduğu söylenirdi; aynaya bakıp durdum; bunun doğru mu, yanlış mı olduğunu bir türlü çıkaramadım. Yüz biçimime gelince, kare mi, oval mi, bilemiyorum; artık dışardan nasıl görülüyorsa öyledir. Siyah saçlarım kendiliğinden kıvırcık. Onun için her zaman çok gürmüş gibi durur ve bir şekle sokulabilmesi güçtür.*

(Fatma İnayet: Hayrettir! Hazır konforu yerinde sessiz sakin bir oda bulmuşken kitabın tamamını çeviriverseydin bari! Küçük küçük notlar dediğin buysaaa... vah vah...) Öyledir. Çalışılacak yer böyle olmalı. Reims ve çevresini keşfetmenin yanı sıra *Nar* dergisi için *Hiçbir Yer*'in ilk bölümlerini bile yazmışımdır. Yaşasın Oslo! Yaşasın Viyana! Yaşasın Reims... ki bitmedi daha.

(...)

Reims'in yerel gazetesi *L'Union*. Katedralin oradaki Turizm Enformasyon'a başvurduğum gün. Şampanya, kavlar, gittiğim güzel bir konser, büyük bir şans eseri Fransa'daki ilk gösterimini burda yakaladığım Nikita Mikhalkov'dan *Le Soleil Trompeur* filmi ve elbette Rimbaud'nun Charleville'i; hepsi iyi güzel de Remois

denilen Rémi halkının siyasal eğilimleri nasıl, toplumsal hayatın içyüzü ne demeye gelmekte? Gerçi bu 'şarap sarhoşu' havalide bir Akdeniz havası esmekte; önünüze deniz kabukluları tabaklarını koyukoyuveren garsonların şakaları, güler yüzleri yerli yerinde de, nasıl oluyor da benim otel bir karı/koca tarafından bu kadar mükemmel işletilebiliyor? Görsen görsen iki oda temizleyicisi genç kız, bir de yüzme havuzundan sorumlu toparlak adam ve iki garson... Müşterinin kaydını kuydunu yapan bile Madame Colette. Aşçıdan yönetici Mösyö Pierre Lallement'nın eşi. Maliye işleri de Colette Hanım'a aitmiş; ayrılışta toplu ödemeyi yaparken öğrendim. İşte şu kafamı kurcalayan sorular hakkında birazcık aydınlanmalıyım, derken başvurdum resmi turizm bürosuna. "Buranın en iyi yerel gazetesi nedir acaba?"

Elime hem bir *L'Union* tutuşturulmuş, hem de gazetenin yeri tarif edilmiştir. O yakınlarda bir yer. İsteğimi karşılayan genç kız "Umarım oradadır," diyerek yazı işleri müdürünün adını bile verdi bana. Jean François Scherperelle. Doğal karşılayıp "Merci" diyerek aldım. Çünkü anlamıştım; buralarda 'yazarım' dediniz mi, çok, çok kıymetlisiniz. Avrupa'ya çıkışlarımda bu bana hep kendisiyle övünmek gibi gelmiş, Paris'ten verilmiş Sociétè Des Auteurs'e üyelik kartımı bile yanıma almamışımdır, ama artık öğrendim. İyi bilgi: Efendim ben yazar şu, Türkiye'den geliyorum deyiveriyorum. Hele şu son niteleme yok mu, karşınızdaki bir 'mucize' görüyormuş gibi oluyor. Tabii 'kadın' cinsindenseniz. Hem Müslüman, hem kadın, hem başı açık, hem yazar! 'Mucizeler' önünde eğilinir ya, genellikle öyle yapılmakta. Üstelik burası gibi 'kutsal bir din yeri'ndeyseniz; Jeanne d'Arc'la kardeşsiniz.

Tam da *L'Union*'a doğru koştururken bir sağanak boşalmasın mı? Islak bir kedi gibi dalmışımdır içeri. Yazı işleri müdürü orada. İki kişi daha var. Tanışma faslı ve hayli yakışıklı, ince uzun, güzel

giyimli M. Scherperelle'in "Lütfen buyrun, aşağıda sakin bir kahve var, orada konuşalım, daha rahat olur," deyişi. Saçlarımdan hâlâ daha sular akmakta. İndik. Ne içerim? En iyisi kahve konyak. Pek sevindi: Anlaştık. Kırk yaşlarında, yerinin taşra değil, merkez olduğuna inanır görünen gazeteciye: "Ben," dedim, "Reims'i hep Haçlı Seferleri ışığında görebiliyorum. Din ve savaş. Bu kilisede Clovis'le başlayan kral kutsanması neye işarettir peki? Hem 'kutsal kent hem Haçlılar hücumuyla karşılaşmak?.." Jean Pierrre biraz irkilmiş: "Birbiriyle hiç ilgisi yok," dedi birdenbire. Yok haa? Kendi kendime: Öyleyse öyledir. Başka soru: "Buraları aynı zamanda şampanya/şarap imparatorluklarının yeri. Din ve alkollü ticaret birbiriyle nasıl uyum sağlayabilmiş acaba? Toplumun eğilimlerini bu ilişkiler çerçevesinde hissetmek mümkün olabilir belki?.." Bu pek hoşuna gitti, hoş bir şekilde: "Aa, biliyorsunuzdur: Hıristiyanlıkla şarap barışıktır," dedi. Gülüşüldü. "Hayır efendim, ben burda yalnızca Modern Sanatlar Müzesi'ni gezmekle Corot'ları, Cranach'ları görmekle yetinmedim de, Eski Reims Dostları Derneği'nin mekânı da olan 10. yy'dan kalma, ilk şarap imparatoru Krafft Ailesi konağının Hotel le Vergeur adı altındaki müzesini de gezdim. 10. yy şarap tüccarının yatak odasında, yatağının başucundaki masada kocaman ciltli, kalın iki 'Yolculuk Notları' da vardı. Burdan kalkıp denizyollarından taa Avustralya'lara kadar gidiyor ve yolculuğunu gün be gün yazıyor. Evin çinilerini, çiniden eşyalarını hiç saymayalım. Beni asıl müzedeki 18. yy'a ait Rouen çinileri çekmiştir, o başka. Bunları Modern Eserler Müzesi'nde de görmüş ve babası kumaş tüccarı olan 18. yy ressamlarından Camille Corot'nun tatil evine ait bulunduğunu öğrenerek acaba Emma Bovary de bunlara sahip olabilmiş miydi, diye düşünmeden edememişimdir..." (Bana ben: Jean Pierre'i avlamaya da az çalışmamış değilsin.) Nitekim kendileri: "Sizinle *L'Union* için ayrı

bir görüşme yapmak isterim," demiştir. "Sizi nerde bulabilirim?" Hiç umutsuz, otelimin kartı kendilerine toslanmıştır. Tuhaf bu ya, kibarın kibarı gazeteci benim orada olmadığım bir zamanda aramış. Mesaj ve telefon numarası bırakmış. Aradım.

Château de Muir'imde buluştuk, tabii L'Assiette falan ısmarlamaksızın. Başka, başka?

Şu ve şöyle: "Sizden özür dilemek isterim Madam Ağaoğlu. Siz haklıymışsınız. İlk Haçlı Seferi Reims'de karara bağlanmış. Frankların kralı Clovis'in Notre Dame Kilisesi'nde kutsanması bundanmış, demeye geldim. En iyisi siz bu konular için burdaki önemli tarihçilerden Patrick Demory ya da Dominique Hoizey'le görüşün. Biri hayatta değil, ama kitapları var. Öteki çok yaşlı olsa da, isterseniz sizin için bir randevu alabilirim." Doğrusu bu konularda bilgim nedir ki? Bu kadarına cesaret edemedim. Tarihin derinlerinde yüzebilmek için Fransızcama da güvenemedim. Yazık ki vaktim kalmadığını beyan eyledim. Ama pişmanlık duyduğum daha büyük bir şey var. Rimbaud'yu tavaf eyleyip onun mezarını dile getirtmeye çalışmam iyi de, dipdiri hayatta olan ve kitaplarıyla uyumlu bir kan dolaşımına sahip olduğum Reims doğumlu Jean Baudrillard'la burda ya da Paris'te bir randevu ayarlaması ricasında bulunsaymışım! Tarihçilerin geçmiş zamanı eşeleyip bulması, bulduğu 'tabletleri' okuması iyidir, güzeldir de aslolan 'şimdi'nin ruhunu okuyabilmek. Geçmişe hayat içre şimdi'siz yaklaşmak fenersiz dolaşmaya benzer.

Zamanımızın önde gelen felsefecilerinden Baudrillard, günümüzün toplumlarına artık 'kitle' demek gerek uyarısını yapmakla kalmıyor, *Sessiz Çoğunluk'un gücünü de* vurgulamaktan geri kalmıyor. Picasso gibi muzaffer bir nihilist o! Ankara'dan tanıdığım ve sinema konusunda kendime çok yakın hissettiğim Oğuz Adanır'ın Jean Baudrillard'dan çevirdiği *Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da*

Toplumsalın Sonu kitabını okurken muhafazakâr solumuzun ondan öğreneceği ne çok şey var, diye düşünmüşümdür. Ama onu benimseyebileceklerini de pek umamıyorum. Çünkü salt 'nihilist' lafını duymaları bile tüylerini diken diken edebilir. Ayrıntı Yayınları düşüncelerimi besleyip tazeleştiren yayınevlerinden biri. *Sessiz Yığınlar....* incecik bir kitap. Sonuncu formatında Oğuz Adanır'ın Paris'te Baudrillard'la yaptığı söyleşi de yer almakta ve bunu kıskanarak okumuştum. Adanır'ın Sönsöz'ünde şu satırların da altını çizdiğimi görüyorum:

"... Baudrillard bize içinde yaşadığımız ve algıladığımızı sandığımız bir simülasyon dünyası olduğunu söylemektedir. Çünkü toplumsal denen şey buharlaşıp yerini kitleler almıştır. ... Politik arena ortadan kalkmış, yasak ve şiddet buharlaşarak yerini terörizme bırakmıştır. Batı artık politika-ötesi bir dönemin içine girmiştir. Bu, kapitalizmin Baroklaştığı aşamadır.

Bunların altını çizerken yüreğim nasıl çırpınıp durmuşsa, şimdi de öyle. *ROMAN-Tik*'te Barok zamanın Barok bir mekânını seçişim tam da buna, yavaşlıkla hızın çarpıştığı köşebaşındaki, işte o EŞİK'teki ân'ın belirsizliğini işaret ânı olduğunu düşünmemden ileri gelmiştir. Yıllar önce Frankfurt Kitap Fuarı'nda kürsüye davet edilip Aziz Bey'in yanına oturtulduğum zaman, "Kültür emperyalizmi yoktur, Mao döneminin Çin'inde Beethoven'ın plakları yerlere atılıp üstlerinde tepinildiği zaman bizzat kapitalizmin kendisinin can çekişmekte olduğunu göstermektedir," deyince izleyicilerin beni bir yuhalamadıkları kalmıştı. Öyle ki biricik Aziz Nesin'imiz "Adalet kültürü kutsadığı için böyle söylüyor," diyerek beni savunmak 'mecburiyeti' hissetmiştir. Reims'in yerel kültürü de sahiden kendine mahsus. Din ve savaş muharebeler bölgesi. (Biraz İspanya'ya doğru Pireneler'deki gibi ama, La Rochefoucault'un anılarına bakarak, pek de öyle değil.) Buna karşın Rimbaud ile

Baudrillard'ın genlerinde bir 'akrabalık var bence. Genelgeçeri ret. Verilmişi zekice alaya alma becerisi...

(...)

Scherperelle benimle gerçekten uzun bir röportaj yaptı. Neler, nasıl şeyler yazdığımı sordu, Reims'de bulunuşumun sebebini falan. (Fatma İnayet: Bu otelde *Libération*'dan gelen telif hakkınla kalabildiğini araya sıkıştırmadan duramadığını neden kaydetmedin peki?) Cevap: Ettim sayılır. İşte şu köşeye: Tek kişilik oda fiyatı, gecesi 610 frank. Fakat dört hafta kalınınca 308 franka iniliyor, diye kaydedilmiş ya. Yanında da "Tanrının Sonuncu Tebliği" notu var ya? Bu arada sevgili Jean Pierre'in benimle yaptığı röportaj *L'Union*'da yayımlanmıştır. (Sen de kendini Niğde Belediyesi'nin daveti üzerine İstanbul'dan kalkıp orada şarkı söylemeye gitmiş Ajda Pekkan veya Nükhet Duru'ymuşsun gibi hissetmişsindir (!))

Büyükdere, 6 Ekim

Elektrik yine kesik. Hem de bir buçuk saattir. Eriyik mumlar defterime saçıldı. Çıkmaz sokağımızın başındaki trafo mahalleyi çekemiyor, kontak atı atıveriyormuş, mahallenin lümpen takımı da çöplerini trafonun önüne atıp atıp duruyorken... Benim de kafamın kontağı atıp atıp durmakta... Bizim apartmana dışardan uzatılmış kablodan karşıya kaçak hat çekenler bile var. Biz böyle habire polise, şuraya buraya mı başvuracağız canım? Ada hırsızı yakalandı. Sonuç mafiş. Hâkim mahkemede bana dönüp kızgın kızgın: "Nesini alacaksınız bu garibin? Affedin, bitsin şu iş," demiştir; bir de solcu geçinirsiniz, demeye gelen bir ifadeyle. Sultanahmet Adliyesi'nden yine başın önünde suçlu ve mahcup çıkmışsındır, sabahın köründe yollara nefes nefese düşüşüne yana yakıla...

Elektrik geldi, şükür, dedik. Ardından telefon kesildi. Hâlâ gelmedi. Yeni bir hayırsız sabahın şiiri: Telefon kesik/Su yok/ çünkü yok elektrik/Ev soğuk/çünkü yanmaz kalorifer./Geldi temizlikçi/Dedi/Ne yapayım abla/Sakın fıttırma./Olur kızım/ Sen git bari/İnşallah haftaya... Saat 13.00'te/Lebon'da/Buluşulacaktır mecburen/Doğan Hızlan ve Orhan Koçak'la./Hadi bismillah...

(...)

(Benim bu defterler kimsenin eline geçmesin. Bir Allah'ın kulu inanmayacaktır hep aynı şeylerin aralıksız başıma gelip duruşuna...)

Hikâye kitaplarının Oğlak'taki yeni basım dizgilerini ne zaman gözden geçireceksin?

Kitap Fuarı'nın açılışı 4 Kasım'da imiş. Ondan önce, bu ayda Yapı Kredi Kültür Merkezi'nin benim adıma hazırladığı "Bir Usta, Bir Dünya" sergisinin açılışı var. Sermet Çifter Kütüphanesi'nde. Kütüphane görevlisi Fatma Türe çok emek verdi. Benden istenenler de harfiyen yerine getirildi. Hayat hikâyemi belgeleyecek fotoğraflardan bir kucak seçildi. Ne olsa ömrün uzundur. Dergi kapağı ve sergi afişi için Ara Güler'in çektiği portremin kullanılmasını çok istedim. Çalışma masamın üstünden bana has birtakım öteberiyle, antikasından, Halim'in avukat annesinden geçme 1930'ların Remington yazı makinem ve idare lambası koleksiyonumdan birkaç parça da serginin 'görün bakın'larından...

Sayın Behçet Necatigil ve Oktay Rıfat'tan sonra benim de 'usta'lar sırasına konmamdan hem onur duyuyor, hem çok utanıyorum. Benden önce sergilenmiş ustalarım benden o kadar yukardalar ki. Neyse, benden sonra da İlhan Berk'ininki olacakmış; o da buna

yansın. Zaten ben ondan önceye geldim diye 'sinsi sinsi' yanıp yakınıp durmaktadır yaaa, sesini kes sen başmüfettişten F. İnayet!

Öğleden sonra Yapı Kredi Yayınları halkla ilişkilerden Zeynep telefon etti. Dergi çıkmış. Serginin açılışı ise 7 Kasım günü saat 18.30'da imiş.

3 Kasım TÜYAP Kitap Fuarı açılışı. Onur Ödülü sahibi olarak oradasın. Asıl 8 Kasım akşamı saat 19.00'da Ülkü Ayvaz'ın hazırlığı altında TÜYAP ödül töreni Küçük Sahne'de. Sahneye de çıkacakmışım. Ödülümü fuar başkanı Bülent Ünal Bey'den alacakmışım. Anladığıma göre Ankara'dan üniversite tiyatro kolu başkanı sevgili Sevda Şener de gelecek, tiyatro yazarlığım üstüne konuşacakmış. Yorulacak. Öteki konuşmacılar Ahmet Cemal, Adnan Özer, Doğan Hızlan, yanılmıyorsam. Işık Yenersu, Zafer Ergin, Ülkü Ayvaz da Devlet Tiyatrosu'nun katılımını temsilen kitaplarımdan parçalar okuyacaklar...

Önceki gün Alpay Kabacalı, eşi heykeltıraş İffet'le bize geldiler. *Onur Ödülü Kitabı* çıkmış; onu getirdiler. Mahcup oldum. Alpay Kabacalı her zamanki titizliği ile o kadar temiz, doğru ve dürüst bir iş çıkarmış ki yine. Çok duygulandım. Peki ben Küçük Sahne töreninde sahneye çıkma işini nasıl yapacağım? Ne giyeceğim? Allah'tan Bilge Mesçi, Artizan'ı ile imdadıma yetişmiş bulunmaktadır. Bana siyah şifondan sade bir elbise dikmekte her zamanki ince zevkiyle. Bilge benim giyim kuşam tutumumu o kadar iyi ezberlemiştir ki, yaptıklarını hiç yadırgamam; yıllarca da giyerim doğrusu.

1 Kasım '94, Salı

Bugün kalabalık önüne çıkma talimi yaptım. Sabahın saat 10.00'unda British Council'da yeni bir panel vardı. Çok önceden kararlaştırılmıştı. Londra'dan gelen yazarlar Antonia Byatt, Christopher Hope ve Helen Simpson bir yanda, ben, Erendiz, Feride

Çiçekoğlu bir yanda günümüz edebiyatının ne yana doğru nasıl gitmekte olduğu üstüne fikir alışverişinde bulunduk. Üst kattaki konferans salonunda izleyiciler epeyceydi. Tartışma hızlanınca İngilizcemin de hızlanıverdiğini gördüm. Beyoğlu'ndan şimdi döndüm. Bitkinim. TÜYAP Kitap Fuarı'na üç gün kaldı. British Council Müdürü Martin Fryer'la, şu-bu derken bayağı dost olduk. Evine yemeğe çağırdı; özür diledim. Gidecek zaman yok. Ben de onu ödül törenim ile serginin açılış kokteyline davet ettim.

Fuarın açılışı akşamı Oğlak Yayınları bütün yazarlarını yemeğe çağırıyor. Güzel bir fikir. İlk kitapları Oğlak'ta yayımlanmış genç yazarlarla tanışacağım. Anlamlı bir fuar buluşması.

Fuar programında yazarlığım üstüne çeşitli konuşmalar, paneller var. Bazılarında benim de bulunmam, okur sorularını yanıtlamam gerekmekte.

11 Kasım, Cuma

Gergin, çarpıntılı, sevinçli, yorucu... Fakat her şey bir bir olup gidiyor. Onur yazarı olarak portrem geçen yılın onur yazarı Yaşar Kemal'in yanıbaşına asılmış. Beni kutlamaya gelen çok okur ve az yazarlar beni öpüp, kucaklayıp moral veriyorlar. Yaşar hariç. Çünkü o, ne de olsa, kutlanmaya alışmış; böyle şeylere artık önem vermiyor olmalı. Birbirimizi severiz. Fakat 12 Eylül sonrası yazarlığıma çamur atılması, hem de bunun toptan üyesi bulunduğumuz TYS yayını maşasıyla olması, kitabımın toplanması sırasında sevgili Yaşar'ımızın sessiz kalmasından çocuksu bir kırgınlık duymadım değil. Yazko'nun bir iftiraya alet oluşuna karşı bir şey söylemesini en çok ondan beklemişimdir. Buna karşın onun yazarlığına sevdam her şeyin üstündeki yerini korumakta.

Bugün fuarda Halim'le birlikteydik. Genç edebiyat incelemeci ve eleştirmenlerimizden Semih Gümüş'ün *ROMAN-Tik Bir Viya-*

na Yazı romanım üstüne yazdığı kitap *Yazının ve Tarihin Bilinci* adını taşıyor. Eve oldukça geç saatlerde geldik ve kolumuzun altındaki yeni kitapların en başında bu var. Hemen şimdi okumaya başlayacağım.

Semih Gümüş'ün basındaki bir söyleşisinden öğrendiğime göre *Hayır...* romanım üstüne de bir inceleme kitabı varmış. Önce o çıkacak sanıyordum, *ROMAN-Tik* çıktı. Merak içindeyim. Edebiyatımızın eleştiri alanında alışık olunmadık bir çalışma: Okurun okuma romanı tarzında. Bu anlamda derinlemesine incelemeler izlenimi edinmiş bulunmaktayım. *Yazının ve Tarihin Bilinci*'ni okurken aynı dikkati göstermek gerek. Romanlarımız 'tanıtım' namı altında sadece 'anlatılıyor'. Oysa 'anlaşılması'na çalışılmalı. Konuları değil, kurgunun bütün kanalları tartışmaya açılmalı.

"Dar Zamanlar"ımın üçü birden kitap fuarında YKY standındaki yerini almış. Armağanlık, diyerekten üçü bir arada satışa sunuluyor. Bakalım kaç okur elini cebine atacaktır üç cilt bir arada bu kadar pahalı bir 'kitap yatırımı' için!..

16 Kasım

Allah'ın belası çamaşır makinesi, yine su taşırdı. Bütün sabahımı yedi bitirdi. Oysa yarın Ankara'ya yolcuyum. Mülkiyeliler Birliği'nde konuşma. Sonra John Goulden'le elçilikte; çevirisinin yeni takıldığı yerlerini çözme. Ha sahi, Murat Çelikkan da aramıştı. Aralık başında İHD toplantımız olacak, ayrıca Emil Galip'imizi anacağız. O kadar arıyorum ki Emil'i. Sahi Murat, Köln Türk Kültür Merkezi ile ne işimiz vardı? Dönünce konuşuruz.

3 Aralık

Saat 14.00. Sosyal Araştırmalar Vakfı'nda toplantı. Cumhuriyet 'aydın'ları ne durumda. Aydın olmak ne demek? 12 Eylül sonrası

aydınlarımızın durumu ne merkezde? Romanlarında aydınlara bakışın öne çıkıyor; başlıca sorunlarından biri gibi. Ne dersin?

Böyle bir söyleşiye katılıyoruz. Gitmeden önce Murat Çelikkan, ben, Ahmet Oktay ve gelirse Semih Gümüş de buluşup görüşeceğiz. Politik hayat, kurulabilen sivil derneklerle demokrasi taleplerimiz de tartışmaya dahil. ('Cumhuriyet aydını'nın ne durumda olduğunu ve olup olacaklarını *Ölmeye Yatmak*'ında kurup kuruşturdun ya!)

(...)

Bütün bunlar '94 seçimlerinde alınan sonuç nedeniyle. Erbakan ve ülkücülerin yükselişi, Özal'ın Cumhurbaşkanlığı... Tansu Çiller'e Başbakanlık ışığı... Kaos.

15 Aralık

Evliliğimizin 40. yılı. Demek ki, Halim'le olmasaydı bu kadar olamazdı. Birliktelik üstüne emek vere vere, dayanışa dayanışa, anlamı güzel, öğütlemeye layık bir dostluk kuruldu. Bu iyi de, evlilik evi o kadar iyi değil. Bugünkü kutlama programı: 1. Temizlikçi Seher'imiz bir yanda, canımız ciğerimiz, düşünceli, bedeni gibi ruhu da incelikli 'aşçımız' Seher Hanım bu yanda olmak üzere: Seçme yemekler ile pırıl bir ev çıkmıştır ortaya. 2. Çamaşır makinesinin onarımcısı ikinci defa karşılandı. 3. Bozuk alt kapı zilleri ve tezgâh üstü olup da epeydir yanmayan mutfak lambası onarıldı. Bir ayağı kırık yemek masası ile altına yayıldığı halde buna uygun gelmeyen halısı 'palyatif olarak' halledildi. Akşama Fındıklı, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Nâzım Hikmet Şiir Ödülü ve yemeği toplantısına Halim'le birlikte mi gidilmeli, yalnız mı gitmeliyim soruları arasında bocalandı; Borges, *Yedi Gece*'sinin önsözünün bir türlü okunup bitirilemediğine yanıldı, yakınıldı. Halim yorgun geldi. "Nâzım Hikmet'e senin yalnız gitmen daha iyi olur," fetvası verdi. Bu arada Oriana Fallaci, *İnşallah*'ını yazarken ikide bir tavanının

akmadığı, zilinin bozulmadığı, tüpgazının en münasebetsiz zamanda tükenivermediği, onarımcıların randevu saatine zamanında geldiği, geldikten sonra hemen onarıp gittiği, böylece buna ayrılan zamanın boşa gitmemiş olduğu art arda akıldan geçirilirken bu 'kadın yazar'a karşı derin bir kıskançlık nöbetine yakalanıldı ve fakat Halim'in sarı gülleri vazoya yerleştirilirken bu nöbet atlatılıverdi. (Karanfil ve kırmızısından gül sevmediğimi bilmiş ya, daha ne?) 40 yılda öğrendiğim en güzel şeylerden biri: **Hiçbir şeyin delmeden geçemeyeceği.** İyi bilgi. Aşkınlık. Yoksa keşişlik mi?

Özet: Nâzım Hikmet Vakfı toplantısına gidilmedi. Kırk yıllık iki yoldaş el ele dışarı çıkıp Bebek Ambassadeur'de limonlu turşu ve iyi beyaz şarap eşliğinde balık yendi. Boğaz'ın yağışlı kış görünüşü, birbirini tekrarlayan günlerde güzel bir değişiklik yarattı.

Birkaç gün sonra: Hulki Aktunç telefon etti. "Bak dinle. Hani *Büyük Argo Sözlüğü*'me de almıştım ya, seçimler, bu arada olup bitenler karşısında sık sık ağzımdan dökülüyor bu laf; 'hayretler mütemadiyen' diye. Sıklıkla gençlerden işitmişliğim vardı. Yaa Adalet, böyle işte: 'Hayretler mütemadiyen!' Çok dağıldık. Bir buluşsak artık?"

Eşi Semra, kendisi, iki oğlundan biri, Emrah, hep birlikte bu ayın 25'i olan pazar gününde Kireçburnu Ali Baba'da buluşulmaya karar verildi. Tarihi Ali Baba balıkçımız. Giderek turist otobüslerinin akınına uğramaya başladı, ama Ali Baba, Ali Baba'dır. Yeniköy Aleko'su, hep Aleko'nun Yeri olduğu gibi. Aleko yaşlandı. Yatıp kalırsa, diye korkuyorum. Boş kalmak ona yakışmaz. Bu arada Fatih köprüsü yapılıp bitmiş bulunuyor. Halim'in bu metropol köprü işi sona erdi. 'Emekli'liğini istemiş. "Artık evdeyim," diyor. Japonlar, İtalyanlar 'goodbye yemekleri' vere vere memleketlerine dönmekteler. Bizden şirket STFA ihtiyaç olur da çağırırsa Halim danışman olarak haftada bir iki kere Anadolu yakasına gidip ge-

lebilirmiş. Köprünün şirketler arası konsorsiyum sekreterliği yeni ve ağır bir işti. Yazık ki bu arada annesini, kızkardeşini üst üste kaybettik. Müjen'in ortada kalakalışı. İkimizin de sık sık Ankara'ya gidip gelişlerimiz derken Halim'imiz son yıllar çok yoruldu. Her şeye karşın en büyük aşkı 'valide hanım'ının, annemin çalar saatini kurmayı hiç ihmal etmedi. Elektrik, su, kalorifer şu bu sık sık kesilse de çalar saatin sesi hiç kesilmedi. 40 yıl içinde Halim ilk defa sürekli evde. Yadırgayabilirim. Yalnız çalışmaya alışığım ben ne de olsa...

Dün yeni bir gazete çıktı. *Yeni Yüzyıl*. *Cumhuriyet*'ten kırgın ve üzgün ayrılanlarla iyi bir gazete bu. Umalım böyle devam edebilsin; ömrü uzun olsun.

30 Aralık, Cuma

Sabah. Ahmet Cemal aradı. Karşılıklı yeni yıl kutlaması yaptık şimdiden. Sonra? Sonra, kutlamaları burunlardan getiren bir şey oldu. Çok şey oldu: The Marmara oteli kahvesinde millet oturmuş, yiyip içerken, görüşürlerken bir bomba patlayıvermiştir.

Eşşoğlueşşek birinin askılıkta asılı paltosunun cebine koyduğu saatli bombaymış. Onat Kutlar, Hilmi Yavuz bir masada oturmaktalar. Ergin de. Bir genç kadın parçalanıp ölüyor. Onat Kutlar ile Ergin Ertem'in belkemiğine cam parçaları saplanıyor. Onat kendinden geçmiş durumda. Hastaneye kaldırılmış. Omurilik zedelenmiş. Çok çok sevgili Onat'ımız yoğun bakımda. Galiba iç organlarında da zarar var. Çok şükür Hilmi'de bir şey yok, Ergin ne yapmakta acaba? Ya o genç kadın? Onun ailesi?.. Masada oturmuş çay kahve yudumlayıp dururken bombalı ölüm. Aklım tam alamadı, ama ya arkeolog ya da sosyolog bu bilgisi, aklı başı yerinde kadınımız...

Yine bomba! Lanetler olsun. Yine 'toplukıyım! İnsanların bu derece insanlıktan çıkabildiklerini görmek midemde fiziksel bir bulantı yaratıyor. Titriyor, bulanıyorum. Bulanıyor, titriyorum. İçim dışıma çıkmakta.

31 Aralık

1994'ün son günü. Yaaa? Bir sonrakine nasıl giriliyor? Onat Kutlar hâlâ yoğun bakımda. Ölümle dirim arasında. Sancılıyız. Ölümün kucağına atlayacak kadar tedirgin. Demek bu kadarı yetmemiş.

Bugün de Ankara-İstanbul seferi yapan bir yolcu otobüsü, sabaha doğru, Gerede yakınlarında yolcular arasındaki dört kişi tarafından taranıyor. Masumun masumu insancıklar ölüyor gidiyor. Yılları kıyımlarla kapıyor, kıyımlarla açmaktayız. Terör esirleriyiz. Buyrun adı 1995 olan 'yeni yıl'a.

(...)

Not: 22 Ocak Cumartesi, öğle saatlerinde Anadolukavağı'nda Diana ve John'la buluşacaksınız. 1995 günlüğüne yaz. Bu gece Sinan'layız eskisi gibi. (Pek öyle değil. Taslar eski de, yeni hamam kanrevan!..)

(...)

Damlıyor Güneş
Bilinmez Yerlere

13 Ocak, 1995

Günler eriyip gidiyor damlaya damlaya.

Birtaneciğimiz Onat bitti. Ölüme yenildi. Görülsün işte:

Bir kurbanımız daha.

Bir kişi hedef alınmadan dahi, ölüm yakınımızda; burnumuzun ucunda.

Bilinmektedir:

Her canlı varlık ölümün içine doğar.

Ancak vandallıkla, vahşet ve şiddetle gelen ölüm insanın içine doğmakta.

Azrail üçkâğıtçı. Casusça avlıyor avını.

Arkadan vurmadır bunun adı.

Onat Kutlar'ımız bütün bütüne bir kültür insanıydı.

Buna pratik becerisini de eklemek gerekir. Bilgiyi hayata geçirenlerdendi o.

En muhtaç olduğumuz şeylerden biri.

Ertesi Gün

Onat Kutlar Teşvikiye Camisi'nden yolcu edildi. Yağmur, soğuk, gözyaşı. Şiddete karşı böyle bir dayanışma.

Hiçbir Yer'e çalışmaya çalışıyorum. Zaten ilk üç bölümün taslaklarını Reims'de yazmıştım. *Nar* dergisine vermeye hazırladıklarım yeni kılıklara bürünmekte.

Onat Kutlar üstüne uzunca bir yazı yazdım, fakat bir yere verip yayımlatmak içimden gelmedi.

Yazdıklarım da kendim gibi, yersiz. Yayınevlerinin değerli ilgilerine karşın bu duygum çok güçlü.

(...)

Hayatı Savunma Biçimleri adı altında yeni bir hikâye kitabı hazırlıyorum. Bir ikisi zaten *Adam Öykü*'ye verdiklerim; orada yayımlanmışlardan. Daha önce Anı-Roman diye yeni bir tür icat etmiştim. Ankara'daki 22 yıllık çalışma odamın hayatı, onun romanı gibi bir şeydi o: *Göç Temizliği*. Bunun yeri yurdu belli.

Her şeyi yerli ve yerli yerinde. *Hiçbir Yer*'i, bunun ikinci kitabı olarak tasarladım. Yabancı yerlerin, göçülen, gelip gidilen coğrafyaların yukarda, boşluktaki romanı gibi. Dili yersiz yurtsuz. Ya da alfabesi olmayan diller.

21 Ocak

Ses rüyası. En çok 'gördüğüm' değil de, 'işittiğim' rüyalardan biri.

Ortalıkta hiç kimse yok. Kendim de görünür değilim. Yok'um. Yani dudaklarım kımıldamıyor ama ben sürekli yanımdaki birine bir şeyler anlatıyorum. Selis, özenli, çok güzel bir dil, sanki cımbızla seçilmiş kelimelerle; bu kelimeleri sürekli birbirine ekleye ekleye: Hah onlar mı? Jenerali kâhya, kâhyayı jeneral yapanlar mı? Zehirli örümcekler gibi ağlarını karanlıkta örenler değil mi bunlar. Kâhyayı jeneral, jenerali kâhya yapanlardır değil mi

özlerinden tohumları atanlar, tarlalarda zehirli örümcek yuvaları var; ulaşılamazlar, derinlerdedirler; ulaşsan tutamazsın zehirlidir, ulaşılmaz jeneral...

Böyle böyle bir dizi cümle: Ses cümleleri.

Günlerden ertesi gün

Apartmanın giriş katındaki yaşlı teyze ölmüş. Hastanede can çekişe çekişe. Yüksek bankacılarımızdan Burhan Bey'in annesi.

(...)

Gece Hayatım'ın Oğlak'taki yeni yayımı için ek rüyalar, gündüz gündüz görülmüş, uyanık uyanık yaşanmış kâbus örneklerinin anlatıları tamam. Yepyeni uzun ve rüya anlatısının anlamları üstüne ikinci bir önsöz de yazmaktayım. Elimde malzeme bol. Senay Haznedaroğlu'nun armağanı Dreams Writing başlı başına bir kaynak. İlkini öyle, bir önsezi itisiyle yazmıştım. Naif, uçucu bir şey. Bu ise bilgi yüklü. Arapçada rüya, ya da ruya derken 'rüyet'; bu da meğer görmek, bakmak demekmiş. Bu benim kendi keşfim. Bilgilerin en iyisi.

30 Ocak

PEN'de düşünce özgürlüğü ile son olayların değerlendirilmesi üstüne bir toplantı. Az kişi vardı. Sevdiklerim, az sevdiklerim, hiç anlaşamayacaklarım ve anlaşmak istemediklerim. Fakat 'uygarlık belası' rezalet bir şey yazdığımı biliyorum. Herkes birbirine katlanıyor. Ortak bildiri hazırlıyor, açıklıyoruz. Genişletilmiş yönetim kurulu da seçiliyor. Düşüncesini ifade edenler suçlu sayılıp da 'şöhret' olunca, 'suça iştirak' sayılarımız da arttıkça artıyor.

Dün PEN toplantısında hazırlanan bildiri bugün Küçük Sahne önünde okundu. Bakalım savcı -Nusret Demirol- bu sefer ne edecek? Ne ederse etsin; kaşarlanmışız.

Bu patırtı arasında genç şairlerimizden Orhan Alkaya yanıma yaklaştı: "Adalet Hanım, bir yazımda sizi kötüledim," dedi. Ne hoş bir itiraf. Ne yapmışım peki? Bir yazımda 'genç şairler' diye bir laf etmişim. 'Genç' sözümde bir küçümseme var gibiymiş. Sanki böyle bir laf ilk defa söyleniyor. Öyle ama, benim söylemiş olmam önemliymiş. Eleştirisi önemsenmemden geliyor demek ki? Öyleyse, bu da güzel. Ahengimde biraz küçümseme varmış ha? Orhan'cığım, bunu sen en iyisi aradaki büyük yaş farkına ver. Yaşlıların dil alışkanlığından başka bir anlamı yok bunun. Severim seni. Şiirini de, dürüstlüğünü, sorgulayıcı yanını da. Asıl çekindiğim sinsilerdir.

3 Şubat

Uçak. Saat 14.00. Ankara'ya gidiş. AFSAD'daki panel: *Memleketimden İnsan Manzaraları.* 7 saat sürdü. 'Siyaset Meydanı' gibi oldu. Herkes memnun. Can Dündar'ı nasıl özlemişim. Çok sevindim, pek pek sevdim konuşmasını. Kimi fotoğrafları seslendirmesini. Gece birlikte yemek yendi. Halit Çelenk Bey coşkuluydu. Harikaydı. Nâzım Hikmet'in şiirlerini, gençlik günlerimizdeki gibi içtenlikle dolu, dolgun, duygulu, yüksek pek güzel okudu. Ben manzaralardaki düşünsel yoğunluğa, yapısal katmanlara, zamanı algılayışındaki değişken boyutlara, dünü yarına aktarmadaki ustalığına değinmeye çalıştım. Biliyorum, benden kendi romanlarımdaki 'insan manzaraları'na değinmem bekleniyordu, ama yazarın 'kendi yaptıklarından' sözaçması bana hep zor gelmiştir.

Ankara'ya iki gün önce gelebilseydim, kardeşim Ayhan'ın doğum gününü kutlamaya, fazla yakınlığın uzak düşürmelerine dilimi çıkarmaya giderdim. Özleştik. En iyisi İstanbul'da 'resmi' bir randevuyla buluşma oyunu oynamamız.

13 Şubat

Hava yağışsız. Sabah çıktım. Epeyce yürüdüm. Sonra bir minibüse atlayıp Levent'e geldim. Sabrımı, direncimi kutlamak için, kendime teşekkürle bir kucak papatya, kır çiçekleri, beyaz frezyalar aldım. Ayrıca iki sarı demet nergis. Mis kokulu. Eve dönüşte Halim beni öyle kucağımda çiçeklerle görünce, almak, yardım etmek istedi. "Dokunma," dedim. "Dokunma. Bunlar benim!" Sarı nergis demetlerini uzattım: "İşte yalnız bunlar senin!" Hiç alınmadı. Hiç unutmazdı. Nişan günümüzü unuttu bu sefer. (Fatma İnayet: Sen de bütün bu numaralarının sebebini söylemedin!)

(...)

Rimbaud'nun *Le Coeur Volé*'sinden; "Uçmuş Kalp" ya da "Çalınmış Yürek":

Mon coeur Triste/Bave à la Poupe
Kederli kalbim/Pupa yelken/Uçup gitmekte...

İşte, bu da böyle. *Bave à la Poupe.* Kelimeler tek tek biliniyor, fakat Fransızca bilenlere sordum soruşturdum, bu deyiş ya da deyimin anlamını çözebilen çıkmadı. Bu da göstermektedir ki, şiir ancak anadille yazılabilir.

24 Şubat, Cuma

Panasonic marka faks aleti geldi. Başıma bir de faks meselesi çıkardım. Gençlerin çoğu daktiloya gülüp geçmekte, bilgisayar dostu kesildi. Ben, artık daktilo tamircisi bile bulunmadığı halde

eski yazı makinelerimi yanımdan ayırmıyorum. Remzi Kitabevi'ndeki Pınar'ın erkek kardeşinden satmaya karar verdiği eskinin eskisi bir Baby yazı makinesini de kapıp aldım; Büyükada'ya arzuhalci masamın üstüne koydum. Bir iki tuşu eksik, ama orada işe yarıyor.

"Bilgisayara geç," diyen diyene, işitmezden geliyorum. Fakat şu faks kullanmak meselesine mecbur kaldım. Gazetelere, dergilere gidecek iki üç sayfalık, bazan tek sayfalık yazıları götürüp elden teslimin bir anlamı kalmadı sahiden. Vakit kaybı. Para kaybı. enerji kaybı. Hele şu aydan aya durmadan artan trafik kalabalığında. Eskiden Büyükdere-Taksim arasını minibüsle –İnönü Caddesi'ne kadar– yirmi dakikada alıyorduk, geçen gün, üstelik de taksiyle tam bir buçuk saatte alabildik. Aşka değil, faksa mecburum. Çünkü Halim eve çekileli büro fakslarına yaslanmak şansı bitti gitti.

Her şeyi, telesekreteri, yazının kopyasını sağlaması, bunların gerekli faks numarasına gönderilmesi, print kâğıdı takıp çıkarması, senin yerine gerektiğinde telekızın yanıt vermesi falan dahil, zil sesi soluğu da istediğin gibi ayarlanan bu tam takım telefona kavuşmak iyi olmaz mı? İyi oldu. Ancak faks çekmek bahsini öğrenmek, rulo kâğıt takıp çıkarmak bir iki sefer elimi ayağımı dolaştırmıştır. İşte öğrendin! Ne de kolaymış...

27 Şubat

Basın/yayındaki genç okuryazar dostlarımdan Sabahattin Şen aradı. Eksik olmasın, sık arar. Bana hayatı elinden geldiğince kolaylaştırmak için çırpınır. Bir kitap hazırlıyormuş. Bağlam Yayınları'nda çıkacak *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu* üstüne bir kitap. Orda benim de bir yazım bulunsun istiyor. İzlek hoşuma gitti. Yazacağım. Bu arada YKY yazarlarından 'görmeyi çok istediğiniz bir filmin hikâyesinin, sinopsisinin yazılmasını' iste-

miştir. Bunlar da bir kitap olacakmış. Tam bir kışkırtı. Görmek istediğim filmin adı bile hazırdı bende. *BAĞEVİ*. Suluboya. Kurtuluş savaşı bizde genelde hep 'askeri yönü', cephe manzaralarıyla anlatılır. Halkımızı köy kadınlarının kağnı arabalarıyla bomba taşırlarken 'göstermekten' ibarettir hemen hemen. Yakup Kadri'nin *Yaban*'ını da bir yana koyalım, çünkü o da 'şehirli aydın' ile 'köylü insan' arasındaki yabancılık üstüne. Peki cephe gerisi, 'kan kustum, kızılcık şerbeti içtim'ci sivillerin, erkekleri savaşta köy, kasaba kadınlarının için için ve zarafetle verdikleri hayat savaşımı nerde?

Bu sinopsisi yazacağım, benim yazarken kare kare çektiklerimi kimsenin görüp anlamayacağını bile bile...

7 Mart, Salı

Efendim, kırk yıldır adım adım yaklaşılmaya çalışılan Avrupa Birliği'ne, AB'ye üyeliğimize adaylığın ilk adımı dün, Brüksel'de bir kararname imzasıyla atılmış bulunmaktadır. Adaylığa adaylık hazırlığı namına...

Türkiye Cumhuriyet'i Devleti, hadi toptan Batı diyelim, Batı'ya çok hizmet etti. Onun açık pazarı, şusu busu da oldu. Bu hakkın kabulü gecikmiş bir kabuldür. Bari biz kendi kendimizi onarsak da, AB'ye böylece 'kabul edilsek'; hiç değilse bir oy hakkımız olur; kalenin dışını da içi gibi yakından görürüz; şu olsun, bu da böyle olmasın, deme hakkımız doğar. Tek yanlı 'küçümsenme' yerine, karşılıklı hesaplaşma hakkımız doğar. Brüksel'de olup biten, şimdilik şatonun kapısı önünde durmamızın kabulüdür. Bakalım sofraya kabulümüz ne zaman mümkün olacak. Elimizi yüzümüzü temizlemeyi; 'onlar için' olmaktan önce 'kendimiz için'...

Sabah gazetesinden bir muhabir sormakta: Eski kuşaklarla yeni kuşak edebiyatçılar arasında fark var mı? Ne gibi farklar var? Fakslanan cevap: İkisi arasındaki mesafe çok açık değil. İlişki demokratikleşti. Genç edebiyat yazarı kendisinden öncekinin önünde artık öyle yaprak gibi titremiyor. Kendine güveniyor. İç dünyalardan çok dış görünüme, 'görünmeye' çok daha istekli. Genel olarak 'çok satma'nın 'çok iyi yazar' demeye geldiğine inanıyor olmalı ki, bu yolda rahatlıkla zaman harcayabiliyor. Bu da yayınevlerinin hoşuna gidiyor. Mal'a yapay değer biçmek için birbirlerini tamamlıyor gibiler. Aslında eski kuşakla yeniler arasındaki hiyerarşinin silinmesi, ilişkilerin demokratikleşmesi iyi bir şey. Ama eşitlikle terbiyesizlik, kendine güvenle topluma ve gelecek zamanlara karşı sorumluluk arasındaki çizgi çok ince. Yeni kuşağın, ne olacaksa çarçabuk olsun isteğinden doğma gözü kara bir yarış, bence hayli tehlikeli. Bireyciliğin, ben ben'ciliğin hâkimiyeti demeye geleceği için. Yeni kuşak, kendinden öncekileri bilmemekten, eskilerin duyduğu eksiklik kadar bir eksiklik duymuyor gibi... Kendisini 'bu ve böyle yapan' koşullarla bir sorunu yok sanki.

21 Mart

Epeydir burda, Büyükada'daydım. Arada Halim de gelip gitti. Ocakta çam kozalakları yaktık Çıtır çıtır. *BAĞEVİ* senaryo hikâyemi yazıp bitirdim. İçim rahatladı. Yarın Büyükdere'deyim. Komşunun huysuz köpeği öldü gitti bitti sanıyorduk. Yeniden zuhur etmiş. Halim söyledi. Şehirde işlerim, takıntılarım olmasa hiç dönmezdim oraya. Ben Ada'dayken komşum Suna Hanım da burda kalıyor biraz. Biz yoksak, hiç gelemiyor. Yalnızken korkuyormuş. Bahçelerimiz bitişik. Onların gülleri var, çok güzel.

Bizim oraya oldukça seyrek ve düzensiz gitmemizden sanırım hoşnut değil.

Büyükdere, 23 Mart

Dün Gürol Sözen geldi. Ben de Metin Sözen'le görüşmek istiyorum. On bine yakın kitabımız artık küçük apartman dairelerine sığmıyor. İşe yarayacak bir yere bağışlamak iyi olacak. Eski eserleri koruma peşinde karısıyla birlikte çok emek veren, hepimize başkalarına da armağan olmak üzere ağaç dikme kapılarını açan Metin Sözen belki bu 'saklanacak kitaplar' için de bana bir fikir verebilir. Gürol, kendisinin kalem ve objektifinden çıkma *Mavi Uygarlık* albüm/kitabını getirmiş. Harika bir armağan. Duyguyla ve bilgiyle hazırlanmış. Baskısı da nefis. 'Manzaralar'a edebiyattan da göndermeler var. Benim *Skylife*'ta çıkan "Doğu Akdeniz'de Zaman" yazımdan da alıntılamış Side/Alanya bölümü için. Sevindim. Çünkü fotoğraflarla yazılı anlatı birbiriyle gayet uyumlu kucaklaşmış.

Ertesi gün. Akşam

Ölüm. Ölü Ingeborg Bachmann'a ithaf'ımdır:

Bir annem olsaydı bari
Bulacak ruhumdaki
Minörlerle majörleri

Güldal, Sabancı Kültür Merkezi'ndeki İdil Biret konserine çağırıyor. Gideceğiz. Güldal ki, bizim Ankara Tuna Caddesi'ndeki bahçeli evimizde yaşadığımız yıllarda annesi babası bahçedeki

'müştemilat'ta otururlardı. Önce ablası, sonra kendisi annemin kucağına doğmuşlardır. Şimdi Sabancı Kültür Merkezi'nde çalışmakta; yakında evleneceği nişanlısı da öyle. Beni buldular. Nerde? TÜYAP'ın onur ödülüm için adıma hazırlanmış toplantı akşamında. Yıllar sonra bu buluşma bana lise-fakülte yıllarımı hatırlatmıştır.

Bu ayın 25'inde Metin Sözen'in Sadberk Hanım Müzesi'nde bir sergisi var: "İstanbul'a Yeniden Bakmak" Fotoğraflar, dialar. Geçmişi kayıplardan çıkarmak. Dün ve bugünü yan yana, iç içe görmek. İstanbul bilinci sağlamak.

17 Nisan, Pazar

Masa başına oturacak durumda değildim. Bütün gün uzanıp okudum. Bu sefer de gözler isyan etti. Yine mil çekiliyormuş gibi oldum. Mil çekildi, kezzap atıldı: Çok acıyor. Okumam kaldı. Geçmişte üst üste günlerce 18 saat çalışabiliyordum. Besbelli gövdemi kollayamadım; ona hiç bakamadım. O da benden böyle böyle intikam almaya başladı. Anlıyorum; yine de moralimin bozulmasından kendimi alamıyorum.

(...)

Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne karşı 'Düşünce Özgürlüğü' kampanyası başlatılmış, 1.000 den fazla imza toplanmıştı. Kampanya 'suça iştirak' suçu işlemeye gönüllü olanlarımız kendimizi savcıya ihbar etmiştik. Yaşar Kemal'in bir yazısı nedeniyle ona dava açılması üstüne... İçimizden yedi kişi sorguya çekilecekmiş. Doğru haber mi acaba? Erdal Öz 'suça iştirak'çilerden yazılar aldı. Gönderdim. Benimki nedense kitapta yok. İlgilenenler, herhalde postada kayboldu, diyorlar. Erdal'ı aradım."Canım sen bildiriyi imzaladın ya yeter; yazını yine gönder, kitaba yeni bir basım daha yapılacak ona koyarım..." dedi.

Ertesi gün

Akşam. Ne kadar sık yakalanır oldum: Yine ağırın ağırı bir grip. Ateş 38,5. Yataktayım. YKY bana Uğur Kökden'in henüz basılmamış ama dizilmiş, eli kulağında çıkacak olan *Seslerin Resmi* deneme kitabını göndermiş. Okuyordum, yarına bıraktım.

22 Nisan

Vücut ağrılarım biraz hafifledi. *Seslerin Resmi*'ni okudum. Okuru her anlamda çoğaltan, düşündürücü, hatta etkileyici denemeler. Resim sanatı, müzeler: renkleri okumalar. Yabancı bir yerin iklimine alışabilmek için yirmi yıl geçmesi gerek demek ki. *Seslerin Resmi* için *Kitap-lık* dergisine bir yazı yazmaya başladım bile: İçimin emri.

Oğlak ve Metis Yayınları'ndan bana kitaplar geldi. Gözlerim. Göz nezlesi alerjiden daha mı etkili oluyor acaba? Geçenlerde göz doktoruma gittiğimde gözlerim için 'alerji' teşhisi konulmuştu ama, alerjiyi grip ve nezle azdırıyor belki de...

Gece

Oklahoma'da patlayan bomba ile 180 kişi ölmüş. Dünyada korkunç bir hava esiyor. Terör, şiddet... Bizdeki olaylar yalnız değil. Japonya'da insanlar metroya basılan gazla zehirleniyor. Bizim Güneydoğu kan gölü. Mehmetçiğe yardım kampanyasında savaşanlarla izleyenler bir arada, herkes 'ölüm'ü yüceltiyor, 'kahramanlık' -vatan için ölüm- gündeme damgasını vuruyor: Yaşam için savaş tedavülden kalkmış durumda.

23-24 Nisan

İyileşmiş gibiyim. Halim bana bir yığın gazete, dergi, haftalıklar falan almış. Saatlerce haşır-huşur sayfalarını çevirdim; içimdeki öfke köpükleri kabara kabara. Ahmet Altan'ı *Milliyet*'ten selamsız sabahsız atıvermişlerdi; basında bir iki dokunuş dışında kimseden gık çıkmadı.

Aferin Can Dündar! *Milliyet*'e 'Romantik devrimci' diye ışıldak reklamlarla o getirilmişti; şimdilik yalnızca Ahmet'in çıkarılışını protesto ederek gazeteden istifa etti. Tevekkeli hep gözüm tutmuş, pek sevip durmuşumdur bu çocuğu! Solcuysan çalışacak, üreteceksin vee üretimin dört başı mamur olacak. Öperim seni Can Dündar.

27 Nisan

Güner'in ölüm günü. 18. yıl. Bugün ondan yalnızca *Yeni Yüzyıl* sözaçtı. Başka, hiç.

Ertesi sabah

Dün gece İhsan Kudret Hanımlarda edebi sohbetle dolu güzel bir yemek yendi: Alpay Kabacalı, İffet, Tahsin Yücel ve eşleri, Hilmi, Halim, Müntekim Ökmen'lerle birlikte hayli de esprili bir toplantı.

İhsan Hanım bir 'Cevdet Kudret Ödülü' oluşturmaya çalışıyor da, konuklarına fikir danışıyor. Çıkınca, yolda Tahsin Bey'e *Üç Beş Kişi*'yi Zeytinoğlu Ailesi'nden bir hücreyi dahi tanımadan, bilmeden yazmış bulunduğumu nihayet açıkladım. İtiraz: "Nasıl olur? Oturdukları mahallenin caddenin adı bile aynı!" dedi. Karşılıklı

şaşkın bakışakaldık. Tahsin Yücel Bey'i inandırmam mümkün olmayacak galiba; fakat çoktandır bu konudaki dedikodulara, 'Mümtaz Zeytinoğlu'nun sevgilisiymişim hatta, onunla mavi yolculuklara çıkarmışım' vb. söylentilere rağmen içim rahat. Çünkü epeyce geçmişte bir gün Halim'le Rejans'tan çıkarken çok hoş genç bir kız kapıda beni durdurmuş: "Ben Banu Zeytinoğlu, Adalet Hanım. Annem, ben, hepimiz Eskişehir'de geçen romanınızı çok sevdik. Söylentileri de biliyoruz ama, hiç üzülmeyin. Tanışmadığımızı biz biliyoruz. Keşke babam da sağ olsaydı..." demiş bulunmaktadır sevimli sevimli. Zeki mi zeki, muzip mi muzip.

Eskişehir festivallerine çağrılıyorum. Gidiyorum. İyi ki yazmışım şu *Üç Beş Kişi*'yi. Mümtaz Bey'den geri kalanların dostluğunu kazandım.

20 Mayıs'ta Rotterdam'da yapılacak bir edebiyat toplantısına yolculuk var. Benim yazarlığım ve özellikle *"Fikrimin İnce Gülü"* üstünde durulacakmış. Rotterdam'dan telefon: KLM bileti hazırmış. Şu adrese gidip alabilirmişim.

Yarından sonra ATV'deki Siyaset Meydanı saatinde "Terör ve Demokrasi" tartışılacakmış. Katılmam isteniyor. Gidemem.

2 Mayıs, Salı

Sabahleyin Beşiktaş DGM'deki duruşmamıza yetişmek için epey zorlandım. Erdal Öz girişimiyle *Düşünce Özgürlüğü* kitabında toplanan, Haluk Gergin'lerin hapse atılmasına neden olan yazıların yazarları, bunu basan yayınevlerimizi, kitaptaki yazıları yazanlar kadar suçlu sayılmalarına imzalarıyla destek verenlerimizin mahkemesi. Savcı önünde ifade vermeye çağrılıyız. Savcının sorgulamasına karşı, "Evet, aynı yazıları destekliyorum; bunları ben de yazmışım sayın, tutuklayın beni, hapse attıklarınız gibi beni de hapse atın," demeye hazırım. Herhalde hepimiz hazırız buna.

Bekledik, bekledik. Çağıran yok. Meğer duruşma günü yanlış anlaşılmış. Yarına kaldı.

Ertesi gün. Gece

Bu sabah Halim beni arabasıyla yine DGM'nin önünde bıraktı. Baktım, Aziz Nesin Bey, Erdal Öz, Orhan Alkaya, Ataol Behramoğlu, Arif Damar ve daha yirmi kadar 'gönüllü suçlu' gelmişler, oradalar. 'Yazarçizerler takımı' sıraya dizildik. Sırayla ifadelerimizi verdik. Ben çıkınca baktım, Nilüfer Göle ile Asaf Savaş Akat da geldiler. Ayaküstü, ne oluyor-bitiyor kabilinden biraz sohbet ettik. Nilüfer Göle'ye daha önce, Taksim'de rastlaştığımız bir gün: *Modern Mahrem* inceleme kitabınızı okurken bir şeye takıldım. Kadın hakları üstünde dururken hayattan ve edebiyattan bazı örneklere de başvuruyor; kitaplara göndermeler de yapıyorsunuz, ne güzel. Bu arada benim *Ölmeye Yatmak* romanımın ana karakteri Aysel'e de değinirken hakkında yaptığı yoruma katılmadığımı, söylemiştim. Çünkü Aysel'in ancak intihar ederek özgürleştiği kararına varıyordu. Romanda intihar sözkonusu değil, ama aslında üçlememin ardından gelen ikinci romanında olduğu gibi *Hayır...*'da da Aysel hayatta. Nilüfer Göle, değerli şairimiz Hilmi Yavuz'un *Ölmeye Yatmak* üstüne yazdığı romanı baştan sonra olumlayıcı yazısındaki 'hükme' bel bağlamıştı. Taksim'de şakalaşarak bu işi geçiştirmiştik ama mahkeme kapısında bana öyle güzel bir haber verdi ki Nilüfer: Kitabı İngilizceye çevirirken bunları dikkate almış. "Hatta, dedi, benim yorumlarımı tepeden tırnağa gözden geçirmemi sağladınız. Eksikliklerimi gördüm, tamamladım. Teşekkür ederim." Daha ne isterim?

İşte düşünceyi ifade özgürlüğüne engel olmaya çalışan askeri mahkeme kapılarında aydın buluşmaları böyle olur, dedim. *Yazko* dergisi eliyle bana iftira edilmesine göz yummuş ve hep susmuş aydınımız Memet Fuat'ı yazık ki şimdi yine düşünmeden edememekteyim.

7 Mayıs

Dün sabah Eminönü'ne, Mısır Çarşısı'na gittim. Yeni Cami'ye bakan tarafındaki açık pazar bir kalabalık, bir kalabalık. Yoksul insanlarımız bayram alışverişinde. Oralardaki bir tencere-tava dükkânında benim pek ayılıp bayıldığım mavi çinkodan çaydanlıklar görmeyeyim mi? Bir kendime, bir de Seher Hanım'a aldım. Bendekini su kaynatırken yakıp patlatmıştım da, o zaman söylemişti, "Ben de çok severim bunları," diye.

Seher Hanım bugün öğleden sonra geldi. Yarın Halim'le birkaç günlüğüne B.Ada'ya kaçacağımıza göre bize atıştırmalık yiyecekler hazırladı. Annemin kabaklı böreklerinden bile yaptı. Duruşuyla, iki çocuğuna ve bir büyük terzi yanında çalışan kocasına rağmen hayatla barışık; gayet dinamik ve zarif biçimde, hiç yakınmasız onunla başa çıkışıyla bende gerçek bir saygı uyandırdı Seher Hanım. Kızı ortaokulda, onun küçüğü oğul minicik. Sade yaşça değil, bedence de öyle. Hani sanki bir karışla kucaklanabilecek kadar ince. Seher Hanım benim insana güven duygumu sağlıyor. Bülbül sokağımızdaki çoğunluğun güven, hatta insana karşı anlayış duygularımı törpülemelerine karşın onun tutumu tam bir panzehir. İnsanlar birbirlerine elense çekmeden de pekâlâ bu kadar yakın olabiliyorlar işte.

B.Ada, 8 Mayıs

Geldik. Geçen yıl ellerimle diktiğim papatya 'ağacı'm çok neşeli. Çadır gibi, çiçek içinde. Yardıma gelen Ferdane Hanım evi temizlemiş. Ama kepenklere dışardan şööyle bir el sürmemiş. Toz içinde. O içerden sorumlu ise, kocası Abdullah da dışardan sorumlu. İkisi el ele verseler, her şey tıkırında gider. Sevgili Ab-

dullah apayrı bir tip. İki yıldır bahçede şunu şunu şöyle, bunu bunu da böyle yapacağını söyler durur. Söylediklerinin tekinin gerçekleştiğini görmedik henüz. Umut vermese daha iyi. Bahçeyi sulama işini dahi tam da deli çağındaki oğluna yıkmış bulunmakta. Her çim sulayışında ya kare taşlardan bir ikisi kırılır, ya su motoru yanar, ya trafo atar, ya bahçedeki 'sulama kuyusu trükü' hava yapar. 2 metrekarelik yer iki yıldır sebzelenemediği gibi, taze maydanoz nane 'yetiştirme yeri'mizden de henüz hiç yarar sağlayamadık. Tohumları taaa Eminönü'nden nasıl da büyük bir heyecanla alıp getirmiştim. Abdullah'a, "Bari orasını da çimle geç," dedim.

Fakat bu sefer cinleri asıl tepeme toplayan şu oldu: Gözüm gibi diktirip kendi ellerimle baktığım güller bitlenmiş! Benim zaten indikçe inen, sallantıdaki tansiyon büsbütün düştü. Benim bu kadar değişik tipten adamın karşısında düşüp bayılmasam bari, diye dualara gark oldum.

Anlaşılan bu 'şekerin şekeri' adamla yürümeyecek bu iş. Ada'daki bahçemizi gözden çıkardım. Tabii bahçıvan'ımızı da. Meğer o başka bir yere girmiş. Üzülmemeliymişiz, o oğlunu yine bize göndermeye devam edebilirmiş. Halim yine de alttan almakta. Elinden tutup bir bir gösterdim: Bak, su boruları ve sulama 'köşkünün' kapısı açık. Anahtarları kayıp. Suna Hanım'larla ortak yer, üzülüyorlar. Bak, şu karolar ta nerelere kadar kırık. Bak, odunluktaki inşaat artığı tahtalar hâlâ daha istiflenmiş değil. Kışları ocağı bunlarla yakacaktık hani? Bak, bak, bak şu güllere! Bitlere bak bitlere... Hüüü, hüüü, hühhhh: Gözyaşları.

Halim'ciğim yahu, Seher Hanım'ın kabakları börekleri çok fazla, pek de güzel olmuş. Biraz paket ettim, Abdullah Efendi'ye versene bunu, lütfen! Hah hah hah-hih hih hih: Bol kahkaha.

Önceki gün Ada dönüşümüzde vapur çok kalabalıktı. Zaten Büyükada da öyle; ellerde çalgılar, ayaklarda toplar: Bayram tatili yapılıyor(du).

Buna karşın İstanbul birkaç günlüğüne bizim gibi sessizliği, edebi temizliği sevenler için yaşanır bir şehir olup çıkmıştır. Herkes, tatil olduk, diyerek bayrama taa iki gün önceden şehir dışına gitmiş bulunmaktadır. Haftasonu da tatil. Yaşasın el öpme ziyaretleri. Rize'den gelen oraya, Antep'ten, Erzurum'dan gelenler de geldikleri yere büyük ziyaretine, burdan yurtdışına gidenler buraya... Trafik? 48 ölü 58 yaralı.

Bizim buranın 4-5 'iti' vardı ya, (biri dişi cinsten) tatilde onları da alıp götürmüşler. Mahallemizde alışılmadık bir güzellik. Her yanın nasıl çiçek içinde olduğunu görebiliyor, 'gelin ağacı'nın zevkine varabiliyorum. Bugün akşam yemeğini terasta Huriye Necatigil Hanım'la yedik. Emekli'den Halim bize evsahipliği yaptı: Balık ve salata. Çilekle süslenmiş dondurma. Değerli şairimizin eşine yazılmış mektupları. Huriye Hanım'ın bize onlardan bazılarını okuma yüceliği, nasıl desem, bize bu kadar derin bir yakınlık göstermesi... Mektuplar büyük ozanımızın büyüklüğüne denk.

Bu satırlar üçümüze de çok iyi geldi. Yüreğimizdeki bütün çerçöplerden arınmış gibiyiz. Bu arada, tabii besbelli: Komşunun azgın köpek de tatilde!..

19-24 Mayıs Rotterdam'a yolculuk

İlki Rotterdam'da benim yazarlığım üstüne temalar, düşüncüler açısından bir forum. Ben de konuşuyor, açıkçası soruları yanıtlıyorum. Amsterdam'daki toplantı: Adalet Ağaoğlu yazarlığında yolculuk ve *"Fikrimin İnce Gülü"*... Oradan geçeğim üçüncü toplantı

Leiden Üniversitesi'nin çağrılısı olarak, Ortadoğu-İslam Kültürü Bölümü'nde: Bir geçiş dönemi yazarı olarak Adalet Ağaoğlu "Dar Zamanlar" üçlemesi üstüne ve Çağdaş Türk Edebiyatı. Bana düşen: Tarihin değişim ânı. Değerler değişimi. Yaşam, yazın ve yaratı bakımlarından. (Dersimi çalışmaya başlıyorum.)

25 Mayıs, Perşembe

Öyle bitkinim ki, kendimi buraya dönmüş gibi bilmemeye çalışıyor, evin içinde sürükleniyorum.

Leiden'den önce hem Rotterdam toplantısında, hem Amsterdam'da benimle birlikte olan Petra (Petra de Bruijn), doktora tezini benim sahne oyunlarım üstüne yapmıştı. Tez çalışmaları sırasında Metin And da hocası, danışmanı olmuş. Bu sefer hem Barbara Fleming'le tanıştım, hem Prof. Dick Kopmann'la. Dick kanal kıyısındaki pitoresk bir lokantada bize nefis bir yemek ısmarladı. Kendisi şişman ve çok neşeli. Ardından kanalda baş başa kayık gezintisi. *"Fikrimin İnce Gülü"*nü Felemenkçeye çevirmek istiyor iznim olursa. İzin oldu gitti. Aslolan sonuç. Kopmann kanalda, suyun içinde nasıl ettiyse bir şey buldu, çıkardı. "Bir pipo ağzına benziyor bu, antika galiba. Size armağanım olsun," dedi. İşte böyle, zaman zaman çocuklaşmak iyidir. Yazık ki eşi yatalakmış. Kanserden. Çeviriyi ne zaman, nasıl bitirebileceğini bilemiyormuş.

Barbara Fleming'le daha önce yazışmıştık. Hayatımın hikâyesi bir dergiden istenmiş, ben de yazmıştım. Almanya'da iken bunu görüyor, çeviriyor. Fakat tabii dergide bu yazımın nasıl dizgi hatalarıyla, cümle atlamalarıyla, yalan yanlış çıktığından haberi yok ve bu dergi sahibinin kaçamak 'satışından' başka bir şey olmadığı anlaşılmış bulunuyor. Ben kendisine aslını göndermiştim. Bunu

konuştuk. Amsterdam'da Leiden öğrencilerinden, lisans tezi hazırlığındaki Mehmet Emin Yıldırım'la tanışmak, evinde buluşmak bir keyifti. Dick'i o da seviyor. Çevirisi çok iyi imiş.

Ayın 27'sinde PEN kongremiz var.

1 Haziran

Nar dergisi Sayı 3'te bazı gazetelerle birlikte şu haberi görüyorum: Adalet Ağaoğlu *Hiçbir Yer* adı altında ikinci Anı-Roman'ına devam ediyor.

(...)

Semih Gümüş'ün *Başkaldırı ve Roman* adlı inceleme kitabı Oğlak Yayınları'ndan çıktı. Kitabın alt başlığı: *HAYIR... İçin Bir Çözümleme Denemesi.* Semih Bey'in *ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı* için yaptığı inceleme geçen yıl *Yazının ve Tarihin Bilinci* adıyla YKY'den çıkmıştı. Yazarlığımın başından bu yana ilk defa böyle bir edebiyat incelemesiyle tanışmış bulunmaktaydım. Kendisiyle de hesaplaşarak romanın, ama aslında anlatının derin sularına daldıkça daha çok dalmaya yazgılı eleştirel bir edebiyat incelemesi. Semih Gümüş'ün yenileri arasında bir de İş Kültür Yayınları tarafından basılmış *Yazının Sarkacı Roman* adı altında bir eleştiri kitabı var ki, bunu incelemenin oldukça dışındaki durumuyla tek başına 'eleştiri' tanımıyla yayımlamak daha doğru. Çünkü burada aşağı yukarı yirmi roman yazarımızın romanları tek tek ayrı yazılarla ele alınmış; bu yazıların bir toplamı ve her bir roman edebiyat terazisinde tartılarak ele alınmış. Doğrusu ya, bu kitap benim *Hayır...*'a hangi açılardan nasıl yaklaşıldığı merak ve heyecanımı büsbütün körüklemiş bulunmakta.

Üstelik bu sefer genelde edebiyatın, özelde romanın başkaldırı sularına dalınmakta. Ben bu romanımda *Hayır...* 'başkaldırısının'

yanına özellikle ad olarak üç nokta yan yana koydum; sloganvari bir ünlem sanılmasın diye... Çünkü bu roman kahramanları yoluyla kişinin kendine başkaldırmasının, kendisiyle barış sağlama çabasının romanı. Elbette 'o kişi'leri 'bu kişi' yapan dışarısıyla keçiler gibi alın alına toslaşarak...

(Başmüfettiş: Dur yahu, kendini kendine anlatıp durma. *Başkaldırı ve Roman*'ı hatmet de ondan sonra ötmeye başla. Anlaşıldı, 'Öte Yana' geçildiğinden hâlâ emin değilsin, *Hayır...*'ı böyle üç noktalı falan yayımlatmayı göze aldığın halde. Genel okuru ilgilendirmez böyle üstü kapalı ayrıntılar, fakat dua et ki, Semih Gümüş öyle okurlardan değildir.) Valla da, talla da, her seferinde benim katlime çalışan Yıldız Ecevit postmoderncisinin bu sefer de 'efendime söyleyeceğim'lerimi seve seve kullanmış ve ilk romanıyla çok ilgimi çekmiş, beni kendisine sevdirmiş Hasan Ali Toptaş'ı her şeyimi ona yamayarak omuzlaması fena canımı sıkmıyor değil: Oğuz Atay'ın da bir kerecik adımı, üstelik yalan yanlış geçirmesi yetmezmiş gibi! Töbe töbe estağfurullahhhh... (Ben bana: Dikkat! Kültür hayatımızın pazar hayatından kurdeşen kapmışa benziyorsun. İlaçlan, ilaçlan!..)

14 Haziran

Günler akıp gidiyor. Arada konserlere gidiyorum, Aya İrini'de Ruhi Ayangil tambur konserini de içim okşana okşana dinlemiş bulunmak buna dahil. TRT'deki Nalan'ın hazırladığı programların ne zaman yayımlanacağı hâlâ belli değilmiş. Aradan iki yıla yakın bir zaman geçmiş olmalı. Al memleketi, vur 12 Eylül sonrasının TRT'sine...

Hiçbir Yer'ime iki bölüm daha yazdım. Raşit ve Senay'ın *Nar* dergisinde yayımlanmaya başlaması iyi mi oldu, kötü mü, bilemiyorum. Kendimi sağlık olarak pek güçsüz, hayata küsmüş gibi hissediyorum.

Sık sık sinemaya kaçıyorum. Arada bir Sefa Kaplan'la buluşuyoruz. Eksik olmasın, Ada'da da ziyaret ediyor bizi. Yeni şiirlerini getiriyor. Halim bunları öyle güzel okuyor ki, kelimeler hayatın içine çekiliyor, diriliyor gibi oluyor.

Dün Fransa Konsolosluğu Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'ndeki bir toplantıya gittim. 'Dil Oğlanları' yani Fransız mütercimler sergisi. Çıkarken Stefanos Yerasimos'la yan yana gelip konuştuk. Fransa'da L'Orient, dört-beş ayrı Türk yazarının İstanbul üstüne yazacağı farklı farklı yazılarının bugüne kurgulanışıyla bir ortak roman gibi montajlayıp (Postmodern yaklaşım mıymış, neyse işte) ortak bir basım yapmak istiyormuş. Enis Batur'a, Murat Belge'ye Orhan Pamuk'a, bir de bana teklif gelecekmiş.)

15 Haziran

Dikkat! İstanbul Ansiklopedisi'nde benim adım Büyükada'ya bir gönderme yapılırken geçiyor. Büyükada'yı açıyor, bakıyorum. Bu maddede benim *Bir Düğün Gecesi* adlı romanımda Büyükada Anadolu Kulübü'ndeki bir düğünü anlattığım söyleniyor. Ankara coğrafyası da büsbütün hasıraltı olmuş gitmiş. Düğün anlatımın adresi Ankara Anadolu Kulübü'dür. Bu, ansiklopediye bütün güvenimi kaybetmeme yetti.

Ankara üstüne kitaplar yazılır, romanlardan alıntılar yapılır; başkent Ankaralı olmayan yazarlara yazdırılır; Yakup Kadri'nin Cumhuriyet başkenti Ankara'sından beri ilk defa şehir içinde geçip, bütün şehir coğrafyasına yüklenmiş *Ölmeye Yatmak* akıllara bile gelmez; bu sefer de kasten Ankara Anadolu Kulübü'nü roman mekânı olarak seçmişliğim götürülür, Büyükada'ya yamanır. Hoş, İstanbul üstüne yazanların da, bu şehir için yazdırılanların aklına, bir küçük saptama için olsun *Üç Beş Kişi*'nin İstanbul'u gelmez.

23 Haziran

Birkaç gün Ankara'da kaldım. Müjen'le Medine ilişkisi biraz daha iyi gibi. Emin Mahir ve Alageyik'lerle buluşmak beni rahatlattı. Hele küçük oğulları Can'ın yazarlığıma verdiği önem! Unutulur gibi değil. Birbirimizle yakın dost anlaşması yaptık.

Dönüşte de ne göreyim. Hikmet Altınkaynak evleniyor ve nikâh davetiyesine benim *Karşılaşmalar* kitabımdan bir alıntı yapmış. Hevese geldim. *Başka Karşılaşmalar*'ı da hazırlayıp YKY'ye sunmaya karar verdim.

6 Temmuz, Perşembe

(Dünü bugüne bağlayan gece. Saat 01.10. Aziz Nesin İzmir'de ölmüş.....)

Yalnız 'vatan'ın değil bütün dünyanın ve dünya insanının hakkaniyet içinde sağ salim olması yolunda gecesini gündüzüne katıp durmuş Aziz Nesin'imiz bizim. Edebiyat dünyasının yeri doldurulamaz büyük mizah ustası. Bunda hemen herkesin birleştiğinden kuşku duyanlar varsa, alınları karışlansın. Bunlar da otelde yazarçizerler yakma, katletme müteşebbisleri zaten. Mizah yazını ustası Aziz Bey, çok daha temel anlamda bir yönünden ötürü de büyük, yeri büsbütün doldurulamaz bir kişimizdir. O, içine doğduğu dünyadan, arasında yaşadığı insandan sorumluluğun bilincinde, bu bilincin gereklerini yerine getirmekten, hayata geçirmekten hiç geri kalmamış bütün bir aydın. Bence Aziz Nesin yazar olmasaydı, düz bir vatandaş olsaydı bile hayata karşı aynı sorumlulukla tavır almaktan geri kalmazdı. O yine büyük harflerle Aziz Nesin olurdu. Bu toprağın insanı ve bütün insanlık hakları uğruna çırpına çırpına can verdi. Gelip geçmiş yönetimler onun için iyi tarafından hiçbir şey yapmadı; o ise başta onlar, bu topluma çok şey verdi. Bari iste-

diği, dilediği biçimde gömülmesine yol versinler de, vicdanlarının karasından birazcık kurtulsunlar.

(Bir bilgi: Aziz Nesin'in isteği yakınlarınca -el altından- yerine getirilecektir. Kimse duymasın.)

10 Temmuz

Akşamüstü *Cumhuriyet*'ten bildirdiler: Mehmet Ali Aybar ölmüş.

TİP, onun başkanlığı altında dalga dalga yükselmiş, TBMM'ye hayatımızda ilk defa sol'dan tam 15 milletvekili girebilmişti. Ne kadar, ama ne kadar umut dolu günlerim. Olup bitenler, kargaşa, içerden bölünmüşlük, darbe üstüne darbe'ler... Hepsine tam bir aydın tavrıyla 'güleryüzlü sosyalizm' anlayışıyla 'efendice' direnmiş Aybar, bu kadar işte: 89 yaşında. Gitti. Karşısına geçenler: 'Sosyalist dendi mi kirli pasaklı, aşksız-meşksiz, asık surat, vurducu kırdıcı olmalıydı' öyle mi? Eğitimsizlik, kültürel seviye bizi 'anlayışlı' olmaya çağırmıştır, ama nereye kadar, nasıl? Aziz Nesin Bey boşuna haykırmak zorunda kalmadıydı 'bizim halk budaladır' diye. Her şey gibi sabrın da bir sonu vardır.

(...)

Dün İstanbul sele kapıldı. Arabaları bile seller sular götürmekte. Altyapısız şehir, kendi içinde boğulmakta; kendi kendisini boğmakta. Bizim tavan yine aktı. Onca bakım, tamir neye yaradı. Bunun yanıtı yok, çünkü birçok insan, gecekondularda, bodrumlarda sular altında kaldı. Giden gidene.

Gece

Gazetelere bakmak şimdiye kaldı. *Yeni Yüzyıl* "Bölünme Korkusuna Son" başlığı altında şöyle diyor: Helsinki Yurttaşlar Derneği, TOBB raporu gibi çalışmaların artmasına destek arıyor.

Yazının alt başlığı şöyle: "Bu rapora gösterilen tahammülsüzlük, barış içinde bir arada yaşama yönünde çaba sarf eden ve çözüm öneren kişi ve kuruluşları harekete geçirdi. Dernek, Türkiye'yi bölünme tehlikesine sürükleyen şey, bölünme korkusunu yayanların telaşı ve cadı kazanıdır," diyor.

Bildirinin hazırlanışını biliyorum. Çağrıya katıldım. Zaten çağrı metnini benim gibi Helsinki Yurttaşlar Derneği kurucu üyelerinden olan Murat Belge, İlhan Tekeli, Mete Tunçay, Orhan Pamuk, Ercan Karakaş, Fikret Tokgöz, İsmail Özay'la birlikte bütün üyeler imzalamışlardır. Haber benim de dahil olduğum bu isimleri vermiş.

21 Temmuz

Güneydoğu-Terör. Bunu durdurmak silahla, savaşla olmaz; siviller arası görüşme olmalı, deyip duruyoruz. Fakat 'öyle bir sallayacaklar ki' vatan kurtulacak!!!

(Bu arada yazarlık sürüyor da, ayıptır söylemesi, bazı yerlerde telif hakları da yokmuşa getiriliyor.)

Toplu Oyunları'mı iki cilt halinde yayımlamış yerden ikincisi için telif hakkı falan gelmedi, zaman geçti. Avukatım (kadın cinsinden ve çok gayretli) Üzüm Ateş telefon etti. Yayınevi takıntısını çözebilecek gibi görünüyor. Oyunlarımı topluca alma anlaşması imzalanacakken patrondan Yılmaz'ın ne kadar alçakgönüllü, saygı ve sevgi dolu olduğunu düşünüyorum da...

Benim de yayın dünyası hakkında hiçbir fikrim yoktu canım. Yaşadıkça öğreniyorum.

Yarın Halim'in doğum günü.

Birdenbire aklıma Cesare Pavese'nin *Yaşama Uğraşı* kitabı geldi. Günlüklerinin yayımı. İntihar ediminin onu da çok sık düşündürdüğü anlaşılıyor ve o bunu, öyle de kestirip atmış bulunuyor.

Günlerden 26 Ağustos 1950. Roma'da verilen ödülünü almaktan sürekli kaçtığı Torino'ya dönüş. Günlüğü dışındaki bütün özel kâğıtlarını yakarak yok ediş ve küçük bir otel odası. Küçük bir uyku hapı. Tamam. İki yakın arkadaşına göre Pavese günlüğünün ölümünden sonra belki de yayımlanacağını düşünürmüş. Ahh onun o *Ay ve Şenlik Ateşi.* Gençliğin şiiri!..

Yaşama Uğraşı'nı kitaplarımın arasında arayıp buldum. Karıştırmaya başladım nedense??????

Günlük: 1935-1950 yılları arası. 15 yılcık ve I. Dünya Savaşı ile II.'si insanlık dışı yıkım yakım... Korku. Acı. Nefret. Kaçış ve dönüş. 1923-1974 Türkiye. İnsanlık ufkunu genişletmek isteyenler tutuklanıyor, gençler asılıyor. *Yaşama Uğraşı.* E Yayınları. Türkçesi: Cevat Çapan. İlk okuduğum yıl 1974. Altını çizdiklerimden:

7 Haziran 1938:

Ölüm huzursuzdur. Ama ölüm düşüncesi her türlü huzuru ortadan kaldırır. ... Ben en az sekiz yıl daha gerideyim çağdaşlarımdan. Onların yirmi iki yaşındayken emin oldukları konularda, ben otuzumda hâlâ kararsızım. ...

10 Haziran 1938:

Eğer kendi isteğimizle seçmişsek, tatsız ve güç bir şey bile bize rahatlık verir. Ama onu başkalarının zoruyla benimsemişsek, o zaman bir işkence olur bu bizim için. ... En kutsal sevgilerimizin hepsi tembel bir alışkanlıktan başka bir şey değildir.

25 Temmuz 1940:

Zorbaca bir adaletsizliğin herhangi bir direnişle karşılaşmadan ve kolayca uygulanması bunun açıkça belirli ve sayıca sınırlı bir gruba yöneltilmesiyle gerçekleşir. Varlıklarıyla, hayat karşısındaki tutumlarıyla

beğendiğimiz yazarlar -sözgelimi Stendhal- çoğu zaman yazılarında bile üslupçudurlar... Sanatçılar burjuva toplumun keşişleridir.

20 Ekim 1944:

Hem korkusuz olmak, hem haklı olmak; tarihin (ve hayatın) iki ayrı kutbu. Genellikle birbiriyle çelişen iki niteliktir bunlar.

16 Ocak 1948:

Günümüzde bir hikâyeyi birinci tekil şahsın ağzından anlatma eğilimi insanın hem o sayfada kalmayı isteyip hem de bilinçaltından doğalcılığa içgüdüsel bir dönüş özlemi duymasından başka bir şey değildir. Bir şeyi anlatmaktır bu, bir devinimi çizmek değil. Artık tiyatroyu gereğinden çok akademik bulduğumuz için, bu bize tek çıkar yol olarak görünmektedir.

Daha pek çok. (Ben bana: Nerdeyse kitabı aktaracaksın. Geç.) Ah yazardan dostum Pavese. Ben oyun yazarlığından ne diye romana sıçradım sanıyorsunuz? Ama ben bunu ayrıca kendi çıkar yolumu bulmak için yapmış, *Ölmeye Yatmak*'ı bunun için öyle kurgulayıp yazmışımdır. Ben, sen, o, onlar iç içe ve dün-şimdi-yarın devinimleri de fiilen böyle. Hani *"Yapılması gereken şey çözümleme değil, göstermektir,"* demişsiniz ya; tam öyle.

Ertesi gün

Amsterdam'da *"Fikrimin İnce Gülü"*nü tek kişilik sahne oyunu olarak bana yaptırıp da, Almancasından oynamaya kalkmış Şaban Tonguç buraya gelmiş, yarın ziyaretime gelmek istiyormuş; beni o kadar uğraştırmış, verdiği sözü de tutmamış olması yetmezmiş gibi... Belki onun içindir *Yaşama Uğraşı*'na sarılışım.

22 Temmuz

Alışkanlıkla ayrı yataklarda kocamakta olduğum koca(man) Halim'in doğum gününe armağanım irmik süt portakal ve annemin öğretisine ek olarak Cointreau eklenmiş pastamsı şeydir. Pek sevdiği dağ çileği eşliğinde. İstinye bayırından inerken görüverdim. Minicik sepetlerde satılıyor yol kıyısında.

24 Temmuz

19.30. *Kadınca* dergisinin Armada Otel rufundaki kokteyl daveti. Okurlarının 'yılın edebiyatçısı' kategorisinden seçtiği 'kadın yazar' benmişim. (Fatma İnayet: 'ödül' verilince 'kadın yazar' olmayı da kabul edebilirsin değil mi?)

El cevap: Kadın haklarını inkâr etmiyorum ki! Yazar demek 'insan'la uğraşmak demektir'e getiriyorum.

Dur bakalım, bu akşam orada teşekkürünü şunlar gibi bir şeyler söyleyerek tamamlayabilirsin pekâlâ:

Bilirsiniz, Nâzım Hikmet'in "Bizim Kadınlar" şiirinde sırtında ağır çuvallarla silah yüklü Kurtuluş Savaşı kağnılarını çeken kadınlarımız için söylediği hani şu *"Yeri soframızda/ineğimizden sonra gelen"* sözünü edebiyatımızın 'Kurtuluş Savaşı' için de söylenebilir. Toplumumuzdaki yeri her şeyden sonra gelen kadınımıza basın yayın araçlarında hep arka sayfalarda, cinsiyet aracı olarak yer verilirken hiç değilse *Kadınca*'nın okurları 'kadın yazarı'nı alkışlarıyla göze sokmayı bilmekte. Bu ödülü yazan kadınlar adına ayrı bir kategori gerektirmeyecek günlerimiz adına alıyor, kabul ediyorum.

Sen böyle yazarken bir şeyler anlatabilirsin de, konuşurken sıfırsın. Bu sefer ne yapacaksın bakalım.

25 Temmuz

Günlüğüme not düşmesi bile bana çok güç gelmekte ama, Seher Hanım'la el ele evi toplayıp, perdeleri söküp, kitapların üstüne masa örtüleri çekip durmaktayız. Bugün işte tavan çatı onarımı yukarda, boya badana işleri ise altında başladığı gündür. Boyacı ustalarına 'göz alerjim var, sakın sentetik boya kullanmayın, mat bir şey olsun' ricalarında bulundum ama henüz astar çekiyorlarmış; ne yapacaklar bilemiyorum.

Bu hallerde Güldal'ın nişanlısı Aziz Bey'le nikâh törenine gidilecek. Annesi Nafiye ve babası, kardeşleri ile yıllar sonra ilk defa karşılaşacağım. Ankara, Tuna Caddesi bahçeli evimizde annemin kucağına doğmuş bulunan Güldal'ın nikâh tanığıyım. Boyadan gözlerim kızarıp şişmese bari...

Aa sahi, Manuel Çıtak'la Maslak Pabetland'de buluşacağız. *Skylife* dergisi için çektiği fotoğraflarımın dialarını verecek. Ah biz ikimiz de Mustafa Sönmez âşıklarındanız.

30 Temmuz

Boya-badana işi sürmekte. Sentetik boya kullanmışlar. Gözler yaralanmış gibi. Bitişik komşusuna uzun süredir rahatsızlık veren köpek için Sarıyer Cumhuriyet Savcılığı'na dilekçe verilmesi gerekiyormuş. Orası Büyükdere zabıtasına havale edermiş. Komşunun kız çocuğunu, erkekten arkadaşlarının kışkırtmasıdır diyerek iki defa telefon meselesinden ötürü affettik. Ama ne oldu? Bu sefer de kızın abileri tarafından ille köpek bağırtıları, köpek bağırtıları. Zabıtaya başvurmak da pek korunma yolu olamıyor. Deneyle sabittir. Bakalım bu sefer ne olacak?

Kaplumbağa gibi evini sırtında taşıyan hallere geldik.

Derin bir soluk al: Müjen'i bu sefer de 'master'i için Londra'ya götürüp okula kayıt ve kalacağı bir ev bularak yerleştirmek var. Ona bir oda bulunca alışkını olduğun Mrs. Sharon Wood'un Apartotel'inde kalırsın artık. Değerli şair arkadaşın mecburi göçmen Sefa Kaplan'ı bulur, 'siyasi sığınmacılık' hal-i pür melali içindeyken bağrına basma fırsatını kullanırsın. Sefa vatan hasreti çekenler sınıfından; hele geride üç küçük çocuğu kalmışken... Çalıştığı gazetede bir kitap özeti çıkarmaktan 'suçlu'. Hiçbirimiz de onun adına imza toplamış, mahkeme kapılarına kümelenmiş değiliz. Londra'da onu görmem iyi olacak. Gidiş ağustos sonlarına doğru. Ah şu vize almak işi olmasa...

(...)

Bosna'daki mezalim bizim Güneydoğu'muzdaki T.C. mezalimine eklenince, insanın insan olmaktan hoşnut kalabileceği anlık bir aralık bulamıyorum.

Bosna'ya gitmeliyim; orada kendimi vurdurup cesedimi yaktırmalı, küllerimin de Tunceli'ye gönderilip savaş düşkünlerinin gözlerinin içine içine doldurulmasını sağlamalıyım.

Bosna'ya gidecek aydınlar. Eğer bu hem din, hem savaşan ruhları tatmin için olacaksa kalsın varsın, kalsın, kalsın...

22-29 Ağustos:
Londra'ya Gidiş-Dönüş

Müjen'in Üniversiteye kaydı yapıldı. Üniversitenin 'dormitory arayanlar' listesi kılavuzluğunda ona Nothing Hill'deki eski İngiliz evlerinden birinde, içinde mutfağı da olan bir oda bulundu. Müjen mutfaklı odayı temizlerken bir koşu gidip çok neşeli iki yastık, bir battaniye alarak geldim; yatağının üstüne serdim. Oda bir 'yuva'

sıcaklığı edinmiş gibi oldu. Yeğenim memnun görünüyor. Yazık ki duşu alt katta. (Kızım, ABD'ye burslu gittiğimizde dayınla ben de master yapma dönemini aynen böyle yaşadık, aklında bulunsun... Hiç değilse tek başına öğrenci bursuna tabi değilsin. Döviz serbest!.. Memleket özelleşti. Fatma İnayet: Senin öğütlerinden hoşlanmıyor, anlasana artık!..)

1 Eylül, Cuma

Cumhuriyet'te 'Barış Şenliğine Çağrı' başlıklı bir ilan var. Alt başlık: *Artık yeter! Barış için sen de bir şey yap!*

Çağrıyı yapanlar arasındayım. Buluşma yeri Kadıköy Otopark Alanı, Pazar günü saat 11.00-19.00 arasında.

İki Gün Sonra. Geceyarısı

Londra'dan döndüğümden beri bir yandan masada birikmiş posta öteberisiyle uğraşıyor, sekretarya işlerini yapıyor, bir yandan da Semih Gümüş'ün editörlüğü altında çıkacak *Adam Öykü* dergisi için taslak halinde çekmecede duran hikâyelerimin elini yüzünü düzeltmeye çalışıyorum. Bu arada yepyeni bir şey: *İlk Cinayet*. Fiilen öldürme işi değil de, içten kopma öldürme isteği!.. Bu adı değiştirip değiştirmeme kararım daha sonra ÇIĞLIK demem de mümkün. *Adam Öykü*'yü desteklemek iyi olacak. Şu an için bana en zor görüneni *Rabia'nun Dönüşü* adındaki uzunca hikâyemin daha bir hale yola konulması. Halide Edip'in *Sinekli Bakkal*'ını günümüze 'tercüme etmeyi' akla koymuşluğumdan doğma bir çalışma.

Taslağını taa 1987 yılının Nisan ayında yazmışım.

6 Eylül

YKY'den koordinatörümüz Aslıhan Dinç telefon etti. *Bir Düğün Gecesi* Boğaziçi Üniversitesi'nde ders kitabı olmuş; 1.000 adetlik yeni basım yapılıyormuş. Yazık eskisinin dizgi hatalarını düzeltmeye vakit yok. Aceleymiş.

Londra'ya gitmeden önce *Gece Hayatım*'ın Oğlak'taki 2. basımı da yeni önsözüyle birlikte çıkmıştı. Önsöz'ü üstünde durulmalıydı. Gık çıkmış değil.

Ertesi Gün

Bak bak, şuna bak! Eksik olmasın, *Cumhuriyet Kitap*'taki "Evet, Edebiyat Bir Sanattır" başlıklı yazısında Alman Edebiyatı Profesörü Gürsel Aytaç yine hatırını sormuş. Hani sanki '80 sonrası edebiyat dünyamızın, gençlerin siz yaşlıları dinozor ilan etmelerine inat, şöyle demekte: "... *'Toplumcu gerçekçi' edebiyat ürünlerinde varolagelen toplumsal sınıf ayrımlarının proleter, küçük burjuva, burjuva özelliklerinin gerçeğe uygun kullanılıp kullanılmadığını tespit ve yazarın 'çözüm'ü doğru bulup bulmadığını teşhis etmek Fethi Naci'nin eleştiri ölçütlerinde önemli bir yer tutuyor. Oysa toplumcu gerçekçi sayılamayacak, ama başka meziyetleri olan bir romana o ölçütlerle yaklaşmak, sözkonusu romanın aleyhinedir ve onun artılarını görmemeye sebep olur. Bu yolda ve ilk ağızda hakkı yenen romanlara bir örnek olarak* Ölmeye Yatmak'*ı gösterebilirim. Adalet Ağaoğlu'nun Türkiye'nin toplumsal değişimine bakışı tipik bir 'küçük burjuva bakışı'dır saptamasında bulunurken bu romanı 'başarısız' olarak niteliyor. Oysa o romanın başarısını başka yerde, mesela kurgusunda ve 'zaman' kavramında görmek gerekiyor, çünkü sanatsal anlatının göstergesi bunlar.....*"

Ah ya da bir bilseydiniz bütün anlatı sanatında ideolojik yaslanmalardan dörtnala kaçtığımı... Resmi ideolojiyle anlatı sanatıyla hesaplaşmak kaypak, şundan buna değişimci bir 'ortaoyunu' kurgusu gerektiriyordu. Karnavalesk bir yol ki, burda zamanın çok boyutluluğu ile 'oynamak' cesaret isteyen bir şey... Büyük bir anlaşılmayabilme ihtimaline karşı gözü kara atılmak...

15 Eylül, Cuma

Gazetelere bir göz atıp yürüyüşüme çıkayım, derken *Milliyet*'te şu başlık altında bir haber: **SANDALCI Kitabına soruşturma.** Devamı: "Cumhuriyet Başsavcılığı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) tarafından Haziran ayında yayımlanan **Emil Galip Sandalcı'ya Armağan** adlı kitap hakkında TCY 159. Maddesi uyarınca soruşturma açtı. ..." Bu kitapta benim de Emil'e özlemler dolu bir yazım var, İnsan Hakları Vakfı'nın bu vefakârlığına çok çok teşekkürlerle. Emil'ciğimizin İnsan Hakları Derneği'nin İstanbul Başkanlığı'ndan bin beter sevgisiz ve saygısızlıkla düşürülmesi yetmemiş demek! İnsan hakları adına evrensel planda bütün boyutlarıyla sahip çıkılması savaşımına sağlığında değer biçmekten aciz 'etnik baskı'ya rağmen bunlardan bir tekine bile yan bakmaksızın adım adım ölümüne ilerleyen böyle bir aydınımızı yazıyla anma 'suçu'... Düşünce özgürlüğü davaları süregiderken katmerli kaymak. Önümüzdeki ay Can Yayınları *Yine Düşünce Özgürlüğü Yine Türkiye*'yi de ikinci defa yayımlamış olacaktır. Orada da "Çoklukta Yokluk" diye bir yazım var. Görülmüştür: Bol bol DGM soruşturmalarına git-gel'lerimiz. Bir alınyazısı sanki.

Bir yanda soruşturma, bir yanda yazarlık atılımı. *Milliyet*'te bu sefer de şöyle bir haber, 'ilanen'. 18 Ekim'den başlayarak Fatih, Reşat Nuri Sahnesi'nde Engin Uludağ yönetmenliği altında Adalet Ağaoğlu'ndan *Çatıdaki Çatlak.*

Gülme de, ağlama da. Senin bu oyunun ilk defa Muhsin Ertuğrul hocamın Şehir Tiyatroları danışmanlığı sırasında Zeytinburnu'nda bir bölge sahnesi yeşertme bağlamında tam otuz yıl önce oynanmıştı. Oyunu seyirci samimiyetle kucaklayınca, hemen ardından hooop Ankara Devlet Tiyatrosu'nda da Devlet Konservatuvarı ilk mezunlarından yeteneği ve heyecanı bol Muazzez Kurdoğlu Lutas sahiplenmesi sonucu sahnelenmişti. İşte oyunun başına bela çıkması da o zaman oldu. Sağcı yönetimlerin koyuldukça koyulduğu, 68'ler eleştirisinin de yükseldikçe yükseldiği zamanların Kültür Müsteşarı Adnan Ötüken *Çatıdaki Çatlak*'a sansür buyurdulardı. Ankaralı yazarlarımız hemen her gece Küçük Tiyatro'da nöbete girdiler Ötüken'e 'suçüstü' yapabilmemiz için. Buna daha beter öfkelenen Kültür Müsteşar'ı kendine uygun gördüğü dergi ve gazetelerde şu minval üzre yazılar yazmaktan da geri durmamıştı: "*... Bu oyunun yazarı evde kalmış bir kızdır. Erkeksizlik başına vurmuş olmalı ki böyle şeyler yazmakta...*" vb.

Oyunun karakterlerinden biri de delişmen, aklından geçen dilinde bir komşu kadındır. "Valla komşucuğum, kalk yıka ütüle, giydir; koş ayıkla, pişir yedir, yine de benimki gibi hödük bir kocaya yaranama git! İnan ki orospu olmak, koca eline bakan ev hanımı olmaktan çok daha iyi! Adın çıkmış 'ev hanımı'na, senin şu Fatma gibi hizmetçilik dahi edemeyiz yaaa!" 'Evde kalmış kızkurusu' suçu işlememin nedenlerinden biri bu ise, öteki daha yenilir yutulur cinsten değil Ötüken'sel kafalara göre: "... Kız komşum dinle hele,

bu böyle gitmez göreceksin, yarın birgün bütün evsizler barksızlar, işsizler güçsüzler tepelerden aşağı bir inecekler ki, görecekler!" bile demekte bu delişmen kadın... Zaten Kültür Müsteşarı makasıyla ilk ağızda kesilip atılan laf, bu laftır. Oysa bu rol, Şehir Tiyatroları'ndan çıkma Melahat İçli gibi kendini sanatına adamış bir oyuncuya düşmüşse, eeeh yeme de yanında yat. Ankara'dakinde aynı inançlı sanatkâr Süreyya Taşer'in oyunu da gidilip elleri öpülesi cinstendir, ama işte başta ben, hepimiz suçluyuz. Sonuçta çatlak çatı altındaki oyun Adnan Ötüken malı devlet tiyatrosundan deport edilmiştir. Otuz yıldan fazla bir zamandır da orada tek oyunum dahi oynanmış değildir. Alev Alatlı adındaki zihni keşküllü 'roman yazarı' bir 'eser'inde okuruna Adalet Ağaoğlu'nu adıyla sanıyla Devlet Tiyatrosu kapısındaki mafya çetelerinin bir üyesi olaraktan burada durmadan, hiç durmadan oyunlarını oynatıp duran biri diye sunmuş bulunsa bile... (Düşünce özgürlüğü böyle 'aydın'lara bol gelmekte...)

Sen bunları bırak da, boya badana diye yerlere yıktığın kitaplara bak. Kalk yerlerine yerleştir bunları. Neyse ki en üst rafları Seher Hanım yardımıyla yerleştirmiştin.

Perdesiz camsız duş kabinine konulan cam çerçeve uygun düşmedi, geri gitti. Yüzlerini değiştirttiğin İsveç işi iki koltuk bir kanepeyi en iyisi Ada'ya gönder. Pek 'rüstik' olmuş; oraya daha iyi gider.

(Senin hani şu 'İlk Cinayet' bir 'Çığlık' attıktan sonra *Çınlama* diye vaftiz edilip gözünü açacağı kucağa teslim edilmiştir. Hikâyem *Çınlama* oldu, çünkü gözden geçirirken birden hatırladım ki Ömer Seyfettin'in *İlk Cinayet* adında bir hikâyesi vardır. İnsan mayasındaki kırıcılığı anlatır. Bu doğuştan böyledir, demeye getirir. Küçük bir çocuk vapurda yakaladığı ve pek sevdiği bir yavru kuşu boynunu sıkarak öldürüverir. Bense 'kıyım' psikolojisi dışardaki etkilerden doğma bir şeydir, demeye getiriyorum. Öldürme arzusunun öne çıkışı... *Adam Öykü* dergisi uzun yaşasın.)

18 Ekim

DGM Savcısı Aytaç Dolaç. Bizim "Düşünce Özgürlüğü" davamızın duruşması 26.10.1995'te saat 9.30'da imiş. Ahmet Altan'ı "Atakürt" yazısından ötürü 1 yıl 8 aya mahkûm etmişler. Tecilli.

Bu sabah isyan duygularım çok yüksek.

8. Madde'ye yalnız Anayasa'ya ve İnsan Hakları Sözleşmesi'ne -Helsinki- aykırı olduğu için değil, böyle maddelerin beyinleri dumura uğratarak ona yaratı, buluş yolunu kapadığı için karşıyım. İnsanlar zihniyetleriyle dahi hesaplaşamaz duruma düştüler.

21 Ekim

Başıma bir de *"Fikrimin İnce Gülü"*nün Amsterdam'daki bir kültür evinde sahnelenmek üzere tek kişilik oyun yapma işi çıkmış bulunuyor. Orada 'tiyatro' peşinde koşan gençlerimizi kıramamak... Halim yarın B.Ada'da, ben burda çalışmakta.

Ha sahi Ahmet Altan'ın mahkûmiyet haberini okuduktan sonra, ona telefon etmiş, vaziyeti güldürüye dökerek çok gülmüştük. Şimdi arıyor, bana: "Uçağınızda şu gün için rezervasyon yapar mısınız?" diye soruyor. Kahkahalara boğuluyoruz. "26'sında DGM'de buluşuyoruz; size çıkış yok!" dedim ben de ona. Dur hele dur!

Bunu ben rüyamda mı gördüm yoksa? Rüyalarımı günlük defter yerine yazı makinesine kaydetmekteyim nicedir? O da artık atlaya sıçraya...

Bugün 23 Ekim efendim. Annemin baştanıklık kaydına göre 76, babamın tek kızını ilkokula kaydettirme kaydına göre 78. yaşıma el koymuş bulunmaktayım. Halim'ciğimin en kestirmeden armağanı çiçekler bana bakıp durmakta. Bakışmaktayız yani...

Beşiktaş. DGM. 9.30. 3 No.'lu oda. Önünde 8 kişi bekleşmekteyiz. Kimlik tespiti yapıldı. 12.30'a kadar sürdü. O saatte ara verildi. Saat 14.00'te çağrıldım. Dava inceleme için 7 Aralık 9.30'a bırakılmıştır.

Şimdi döndüm. Yorgunum. Ancak iki sayfa çalışabildim. Raşit Çavaş telefon etti. Oğlak Yayınları tarafıma *Gece Hayatım* telif hakkım olan şu kadar lirayı banka hesabına ödemiş. Mahkeme kapılarında bekleşmenin pansumanı. İyiyim.

Ertesi Gün

Elektrikler geceden öğle 12.00'ye kadar kesik. Ev buz. Çalışma odam karanlık. Halim evde. Yemek falan derken gün aktı gitti. Şu oyun yetişmeyecek, oturup çalışayım, derken zırr telefon. Cumhurbaşkanlığı Kültür Danışmanı titri altında Dinçer Sümer arıyor. Herkes onu Güner Sümer kardeşimle karıştırıp kardeşim sanır. Değildir ve bu bizim genç oyun yazarımız ne zaman Çankaya tepelerine kadar ulaşmıştır, doğrusu şaşırmadım değil.

Dinçer diyor ki: Devlet Ödülleri denen şey kalkmış (iyi olmuş), bunun yerine Cumhurbaşkanlığı Kültür Ödülleri konmuş. Bu yılki ilk ödüller edebiyat, müzik, resim dalları üstüne veriliyormuş. Edebiyatta ben, müzikte flütist Şefika Kutluer, resimde Burhan Doğançay seçilmiş. Seçiciler: Bozkurt Güvenç, Namık Kemal Zeybek, Rengim Gökmen, Emre Kongar, bir de galiba Cüneyt Arcayürek.

Ne diyeceğimi bilemedim. Resmi ideoloji ile benim kadar çok hesaplaşmış edebiyat yazarı az. *Ölmeye Yatmak*'la böyle bir hesaplaşmayı ilk başlatanlardan biriyim, diyebiliyorum. Muhalifim. Yazar olarak beni ben yapan, devlet biçiminin cumhuriyet olması,

ama asla ve kat'a demokrat olamaması görüşümdür. Atatürk başkanlığı çok kısa sürdü, onun Cumhuriyet ideolojisi altı ok toplumsal değişimlere dar gelmekte. İdeolojinin karar verme makamı TBMM'nin elinden alınıp gizli bir güç gibi TSK'ya devrolmuş bulunmakta... Haksızlıklar işlendi. İşleniyor. Ben Cumhuriyet'in uslu çocuğu olamadım; 12 Eylül Anayasası'nda da açıkça "Hayır" dedim. Genelgeçerle uyumlu değilim. Çevremle dahi uyumlu olamamaktayım. Şimdi Cumhurbaşkanlığı Kültür Ödülleri seçici kurulu böylece bu yaramazlıkları ve eleştirel uyumsuzlukları sevdiğini mi göstermek istemekte acaba? Devletin sanki bir çeşit 'özür dileme' gibi giriştiği bu işi reddetmek de anlamsız. Hükümet değil, partiler değil bu girişimi yapan Cumhurbaşkanlığı. Bunu reddedeceksem nüfus kâğıdımı, T.C. vatandaşlığını da reddetmeliyim. Tam bu noktada boynum kıldan ince. Çünkü benim dilim olan memleketimden başka dışarda sırtımı dayayacağım bir yerim yok. Örgütüm, etik kulübüm, alışveriş mağazalarım falan yok. 1953'lerin bütün Paris'i yayan yaşamış Adalet'i gibi fiziksel güce de sahip değilsin artık be Fatma İnayet! Söylesene, başka ne düşünmeliyim? Tıssss.

Dinçer'den biraz izin istedim. Düşüneyim dedim. Telefon numarasını verdi, yazdım.

31 Ekim

Aydın Engin *Cumhuriyet* gazetesi için benimle bir söyleşi yapmak üzere dün aramış, sözleşmiştik. Bugün geldi. 14. İstanbul Kitap Fuarı için yazar-yayıncı-okur ilişkileri üstüne bir dizi hazırlıyormuş. Bu çerçevede benimle konuşmayı yaptı. Aydın ne kadar sevimliymiş. Ankara'da, 12 Mart öncesi ve sonrasının en patırtılı günlerinde AST'ın darmaduman olduğu günlerde Halk Oyuncuları adıyla galiba, evet öyle bu ad altında toplulukla tiyatro

sanatını inadına diriltmeye kalkışmışlardı; hatta bir oyunlarının sahnelenmesi için 'boşluğa atılmış' Güner'in yardımını istemişlerdi, ama işte gelsin Güner'e 'defterden silinmişlik' gelsin onlara hapis mahpus, Almanya'lar, siyasi sürgünlükler falan... Bak bunlardan hiç konuşmadınız. Aydın'ın sana geçmişe ait sorduğu tek soru Sevgi Soysal'ın son zamanları oldu.

1 Kasım

Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından yayımlanan ve hakkında dava açılan Emil Galip'e armağan kitaptaki yazımın başlığı "İnsan Haklarının Örnek Savunucusu ve bir Özgürlük Simgesi". Kitabı ve içindeki yazıları sevdim, benim yazımın bu başlığı hariç.

Başka bir haber, *Yeni Yüzyıl* gazetesinden: **"Sanatçıya Ödül Cumhurbaşkanı'ndan** - Ankara. Bu yıl ilk defa verilecek 'Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülü'nü alanlar belirlendi. Edebiyat dalında Adalet Ağaoğlu, müzik dalında (flütçü) Şefika Kutluer ve resim dalında Burhan Doğançay ödüle layık bulundu. ..."

İşte bugün bunu duyanlar duydu. Yarın da fuar açılışı ve Alman Konsolosluğu'nda bir kokteyl var. Alman tarihçi ve Tarih Vakfı'mız üyesi Christoph Neumann'la eşi Christine yemek için bize B.Ada'ya ayın 12'sinde gelecekler. Neumann Almanya'daki bir edebiyat sempozyumunda benim *Yazsonu*'ndan uzun bir parça çevirmiş, orada bu okunmuştu. Tanışmamız böyle oldu, bugüne kadar da pek güzel sürdü. Arada bir ders vermeye Prag'a gider, arada bir Münih'e (ailesi oradandır) ve hep dönüp buraya gelir.

Telefon: Ödül töreni Çankaya Köşkü'nde 4 Kasım Cumartesi saat 18.00'de imiş, davetiye gönderilmiş. Verdiğin kararı hayata geçir bakalım, otur şöyle kısacık derli toplu, fakat içinde olmasını istediğin ne varsa hepsini özetle içeren konuşmanı yaz. Bunu orada mutlak oku. Aziz Bey öncülüğünde yerine ulaştırmak için o kadar

çırpınıldığı halde yokmuşa getirilen 'Aydınlar Dilekçesi'ne minik bir katkı olur belki. Ankara'ya Halim'le gidiliyor. Uçakla.

5 Kasım, Pazar
Gece

Az önce döndük. Ankara'daki iki gece otelde geçirilmiştir. Yepyeni, yıldızı bol Sheraton'da. Ödül töreninden önce konuşma yazımı orada teksir ettirdim, ne olur ne olmaz diye...

Resmi makamda resmi, zarif bir tören oldu. Halim İTÜ'den sınıf arkadaşı Süleyman Bey'le buluştu. Evliliğini Ankara'da yakından bilip tanıdığımız Nazmiye Hanım da her zamanki sessizliği, içine kapalı ama insani yakınlığı ile resmi görevinin başındaydı. Başkentimizdeki bütün yakın arkadaşlarım da en eskisinden en yenisine kadar hepsi orada... Heyecanım kendileriyle dolu güzel anılarım sayesinde yatışır gibi oldu.

Bu ödülü aynı zamanda omuzlarıma yüklenmiş bir sorumluluk gibi hissediyorum. Cumhurbaşkanımız Demirel madalyalarımızı boynumuza, rozetleri yakamıza taktıktan ve elimize ödül çekini de verdikten sonra (300 bin liraymış) yüz kişilik bir çağrılı topluluğu tarafından alkışlandık. Alacaklarımızı alırken teşekkürlerimizi zaten terennüm etmiş bulunuyorduk ve anlaşıldığına göre tören bitmişti, fakat Süleyman Bey'e doğru parmak kaldırıp: "İzninizle ben bir konuşma yapmak istiyorum efendim," dedim. "Eh tabii buyrun," dedi o da bana. Her kelimesini miskalle tarta tarta yazdığım konuşmamla Türkiye'de özellikle basın ve yazarlık açısından düşünce özgürlüğünü engelleyen yasal ve ahlaksal, yani hatta siyasal, ideolojik tutumlara cevaz veren maddelerin (159. ve devamı...) kaldırılması üstüne terbiyesizce olmayan ve asla 'hamasi' ton taşımayan, dalkavukluk kokmayan, slogandan kaçınan taleplerimi tane tane dillendirdim; sanat ve edebiyata, topluca kültürümüze

verilen önemin devamlı olması umuduyla teşekkürlerimi sundum efendim. Alkışlar beni şaşkınlıktan şaşkınlığa düşürdü. Ödülden çok bu konuşmam nedeniyle kutlandıkça kutlandım. (Fatma İnayet: Yaşar Kemal meselesi üstüne olup biteni de notlasana şuraya!..)

Canım işte, basında da çıkmış; seçici kurul edebiyat ödülü için Yaşar Kemal'i seçmişmiş de, Cumhurbaşkanı galiba "Şimdi o mahkemeye verilmiş durumda; o kalsın da ikinci gelen kimse, o olsun bari..." demişmiş.

Köşke girişte Cumhurbaşkanlığı basın danışmanı yanıma gelmiş ve son kerte kesin biçimde: "Adalet Hanım, böyle şeyler yazılıp söyleniyor; oysa doğru değil bu. Ödül sekreteri olarak da başından sonuna oradayım. Seçici kurul üyelerinin oyları bütünüyle size ait olarak sunulmuştur Cumhurbaşkanlığı'na... Bunu ödülü kabulde kararsızlık çekmeyesiniz diye açıklıyorum," demiştir. (Edebiyatımızda Yaşar Kemal yanında 'kadın' cinsinden insan ve insanlığı yazan biri daha zuhur etmişse ne olurmuş yani? Çukurova rüzgârına şehirlilik esintileri karışır, yerin göğün bereketi bol olur.) Ah sevgili Yaşar'cığım; bütün bunlar senin umurunda değildir herhalde. Törenden sonra Necati Cumalı'nın kardeşi Mübeccel ve eşi Ömer Tekin, genç ve evrensel planda çalışan mimarımız Emin Mahir ve Alageyik'le (Balcıoğlu) altılı bir grup halinde bizim 22 yıl içinde oturduğumuz İlbank Kooperatif Sitesi'ndeki Madam lokantasında içi tertemiz dostluk duygularıyla dolu, şakaların da gırla gittiği bir yemek yedik.

6 Kasım

Çok ayıp. Nerde hani Cumhurbaşkanlığı'na çıkalım, düşünce özgürlüğü önündeki yasal engeller kaldırılsın diye imza toplayıp imza verenler? Bunu yazar hakkına verilmiş saygıdeğer bir fırsat olarak Cumartesi akşamı herkesin önünde gerçekleştirdim işte!

Ama ne yazar örgütlerinden ne medyadan tıss çıkmamakta. Oysa ben sözde ihtiyatlı davranıp hiç yapmadığım bir şey yapmış, konuşmamı bazı gazetelere fakslamıştım, hani yanlış bir şey anlaşılmış olmasın diye...

(...)

Bu arada ben Güneydoğu'daki 'içsavaşı' gözüm-kulağımla izliyor, ekmeksiz susuz kalmış insanlarımıza mesela Hakkâri belediyesinin 'bedavadan' ekmek dağıttığını biliyor, bu yurttaşların birbirlerini ezercesine ekmeğe hücumlarını televizyonlarda görüyor, kahroluyorum. İşsizlik, yoksulluk. Ölüme mecbur kılınmış yurttaşlar; PKK ile ölüm yarışına girişmeler. Hani nerede *Silahlara Veda*? Silaha verilen para iş alanı açacak yatırımlara verilse ya!.. Ödül çekinden uçak ve otel paramızı çıkıp geri kalanını Hakkâri'ye gönderdim. Belediye Başkanlığı'na. Ana kucağındakilere bir şey yani işte, ne bileyim işte yani... Süt, mama, ilaç... Ne bileyim işte... Böyle şeyler olabilir.....

Komiksin sen de. Uçak ve otel parasını kesmesen olmaz mıydı yani? Hayır, olmazdı! Bu tam tamına popülizm batağına düşmüşsün demeye gelirdi. Kesinti, bir teselli. *Bir teselli veeer yarabbiii...*

Ertesi gün

Amsterdam'dan Lee (Lu?) Denhoff adında biri aradı. Bali Kültür Merkezi'nden imiş. *"Fikrimin İnce Gülü"*nün tiyatrolarında oynanması kontratını göndermişler. Avansı da ben anlaşmayı imzalayıp kendilerine gönderdikten sonra ödeyeceklermiş.

İyi güzel de, benim senaryoyu teslim için, oraya gitmem de gerekiyor. Oyunu sahneye koyacakla tartışacağım yığınla şey var. Bunun için de otel isterim; kimsenin evinde falan kalamam.

Muhsin Hoca'dan aldığım terbiyeden ötürü gençlere omuz verip desteklemek gerek diyorsan, canım işte böyle diyorsun. Yaşlı vücut 'konfor' diye inleyip durmakta.

Dünkü pazar günü *Hürriyet*'te Doğan Hızlan "Teşekkürler Sayın Cumhurbaşkanı" diye bir yazı yazmış. Edebiyat, müzik, resim alanlarından bizleri kutluyor. "... Ama asıl kutlamak istediğim kişi Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'dir. Çankaya artık sanatın güzelliği ile daha da güzel, daha da yüce," diyor.

(...)

9 Kasım

Hürriyet "Demirel'den Sanatçılara Ödül" başlıklı yazıda sanatçıların adını verdikten sonra şöyle devam etmiş: "*Hürriyet*'in edindiği bilgiye göre, Ağaoğlu ile birlikte Köşk'e, edebiyat alanındaki büyük ödül için Yaşar Kemal'in adı da bildirildi. Ancak Demirel, Yaşar Kemal yerine A. Ağaoğlu'nu ödüle değer buldu. Yaşar Kemal, Almanya'nın ünlü *Der Spiegel* dergisinde yayımlanan bir yazısından ötürü halen İstanbul DGM'de 'bölücülük' iddiasıyla yargılanıyor. Yaşar Kemal'in seçilmemesinde bu yargılanmanın etkisinin olabileceği öne sürüldü."

Benim adaylığımı benden habersiz kim koydu peki? Buna değinen yok. Hem sanki ben aynı suçun sanığı olarak yargılanmakta değilim? Benimle alttan alta, özellikle *Bir Düğün Gecesi*'nin büyük yankı yapmasından bu yana, tuhaf bir manevrayla üstüme gölge düşürülmeye çalışıldığını en azından sezebilmiş bulunmaktayım. Romanımızda, hikâyemizde yaptığım değişimlerin bile üstü örtülmekte, bunlar hep benden sonra gelenlere hibe edilmekte. Hele Fethi Naci'nin, belki de çok haklı biçimde *Bir Düğün Gecesi*'nin eleştirisinde "düğün"ün 'erkek yanı' orgenerallik, askerlik, Korelik, harbiyelik bahsine hiç el sürmemesine, durumu 'roman tabii bun-

lardan ibaret değil, kalanına sonradan değineceğim,' diyerek hiç değinememesine ne diyeceğim? Kendini de beni de korumuş bulunan çok deneyimden geçmiş 'otosansürüne' teşekkür etmekten başka...

Bende git gide bir 'derin devlet' sorgulayışı uyandıkça uyanmakta... 'Meçhul katiller' hep hem ayakta hem meçhulde kalmalarıyla böyle oluyor bu. TSK'ya 'dokunmak' kabullenilmiş bir tabu.

(...)

YKY incelikli davranmış, *Cumhuriyet Kitap*'a bir ilan vermiş:

Tebrikler Adalet Ağaoğlu
Yapı Kredi Yayınları bu büyük ustayı bütün
okurlarıyla birlikte
İçtenlikle kutluyor.

(Hiçbir şey bilmesen, derinlerde olup bitenleri sezerken sezmemişe getirsen de, okurunun yazarı olduğunu pek güzel biliyorsun. 'Halka göre' bir edebiyat yapmadığın, onun keyfi için seviye düşürmeye yanaşmadığın halde...)

Aslında bana okurum kadar büyük onur veren ikinci bir şey de Oğlak Yayınları'nın 5 Kasım Pazar günkü *Yeni Yüzyıl*'daki şu ilanı olmuştur:

Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülleri'ne
ONUR VEREN
Adalet Ağaoğlu'nu kutluyoruz.

11 Kasım

Akşam yemeğine Alev ve Ali Ulvi'nin evine çağrılıydık. Şimdi döndük. Ferruh Doğan, Hilmi Yavuz, Doğan Hızlan'lı enfes bir gece. Ali Ulvi'nin *Cumhuriyet*'teki karikatürleri yanı sıra her zamanki ve müthiş sevimli meraklı halleri, Alev'in nedense kendi-

sinden hiç beklenmeyen olgun, dengeli evsahipliği... Bence buna kendisi bile şaşmakta... Her gün yeni bir güzelliğini keşfettiğim Ferruh'un geceyi gündüzü keyifle kucaklayan bilgili bilge kişiliği... Ya benim erkek kardeşlerimden öte kardeşlerim Hilmi Yavuz'la Doğan Hızlan'ın sanat edebiyat haberlerindeki zengin renklilikler; bense Hilmi'ye *Bedrettin yaşıyor mu hâlâ/Lala*... diye diye... Ender güzel zamanlarımdan biri.

Bu arada elbirliği ile 'ödül'üm de kutlandı üstelik. Raşit Çavaş ve Senay, Oğlak Yayınevi adına bana 'özel' bir kutlama töreni hazırlayanlardan. Rumelihisarı, İskele balıkçısına çağırıyorlar. 17 Kasım Cuma akşamı onlarlayız. Bak şifahen, telefonla, faksla seni kutlayan kutlayana... Ya medya?

O daha sonra. Sonrası sonraya...

1 Aralık

Bu sabah DGM kapısında Yaşar Kemal'e destek 'suçlu' adayları arasında bekleşirken duruşmanın bittiği, Yaşar Kemal'e beraat kararı çıktığı haberi geldi. Yaşar'ın mahkemeye verildiğini öğrendiğimiz gün Aziz Nesin'le birlikte bir taksiye atlayıp onun evine gittiğimiz günü düşünmeden edemedim. (Benden bana: Oysa iki büyük yazarımızın araları çoktandır pek iyi değilmiş! Bu da Aziz Bey'in başka bir büyüklüğü sence.) Biz beraat kararıyla elimizi yüzümüzü yıkamaya hazırlanırken PEN'den bir üye yanıma geldi ve şunu bildirdi: "Cumhurbaşkanlığı Kültür Ödülü'nün bana verilmesi üzerine PEN Yönetim Kurulu'nda gazetelere bunun PEN'le hiçbir ilgisi yoktur, ilanları verilmesi görüşülmüş. Sonradan vazgeçilmiş. Neden acaba? PEN'in üyesi bile değilken, onlarla ne ilgisi olabilirmiş ki?

Bence gazete ilanı çok az. Beni Petitbüro'ya da gammazlamalılar ve Olcas Süleymanof'lar gibi edebiyat dünyasından sür-

dürmeliler mesela. İyi olur. Böylece bu kadar mankafa bir 'aydın' ortamındaki iç sürgünlüğü maddeten de tamamlanmış olur. Zarf kapanır. Kırmızı mumla yapıştırılıp mühürlenir. 'Görülmüştür' dahi yasaktır.

2 Aralık, Cumartesi

Arşivci Halim'den naklen, **Dikkat!** kaydıyla:

Evrensel gazetesinde bir başlık. (Hani yayınına el konulduğu zaman Taksim'de bu karara karşı yapılan yürüyüşe fiilen katıldığın gazete.) Başlık şöyle:

"Cumhurbaşkanlığı Ödülü'nü Alan Adalet Ağaoğlu'nun Sözleri Yazar Çevrelerinde Tepkilere Neden Oldu"

(Bu bir soruşturma yazısı, ama imza yok. Hazırlayan gazetenin Kültür Servisi. Gazete 7 Kasım'da değerli şairimiz Refik Durbaş gayretiyle *Yeni Yüzyıl*'da çıkan konuşma metnini özetlenmiş, özet sonunda şöyle denmiş: "... Kendisi de yüzlerce yazarla birlikte 'düşünce suçlusu' olarak DGM'de yargılanan Adalet Ağaoğlu'nun bu sözlerine yazar çevresinden gelen tepkiler değişik oldu." (Bu tepkilerin konuşmamın teşekkürler bölümüne ek olarak şöyle de demiş bulunmamdan ötürü olduğu anlaşılmakta)

Yazarlığımı buraya kadar beslemiş bulunan bütün bir geçmiş birikime, bu yaratısal, düşünsel zenginliğin değeri ölçülemez her bir damlasına ve tabii yazdıklarımı benimle paylaşan okurlarıma, kitaplarımı bu okurlara ulaştıran yayıncılara, kitapçılara –hem de tam şimdi 14. İstanbul Kitap Fuarı'ndaki stantlarındayken– selam ve sevgilerimi gönderiyorum. Yine bu ödülü ben, kitaptan korkmayan, edebiyattan caymayan, düşünce ve duyguların engelsiz ifadesinden yana bir okurun, yayıncının da onaylanması, kabulü olarak değerlendiriyorum. Bu anlamda şu an, benim için tarihi bir andır.

"Kendi kendime de bir teşekkür payıyla edebiyatın bayrağını Çankaya'da dalgalandıran bütün görünmez, alçakgönüllü ama akıllı ve dirençli karıncaları birlikte alkışlayalım."

Yeni Yüzyıl'da 'değişik tepkiler gösteren yazarlar sırayla dile getirilmiş.

Mahmut Makal (Yazar): *"Bunlar Ağaoğulları. Bunların ne yapacağı belli olmaz. 8. Madde'ye karşı da olurlar, ödülü de alırlar. Ödülü verenler de, ödülü alanlar da düzenin adamı. Ününe ve yerine göre davranırlar. (Konuşması) ciddiye alınmayacak laflar. Kimmiş bu Ağaoğulları? Samet Ağaoğlu ailesi zannediliyorsa da çok ayıp bir yanılgı. Edebiyatla ilgi derecesi belli oluyor. Bu kadar iyi tanıdığına göre bunları herhalde* Bizim Köy*'ün ağasının oğulları bunlar."* (Üslup yeterli. Ödül verilen yazarın 'oğul'lardan olmaması bir yana, Makal'ın *Bizim Köy*'üyle birlikte düzenin bol bulamaç koruyup kolladığı da ortada. Ödül tutarını gönderdiğim Hakkâri Belediye Başkanı'ndan anlamlı bir teşekkür mektubu gelmiş, gerek bu mektup, gerekse banka dekontu bu 'tepkisel'lerin de üyesi bulunduğu PEN'e gönderilmiştir. Hem de PEN Tüzüğü'nün bir maddesinde 'ahlaksal açıdan kusuru bulunanlar üye olamaz' dendiği halde bana iftira atan 'yazarlar takımından baş mimarının' üye kabul edilmesi karşısında Onur Kurulu hareketsiz kaldığı için PEN'den istifa etmiş bulunduğum halde... Öyle olanlar, bakmışsın böyle de olabilirler diye.. Nitekim işte, olmuşlar bile.)

Leyla Erbil (Yazar): *"Ağaoğlu'nun Çankaya'da T.C. yazarlığının simgesi olarak bütün yazarlar adına yaptığı ve gerçeklerden bütünüyle kaydırılmış konuşmasının tek bir satırına bile katılmıyorum. ... Böyle bir yazarla PEN gibi bir derneğin çatısı altında bulunmak ilk kez rahatsızlık veriyor bana.*

Beni PEN'den 'elbirliği ile' kovdurmaya kalkışılmışsa da, çok yazık. Adalet Ağaoğlu PEN, Onur Kurulu üyelik şartlarından biri olan 'ahlaken yazar kalitesi'ne sahip bulunulmasını sağlayamadığı' için istifa etmiş bulunmaktaydı. Onlar ise hem 'müfteri' hem bir meslektaşına, kadınlığından ötürü, "Ya nerelerini okşadınız hanım?" diye alenen yazıp yayımlatan biriyle aynı çatı altında bulunmaktalar.

*

Evrensel gazetesinde, aynı konuda şu yazarlarımızın da demeçleri, hemen hemen aynı biçimde yer almakta: Bekir Yıldız (Yazar), Şükrü Erbaş (Şair), Sennur Sezer (Yazar), Özdemir İnce (Yazar), Adnan Özyalçıner (Yazar), Erhan Bener (Yazar), Burhan Günel (Yazar), Kemal Özer (Yazar).

Not: Bu ödül gelecek yıl bir başka yazarımıza da verilecek. Belki de o, düşünceyi ifade özgürlüğü üstünde durmam gibi öne çıkarılması gerekli bir istek ve önerim yerine protokol icabını yerine getirerek teşekkür edip ayrılacaktır. Bakalım bana karşı tepkilerini pek de seviyesizce gösterenler o zaman ne yapacaklar? Benden sonraki ödülü reddetse, neyse. Bunu da ben kabul etmem; çünkü o zaman da ben, Cumhurbaşkanlığı Ödülü'nü reddeden bu yazar aynı zamanda nüfus kâğıdını da fırlatıp atmalıydı; T.C. yurttaşı olmayı reddetmeliydi, diye düşünmekte serbestim. İlahi Erhan Bener Beyler, sizlere de ilahi valla.

3 Aralık

Artık hep yarın için yazıyorum. Gelecek için. Tarih doğru anlaşılıp yorumlanabilsin diye. Yaşanan tarih içindeki insan dünyası kim vurduya gitmesin diye... Belki hep bunu gözettim, ancak

zamanı 'değerlendirmede' sanki -istemeden- hep bugün, şimdiki zaman önemliydi.

Bugünlerde büyük sıklıkla babamı düşünüyorum. Onun, benzerleri gibi iki kültür arasında daralmışlıklarındaki dramı hiç mi hiç anlamadığımızı düşünüyorum. *Ölmeye Yatmak*'ın Salim Efendi'sinin daralmalarına şöyle bir değinip geçmek yetmezdi. 'Aydın romanı' denilen o romandaki yazarlık tutumumun, 1968'lerde bile hâlâ daha laiklik koltuğuna yangelip yatmaktan, Batılılık demenin toptan bu demekten ibaret kaldığını, 'özgürlük' kavramını didiklemekten öteye geçemediğimi düşünüyorum.

Bu bile ilaç gibi ne kadar iyi gelmişti okur-yazar takımımıza...

Pazartesi Çırağan'da bir sempozyum var. Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu da burda. Sabah 9.30'da başlayıp 18.00'e kadar sürecek sempozyum "Avrupa ve Türkiye" üstüne. "Avrupa için Türkiye bir ortak mı, yoksa yabancı mı? Avrupa Birliği üyeliğine aday adaylığı Türkiye için bir fırsat mı, bağımlılık mı?.."

Tartışılacak konular bunlar. Ben, Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin kurucu üyelerinden biri olarak da AB'ye girmemizden yanayım. 80 yıllık laik Batılılaşma hareketini artık geri çeviremeyiz, ABD gibi emperyalist ve silah taciri, dolayısıyla savaş yanlısı bir ekonomiye git gide köle olmuş bulunmaktayız. AB'ye üyeliğimiz bize Avrupa'da bir oy sahibi olmamızı sağlayacak: Orayı eleştirimizi de yüz yüze dile getirebileceğiz. Dışarda, kapı önlerinde sızıldanıp durmak yerine insan ve toplum haklarını oylarımızla arayacağız. Sempozyum nabız atışlarını hissetmemi sağlayabilir.

7 Aralık

Dün, Bursa Tömer'den Hayati Özen telefonla aradı. 12 Eylül zulmüne uğramış, başından geçmedik kalmamış Hasan'la birlikte

bir röportaj için beni ziyarete gelmişlerdi. Olabileceği kadar doğru ve dürüst gençler. Onlara yakınlık duydum. Hayati, Cumhurbaşkanlığı Ödülü meselesinden ötürü üzüntü duymamamı rica ediyor. Bunun *Evrensel*'in bir 'oyunu' olduğuna beni inandırmaya çalışıyor evlatçık. 'Oyun' deyip geçti, ben olsam 'huruç hareketi' derdim. *Evrensel* yazdıklarımla, kitaplarımla bir nefeşcik ne zaman ilgilenmiş ki, 'tepkiciler konvoyuna' kapılarını ardına kadar açıyor? Gelecekte hayatın daha iyi olmasından başka dertleri bulunmayan sevgili gençler, *Evrensel*'e gelene kadar M. A. Kışlalı yönetimindeki *Yankı* dergisi, bilerek-bilmeyerek 'oyun' dediğiniz şeyin şifresini çözmekte bana ne kadar yardımcı olmuştur, bir bilseniz!

8 Aralık

Akşam yemeğinde Neumann'lar, Ayla ve Hüsam(ettin) Ünsal'lar bizdeydiler. Az önce dağılındı. Seher Hanım ıspanaklı börek yapmış, harikaydı. Mayonezli kereviz benden, iri fasulyeden pilaki yine Seher Hanım'dan. Aleko'yu Sarıyer balık pazarında görüp de ona seçtiremediğimiz karideslerle balık Halim'le bizden... Benim likörlü pudingimle peynirleri de finiş diye eklemeliyim. Çok iyi oldu canım. Bir taraftan edebince içtik; yanı sıra durmadan İslam'ın yükselişinden konuştuk. Özellikle C. Neumann'la Hüsam. Christoph diyor ki: "Demokrasi deniyorsa, RP'nin seçimleri kazanması halinde bunu hazmetmek zorundasınız." Hüsam da: "Canım gürültü patırtı istemem ben de, ama gitmezler sonra," diyor. Christoph tarih bilimcimiz ise bizim demokrasi noksanlığımıza uzun be uzun değinerek kendisine baştan taraftar ettiyse de, Hüsam'ın 'hazmetmek gerekir, bunu biliyorum ama, bir geldiler mi, bir daha gitmezler' sancısı havaya hâkim olmaya başlayınca Christoph kestirip attı: "O da sizlerin bileceği bir şey!.." Besbelli, o zaman da gitmelerini sağlarsınız, demeye

getiriyor. Kim, nasıl sağlayacakmış bunu? Seçimle, tamam. Fakat işte 'halk oyları' meydanda. Ordu karışmasın da, ne olursa olsun...

11 Aralık

*"Fikrimin İnce Gülü"*nü tek kişilik oyun haline getirmek nerdeyse dört ayımı aldı. Metni Şaban'a göndereli üç hafta var; kendisinden ses soluk çıkmadığı için ona telefon açtım. Dosyanın kaybolduğunu sanmıştım; almış. Beş gün sonra Amsterdam'dayım. Oyun metnini orada bunu yönetecek olanla gözden geçirmek, provalara göz-kulak olabilmek için dört günüm var. Pazar günü John'la Diana Brüksel'den gelecekler. Öğle yemeğini birlikte yiyip Den Haag'daki Van Gogh sergisini görmeye gideceğiz. Büyükelçiden çevirmenim ve eşinin bu dinamizmine bayılıyorum. Yazdıklarına göre Bürüksel 'sefirliği'nden memnunlar. İkisi de tiyatro sanatına yakından ilgililer. *"F.İ.G."* meselesi benden çok onları heyecanlandırmakta. Telif hakkım diye avans ödenmiştir. Şimdiye kadar Bali Kültür Merkezi'yle anlaşmaya uyulmuştur. Devamını göreceğim.

17 Aralık

Amsterdam. Şaban ve Tonguç ile buluşuldu. Otel yerine, (bir reklamda oynama işi bulduğu için yarı yarıya evinde bulunmayan) Şaban'ın evine Şaban Otel diye ilişmiş bulunmaktayım.

Gönderdiğim metni henüz okumamışlar bile, ama 'siz nasılsa çok iyi yapmışsınızdır'a getiriyorlar. Başkaca 'her şey tamam'mış.

Büyükdere, 23 Aralık

Gidilen yerden, oralı bir kitapçıdan çıkıp giderken yüzükoyun yere kapaklanıp morarmış yüz-göz, şişmiş burun, sargılar içindeki

sağ bilekle dönülmüştür. (Düştüğün yer üniversite civarı imiş.) Gençler hemen bir ambulans çağırıyorlar; bendeniz hafif baygınlık arasında oraya bindiriliyor ve karşıma çıkan hastabakıcıya: "Yüzümün tek gözde yanı burnumdu, o da kırıldı! Bakın bakın, kırılmış değil mi?" diye sorup duruyorum. Hastanede röntgen çekiliyor; burun kemiğim biraz yerinden oynamış, ama kırılmamış. El bileğimde incinme varmış. Sarıldı. Ne şirin doktormuş! Yanaklarımı şapşaplıyor: "Giderken köşedeki eczaneden bir kutu şundan alın; üçer saat arayla ikişer adet için. Çünkü bu gece düşmeden ileri gelen ağrılarınız olabilir. Üstelik bakın yarın yola çıkıyormuşsunuz..." diyor benim inildemeli gevezeliğim üstüne. *"Fikrimin İnce Gülü"*nün başıma sardığı bu ikinci kazayı hafif atlattım sayılır. Genç oyun yönetmeni(min) 'birlikte çalışmaya' her gece reklam işini bitirip geceyarısından sonra gelmesine hazırladığım oyunu okumamış bile olması eklenince hemen tedbirimi aldım; sol elimi de hiç boş bırakmadım ki yüzüne bir tokat vurmayayım. Kendisinden koparabildiğim boş kâğıtlara sahnenin planını dahi çizip yol akışı üstünde yürüyen oyundan araba ve sürücüsü nerden gelip nerden geçecek vb.leri bile çiziktirdim. Tonguç daha gayretli: Bayram rolüne zaten peşinen ısınıkmış, ayna karşısında prova yapıp durmaktaymış.

Artık neyse ne, ben verdiğim sözü tuttum; bu mesele bitti. Yıl da bitti. İşte bu!

Edebiyat hayatında ve gittikçe değer yozlaşmasına uğrayarak şiddete prim tanıyan bu dünyada kendini nasıl hissediyorsun Adalet?

Tüyleri yolunmuş asil bir ördek gibi. Ya da pencere önündeki sedirine oturarak tüh-tühleye tüh-tühleye dizine vurup duran hanımnineler gibi...

Eksik Günler
Yaban ve Yalan Zamanlar

2 Ocak

Kardeşim Ayhan'ı, eşi Serpil'i, hele hele biricik oğulları Fuat'ı çok özledim. Babaevinde ailecek buluştuğumuz masa başlarını; babamla şakalaşmalırımızı... Halim ilgisini, Fatih Köprüsü'nün bitimiyle boygösteren 'danışmanlık' işi dışında, hemen nerdeyse bütünüyle kendisine emanet ya da vasiyet gereği Müjen'e hasretmesinden olmalı, kendimi pek şefkate muhtaç hissediyorum. (Sonra da bundan utanıyorsun?) Peki neden şimdi hemen aramıyorsun Ayhan'ı "Bak dinle, Fatma İnayet," diyerek? Şimdi olmaz, şimdi olmaz. Eski yılsonu-yeni yılbaşı, işi başından aşkındır. Hem de bizim neşemiz, tatlımız, ailenin bütüncene durduğu zamanlarımızın ilk miniminisi, akvaryum, evde tavşan, kaplumbağa, civciv havuçsever Fuat'ımızın hayatın bu yeni gidişatına ayak uydurmakta sanırım biraz sıkıntıda olması hele bir atlatılsın bakalım. Hemen şimdi değilse bile bu yeni yılda mutlaka buluşulmalı, hep birlikte olmalıyız.

İki gün sonra

Reasürans'ta galeri müdiresi olarak çalışan çok sevdiğim Amélie Edgü, Ara Güler ve Tekin Aral'ın, (barış-insan hakları paylaşımcılığı çerçevesinde) *İşte Bizim Dünyamız* fotoğraf sergileri için kata-

loga bir yazı yazmamı istemişti. Yazının "Kendisi Olmak" başlığı altındaki taslağını yazdım; ütülenmesi gerekiyor. Peki yine *Adam Öykü*'ye göndereceğin *İki Yaprak*'ın gözden geçirilmesi ne olacak? *Nar* dergisi 7. sayısında *Hiçbir Yer* kitabının "Paris Buluşması" başlığı altındaki yeni bir bölümünü daha yayımlamış bulunmakta. (Devam edeceksin, hiçbir yerin yersizlik demeye geldiğini, yerküre insanı olmanın ötesinde bir varoluşun kendisi olmak demeye gelmediği üstüne homurdanmalarını sürdüreceksin.)

7 Ocak, Pazar

Halim Ankara'ya gitti. Öğleden sonra bana bir telefon geldi: Nazmi Ağıl. Boğaziçi Üniversitesi'nde doktora tezini *ROMANTik Bir Viyana Yazı* üstüne yapıyormuş.

Roman üstüne soracak soruları varmış; görüşmek istiyor. Yarın akşamüstü gelecek.

Ertesi gün. Gece

Nazmi Ağıl mis gibi kokulu karanfiller yanı sıra kendi yazdığı ve İngilizceye de çevirdiği şiirlerden bir demetle birlikte geldi. Şiirini *Sevgili Adalet Ağaoğlu, yazdığınız için teşekkürler,* diye imzalamış bana. Marquez'e cevaben, yazarı yayınevine götüren bu okurdur işte, derim ben. Yapıcı incelik budur işte. Hani Marquez "Kitabını yayınevine yazarın kendisi götürmez," demişti ya, onun için. Ağıl'ın soruları da çok akıllıcaydı. Az önce gitti. Romanın zaman akışından, özellikle geçmişle şimdiyi ve hatta geleceği yan yana değil de, üst üste işleyişim üstünde durduk. Viyana caddelerindeki Barok zaman karnavallarının geleceğin karnavalları 'hayalimle' yazılışından mesela. Buna edebiyatta da pikaresk deniyor ya, işte öyle.

Nazmi romanı anlamlandırışı üstüne yazdığı bir yazıyı getirmişti bana; hoşuma gitti doğrusu: Onu uğurlar uğuldamaz buraya,

masamın başına geçtim. "Kendisi Olmak" yazımı yarın Amélie'ye fakslamak üzere hazır ettim.

İlk yazılışını 1986'da yaptığım *İki Yaprak*'ın bende uyandırdığı şiirsel duyguya şaştım kaldım. Sefa haklı imiş.

Aslında önümde başlı başına 'görev 'olan bir iş var. 15-19 tarihleri arasında Paris'te yapılacak ve memleketimizin 'onur konuğu' diye çağrılı bulunduğum "Expolangues 96, Uluslararası Dil, Dünya Kültürleri ve Seyahat Fuarı"nda yapmaya sözverdiğim konuşmanın yazılması. Büyükada komşularımdan Tanyolaç'ların İstanbul Üniversitesi'nde Tahsin Yücel'in öğrencisi olan Nedret, Fransızca çevirisi için bana yardımcı olabileceğini kabul etti. Çünkü Kültür Bakanlığı konuşmaları yazılı istiyor.

11 Ocak

Evrensel gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İhsan Çaralan beni aradı. Cumhurbaşkanlığı Ödülü'ne tepkiler meselesini açıklamaya çalışıp özür diledi. Oraya yazmak isterim istemesine de hele bakalım, yaralar biraz soğusun. Soğursa tabii. Baksana son iki gündür terörist katliamlar uç uça, iç içe. Bir yandan gazete muhabiri Metin Göktepe ölü bulunuyor, öte yandan Sabancı Center gibi korunaklı bir yerde Sakıp Bey'in kardeşi Özdemir Sabancı vuruluyor.

Ertesi sabah: Metin Göktepe hiç kuşku yok ki polis sopasıyla öldü. Mızrak çuvala sığmaz durumda; görülen ve bilinenler ortada, yine de meçhulüne meçhul; aman be!..

Doktorun kötüsünden sözaçacaksan, kötü askerden, kötü polisten, kötünün kötüsü partilerden de sözaçacaksın. Hükümet RP-DYP-ANAP arasında üç eşit parçaya bölünmüş, bütüncene duruyor sanılan CHP muhalefeti kendisine dönük muhalefet üretmekte birebir. Metin'cik düpedüz dövüle dövüle öldürüldü.

16 Ocak

PKK'ya karşı savaş Türkiye'ye yılda en az 7 milyar dolara mal olmaktaymış. Çetin'in güzel güzel dile getirdiği gibi, 'üretime katkısı sıfır olan kurumun' tüketimde payı çok mu çok yüksek. Bu harcamaya Kıbrıs'taki Türk askerinin varlığı dahil değilmiş.

22 Ocak

Güzel güzel kar yağıyor, yine de katliamların izini örtmüyor.

Halim evde. Bir aralık bana: "Git gide tatsızlaşıyorsun," dedi. "Kan şekerimi ölçtürdüm, sınırda çıktı," dedim ben de ona. Tatlılık matlılık bir yana da şu 'git gide' meselesi bütün gün yordu bitirdi beni.

Neyse, kadından başbakanımız, Metin'in duvardan muvardan düşerek değil, basbayağı gözaltında iken öldüğünü itiraf ediverdi. Suçlular yakalanmış, mahkemeleri görülecekmiş. Kendilerine bir hatırlatma olsun: İki gün sonra da AKM'de Uğur Mumcu'yu anacağız. Katlinin 3. yılı. Suçlular hep 'meçhul'.

1 Şubat

Ayhan'cığım doğum günün çok güzel geçsin. Annemizin kalpten yatağa düştüğü günküne hiç mi hiç benzemesin, olur mu?

İnsan kendi yakınlarının kaybını ne kadar sık düşünüyor, fakat inan olsun Özdemir Sabancı'dan arkada kalanları aynı yakınlıkla düşünüyorum. Hele Metin'inkiler, hele onlar.

(...)

İşte şurda bu ayın 15'ine ne kaldı?

4 Şubat

Buyur işte, bugünün *Cumhuriyet*'inde bu haber yer almakta. Türkiye ve Türk Dili Onur Konuğu, diye... Ben bu 'Türk Dili' bağlamında hep ikircikli olmuşumdur. Pek çok dilin yazılıp konuşulduğu Türkiye'de Sevr'di, Lozan'dı derken Kürtçenin öteki etnisitelerden farklı muamele görmesi sonucu dilimize Türk Dili denmesi bende ırkçı bir çağrışım yaratmakta. Ben de bakanlık bülteniyle basına benim konuşmamın başlığının "Cumhuriyet Sonrasında Edebiyatımızda Türk Dili" diye geçmesine rağmen sekreterliğe "Türkiye Cumhuriyeti'nde Edebiyat Dili Olarak Türkçe", başlığı altında yapacağımı bildirmiş bulunuyorum. Print edilip izleyicilere dağıtılmasını da rica ettim.

25 Şubat

Cumhuriyet ekinde İpek Çalışlar Ara Güler ile Coşkun Aral sergisini ele almış ve benim sergi katalogundaki yazımdan şu alıntıyı yapmış: *"... Bir yere, bir renge, bir inanca ait olma duygusu yeniden bu kadar öne çıkacaktıysa, tarih niçin bu kadar kanlandı? İnsanın bilim, teknik, sanat, genelde kültürel zenginlikleri toprağında hâlâ daha kişilerarası bağlamda kendine ve kendinden sorumlu bir insanlık dünyası gerçekleştirilemedikten sonra, niye?*

1 Mart

Yeni Biçem dergisinde Melih Elal, "Bir Dergi, Bir Öykü" başlıklı yazısında benim *Adam Öykü*'de yayımlanmış bulunan "Rabia'nın Dönüşü" hikâyem için: *"İlginç, İlginç olduğu kadar da güzel; güzelliğin yanında kesinlikle okunması gerekli bir öykü,"* diye yazmış.

Nilüfer Kuyaş da buna dikkat çekenlerden. Geçmiş bir zamanda yazılmış eserleri bugünün havasına suyuna taşıyan böyle çalışmalara ihtiyaç olduğuna değinmiştir.

Nar'ın 8. sayısında *Hiçbir Yer,* "Boğaz Karşılaşmaları" bölümüyle devam etmekte.

Adam Öykü'ye desteğim de "İki Yaprak"la sürmekte.

10 Mart

Yine *Cumhuriyet* pazar ekinde Enis Batur, "Köşebent" köşesinde "Yürüyüşsüzlük" başlığı altındaki yazısından bir alıntı: *"... Adalet Ağaoğlu ile konuşuyorduk geçenlerde. Son zamanlarda hiçbir yazarımızda rastlamaz olduğumuz bir özeleştirel yaklaşımla, kendisini de suçlayarak, artık kimsenin ötekinin haklı davasına arka çıkmadığını söylerken hüzün içindeydi. Gerçekten de simgesel çıkışlar bir yana, kimse haklı davasında başkasına sahici bir destek vermez oldu bu ülkede. Yorulduk, kanıksadık, çaresizlik kuyusuna mı düştük, yoksa adamsendecilik mi iliklerimize işledi, kestiremiyoruz. ..."*

12 Mart

Tam da ülkenin başına koca bir balyozun indiği gün. Tam 35 yıl olmuş.

Yeni Yüzyıl gazetesi haberleri arasında bir başlık: "Düşünce Suçluları Yine DGM'de". Haberin devamı: "*Düşünceye Özgürlük Kitabı*'nı yayımlayan aydınların yargılanmasına yarın devam edilecektir."

Ve süresi kendilerine ancak yarın gelebilmiş olanların arasında benim de adımın geçtiği bir liste...

28 Mart

Dünkü Dünya Tiyatro Günü'ne bir selam gibi, *Hürriyet*'te şu haber var: *"Fikrimin İnce Gülü"* Hollanda'da. Açıklaması şöyle: "Adalet Ağaoğlu'nun aynı adlı romanından uyarlanan aynı adlı oyun Amsterdam kentinde Theatre de Balie'de sahneleniyor..." (Romandan yazarının bizzat uyarladığı... denmeliydi.)

1 Nisan

Yaşasın *Varlık* dergisi! Bu ayki sayısında benim "Paris Expolangues Dil Fuarı"nda yapıp geldiğim konuşmamın Türkçesini tam istediğim gibi "Edebiyat Dili Olarak Türkçe" başlığı altında yayımlamış. Fuarda konuşmam bakanlık tarafından izleyicilere "Cumhuriyet Sonrasındaki Edebiyatta Türk Dili" olarak bildirilmişti. Konuşmama başlarken açıkladım ki, aslı şudur. O kadar çok telefon konuşmasına karşın konuşma metnimi orada 'bilen birilerine' rica minnetle kendim teksir ettirdim. Türkiye standı çok silik bir durumda. Çağrılı yazarların bazılarına ait kitapları Bakanlık yayınlarının dibine, yerlere yaymışlar, başında da Vecdi Sayar dikili; ne gelen var, ne giden. Oysa arkamızdaki stantlarda Kürtçe, Ermenice yayınlar büyük merak konusu. Bilgisayarları, TV ekranlarıyla falan çok da donanımlı görünmekteler. Olup olacaklar hakkında büyük işaret. Bütün yabancı medya ve TV kanalları bu stantlarla ilgili. Ben tesadüfen Kürtçe kitapların standına bakarken bir Türklere Türkçe yayın yapan radyo istasyonunun mikrofonuna yakalandım. Belki Latife Tekin'lerin, Nedim Gürsel'lerin şansı daha parlak olmuştur, tabii eğer kendilerine mahsus bir cilalayıcıları varsa... Hiç şaşmamak gerek. Devir bu devir.

Benim içimi ferahlatan tek iyi şey Canan Yücel'le aynı otelin aynı katında kalıyor olmamız. Resmi program bitince kendi adıma

birkaç gün daha kalacağım oteli tam da istediğim Montparnasse-Saint Germain arası bir yerde sağlayan Canan olmuştur. Biz ikimiz gençler tarafından naftalinli sandıklara kaldırılmış bulunmaktayız. Yine iyi. Hiç değilse, börtü böcekten korunmuş hallerdeyiz.

Elektrik kesildi. Komşunun köpeği. Dilekçeymiş falan, beş para etmedi. Toplam: Sinir harbi. Teselli: Elektrik gelir gelmez Behçet Necatigil Şiir Ödülü'ne gönderilen kitapları okumaya devam. 12 Nisan'da jüri toplantısı.

14 Nisan

Baharın benim 'gelin ağacım'a karşı Mustafa Sönmez'ler ve Manuel Çıtak-Şebnem İşigüzel ile bizim burda buluşulması... Çadır gibi pembe beyaz çiçekler gözlerimizin içine dolup dururken 21. yüzyıl dünyasını ve o dünyada Türkiye'nin yerini konuşa konuşa kalkan balığı eşliğinde çok şarap içtik, ikide bir: "İntihar etmeyeceksek içelim bari!.." demeyi ihmal etmeksizin. Sönmez'lerin oğlu hepimizden çok kitap kurdu. İstinye'de tepe üstünde bir apartmanda oturuyorlar; bir kere orada da buluşmuştuk. Birbirimize yakın oturmamız güzelliklere açılan bir kapı gibi. Hiç değilse orkideye benzer çiçeklerinin ömrü kısa süren 'gelin ağacı'nın içlere şıringaladığı direniş gücünü birlikte ediniyoruz.

17 Nisan

Huriye Hanım için olduğu kadar nerdeyse benim için de, ustalık şiirinin doğum günü gibi sevinçle uyanılacak bir gün.

Yarın saat 18.00'de YKY Kütüphanesi'nde Necatigil Şiir Ödülü'nün veriliş töreni var.

Seçe seçe seçtiğimiz üç adaydan biri benim favorim. Haydar Ergülen: *Eskiden Terzi.*

(...)

Şu malın girdisi, bu paranın çıktısı vb... Ben bunu sadece ticaret dili, ekonomi meselesi sanıyordum. Şimdi artık şu kitabın bilgisayar girdisi, bilgisayar çıktısı, diye de yazılıyor. Bu da tabii "Kitabın önünde sonunda bir 'mal' olduğunu kabul ediniz," demeye geliyor. Bkz: *Puslu Kıtalar Atlası.* Önsöz: Hulki Aktunç. Sen de mi Brütüs, sende mi? Gerçi bir yandan bu da işin doğrusu. Kitap da parayla üretilen bir şey olduğuna, alım satımı da parayla olduğuna göre elbette kitap da bir 'mal'. Bunu reddetmiyorum da böyle böyle içeriğinin boşaltılmasından, 20. yüzyıl sonlarının insanları gibi bunun da kendine yabancılaştırılmasından, üzülmekten öteye, korkuyorum. KOR-KU-YO-RUM.

18 Nisan

İktisatçılar Haftası

20-27 Nisan

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunlarının yıldönümlerini kutlama toplantılarının bir sürekliliği var. Daha önce Kuruçeşme'deki Mülkiyeliler 'yeri'nde de yapılmış, ben de gitmiştim. Bu seferki program daha yüklü, çok daha ilgi çekici görünüyor. Basına da bildirildiği gibi bu yılın 21. İktisatçılar Haftası'nda "Dünya Nereye Gidiyor? Küreselleşme ve Türkiye" konularındaki panel The Marmara Oteli'nde, 20 Nisan Cumartesi günü saat 14.00'te başlayacak. Panele ait program şöyle:

Açılış: **Ufuk Uras**

"Dünya Nereye Gidiyor?"

Tebliğ verecekler: **Prof. Dr. Mübeccel Kıray**
Prof. Dr. Bedia Akarsu

"21. yüzyılda Nasıl Bir Türkiye?"

Oturum Başkanı: **Prof. Dr. Taner Berksoy**

Panelistler: **Adalet Ağaoğlu**
Doç. Dr. Hacer Ansal
Prof. Dr. Balur Çağlar
Saynur Gelendost
Nail Güreli
Sedat Yurttaş

Yaaa işte böyle! Panelin daha ilk adımında oradasın. Yeni bir sol harekete, solcuların bir araya gelerek dayanışması girişimine omuz verenlerin başlıcalarından Ufuk Uras'la hemen ardından Mübeccel Kıray'ın fikirlerinden yararlanacaksın elbette. Ama sen kendin belkemiği sağlam bir konuşma yapabilecek misin bakalım? Hele bir yokla kendini. Görüyor musun buna dair küçücük bir ümit kırıntısı bile yok içinde. Prof. Dr. Taner Berksoy'un da izleyebildiğin yazılarından ötürü, yarının dünyasına onun yaklaşımlarına duyduğun yakınlık hepsine ek bir moral kaynağın. Canım 21. yy eşiğinde Türkiye'nin hal-i pür melalini ifade edebilmekten bu kadar çekiniyorsan öneriyi niye kabul ettin? Ettim çünkü, ben de bir edebiyatçı olarak romanlarımda, denemelerimde kapitalist dünya insanının hallerine epeyce dokunaklı göndermeler yaptın; bir türlü demokratikleşememiş cumhuriyetimizi kıyasıya sorguladın, bürokrasinin apoletli takımına da dokunma yasağıyla hesaplaştın ya? 21. yy'da Nasıl Bir Türkiye? Bu arayış uğruna birtakım dü-

şünceler üretmeye meyletmiş bir edebiyatçının küçük bir katkısı bulunsun yani. Zaten seni İktisatçılar Paneli'ne davet edenler bunu böyle bildikleri için etmişlerdir, değil mi ama?

19 Nisan

Sayıklamalarım'dan. Söylemeyi unutma bari:

Evrenselleşme ya da küreselleşme üstüne görüşler genellikle daha çok ekonomik, politik açılarından ele alınıyor. Bunlar bütün boyutlarıyla tartışılmaya değer görülüyor. Dünyanın çokkültürlülük bağlamında daha iyi yaşanır hale geleceği de olumlu karşılanmakta gibi. Fakat daha başlangıcından beri 'Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin gereklerinin dünyanın her yerinde eşit biçimde uygulanmadığına tanık oluyoruz. Ekonomik alışverişler 'nerden ne kadar talep-oraya o kadar arz' kuralına uygun olarak tartıya girmekte. Yani ekonomik küreselleşmeye hizmet ön planda. Mesela Türkiye'nin AB'ye girmesi meselesinde toplumumuzun insanı, onun insan hakları ve burdaki eşitsizlik ön planda değil. Yarına hazırlanılırken ekonomi, siyaset, toplumsal ırk, din bağlamlarındaki sorunların çözümü arayışlarının temeline, üstelik daha AB kapısı önünde bekleşirken Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi konulsa? Gündemlerin başında uygulamalardaki eşitsizlikler bulunsa? Soğuk savaşın, bu dengenin ortadan kalkmasıyla ABD'nin nükleer enerji peşine bütün insanlık haklarını çiğneye çiğneye düşmesinin nedeni nedir? Öyle ya; silah gücü eşittir para gücü. Para gücü eşittir silah gücü. Bu zihniyet değil mi ABD'den durmadan borç para ile silah gücü alınmasının nedeni?

Dünkü panelde kendimden hiç hoşnut kalmadım. Çevremde iyi olduğum etkisi yaratıldı ama iyi değildim. Söylemek istediğim şeyleri hiçbir biçimde isyankâr ruhuma uygun biçimde söyleyemedim. İnsan hakları, bağımlılık, özgülük, evrensellik, çökkültürlülük bahsinde Kürt yurttaşlarımızın ne perişan durumda oldukları, Güneydoğu'ya devletin yatırımsızlığı ayrıntılarıyla dile getirildi. Güneydoğu'da teröristler ve terörün kurbanları büyük bir sorun olarak önümüzde dururken 'küreselleşme'ye katılım çarelerini tartışmak. Her yaklaşımın kendisine göre bir önceliği var. O zaman şunu sormak beyinlerin borcu olmasın mı? Güneydoğu'da işsizliğin, yoksulluğun önlenmesinde silaha sarılmak yerine hükümetin yapacağı çok şey varsa da, söyler misiniz bana, bundan önceleri bölgede on köyün sahibi ağalar vardı ve onlar hakkında çok konuşuldu, yazıldı çizildi ya, onlar şimdi nerdeler? Irgatlarından derledikleri servetleriyle aynı bölgeye yatırım yapmadan nereye, neden çekip gittiler acaba? Neredeler?

Şehirlerdeler ve özellikle Marmara çevrelerinde; sözümona fabrikacılık, aslen de yap-satçılık etmelerdeler... Kusura bakmayın sorunlara önyargıyla tek yanlı yaklaşmak benim zihnimin kolay kaldırabildiği bir şey değil.

İşte böyle bir şeyler geveleyip durdum. Yazarak ifadeyi beceriyorum da, sözle ifadede acemi çaylak. Kürsü adamı olamamak buna denir.

Bereket yeni asır hakkındaki ütopyalar konusuna geçildi. Değerli Taner Berksoy benim ütopyamı sorunca aptal aptal mahallemdeki çocukların arkamdan düdük çaldıklarını, buna rağmen burada bulunma cesaretini gösterebildiğimi söyledim. "Bu cesaretle söyleyeyim, içine adım atmakta olduğumuz yeni yüzyılda benim

ütopyam ya da önerim bütün dünyada orduların lağvını görmektir. Bunu görebilmemizdir. Aksi halde 'yurtta sulh, cihanda sulh' gölgesinde BARIŞ isteme kampanyalarımız hayalden ibaret kalacaktır. İkide bir 'savunu' mecburiyetine yaslanmak ancak böyle ortadan kalkabilecektir. 20. yüzyıl savaşlar asrı oldu. 21. yüzyıl evrensel planda silahsızlanma yılları olmalıdır."

22 Nisan

Değerli arkadaşım Gürcan Türkoğlu, Madrid'den dönüşünden sonra beni yakın dostu Serhan Ada ile tanıştırmıştı. O gün bugün, eşiyle birlikte yakın ilgisini gördüm. Alanı sanat tarihi, eşi ise seramik çalışmaları yapmakta. Bana minicik ama şiir gibi bir tabak armağan etmişti. Masamda durur. Bugün Serhan telefon etti. *Fol*diye bir dergi çıkarıyorlar. Çok alımlı ve bakımlı bir dergi. Ancak yere koyacaksın, sen de yüzükoyun yatıp öyle okuyacaksın. İşte öyle geniş bir boyutu var derginin. Farkındayım, 'yapacaksan yapılmamış bir şey yapacaksın,' denmeye getirilmiş. Burda benim de bir yazım olsun isteniyormuş. Ah Serhan'cığım, ben böyle modern sonrası boyutlara pek alışık değilim... Aa, Adalet Hanım *ROMAN-Tik*'i nasıl yazdınız peki, neden öyle? Fakat Serhan, o benim kendi içimden öyle geldi. O halde siz de *Fol*'a içinizden ne gelirse öyle yazarsınız. Sanatın istediği alanında, içinizden ne koparsa... İşin kötüsü yazı makinem tamire gitti. Antika olanı ise beni terk etti. Elyazısıyla verin. Elyazınızla basılsın. Bakın bu çok daha iyi... Temmuz sayısı için olacak... Düşüneyim...

Büyükada, 26 Nisan

Adalı evimize dün geldim. Gelmeden önce, düşündüm taşındım. Plaklarımı karıştırırken elime birden *Opéras à Mourir*

disketi geçti. Oturup dinledim ve aklıma operalardaki ayrılık ve ölüm aryalarının ne kadar uzun oldukları fikri düştü. Hiç böyle düşünmemiştim, hep ah daha bitmese, diye dinleyip durmuştum. Bu sefer bunlar bana bıktırasıya uzun geldi. Oturup elyazımla *Uzun Ölümler-Ölüm Aryaları* başlığını attırdım. Plağı arka arkaya çala çala yazımı yazıp bitirdim. Böyle kısa sürede bitirebildiğim yazılarım pek azdır. Elyazımı temize çektim. Ertesi sabah lütfen birini gönderip benden aldırmalarını söyledim. Ada'dan önce bitecek ne varsa bitmeli. Örnekse 'kısanın kısası öykülerimden' "Asri Zamanlar Kilimi"ni sol elimin parmaklarını masada tıklata tıklata nasıl yazdım, eleğini eleyip duvara attımsa öyle.

Şimdi burada birkaç gün boyunca birçok arkadaşla buluşacağız. Sabahları ve geceleri *Başka Karşılaşmalar* kitabını hale yola koymakla uğraşacaksın. Bu arada Halim'le arabaya atlayıp Bursa'ya, edebiyat toplantısına gidip gelme meselesi var. Halim'in STFA'da iki toplantısı vardı gelemedi. Yarından sonra gelir. Tatil.

Ertesi Gün

Evi gelip gideceklerin gözüne sokmaya çalıştım. Bir iki à la Adalet yemek hazırladım. Bahçe ile uğraştım. Çiçeklerin altlarını usul usul kazıp havalanmalarını sağladım. Terasları yıkadım..... Bitkinlik.

Büyükdere, 9 Mayıs

Levent'e gidip geldim. Şu meseleyi kaydetmekten bıktım; tavanda yine çatıcı çalışmakta. Bu sefer tepeden tırnağa sökülüp tepeden tırnağa giydirilecekmiş. İyi de apartmanın öteki sakinlerinden paylaşımda bulunan yok.

Levent'te Remzi Kitabevi'nin aile köşküne gittim, "Kızım bundan sonra annen benim," diyerek beni bağrına basmış Hacer Hanım'ı ziyarete. Bahçede, güllerinin arasındaydı. Birlikte oturduk. Remzi'den ayrılmam vaki olmuştur ama, başta annemiz hiçbir şey olmamış gibi, eski tas eski hamam halimizle gidiyoruz. Güzel olan da bu. Ancak Hacer Hanım, her zaman olduğu gibi hiç ele vermese de, bana biraz soluk soluğaymış gibi geldi.

11 Mayıs, Cumartesi
Bursa, Admiral Otel'de notlar

Sabah saat 10.00'da Halim'le Bursa'ya doğru yola çıktık. Tömer'in çağrılısıyım.

Halim arabayla, otobüs terminaline bitişik ve adı Admiral olan bu otele beni bıraktı; kendisi İzmir'e doğru devam etti. Dönüşüm vapurla.

Yolculuğumuz bahar sisi içinde geçti. Sise ek, hava kirliliği. Mis gibi bir bahar havası olmalıydı. Çevrecilerin kurtarıcılığı en iyi bu havaliye yarayacak.

Yalova, yazlık Aydın 6. Blok'larının yanından geçerken annemin her geçen gün artan yokluk acısına dayanmak... (Hâlâ mı? Evet, hâlâ!..) Artık 82'den beri orada değil; zaten yeri de satıldı ama, burda yazları 4-5 yıl kadar bir yaşamışlığı var. Giden gider de, yaşamışlık silinmez.

Beni toplantı salonuna götürecek, Bursa *Olay* gazetesinden Nihat Kayabaşı telefon etti. Hemen geliyor, ama acaba daha önce benimle bir söyleşi yapabilir miymiş... Nihat'ın bu kaçıncı yakın ilgisi. Bir türlü gerçekleşemedi. Program bitiminde, beni buraya geri getirdiği zaman olsun bu, dedim. Yarın Burgazada'da Sait Faik'i anma töreni de vardı, artık bu anıyı burda tazeleyeceğiz.

Buradan saat 15.00 sularında alındım. Doğruca Bursa Tömer'e gittik. İlgililerle, daha önce evime kadar gelip gitmiş gençlerle sohbet. Tayyare Sineması artık bir Kültür Merkezi olmuş durumda. Restorasyon oldukça başarılı. 16.00'daki konuşmama çocukluğum ve gençliğimdeki Bursa anılarımla başladım. Dinleyicileri şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüren şey Nâzım Hikmet'i Bursa'da cezaevinde yatarken görmüş bulunmamı anlatmam oldu. Lise yıllarım. Belki ilk sınıfında Nâzım'ı güneşli bahçeye çıkarmışlar. Sırtında sanki bir kaput, arkası taş duvara dayalı. O gün bugündür hep, *Bugün pazar/Bugün beni ilk defa/Güneşe çıkardılar* ..., şiirini işte o gün, o saatte yazdığını düşünürüm. Onu gördüğüm gün de bir pazar günüydü zaten. Hapishane müdürü bir aracı vasıtasıyla bana böyle bir kıyak çekmişti işte. Aynı müdürün Nâzım Hikmet tarafından orada yazılmış ve 'ne olur ne olmaz' diye kendisine bırakılmış bazı yazı müsveddelerinin 12 Mart'ın korku belası yakılmışlığının kulağıma çarpmışlığı da var. (Fatma İnayet: Konuşmanda bundan niye hiç sözaçmadın?) Açılmamalıydı. Cezaevi müdürünün çocukları hayatta daha... Zaten askeriye kendisi bu bilginin daha ballı-baharatlısına sahiptir.

Büyükdere, 13 Mayıs

Dün Tömer'in arabası beni 08.30'da otelden aldı. Yalova deniz otobüsü 10.35 vapuruna bindirdiler. Saat 11.40'ta Kabataş'ta oldum. Büyükada evinin tadını bir türlü çıkaramadığımız yeniden aklımdan geçti. Fakat asıl hayalimi işgal eden şey, 'Babamla İstanbullar'ımız yılları oldu. Hele bir seferinde Yalova vapuruyla Bursa'daki, zamanın ünlü *Hüsn-ü Güzel* kaplıcalarına gitmekteyken abim Cazip'le kardeşim Ayhan'ın giyim kuşamları... 3-5

yaşlarındayız. Vapura binilecek diye olmalı ve mutlaka annemizin 'öyle olması gerek' düşüncesiyle kardeşlerim bahriyeli kıyafetindeler. Şöyle yaka niyetine sırta doğru dört köşe ve çizgili çizgili pelerinvari inen ceketle pantolon yanları yine lacivert biyeden zırhlı, sütbeyaz takımlar. Başlarında sözümona kokartlı kasketler de var. Güvertedeyiz. Ayhan, bir kanepede ciddi mi ciddi oturmakta bahriyeliden kaptan asaletiyle. Derken usulca ayağa kalkıyor; annemin kulağına fısıldıyor. Annem de abimizin kulağına. O da kardeşini elinden tutup vapur tuvaletine doğru götürüyor, derken... Off müthiş bir esinti!.. Ayhan'ın bahriyeli kasket denize uçup gitti!.. Öteki kardeşlerinin sarışın ve kumrallığına karşın esmer güzelinden olan ve abisi tarafından her itilip kakılışında sürekli, "Ben zaten üvey evladım, üvey evladınızım ben!" diye homurdanma fırsatını hiç kaçırmayan Ayhan, çişini bile edemeden üzgünün üzgünü. Acaba o zaman da içinden deniz rüzgârına da "Zaten üvey evlat olduğum için yaptınız bunu!" diye bir şey geçmiş midir? Bunu hâlâ hep merak ederim. Oysa biz, ailenin yaş araları çok az iki ortancası, ailenin çocuklara düşen sorumluluklarını yüklenmeye en hızlı koşanlardanız. Hele benim küçüğüm! Bütün titizliğine, ince eleyip sık dokumuşluğuna karşın babamızın mağazasında müşterilerine içinden geldiği gibi esi esivermesinin 'kahrını' üstelik de seve seve hep Ayhan çekti canım!

Mesleğiyle birlikte, baba anısını hem de büyük bir zarafetle ayakta tutan odur valla...

Yan yana olduğumuz zamanlar özellikte denize uçan kasket bahsi oldukça sık açılır; ama o an içinden ne geçtiği hakkında hiç ipucu vermemiştir. Canım zaten o günler daha üç yaşında mı ne! Bilemedin dört. Fakat tuhaftır, eskinin eskisi her şey, herkesten çok onun belleğinde...

Tiyatro Festivali. Rumelihisarı'nda 21.30'da *Persephon* oyunuyla açıldı. Çok sevgili arkadaşım Sevda Şener bir gün önceden gelmişti. İkimiz bu akşamüstü 18.00 sularında Bebek Bar'da buluştuk. Tiyatromuzun gidişatı hakkında konuştukça konuştuk. Düşüncelerimizi paylaştık Oyundan sonra Esma Sultan Yalısı'nda bir kokteyl de vardı. Oraya dahi gittik. Sevda, benim has arkadaşım. Alçakgönüllü ve bir şey yapmıyormuş gibi dururken olağanüstü tiyatro sanatı öğretisi onun. Yunandan günümüze kadar bütün akımları elden gözden geçirmişliği onun. Tombul tombul oradan oraya koşturmaları. Yakınmasız kendinden verenlerin en mükemmel örneği, akıllı kadın. (Şimdilerde toplumuna, insana sorumluluk duygusu yüksek olanlara, hafiften şöyle bir burun kıvırarak 'idealist' diyorlar. 'İdealistler... Bir anlamda verili olana sadakat gösterenler demeye de gelir ya, bunu birbirinden ayırmayanlar benden uzak dursunlar. (Ben bana: Canım siz de Sevda ile birlikte kendinizle aynen böyle dalga geçmiyor değilsiniz yaaa...)

20-26 Mayıs arası Büyükada'da kaldım.

Karşılaşmalar'ın yayımından epey bir zaman sonra *Başka Karşılaşmalar* kitabımı da yayıma hazırlamış bulunuyorum. *Hayatı Savunma Biçimleri* hikâye kitabım henüz eksik. Zaten bir kısmı önceden yayımlanmış. Orijinal dört beş hikâyem var, fakat hele ikisi hâlâ içime sinebilmiş değil. Hiç de acelem yok.

Ada'ya yeni bir müzik seti alıp koymadık. Küçük bir CD çalar edinip, kendime konserleri burdan veriyorum. Yakın komşum Osman Seden Bey, akustik farkını hemen anladı. Su Yücel de, İpekçilere ait orman köşküne gelin gelmiş ya da gelecek. Ben yokken yine aramış eksik olmasın, not bırakmış. Bir türlü buluşamadık

ama Aşiyan'daki sergisini görmeye gitmiştim: Ada'nın atlı arabaları baskın. Doğası ise neşe kaçırmamaya çalışan bir mahzunluk içinde.

Ada'da bol bol yürüdüm. Dil Burnu plajına gitmeyi bir an olsun düşünmedik. O kadar değişti ki... Gürültü patırtı; illet olduğum neşe çığlıkları bende empati eğitimi yapar oldular. Haa sahi, Orhan Pamuk da çalışma yeri peşinde. Bir kere telefonla konuştuk. Bostancı mı, Erenköy mü, oralarda bir yer tutmuş, ama Sedef'e geçeceğim, bir gün buluşalım, diyor. Büyükada'dan başka nerede buluşacağız ki bu şartlar altında?

Çağırmasına çağırırım da, şöyle kesintisizce bir kalamıyoruz ki orada. Burun buruna olduğumuz halde edebiyat profesörü Fahir İz'i bile ziyarete gidemedim daha. Bilge ile Ertan Mesçi'ler müthiş dinamikler. Fahrünnisa Hanım'dan boşalan evi alıp onartmışlar bile. Ertan'ın mimarlığı, iç mimarisi başlı başına bir sanat eseri yaratmış o eski döküntü yerden. Orada buluştuk. Bilge Artizan'ını defileye hazırlamakta bir yandan da. Zaman bana neden o kadar eksik geliyor acaba? Bunun 'kötü kullanıyorsun onu' demekten başka cevabı yok. Var. Var. Yazarken hep ve çok yalnız olmam gerek benim.

Toplum ve Siyasa: Islıkla Kumar

16 Haziran, Pazar

Bu sabah oturdum, Ayhan'a telefon etmedim de, özellikle yazdım. Zarfı yarın Seher Hanım'a verip postaya attıracağım. İşine en uygun geldiği bir zamanda Halim kadar onun da çok sevip rahat ettiği Bebek Ambassadeur'e 'inmesini' istedim. Bu evin

merdivenleri onun için fazla sakat. Bebek de onların ikinci Cinnah Caddesi oldu çıktı, çünkü Fuat'ın Boğaziçi Üniversitesi'nde geçirdiği yıllar buralı yıllar. Hisarüstü'ndeki evinde annem de kalmıştı bir zamanlar, ben de...

Önümde bir de Londra seyahati var yine. Müjen'i yoklamak gerekiyor.

18 Haziran

Piyasa Caddesi yürüyüşümde ayaklarıma misina dolandı; dizüstü kapaklandım. Kıyıda yürüyüşler gittikçe güçleşiyor. Sokağın hemen başına iki adet gazino, çalgılı lokanta açıldı. Geceleri tek başıma gidip gelmelerim azaldı. Çevremiz içtikleri bilmem nerelerinde insanlarla doldu. Gazinoda haftanın bazı günleri çalgılı çengili yalnız kadınlar içinmiş. Gününü bir yakalasam da 'kadın olarak' ben de aralarına bir karışsam, diyorum. Ama galiba kadınlar oralara dolma-köfte-börek-çekirdekleriyle birlikte geliyor, yiyip içerken arada bir kalkıp göbek de atıyorlarmış. (Halkından kopuksun, halkından kopuk! Bunların hiçbirini yapamıyorsun... Fildişi kuleleriniz yıkılmıştır. Ya 'Refah'lılara katılacak, ya mahallenin Ülkü Ocak'lı oğlanlarını seveceksin.

Valla n'olduysa oldu, geçenlerde bir pazar sabahı Halim'le uzun yılların dostluğuna hürmeten yan yana yürüyüşe çıktık. Kireçburnu körfezinin oralarına gelirken aynı yaya kaldırımda vızır vızır geçip giden bir motosikletle araba tarafından ezilmekten zor kurtulduk. Yaya kaldırımında belediye arabasını suçüstü yakaladıktan sonraki kamu ve sivil kurum oturumumuz işe yaramış değil kısacası. İşte o pazar motosikletle arabadan yana sıçrayarak zor kurtulmuştuk, ama ta karşıdan hızla bir araba daha geldiğini görür görmez, kaldırımın yürümekte olduğumuz yerinde inatla dikilip kaldım. Halim'in beni elimden kolumdan bütün çekiştirmelerine rağmen 'yayalık

hakkıma' sahip çıkma eylemine koyuldum. Karşıdan gelen araba biraz yavaşlar gibi oldu; içinde dört kadar yeni moda delikanlıdan var, çekil be kadın, çekilsene, işareti yapmaktalar. Halim de aynı uysallıkla beni asfalta indirme hevesinde; bir yandan da içimde şimdi ikimizi böyle itiş kakış olurken ya gören birileri olursa, diye 'saygıdeğerliğim' peşindeyim. Araba durdu, motoru çalışmakta; "Canına mı susadın be kadın," sesleri çoğalmakta. İçlerinden ikisi yere inivermesin mi, benim 'erkeğimin' üstüne yürüyerekten, "Bak hesaplaşacaksak hesaplaşalım," diye diye ellerini şöyle arka ceplerine doğru atmasınlar mı? Neyse ki ekibin arabada kalan parçası: "Gelin yahu, geçin binin, bulaşmayın şu moruklara," dediler de attılar onları geri içeri, arabayı indirdiler asfalta; ben Halim'e muzaffer kahraman tebessümleri yağdırırken bunlar arabayı on adım kadar sürüp bizim arkamızdan yeniden çıktılar yaya kaldırımına dumanlar tüttürerek, kaldırımı titreterek. Egzoz dumanıyla boşluğa: Biz böyle istedik mi, böyle olacaktır, yazısı yazarak. Yetmedi, tabii bütün bu olup bitenden sonra benim erkek arkadaşım, halim selim eşim de bana bir kere daha mükemmel bir insanlık dersi verme fırsatını kaçırmadı: "Bana şöyle bir baksana Adalet, benim zıbın gibi dört delikanlıyla başa çıkacak halim var mı?" Hoş olsa da, başa çıkmaya girişmez ya. Biz okur-yazar takımı böyleyiz.

Durdum. Halim'e öyle bir baktım: "Bugün yine tıpkı Michel Piccolo'sun," dedim. Ben onun bu efendiliğini bozmaz halinden hoşlanmışımdır.

Evet, ne diyordum? Biz okur-yazar takımı böyleyiz:

Yaşar Kemal'in İnce Memed'i, hem de haklı haklı, dağ taş öç almaya çıktı da, Yaşar'ın ta kendisini birine bir yumruk atarken gören oldu mu?

İyi yazar dediğin, kendi yapamadıklarını yazandır. (Hadi işte o günkü fasıldan çıkma aforizman da bu olsun bari de, teselli bul.)

23 Haziran, Salı

Ayhan telefon etti. Mektubumu almış. Mektubun Büyükdere postanesinden Ankara Ziya Gökalp Caddesi'ne varması belli ki epey zaman istemiş. Bugünü yarına atıp durmakla kendilerimizi yaşayamaz hale geldiğimize onun da aklı yatmış. Buluşma gün ve saatini ayarladık: 27 Haziran Perşembe, akşam 20.30'da, Ambassadeur'de şööyle uzun uzun konuşup dertleşmek üzere buluşuyoruz. (Fatma İnayet: Birbirinizin duygularına, duyargalarına sakın fazla dokunmayın. Siz hassas ve alıngan milletler takımındansınız.)

30 Haziran-10 Temmuz

Güzelin güzeli, anlamlının anlamlısı Nallıhan Abant günlerimiz. (Abant: Londra'ya hareketimden önce hem de iki defa.)

Birincisi Fuat'la, onun arabasıyla. Bu nefis programı ayarlayan babası, annesiyle birlikte iki gece kalındı. İlk gece Fuat benim dikkatimi göle vurmuş ay ışığı kırılışlarına çekti. Oradan Nallıhan'a gidildi. Çünkü Ayhan'ın önderliğinde kurulmuş Nallıhan Vakfı 'cemaati' ile tanışma töreni vardı. Vakıf bizim çoktan bakımsız kalmış doğum yerimize ne iyi bir kalkınma işareti vermiş. Bizim Kocahan karşısındaki evimiz yok. Vakt-i zamanında bütün yerlilerin 'Ermeni evi' demiş bulundukları bu ahşap evin yerini en çirkininden, hani şu BTB'lilerden beton bir yapı almış. Fakat babamızın hafızlık ettiği Nasuh Paşa Camisi olduğu gibi durmakta, ancak pek bakımsız. Evimizden sesi duyulan çeşme de yok ortalarda. Nallıhan ahalisi çok partili döneme geçişte memleketin birçok bölgelerinde olduğu gibi DP peşine takılmıştı. Derken işi dinciliğe vurmuşlar, sonra DYP ya da ANAP veee son zamanlarda gelen işaretlere bakılırsa 'aydınlık azınlığa karşın' çoğunluk sanki Devlet Bahçeli

yönüne bakmakta... Allah'tan abimin sınıf arkadaşı Nusret Mutlu, genç çağdaş adamlarından Süleyman ve ailesi, uyanık, mimardan Belediye Başkanı Ahmet Öntaş, dahası elbette ki en başta kardeşim ile İlhan Çetinkaya gibi uyanıklıkla çalışkanlıkta eşi zor bulunur aydınlık insanlar var. Eskiden hiç beğenmediğimiz Beypazarı'nın UNESCO tarafından 'korunan' bir kasaba olması Nallıhanlının da duygularını kırbaçlamış gibi. Nallıhan, Anadolu'nun uygarlığa en yakın ve yatkın mahallerinden biri iken, benliğine sahip çıkamamış olması üzücü, ancak vakıf, besbelli güzel bir ışık yakmış. Bu arada 'Hoşebe'mize bile bir canlılık gelmiş. Orada büyük bir yemek verildi. Serpil kardeşim akıllıca gelip yanı başıma oturdu da, kimin kimlerden olduğunu ondan fısıl fısıl öğrenmeye çalıştım.

Bütün bu buluşmanın en önemli noktası, oğlu Ayhan tarafından babamız Hafız Mustafa Sümer adına kurulacak Huzurevi'nin temelinin atılması. İlçenin bütün ileri gelenleri oradaydı. Ayhan Sümer'imiz babanın dününü bugüne en anlamlı biçimde taşıyan çocuklarından bir tanesi. Tek o. Yaptıklarını ve kendisine gösterilen büyük saygıyı gördükçe varlığıyla gurur duydum. Babamız adına kurmaya giriştiği huzurevinin temeli kazılırken ben de bir küreklik kazı yaptım (!).

'Nallıhan Eşrafı'ndan miyopluğundan ötürü 'Kör Hafız' denilen babamız tam anlamıyla bir roman karakteri. Hem Osmanlı'nın sanatçı aydını, duvardaki çerçeveli fotoğrafına göre ceketli, kravatlı, Namık Kemal sakallı Tevfik Fikret hayranı, belediye meclisi üyelerinden ve Padişahçılar tarafından Mudurnu hapishanesine kapatılmış abisi Tevfik Bey'in kardeşi hafızandan Memişoğlu Mustafa, hem de Kurtuluş Savaşı'nda İsmet İnönü'yü Bolu'dan dağ tepe Ankara'ya kaçak getiren jandarma eri; yetmedi bir de 1915'lerde Bosna'dan İstanbul'a kaçıp/göçüp sarayın eczacı/tabip künyesiyle Sivrihisar'a tayin eylediği ve oğlunun da İstanbul'larda

hukuk okuyup Nallıhan'a 'müdde-i umumi' olarak gönderilmiş, her taşra memuru gibi akşamcı Fuat Önder'in damadı ki, kendisi ağzına tek sigara, bir yudum rakı sürmemiştir, ama sürüsünün ağılında bütün memurin takımına kayınpederi önderliğinde kuzu ve rakı ziyafetleri çekmiştir. Nallıhan'a ilk gramofonu İstanbul'dan atının sırtında Hafızandan Mustafa Sümer getirmiştir. Burda çalınan plakları da, tuhaf bu ya, hiç unutamadım Hafız Burhan ve Münir Nurettin şarkılarını havi plaklardı. Babamın durup dururken Tepebaşı Gazinosu'ndanmış gibi bir şarkı tutturmasına biz gülüşürken, "Neden gülüyorsunuz, sesim terbiye görseydi ben Münir Nurettin'i fersah fersah geçerdim" deyip durmalarının anlamını ancak kırk yaşlarımda falan değerlendirebilmişimdir. *Sinekli Bakkal* romanının Rabia'sını Doğu-Batı terazisinde tartmakla kalmayıp iki kültür arasında sıkışmış insanların dramını sanki bütün sahiciliği ile anlamlandırabilmem de babamı 'nihayet' anlayabilmeme bağlı...

İşte böyle ve böyleee. Bu kuşağın orasına burasına dokunup geçmek yetmez. Kültürel değişime zorlukla morlukla ayak uyduranların 'yokmuşa' getirilişleri üstüne kitaplar yazılmalı. İTÜ'den çıkma "Bu Erbakan da nerden çıktı?" diye şaşıp düşmek yetmiyor. Taşın bağrından sadece filizler fışkırmıyor, altından solucanlar, kurtlar murtlar da çıkıyor şöyle bir kaldırınca...

14 Temmuz

Londra'ya gidilip gelindi. Müjen'in çok aklı başında bir ev arkadaşı var. Şimdi oturduğu daireyi tutmuşlar. Keyifleri yerinde. Yine Nothing Hill'de. Beni yemeğe çağırdılar, fakat mahallenin önde gelen bir pizzacısında yenildi tıka basa...

Sefa'yı gördüm. Mehmet Ali Dikerdem tatildeydi. Göremedim. Fakat Orhan Suda'lar ve Roni Margulies'le buluştuk. Hızlı bir gidiş geliş oldu.

Bugünkü *Cumhuriyet*'te Zeki Coşkun'un "*Ölmeye Yatmak-Hayır...*" başlıklı bir yazısı var. Dikkat çekici bir yazı. Hapishanelerde ölmeye yatırılmışları unutmamaya dair bir uyarı bence.

21 Temmuz 1996

Londra'dan döndükten sonra birikmiş, yapılıp çatılması gerekli ne varsa hepsi oldu. Kala kala Nallıhan'dan bu yana gerçekleştirmeye heveslendiğim bir hevesim kaldı.

Her şeyden önce yarına, Halim'in doğum gününe hazırlanmalıyım. Yeğen-torun, eş dost nerde gençten yakınlarımız varsa, onları tek tek hemen şimdi aramaya başlamalı, yarınki pazartesi akşamı koşa koşa bize gelmelerini sağlamalıyım. Artık hangilerini bulabilirsem. Bulamadıklarımın da son dakikada yakalarına yapışırım.

Rengârenk bir açık büfe hazırlayacaksın. Beyaz şarapları buzdolabına koymayı unutma. Fındık fıstık, peynir, turşu ne varsa bunlardan almaya Levent'e gitmelisin. Oradaki pazarın meyveleri iyidir, hele kirazları!.. Haa, ordan önce Şişli'ye inmelisin, perde kumaşı ısmarlamıştın, geldi demişlerdi; gidip ona bakmalı, Levent'e dönüşünde uğramalısın.

Halim'e ne armağan edeceğin daha ta baştan aklındadır. Onun sabah tıraşı uzun sürer. Sen ondan önce çıkıp Çayırbaşı'na kadar yürümelisin, o seni mis gibi arabasıyla oralarda bir yerde bulur nasıl olsa; yanına biner Hisarüstü'ne gidişinde seni de Bebek'e bırakır; armağanını oradan alırsın. Sonra... Yok canım sen bugün vazgeç Şişli'den falan, Bebek'ten doğru çık Levent'e.

Evet evet, asıl ve en taze planım, pazartesi günü Büyükada'ya gidip, eve postu sermek. Alttaki iki oda çatıdan sular fışkırdığından bu yana nem içinde. Duvarlar berbat. Giriş katındaki bu iki odayı elden geçirteceksin. Mis gibi yapacaksın. Bahçeye bakan üst pencerelerin önüne sardunya saksıları dizeceksin. Ada çarşısındaki

'yazlık eşya möblecisi'nden üç yatak edineceksin. Odanın biri zaten dolaplı, duşu da yanıbaşlarında... Velhasıl Serpil ve Ayhan çiftine iki yataklı, Fuat'a da tek yataklı birer oda hazırlayacaksın. Onların fazlasıyla işe düşkünlüklerini ellerinden alacaksın, 'Babaevimiz' artık burası, diyeceksin. Hayattaki en yaşlınız benim, burası böyle olacak. Burada toplanılacak. Bir hafta on gün sonra, muhakkak burda tatil yapılacak; hem de bahçedeki 'ızgara ocağı'nı yakarak. Hakkımız değil mi canım?

Gece. Dün Halim Ankara'dan döndü. Yarınki programıma hiç değinmedim. Sürpriiiz! Sadece sabah çıkarak yürüyüp gideceğimi çıtlattım, o kadar. Yürüyüş bende sigara tiryakiliği gibidir. Sigaradan geçtim, bundan vazgeçemem.

(...)

Üstümde bir tuhaflık var. Yakın zamanlara kadar yazmaya hiç vakit kalmadığından, çalışamadığımdan yakınır dururdum. Oysa birkaç gündür çalışmaktan kaçıyorum. Canım hiç yazmak istemiyor. Yazmaya karşı böyle bir soğumayı yaşamamıştım. Kitabın da, yazarın da büsbütün pazara dökülmesinden etkileniyor olmayayım?.. Hadi canım, sanki tepeden aşağı etkilenecek hiçbir şey olmadı da bu memlekette. Her engel, yazmaya büsbütün kışkırtmaydı senin için? Değil mi? Geçenlerde Halim ben biraz çalışabileyim diye ve maç dinlemeye Ada'ya gitmişti. Tek satır yazmak, yarım hikâyelere elimi sürmek bile içimden gelmedi. Sadece biraz okuyabildim. Ahmet Mithat Efendi'nin *Beşir Fuad* 'notlarını' -intihara hazırlık- ve Londra'dan aldığım *The Black Album*'u (Hanif Kureishi'nin). O da Pakistanlı.

Afrika, Güney Amerika yazarlarının estirdiği hava durulurken Asya'dan esintiler başladı. Kılık kıyafetler de öyle. Dün

Gombrowicz'in *Ferdydurke*'sine başladım. Şimdiye kadar okumamış olmam büyük eksiklikmiş. İyi bir kitap da beni yazarak yaratmaya kışkırtırdı... Şimdi öyle değil. Yazmak gelmiyor içimden. Günlükler de sanki bir el alışkanlığı olup çıktı.....

Sahi pazartesi akşamı *Saraydan Kız Kaçırma*'yı görüp dinlemeye Topkapı'ya gideceğiz. Büyükada'ya da salıya gidersin artık.

.....Hadi bakalım. Şimdi doğru yatağa. Ayak uçlarına basa basa... Yarın sabah mükemmel bir yürüyüş ve akşama hazırlık.

22 Temmuz 1996

BOŞ SAYFALAR

(22 TEMMUZ 1996-23 EKİM 1998)

DAMLA DAMLA Günler'e

Sonsöz Yerine

17 Mart 2007

Günlüklerimin iki ayrı ciltte toparlanıp yayımlanması üç yıldan fazla sürdü. 2004'te çıkan birinci cildin ilk sayfasında sadece şu üç satır yer almaktadır:

"... Günler birer damlaya dönüştü. Her gün tek bir damla gibi; hiçbir şey birikmiyor. Bir yıl ancak yarım bardak ediyor..."

Bu kısa alıntıyı Elias Canetti'nin *İnsanın Sılası* kitabından yaptım. *Körleşme* kitabı başta olmak üzere kendisine fazlasıyla yakınlık duyduğum bu değerli yazarın çok yüklü, sürgünlük-göçebelik yolundan hayli 'yersiz' geçen ömrünün kendi zamanına bağlı notları sayfalarca tutmakta. İyi Şeyler Yayıncılık yayınları arasında 1996 Ağustos'unda yayımlanmış *İnsanın Sılası* bu notlardan seçmeler. Almancasından Sayın Ahmet Cemal tarafından çevrilmiş. Benim yaptığım bu küçük alıntı ise Canetti'nin 'gündökümleri'nden 1977 yılına ait olanı. Bu kitabın yayımlandığı 1996 Ağustos ayını hemen hiç hatırlamıyorum. Çünkü elinizdeki bu cilde 21 Temmuz

1996'da son verdiğim günün ertesi, yarım yüzyıldan fazla el ele yoldaşlık ettiğimiz Halim'in doğum gününe hazırlandığım gün, bir trafik saldırısıyla benim ölüm yolculuğuna çıkarıldığım gündür; büsbütün karanlıktır. Büyükdere'nin deniz kıyısı kaldırımında iyi niyet, renkli hayallerle dopdolu bir halde sabah yürüyüşümü yapmaktayım. Kıyı kanepelerinden birinde hiç oturmam; yine oturmuyor, bol yapraklı ağaçların gölgesinde Çayırbaşı'na doğru gidiyorum.

Sonrası yok.

Şişli Etfal Hastanesi yoğun bakımından çıkarılıp da bir odaya yatırıldığım 19 Ağustos Cuma gününe kadar olup bitenleri sadece bana anlatılanlardan anlatıldığı kadar biliyor, ölüm-kalım arasındaki bugünlerden hiçbir şey hatırlamıyorum. Bir kasıt olduğu sanılan bu araba çarpmasına nasıl uğradım, Boğaz sularına nasıl bir maharetle fırlatıldım, denizden yarı ölü halde kimler tarafından nasıl çıkarıldım, Şişli Etfal aciline ne zaman, nasıl teslim edilmişim; hâlâ bilmiyorum. Hayal meyal bildiğimi sandığım ilk ve tek şey, Prof. Dr. Gencay Gürsoy'un elimin üstündeki eli. Çok sonraları emin olabilmek için kendisine de sormuştum. Doğruymuş. Evet, o imiş. Yanıma uzman doktordan başkası alınmadığı için. Tuhaf bu ya, aynı anda "Halim, gel seni bir öpeyim," diyen de benmişim.

Şişli Etfal, Marmara Otel, Frankfurt Giessen, kapısında *Vulneranda Sanamos* diye yazan ortopedi hastanesi ve Bad Nauheim kliniği...

22 Temmuz 1996'da evimden çıkmış, 23 Ekim 1998'de oraya dönmüşümdür. Hayata tek başıma katılabildiğim günlerin merhabası ise: Kocaeli depremi!..

(Yıkıntılar altındakilerle hayat ortaklığı.)

Büyük Öğreti:

Cenazemi görmüşümdür.

Beni hayata döndürerek, kesilme aşamasına gelmiş bacaklarımı onarıp tekerlekliden ayağa kaldırarak yakınlarımı, beni sevenleri daha fazla üzmeyen değerli doktorlar sayesinde şükran duygusunun ne olduğunu öğrenmişimdir. Herhalde yazarlığım adına pek çok değerli kişinin, basının bana gösterdiği sevgi ve yakın ilgi sayesinde edindiğim direnme gücünden ötürü, onların hiçbirine istediğim gibi bir karşılık verememenin mahcubiyetiyle dolu bulunmaktayım. Böylece, bir yazarın kendi hastalığını yazamayacağını biliyorum.

Yazar, kendi çaresizliğini yazamaz. Başkalarını yazması da bundandır.

DİZİN

A

Abadan, Mustafa Kemal 166
Abadan, Yavuz 165, 166
Abasıyanık, Sait Faik 2, 50, 258, 279, 417
Acar, Tahsin 178
Ada, Ahmet 248
Adalı, Bilgin 171
Adam Öykü 352, 380, 384, 404, 407, 408
Adanır, Oğuz 339, 340
Ada, Serhan 415
Afşar, Esin 16, 109
Afife Jale 2, 308
Ağaoğlu, Halim 48, 183
Ağaoğlu, Müjgân 200
Ağaoğlu, Samet 396
Ağaoğlu, Tektaş 13
Ağıl, Nazmi 404
Ağırnaslı, Leman 116
Ağırnaslı, Niyazi 116
Ahıska, Meltem 256
Akan, Tarık 16
Akarsu, Bedia 412
Akatlı, Füsun 185, 255
Akdemir, Hüseyin 87, 116
Akın, Filiz 148
Akın, Gülten 247
Akman, Haşim 128
Ak, Niyazi 114
Akova, Akgün 322
Akrep Nalan 143, 147
Aksal, Sabahattin Kudret 104
Aksoy, Fahir 230
Aksoy, Mehmet 119
Aksoy, Muammer 31
Aktunç, Hulki 178, 347, 411
Aktüel 153, 232, 239, 273, 296, 322
Akyol, Sina 309
Akyol, Taha 205
Alatlı, Alev 384
Aldoğan, Yazgülü 267
Ali, Filiz 216
Ali, Seyit 205
Aliye, Fatma 34
Alkaya, Orhan 106, 111, 177, 178, 354, 364
Alnar, Hasan Ferit 254
Altan, Ahmet 42, 362, 385
Altan, Çetin 253
Altenberg, Peter 89
Althusser, Louis 263
Altıner, Ahmet Turhan 109
Altınkaynak, Hikmet 372
Altın Kitap 222
Altıok, Metin 104, 174, 178, 283
Amis, Martin 236
Anadol, Kemal 108
Andaç, Feridun 2, 184
Anday, Melih Cevdet 253
And, Metin 253, 368
Anlağan, Çetin 101
Anlağan, Serdar 219
Anlağan, Tanju 101, 137, 219, 307
Ansal, Hacer 412

Appelfeld, Aharon 234
Aral, Coşkun 407
Aral, Fahri 107, 119, 171, 175, 178, 183, 210, 212, 215, 219
Aral, Tekin 403
Arcan, İ. Galip 245
Arcayürek, Cüneyt 386
Arcıman, Muhip 271
Arcıman, Saime 271
Arel, Bülent 125
Aren, Munise 108
Aren, Sadun 107, 108
Argos 138, 156
Arif, Ahmed 15
Arkadaş 18, 163
Arnett, Peter 124
Arsoy, Yesârî Asım 164, 192, 243
Asena, Orhan 291, 293
Aslan, Tunca 231
Aşar, Altan 210
Âşık Nesimi 285
Atagök, Tamur 136
Atasü, Erendiz 343
Atay, Oğuz 174, 198, 370
Ateş, Üzüm 374
Auster, Paul 190
Avcı, Zeynep 12, 194, 303
Ayangil, Ruhi 184, 192, 254, 313, 370
Aybar, Mehmet Ali 373
Aydan, Ayhan 84
Aysan, Behçet 283, 285
Aytaç, Gürsel 301, 315, 381
Ayvaz, Ülkü 343
Ay ve Şenlik Ateşi 375
Aziz, Rutkay 258
Aziz, Tarık 122

B

Bachmann, Ingeborg 89, 263, 359
Bağevi 357, 358
Bahadınlı, Yusuf Ziya 118
Bahçeli, Devlet 424
Balabanlılar, Mürşit 128, 184
Balcıoğlu, Alageyik 229
Balcıoğlu, Emin Mahir 294
Balzac, Honoré de 18, 19
Baran, Selçuk 215
Baran, Zafer 233, 236
Barnes, Julian 321
Başar, Kürşat 128, 183
Başka Karşılaşmalar 2, 251, 372, 416, 420
Başkaldırı ve Roman 369, 370
Baştürk, Abdullah 180
Batur, Enis 111, 112, 178, 212, 213, 248, 290, 371, 408
Baudrillard, Jean 58, 339
Bayar, Atılgan 178
Bayard, Émile 29
Bayazoğlu, Ümit 160
Baydur, Memet 2, 13, 272
Baykula, Necla 184
Baykurt, Fakir 49, 103, 115
Baykurt, Sönmez 103
Bay Muannit Sahtegi 317
Bayrıl, Vural Bahadır 247, 248
Baysal, Jale 136
Bazin, René 335
Bedrettin Üzerine Şiirler 106
Beethoven, Ludwing van 77, 93, 340
Behramoğlu, Ataol 162, 205, 364
Bektaş, Habib 87, 114
Belge, Murat 110, 126, 128, 130, 150, 159, 203, 205, 258, 371, 374

Belge, Taciser 122, 128, 201, 243, 258
Bener, Erhan 397
Bener, Vüs'at 317, 318
Ben Vesaire 186
Berk, İlhan 275, 342
Berksoy, Taner 412, 414
Bertagne, Louis 262
Beşir Fuad 428
Bey, Ali Suat 195, 196, 197
Bezirci, Asım 283, 285
Binyazar, Adnan 118, 325
Bir Adam Yaratmak 239
Bir Düğün Gecesi 2, 12, 119, 175, 178, 187, 212, 215, 228, 240, 322, 323, 371, 381, 392
Biret, İdil 359
Bir Kahramanın Ölümü 2, 135, 150, 235
Birkiye, Mehmet 266, 300
Bir Küçük Kız 174
Bir Levantenin Beyoğlu Anıları 40
Birsel, Jale 263
Birsel, Salâh 316, 320
Bonnard, Leon 29
Boran, Behice 308
Borges, Jorge Luis 247, 346
Boulanger, Louis 29
Brassens, Georges 142
Brecht, Bertolt 289
Brel, Jacques 14
Brendemoe, Bernt 230
Bruegel 78
Bruijn, Petra de 43, 368
Bulaç, Ali 205
Burhan, Hafız 426
Bush, George 122, 124, 127
Butor, Michel 230, 231
Buzul Çağının Virüsü 317
Bütün Oyunları 251
Büyük Argo Sözlüğü 347
Byatt, Antonia 343

C - Ç

Camus, Albert 262, 305
Canberk, Eray 248
Caner, Beatrix 116, 171
Caner, Mesut 116
Carreras, Jose 90
Claudel, Camille 33, 46
Cehennemde Bir Mevsim 333
Celal, Peride 121, 125
Celnarova, Xenia 117
Cemal, Ahmet 10, 54, 59, 61, 68, 101, 185, 203, 343, 348, 431
Cerit, Yalçın 16
Cervantes 277, 278, 280, 281, 293
Ceyhun, Demirtaş 239, 245
Christie, Agatha 96
Claudel, Paul 33
Conrad, Joseph 301
Corot, Camile 338
Coşkun, Zeki 427
Cranach 338
Cumalı, Aydın 159
Cumalı, Nazan 159
Cumalı, Necati 390
Cumart, Nevfel 114
Cumhuriyet 26, 40, 81, 97, 105, 128, 129, 131, 136, 143, 159, 164, 166, 180, 183, 189, 197, 199, 200, 201, 202, 204, 210, 218, 227, 240, 241, 242, 243, 260, 261, 264, 265, 273, 285, 301,

306, 308, 345, 346, 348, 357, 371, 373, 378, 380, 381, 382, 387, 393, 407, 408, 409, 427
Curfew 297
Cücenoğlu, Tuncer 293
Çağlar, Bakır 412
Çalışlar, İpek 407
Çalışlar, Oral 299
Çapan, Cevat 179, 375
Çapar, Sezer 311
Çapar, Uluğ 311
Çaralan, İhsan 405
Çatıdaki Çatlak 2, 383
Çehov, Anton 191, 266
Çelenk, Halit 16, 354
Çelikkan, Murat 201, 270, 345, 346
Çetin, Hikmet 159
Çetinkaya, İlhan 425
Çetinkaya, Yavuzer 219
Çıkış 2, 150
Çınlama 384
Çıtak, Manuel 249, 378, 410
Çiçekoğlu, Feride 343
Çiller, Tansu 346
Çobanoğlu, Emin 271
Çok Uzak Fazla Yakın 2, 38, 118, 119, 150, 158, 159, 168, 170, 174, 175, 199, 240, 244, 251, 253, 259, 260, 261, 264, 265, 266, 267, 297, 301
Çolpan, Yılmaz 14

D

Dağ Adamı 197
Dağlarca, Fazıl Hüsnü 205
Dai, Mehmet 87, 107, 111
Dali, Salvador 99, 277
Debussy, Claude 70
Dede Efendi 242
Deliliğe Övgü 97
Delon, Alain 99
Demirağ, Melike 163
Demirel, Nazmiye 389
Demirel, Süleyman 392
Demirer, Cemal 118
Demirol, Nusret 354
Demory, Patrick 339
Denhoff, Lee 391
Depardieu, Gerard 46
Dergi 116, 342, 343, 407
Derrida, Jacques 306
Der Spiegel 392
Dickson, Francis 236
Dikerdem, Mahmut 21
Dikerdem, Mehmet Ali 21, 25, 27, 156, 160, 426
Dilmen, Güngör 35, 308
Dinç, Aslıhan 381
Dino, Abidin 303
Dino, Güzin 303
Doğan, Ahmet 90, 229
Doğançay, Burhan 386, 388
Doğan, Ferruh 393
Doğan, Mehmet H. 230, 309
Dolaç, Aytaç 385
Donner Aux Pigeons 221
Dorsay, Atilla 14, 16, 244
Dreams Writing 330, 353
Dumas, Alexandre 29
Durbaş, Refik 395
Dursun, Celalettin 257
Duru, Nükhet 231, 341
Duru, Orhan 13
Duvar Öyküsü 2, 168, 212, 213, 230, 239, 298
Düğün Gecesi 2, 12, 119, 175, 176,

178, 187, 212, 215, 228, 240, 322, 323, 371, 381, 392
Dündar, Can 354, 362
Dündar, Uğur 178
Dünya 11, 37, 94, 122, 123, 124, 208, 258, 263, 296, 331, 342, 375, 405, 409, 411, 412
Düşünce Özgürlüğü 273, 360, 363, 382, 385

E

Ecevit, Yıldız 370
Eco, Umberto 220
Edebiyat Tarihi 194, 195
Edebiyat Üzerine Makaleler 193, 194, 195
Edgü, Amélie 403
Edip, Halide 34, 380
Ekinci, Oktay 189
Elal, Melih 407
Emeç, Çetin 39, 40
Engin, Aydın 387
Erasmus 97
Erbakan, Necmettin 346, 426
Erbaş, Şükrü 397
Erbil, Leyla 396
Ercan, Enver 215, 216
Erdem, Kaya 162
Erdem, Tuna 285
Erdinç, Fahri 271
Erduran, Ayla 43
Erduran, Refik 74
Ergin, Zafer 343
Ergülen, Haydar 177, 411
Erkal, Genco 179
Ersan, Berran 216, 230, 256
Erten, Atilla 48, 62, 73
Ertuğrul, Muhsin 202, 207, 208, 245, 383
Eryılmaz, Tuğrul 210
Erzen, Jale 294
Eskiden Terzi 411
Evcilik Oyunu 2, 208
Evrensel 245, 395, 397, 399, 405, 413

F

Fakinos, Aris 221
Fallaci, Oriana 346
Fehmi K.'nın Acayip Serüvenleri 136
Fellini, Federico 191
Ferdydurke 429
Fırat, Ümit 250
Fikrimin İnce Gülü 2, 12, 27, 90, 157, 172, 175, 204, 210, 229, 247, 267, 271, 285, 286, 294, 317, 363, 367, 368, 376, 385, 391, 400, 401, 409
Fişek, Nusret 108
Flaubert'in Papağanı 321
Fleming, Barbara 368
Fol 415
Franklin, Benjamin 19
Frères, Jacques 14
Fromm, Erich 238
Fryer, Martin 344
Fuat, Memet 364
Fuzuli 111

G

Gary, Romain 262, 263
Gece Hayatım 2, 87, 110, 146, 148, 161, 189, 198, 209, 213, 216, 224, 228, 230, 232, 234, 239, 240, 256, 284, 319, 321, 331, 353, 381, 386

Geçerken 2, 239, 251
Gelendost, Saynur 412
Geoffroy 29
Gerçeğin Öte Yakası 107
Gergin, Haluk 363
Gide, André 301
Girginkoç, Nurşen 263
Giroud, Françoise 33
Gombrowicz, Witold 429
Goulden, John 283, 284, 294, 345
Goya, Francisco 276
Göç Temizliği 2, 12, 133, 275, 326, 352
Gökmen, Rengim 386
Göksel, Hüsnü 289
Göktepe, Metin 405
Göle, Nilüfer 364
Gramsci, Antonio 304
Green, Graham 231
Gri Divan 106, 111, 112
Grieg, Edvard 70
Gropius, Walter 33
Grossman, David 234
Guten Abend Tante Edith 10
Güler, Ara 31, 342, 403, 407
Güler, Mehmet 270
Güley, Osman 77, 87
Gülün Adı 75, 84, 242
Gümüş, Semih 204, 317, 318, 344, 345, 346, 369, 370, 380
Gün, Aydın 319
Günaysu, Rüksan 43
Gün, Azra 319
Günel, Burhan 397
Günersel, Tarık 174
Güneş 42, 128, 215, 351
Güney, Fatoş 13, 157
Güney, Oben 289
Güney, Yılmaz 9, 13, 14, 15, 16, 30, 163, 164
Güngör, Şükran 171, 244, 245, 253, 302
Gün, Mehmet 319
Güntekin, Reşat Nuri 205
Güreli, Nail 412
Gürsel, Nedim 223, 409
Gürses, Gül 70, 77, 150
Gürsoy, Gencay 88, 432
Gürsoy, Müge 42
Gürsoy, Semih 42
Gürün, Gencay 168, 174
Güvenç, Bozkurt 386

H

Habibi, Emile 235
Hakan, Osman 247
Halman, Seniha 320, 321
Halman, Talat Sait 321
Hamarat, Tunç 80
Handel 76
Haşim, Ahmet 56
Havel, Vaclav 41
Hayat Hikâyesi 177
Hayatı Savunma Biçimleri 2, 352, 420
Haydn, Joseph 76, 96, 97
Hayır 2, 11, 14, 22, 23, 25, 49, 67, 68, 116, 119, 124, 127, 128, 133, 163, 171, 187, 192, 228, 283, 300, 305, 319, 321, 338, 345, 364, 369, 370, 387, 391, 427
Haznedaroğlu, Senay 330, 353
Helvacı, Nevzat 16, 108
Hemingway, Ernest 17, 275

Hızlan, Doğan 124, 161, 179, 213, 246, 293, 342, 343, 392, 393, 394
Hiçbir Yer 326, 336, 352, 369, 370, 404, 408
Hiroşima Mon Amour 124, 201
Hitler, Adolf 33, 73, 113, 122, 124, 129
Hoizey, Dominique 339
Hope, Christopher 343
Hugo, George 29
Hugo, Victor 18, 28, 240
Hundertwasser 79, 190
Hürriyet 39, 40, 42, 179, 216, 228, 230, 234, 295, 301, 392, 409
Hüseyin, Saddam 122, 123, 124, 127
Hüzzam 117, 118, 175
Hüzzam Mavisi 117, 118

I - İ

Ihlamur Ağacı 317
Ilgaz, Rıfat 285
Ilgaz, Turhan 211, 212, 213, 290
Işık, Ayhan 147
Işıklar, Fehmi 16
Işıklı, Alpaslan 108
Işık, Neyyire Gül 270, 275, 276
Işın, Mary 230
Itrî 242
İçli, Melahat 384
İdil, Mümtaz 153, 160, 183
İki Yaprak 404, 405, 408
İleri, Selim 133
İlhan, Attilâ 11
İlhan, Çolpan 264
İlk Cinayet 380, 384
İlk Gibi Son 179
İlksavaş, Yaşar 301
İnanıcı, Haluk 205, 271
İnayet, Fatma 19, 22, 46, 47, 48, 53, 56, 65, 72, 81, 101, 136, 144, 152, 166, 174, 177, 178, 179, 192, 203, 212, 213, 226, 229, 232, 233, 240, 247, 253, 266, 279, 295, 299, 336, 341, 355, 377, 380, 387, 390, 403, 418, 424
İnce, Özdemir 397
İnönü, Erdal 121, 150, 159, 172, 173, 177, 178, 200
İnönü, İsmet 425
İnönü, Mevhibe 199, 200, 203
İnsan Bir Yalnızlıktır 106, 111, 112, 117
İnsan Tükenmez 239, 316
İnşallah 342, 346
İntibah 135, 312
İpekçi, Abdi 31, 40
İslimyeli, Balkan Naci 119
İslimyeli, Sezen 156
İstanbul'da Zamanın Kokusu 198
İsvan, Reha 108
İşigüzel, Şebnem 410
İz, Fahir 151, 421

J

Jan Faber, Mient 201
John, Helena 227, 233
Julia and Julia 11
Jurnal 298

K

Kabacalı, Alpay 313, 315, 343, 362
Kabacalı, İffet 27, 343, 362
Kaçan, Metin 174

Kadınca 41, 377
Kafadar, Cemal 162
Kafka, Franz 33, 89, 305
Kaldor, Mary 201
Kantürk, Turgay 178, 179
Kaplan, Sefa 2, 106, 111, 112, 127, 132, 133, 150, 164, 184, 229, 253, 272, 273, 371, 379
Karadeniz, Şadan 75, 241, 263
Karakaş, Ercan 374
Kara Kitap 212, 227, 228, 234, 296
Kara Mustafa Paşa, 83, 85, 97, 170, 251
Karantay, Suat 244
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 125, 357, 371
Karasu, Bilge 125, 168, 291, 293
Kargalar 335
Karslake, Celia 236
Karşılaşmalar 2, 213, 214, 251, 252, 269, 372, 416, 420
Kavafis 247
Kavukçuoğlu, Deniz 310
Kaya, Ahmet 16
Kayabaşı, Nihat 417
Kazan, Elia 34
Kediler Krallara Bakabilir 112
Kemal, Yaşar 59, 228, 239, 246, 306, 344, 360, 390, 392, 394, 423
Kenter, Müşfik 158
Kenter, Yıldız 38, 158, 168, 240, 286
Kerman, Zeynep 193
Keywords 21
Kılavuz 125
Kıray, Mübeccel 166, 412
Kısakürek, Necip Fazıl 239
Kıskanmak 320
Kışlalı, Mehmet Ali 399
Kıvanç, Ümit 119, 135, 171, 178
Kitap-lık 361
Klimt, Gustav 99
Kocagöz, Esma 309
Kocagöz, Fadıl 309
Kocagöz, Samim 289
Koçak, Orhan 342
Koçyiğit, Hülya 143
Koku 145, 307
Komet 169
Kongar, Emre 386
Kopmann, Dick 368
Kökden, Uğur 184, 361
Köknar, Sait 245
Köksal, Ülker 263
Körleşme 431
Körmendi, Klara 68
Kudret, İhsan 362
Kudüs Ey Kudüs 123
Kuglin, Jörg 117
Kundera, Milan 136
Kural, Jülide 179
Kureishi, Hanif 428
Kuşhan, Muzaffer 143
Kutlar, Onat 348, 349, 351, 352
Kutluer, Şefika 386, 388
Kuzey Defterleri 248
Küçük, Yalçın 37, 266
Küçümen, Zihni 239
Küpüşoğlu, Mustafa 246, 251
Kür, Pınar 293

L

Lafont, Robert 85
Lamartine, Alphonse de 29
Laske, Oskar 94
Le Coeur Volé 355

Lenin, V. İliç 42, 43
Les 7 Grands Poètes Perdus 28
Les misérables 28
Le Soleil Trompeur 336
Lessing, Doris 222
Liberation 310
Lire 230, 262
Livaneli, Zülfü 229
Lively, David 30
Lopez, Antonio 277, 278, 279
Lord Owen 252
Loş Dükkân 255
Lutas, Muazzez Kurdoğlu 383

M

Maalouf, Amin 235
Mahler, Alma 33, 37, 73, 84
Mahler, Gustav 33
Mahşerin Dört Atlısı 297
Makal, Mahmut 396
Mandela, Nelson 30
Mansur, Cem 236
Mantel, Claude 334
Mao 340
Margulies, Roni 426
Marquez, Gabriel Garcia 404
Martı 266
Marx, Karl 41, 42, 238
Mastroianni, Marcello 191
Matières des Rêves 230, 231
Mavi Uygarlık 359
Maximes et Mémoires 335
Mayakovski 263
Melek Geçti 248
Memïşoğlu, Mustafa 425
Mephisto 108
Meriç, Cemil 195, 196, 298
Mesçi, Bilge 343
Mevlana 165, 247
Mikhalkov, Nikita 336
Milena'nın Hayatı 33
Milliyet 183, 228, 310, 322, 362, 382, 383
Miloseviç 273
Mimaroğlu, İlhan 156
Miss Julie 208
Mithat, Ahmet 34, 281, 428
Modern Mahrem 364
Molière 19
Moll, Carl 94
Montand, Yves 110
Moria, Kraus 108
Mozart 75, 76, 93, 94, 96, 170
Mumcu, Güldal 260, 261, 359, 378
Mumcu, Uğur 108, 260, 261, 262, 406
Mungan, Murathan 248
Mussolini, Benito 73
Mutluay, Rauf 179
Mutlu, Nusret 425
Mutlu Ol Nâzım 208
Müldür, Lale 247, 248
Münir, Metin 169
Müritoğlu, Zühtü 159

N

Naci, Fethi 179, 204, 239, 381, 392
Nalbant, Enver 59, 157, 158
Namık Kemal 135, 312, 386, 425
Nar 326, 336, 352, 369, 370, 404, 408
Necatigil, Behçet 57, 97, 303, 342, 410
Necatigil, Huriye 43, 149, 150, 179, 184, 248, 316, 367

Necdet, Ahmet 248
Nesin, Aziz 16, 37, 108, 137, 231, 282, 285, 286, 313, 324, 340, 364, 372, 373, 394
Neumann, Christine 388
Neumann, Christoph 117, 388
Nokta 34, 127, 160, 216, 230, 267
Nur, Rıza 164, 273
Nutku, Sevgi 289

O

Oktay, Ahmet 177, 346
Olca, Hadi 149
Oral, Zeynep 179
Orlando 281
Ortaylı, İlber 219
Öfke 38, 261
Öğüt, Yılmaz 258, 299
Ökmen, Müntekim 362
Ölçer, Nazan 309
Ölmeye Yatmak 2, 22, 27, 86, 123, 132, 175, 178, 187, 218, 313, 318, 346, 364, 371, 376, 381, 386, 398, 427
Ölümsüzlük 136
Önder, Fuat 105, 426
Öngören, Mahmut 270
Öntaş, Ahmet 425
Örik, Nahid Sırrı 320
Ötüken, Adnan 383, 384
Öymen, Edip Emil 233
Özal, Turgut 11, 66
Özarıkça, Barlas 296
Özay, İsmail 374
Özbayrak, Fahire 56, 263
Özdemir, Coşkun 88
Özen, Hayati 398
Özer, Adnan 177, 343
Öz, Erdal 16, 121, 360, 363, 364
Özer, Kemal 397
Özkan, Yavuz 210
Özkırımlı, Atilla 296
Özlü, Demir 13
Öz, Samiye 16, 18
Öztiryakiler, Tahsin 208
Öztürk, Serhat 232, 239, 240
Öz, Vahi 271
Özyalçıner, Adnan 397

P

Paker, Ruth 27, 236, 286
Paker, Saliha 21, 27, 226, 234
Pamuk, Orhan 34, 220, 226, 227, 233, 235, 296, 371, 374, 421
Parçalanmış Divan 106
Parla, Jale 306
Pavarotti, Luciano 90
Pavese, Cesare 263, 374, 375, 376
Pekkan, Ajda 341
Pencere Önündeki Masa 335
PEN Yazarlar Derneği 315
Perec, Georges 231, 255, 256
PeriŞey 248
Persephon 420
Pınar, Selahattin 38
Piccoli, Michel 82, 423
Plath, Sylvia 185, 262
Poyrazoğlu, Ali 205
Puslu Kıtalar Atlası 411

R

Ran, Nâzım Hikmet 108, 109, 110, 125, 179, 189, 298, 304, 346, 347, 354, 377, 418
Rauf, Mehmet 222

Reddy, Nilüfer 100
Reggiani, Serge 30
Reyna, İshak 213, 239, 251, 270, 271, 297
Rıfat, Oktay 104, 170, 342
Rimbaud, Arthur 247, 332, 333, 336, 339, 340, 355
Robespierre 19
Rodin 33, 46
Roman Kitabı 204
ROMAN-Tik Bir Viyana Yazı 32, 47, 49, 54, 61, 64, 65, 70, 73, 74, 80, 83, 85, 86, 97, 99, 123, 131, 149, 161, 187, 209, 211, 213, 219, 222, 240, 244, 251, 252, 266, 272, 273, 274, 284, 289, 290, 293, 295, 296, 298, 301, 309, 310, 313, 315, 319, 340, 344, 345, 369, 404, 415
Roosevelt, Franklin 122
Roubaud, Jacques 256
Rousseau, J.J. 19
Rubens 276
Ruh Üşümesi 2, 10, 23, 35, 39, 49, 61, 68, 69, 70, 74, 78, 99, 107, 118, 119, 122, 127, 128, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 148, 156, 157, 175, 183, 184, 185, 216, 219, 234, 242, 244, 263, 297, 319, 326
Rüşdi, Salman 285
Rüya Mektupları/Asiye Hatun 162

S

Saatleri Ayarlama Enstitüsü 194
Sabah 11, 28, 30, 39, 113, 123, 143, 230, 260, 263, 267, 276, 277, 278, 283, 285, 297, 334, 348, 355, 358, 398, 417
Sabancı, Özdemir 405, 406
Sadi, Kerim 298
Sağlam, Ömer Faruk 208
Sağlar, Fikri 216, 292
Said, Edward 234, 235
Sakıncalı Piyade 260
Salıncakta İki Kişi 38
Salinger, Reinhard 88, 91
Salman, Ersin 88
Saltuk, Rahmi 15
Samurçay, Neriman 55
Sanat Dünyamız 220, 231, 271
Sanat Olayı 11
Sandalcı, Emil Galip 72, 217, 250, 269, 270, 345, 382, 388
Sand, Georges 29
Saraydan Kız Kaçırma 170, 429
Sarfatti, Margherita 73
Sarıca, Murat 126, 246
Saura, Carlos 133
Savaşır, İskender 215
Savun Sevdam Sen Savun 114
Scherperelle, Jean François 337
Schiele, Egon 66, 99
Schubert, Franz 92
Scognamillo, Giovanni 40
Scola, Ettore 51, 52, 53, 54, 60, 68
Sebestyen, Amanda 235
Seden, Osman 152, 319, 420
Selçuk, İlhan 16, 36, 37
Selçuk, Münir Nurettin 426
Selek, Yüksel 107
Semaver 279
Seslerin Resmi 361
Sevdalı Bulut 179

Sevengil, Refik Ahmet 205
Seyfettin, Ömer 384
Sezer, Sennur 397
Shakespeare, William 266, 268, 293
SINIRLARDA Aşk-Kış-Barış 122
Silahlara Veda 391
Silier, Orhan 248
Simpson, Helen 343
Sinekli Bakkal 380, 426
SİSİFOS Söyleni 305
Solok, Kudret Cevdet 35, 201, 206, 211, 217, 362
Sontag, Susan 186, 188
Sophie 316
Sosyalizmin Şer Çiçeği 195
Soysal, Sevgi 125, 177, 388
Soytürk, Serdar 37, 38, 307
Sönmez, Mustafa 217, 249, 250, 270, 310, 378, 410
Sözen, Gürol 359
Sözen, Metin 359, 360
Sözen, Nurettin 216, 243
Stendhal 376
Strindberg, August 208, 209
Suç ve Ceza 258
Suda, Orhan 221, 426
Suda, Sevgi 215
Sunder, Erol 50
Su, Sıdıka 43
Süleymanof, Olcas 394
Sümer, Ayhan 425
Sümer, Cazip 78
Sümer, Dinçer 386
Sümer, Güner 2, 125, 386
Sümer, Mustafa 144, 147, 425, 426
Sümer, Müjen 326
Sümer, Sinan 214
Süreya, Cemal 12, 13
Sürü 229
Süveyda 178
Szabo, Istvan 108, 182
Şener, Sevda 253, 263, 291, 292, 317, 343, 420
Şengezer, Osman 252
Şenocak, Zafer 118
Şeyh Galip 247
Şeytan Ayetleri 283
Şoray, Türkân 226

T

Tahir, Kemal 34
Talayman, Metin 145
Tanilli, Server 15
Tanpınar, Ahmet Hamdi 165, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 253
Tante Rosa 10, 143, 177
Tanyolaç, Necmi (Necmettin) 151
Taşer, Süreyya 384
Taşkın, Gökçin 186
Taşkın, Zeynep 70
Taylan, Cem 132, 184
Tekand, Şahika 136
Tekeli, Aydın 248
Tekeli, İlhan 232, 374
Tekin, Latife 409
Tekin, Mübeccel 390
Tekin, Ömer 390
Temizyürek, Mahmut 128
Tempo 168, 220
Terez, Mari 75, 96
Tevhide Teyze 55, 104, 105, 137, 271
Tezcan, Semih 114
The Black Album 428
Time's Arrow 236

Tiyatro 2, 38, 175, 199, 203, 246, 251, 277, 278, 280, 292, 317, 383, 409, 420
Tlabar, Nili 270
Tokgöz, Fikret 374
Tonguç, Şaban 376
Tongur, Babür 264
Toptaş, Hasan Ali 370
Tözem, Kemal 271
Troçki, Lev 88, 89, 145
Tuğcu, Kemalettin 228
Tuğcu, Nemika 228
Tulyakova, Vera 108
Tuna, Kadriye 271
Tuna, Nihat 107, 118, 119, 122, 132, 178
Tuncer, Cengiz 271
Tunçay, Mete 145, 150, 164, 374
Tunçay, Neşe 145
Tunç, Hamarat 73
Turan, Tevfik 307
Turay, Anna 136
Turunç, Sue 283
Türe, Fatma 342
Türk Aydını ve Kimlik Sorunu 356
Türkçem Benim Ses Bayrağım 205
Türker, Dilek 208
Türkoğlu, Gürcan 184, 232, 272, 274, 279, 415

U

Uludağ, Engin 383
Ulusel, Mehmet 293
Ulusoy, Mehmet 179
Ulvi, Ali 244, 393
Umar, Leyla 74
Unat, İlhan 321
Unat, Nermin Abadan 100, 255
Uras, Ufuk 412
Uyar, Tomris 104
Uyuşturmadan 135
Uzakta Piyano Sesleri 206
Üç Beş Kişi 2, 55, 191, 203, 284, 291, 293, 294, 297, 319, 362, 363, 371
Üç Mayıs Katliamı 276
Üçok, Bahriye 102, 260
Ünal, Bülent 310, 343
Ünal, Sevim 56
Ünsal, Artun 19
Ünsal, Hüsamettin 202

V

Vance, Cyrus 252
Varduman 316
Varolmayan Şövalye 276
Venüs'le Buluşma 182
Verfel, Franz 33
Verlaine, Paul 332
Vetsera, Marie 99
Voltaire 19

W

Wagner, Richard 182
Wajda, Andrzej 58, 135
Wallraff, Günther 306
Welles, Orson 82
Werfel, Franz 73
Wilde, Oscar 17
Willette, Adolphe 29
Williams, Raymond 21
Woolf, Virginia 262, 281

Y

Yaban 357, 403
Yalım, Özcan 221
Yankı 399
Yardımcı Roller 133
Yasenin 263
Yaşama Uğraşı 374, 375, 376
Yaşın, Mehmet 27
Yavi, Erkal 224, 225
Yavuz, Hilmi 34, 106, 111, 136, 149, 179, 243, 262, 302, 303, 325, 348, 364, 393, 394
Yavuz, Nuran 133
Yaz Geçer 248
Yazının ve Tarihin Bilinci 345, 369
Yazsonu 2, 11, 12, 41, 51, 52, 54, 68, 86, 117, 138, 222, 274, 290, 299, 301, 302, 388
Yedi Gece 346
Yenersu, Işık 343
Yeni Biçem 407
Yeni Yüzyıl 348, 362, 373, 388, 393, 395, 396, 408
Yerasimos, Stefanos 371
Yeşilyurt, Aydın 116
Yıldırım, Mehmet Emin 369
Yıldız, Bekir 397
Yılmaz, Abdullah 14, 25
Yılmaz, Atıf 16
Yine Düşünce Özgürlüğü Yine Türkiye 382
Yönder, Tunca 11
Yunus Emre 192, 247
Yurdakul, Ahmet 310
Yurttaş, Sedat 412
Yüce, Kâmuran 253
Yücel, Canan 409
Yücel, Su 420
Yücel, Tahsin 179, 362, 363, 405

Z

Zaim, Turgut 78
Zamanın Kokusu ve İstanbullarım 194
Zeybek, Namık Kemal 386
Zeytinoğlu, Banu 363
Zeytinoğlu, Mümtaz 363
Zobu, Vasfi Rıza 245
Zweig, Stefan 263

"Bir yazar için yazmak eyleminden
daha öğretici bir şey yok."

Günlük türünün en önemli isimlerinden biri olan André Gide, edebiyatçı günlüklerinin birer portre, öykü, anı, tarih yazısı olduğunu söyler. Türk edebiyatının abidevi günlüklerinden biri olan *Damla Damla Günler*'in IV. cildinde Adalet Ağaoğlu tam da bunu yapıyor. Bu ciltte de Ağaoğlu'nun yaratım sürecine tanık olacak, yapıtlarını ortaya koyduğu dönemlere onun gözünden bakacak, yurtdışı seyahatlerine eşlik edecek, Bahriye Üçok'un, Uğur Mumcu'nun uğradığı suikastları, unutulmaz Madımak'ı, The Marmara saldırısını, Metin Göktepe olayını anbean bir de Adalet Ağaoğlu'yla izleyip duyacağız. Türkiye'nin tarihi, Adalet Ağaoğlu'nun kişisel tarihinden yansıyacak.

Günlük'ün, önceki baskılarda tek cilt olarak yayınlanan 1983-1996 dönemini, daha rahat okunmasını sağlamak amacıyla iki cilt halinde sunuyoruz.

"İki kere mahkemeye verildim, bir romanım da toplatılmıştır. Ayrıca ben dışarda, kadın haklarını sonuna kadar savunsam da, yaratıcı bir yazar olarak birtakım ideolojik etiketler altında yayımlanıp tanınmak istemem. Bana tiyatro, roman, hikâye, deneme yazarı densin, bu yeter. Ülkemde de 'kadın yazar' levhası altında ölçülüp biçilmeyi reddetmekteyim. Cinsiyet ayrımına göre olacaksa yazarlık, bırakın sizin cinsinizden olanlara da 'erkek yazar' densin bari..."

1 Şubat 1990

EVEREST
www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

THG 0074131 EDG

9 786051 419510